

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAAL- JA HARIDUSTEADUSKOND
AJAKIRJANDUSE JA KOMMUNIKATSIOONI INSTITUUT

Telesaadete representatsioon lasteaialaste hulgas

Magistritöö (30 EAP)

Autor: Kristiina Kruuse

Juhendaja:
prof. Peeter Vihalemm

Tartu 2011

Sisukord

Sissejuhatus.....	6
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	9
1.1. Vaatenurga valik ja auditooriumi mõtestamine.....	9
1.2. Lapse areng.....	11
1.2.1. Eelkooliealine laps võrreldes vanemate laste ja täiskasvanutega	13
1.3. Laps ja televisioon	15
1.3.1. Lapse ja televisiooni uuringute areng.....	15
1.3.2. Teleri vaatamisele kulutatud aeg	17
1.3.3. Laste tele-eelistused	18
1.4. Meedia mõjud	19
1.4.1. Televisiooni negatiivsed mõjud.....	20
1.4.2. Televisiooni positiivsed mõjud	24
1.5. Täiskasvanu roll lapse teletarbimises ja meediakirjaoskuse kujundamises	26
1.6. Varasemad uuringud Eestis	28
1.7. Uurimisküsimused	30
2. METOODIKA JA VALIM	32
2.1. Meetodi kirjeldus	32
2.1.1. Semistruktureeritud intervjuud täiendatuna projektiivtehnikaga.....	32
2.1.2. Semistruktureeritud intervjuud lasteaiaõpetajatega	34
2.1.3. Fookusgrupp	35
2.1.4. Uuringu eetika	36
2.1.5. Tulemuste analüüs.....	37
2.2 Valim.....	38
2.2.1. Lapsed.....	38
2.2.2. Üks-ühele intervjuudes osalenud lasteaiaõpetajad.....	39

2.2.3. Fookusgrupis osalenud lasteaiaõpetajad	40
3. UURINGU TULEMUSED	42
3.1. Laste telerivaatamise harjumused	42
3.2. Üksi või koos televiisori vaatamine	46
3.3. Tehnilised oskused	51
3.4. Lapsevanemate piirangud lapse televiisori vaatamisele laste endi ja õpetajate arvates	53
3.5 Saated, mida lapsed vaatavad	57
3.5.2. Saated, mida lapsed projektiivtehnika põhjal olid näinud	60
3.5.3. Laste lemmiksaated	63
3.6. Saated, mis lastele ei meeldi	65
3.6.1. Saated, mis on lastele hirmutavad	65
3.7. Saadete tõlgendused	69
3.8. Televisiooni ohud lastele	72
3.8.1. Küsitavad moraalsed õppetunnid	72
3.8.2. Täiskasvanulikud teemad varem kättesaadavad	73
3.8.3 Füüsilised mõjutused	75
3.8.4. Häiritud uni	76
3.8.5. Jäljendamine	78
3.8.6 Valmis meelelahutus	81
3.9. Televisiooni võimalused lastele	82
3.9.1. Sõnavara õppimine	82
3.9.2 Moraalsed õppetunnid	84
3.9.3. Teadmiste avardamine	84
3.10. Laste eneseteadlikkus telerivaatajatena	86
3.11. Kuressaare ja Tallinna tulemuste võrdlus	89
3.12. Õpetajate hinnangud televisiooni positiivsete ja negatiivsete mõjude avaldumisele	91
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	94

4.1. Millised on koolieelikute teletarbimisharjumused?.....	94
4.2. Kuidas lapsed telesaadete sisu vastu võtavad ja sellele reageerivad?.....	97
4.3. Milline on telerivaatamise oletatav mõju koolieelikule?	101
4.4. Kuivõrd eneseteadlikud teletarbivad on lapsed?.....	106
4.5. Järeldusi metoodika kohta	110
4.6. Edasised uuringud	114
KOKKUVÕTE	116
SUMMARY.....	119
Kasutatud allikad	121
Lisa 1. Intervjuukavad.....	127
Lisa 1.1 Lastega läbi viidud semistruktureeritud intervjuu kava	127
Lisa 1.2 Rühmaõpetajatega läbi viidud intervjuude kava.....	128
Lisa 1.3. Fookusgrupi semistruktureeritud intervjuukava	129
Lisa 2. Projektiivtehnikas kasutatud kollaažid	131
Lisa 3. Lapsevanematelt nõusolek lapse uuringus osalemiseks	133
Lisa 4. Lastega läbi viidud intervjuude transkriptsioonid	134
Intervjuu 1: Birgit.....	134
Intervjuu 2: Kevin	137
Intervjuu 3: Mihkel	141
Intervjuu 4: Rasmus.....	145
Intervjuu 5: Maarja.....	150
Intervjuu 6: Riin	153
Intervjuu 7: Laura	155
Intervjuu 8: Joosep	158
Intervjuu 9: Oliver.....	161
Intervjuu 10: Sander.....	165
Intervjuu 11: Ott.....	171

Intervjuu 12: Sandra	174
Intervjuu 13: Maria.....	177
Intervjuu 14: Katriin.....	183
Intervjuu 15: Karl.....	193
Intervjuu 16: Henri	195
Intervjuu 17: Kaspar	199
Intervjuu 18: Kristofer	203
Lisa 5. Rühmade õpetajatega tehtud intervjuude transkriptsioonid	206
Lisa 5.1 Kuressaare rühma õpetaja	206
Lisa 5.2 Tallinna rühma õpetaja.....	209
Lisa 6. Fookusgrupiintervjuud lasteaiaõpetajatega	215
1. Fookusgrupp 4.11.2009	215
2. Fookusgrupp 4.11.2009	233

Sissejuhatus

Liialdamata võib öelda, et eestlane kasutab päevas rohkem meediat, kui tal kulub ööpäevas aega magamiseks. Eestlaste meediakasutusele kuluv aeg on kasvanud päevas keskmiselt rohkem kui üheksatunniseks, sellest ajast kulub televiisori vaatamisele ligikaudu neli tundi (Emor, 2011).

Vanemate meediatarbimisharjumused on lastele eeskujuks ja mõnede teoreetikute arvates koguni mudeliks, mille põhjal lapski kujundab välja oma harjumused (Rompaey, 2007). Sellisele vaatenurgale tuginedes võib öelda, et eesti vanemad näitavad oma lastele äärmiselt meediaaktiivset eeskujut.

Kõige sagedamini kasutatav meedium laste seas on eesti lapsevanemate hinnangul televisioon, mida vaatab 96 protsenti viie- kuni seitsmeaastastest lastest. Seejuures 23 protsenti lastest vaatab televiisorit üle kümne tunni nädalas ning 50 protsenti lastest kulutab teleri vaatamisele viis kuni kümme tundi nädalas. Neid lapsi, kes üldse ei vaata televiisorit, on kolm protsenti (Sampo, 2010). Teisteski riikides tehtud uuringutes on leitud, et hoolimata uue meedia pealetungist püsib televisioon koolieelikute seas kindlalt enim kasutatava meediumina (The Medical News, 2006).

Televiisori ees veedetud aeg ei libise aga lapsest mööda jälgi jätmata, nagu on leitud arvukais uuringuis. Positiivsest küljest on õpetlike saadete vaatamist seostatud sõnavara arendamise (Krcmar, 2007), kooliks parema ettevalmistuse, suurema loovuse, ambitsioonikuse (Anderson *et al.*, 2001) ja positiivsete moraalsete õppetundide saamisega (Hardy & Claborne, 2001). Televisiooni ohtudena aga viidatakse, et telesaated võivad tekitada lapses hirmu ja ebakindlust (Patzlaff, 2003), häirida tema und (Feiss & Hoges, 2000), seada vägivalda eeskujuks probleemide lahendamisel (van Evra, 1990), muuta last passiivseks, pärssida tema loomingulist ja loovat mängu (Lemish, 2007) ning võtta lapselt ära aega, mida ta muidu oleks kulutanud arendavamatele tegevustele kui televiisori vaatamine (Lorch, 2007).

Kuigi uuringud kinnitavad, et lapsed on juba väiksest peale innukad telerivaatajad ning televisioon mõjutab nende tunnetusliku ja emotsionaalse maailma kujunemist, on Eestis tehtud väga vähe empiirilisi uuringuid selle kohta, kuidas lapsed telesaadete sisu vastu

võtavad ja sellele reageerivad. Käesoleva magistritööga on püütud anda panus selle olulise, kuid väheuuritud teema empiirilisse uurimisse, võttes vaatluse alla koolieelikute suhted televisiooniga. **Töö eesmärgiks** on kirjeldada koolieelikute teletarbimisharjumusi, telesaadete representatsiooni ja telesaadete vaatamise oletatavaid mõjusid lastele. Samuti uurida, kuivõrd eneseteadlikud teletarbijad on lapsed. Eesmärgist tulenevalt on töö aluseks järgmised uurimisküsimused: 1) Millised on koolieelikute teletarbimisharjumused? 2) Kuidas lapsed telesaadete sisu vastu võtavad ja sellele reageerivad? 3) Milline on televaatamise oletatav mõju koolieelikule? 4) Kuivõrd eneseteadlikud teletarbijad on lapsed?

Töös viidi läbi 18 projektiivtehnikaga täiendatud semistruktureeritud intervjuud nelja- kuni seitsmeaastaste lastega Kuressaarest ja Tallinnast. Lähtudes uurija sisetundest ning varasema Eestis tehtud maa- ja linnalaste televaatamises erinevusi leidnud uuringu tulemustest (Vasemägi, 2003), sai valim koostatud kahe linna põhjal, et näha, kas ka suurlinna ja väikelinna laste vahel tuleb välja erinevusi. Märkimisväärsete erinevuste korral oli plaanis analüüsida tulemusi linnu võrreldes. Suuremaid erinevusi aga ei ilmnunud ning eraldi linnade võrdlusele analüüs ei keskendu.

Et laste endi kogemusi, arvamusi ja jutte paremini konteksti panna, sai semistruktureeritud intervjuud läbi viidud ka mõlema vaatluse all olnud rühma õpetajatega. Samuti täiendati uuringu tulemusi kahe fookusgrupiga, milles intervjueriti 23 väga erineva taustaga õpetajat üle Eesti.

Uurimistulemuste analüüsiks ja uurimisküsimustele vastamiseks kasutati põhistatud teooria meetodit. See lähenemine võimaldab kogutud andmete süstemaatilisel analüüsil, olemasoleva teooria ja kogutud uuringu tulemuste pidevas interaktsioonis luua teooria (mõtlemise viisi), mis on andmetega nii-öelda tagatud või põhistatud. Kui kasutada põhistatud teooria töövahendeid korrektselt, ei räägi uurija ise laste eest, vaid võimaldab neil endil rääkida viisil, mis on selgelt arusaadav ja representatiivne. Põhistatud teooria meetodil loodud teooriad on küll ebatäiuslikud, kuid pakuvad ühist kandepinda (üldistatud mõistete ja kontseptsioonide komplekti), mille pinnal uurimisprobleemi üle arutleda (Strauss & Corbin, 1998). Meetodi ühed arendajad Strauss ja Corbin (1998: 56) ütlevad, et on naiivne arvata, et uurija suudab uuritavast nähtusest kõike teada saada, kuid isegi killuke lisaarusaama teemasse võib luua suure erinevuse.

Töö jaguneb viieks osaks. Esimene osa annab uuringule teoreetilise aluse: kõigepealt on arutletud, millisest vaatenurgast teemale läheneda, seejärel pakutud ülevaade lapse arengulisest eripärast teletarbimise kontekstis ning lõpuks toodud välja valik lapse ja televisiooni suhteid käsitlevatest teooriatest ja seniste uuringute tulemustest. Töö teises osas on määratletud uuringu metoodiline raamistik ja kirjeldatud lähemalt valimit. Kolmandas osas on esitatud uuringu tulemused. Neljas osa toob välja töö põhijäreldused ja arutelu nende üle. Töö lõpetavad esmalt eestikeelne ja seejärel ingliskeelne kokkuvõte.

Täna südamest töö juhendajat Peeter Vihalemma, retsensent Andra Siibakut põhjaliku ja edasiviiva tagasiside eest eelkaitsmisel, Ene Nagelmaad keelenõu eest, uuringus osalenud lasteaedu ja lasteaiaõpetajaid sõbraliku ja lahke koostöö eest ning projekti „Meediakasvatus eesti alushariduse institutsioonides“ eestvedajaid, tänu kellele avanes võimalus osaleda põnevas teadusprojektis ja kasutada selle tulemusi ka käesolevas töös.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Vaatenurga valik ja auditooriumi mõtestamine

Olenemata akadeemilisest taustast, on meedia auditooriumi uurijatel üks eesmärk: laiendada teadmisi sellest, kuidas mitmesugused grupid kasutavad meediat tänapäeva kultuuris ja ühiskonnas, ning kuidas meediat võib vaadelda sotsiaalse stabiilsuse ja muutuse vahendina. Nii pea, kui küsimus jõuab aga vaatenurgani, millest lähtuvalt teemat jälgida, ning meetoditeni, mille abil andmeid analüüsida, tekib uurijate hulgas erimeelsusi (Schrøder, 2006: 38).

Ka käesoleva töö teemat võib vaadelda mitmest paradigmast lähtuvalt. Üheks võimaluseks on tasude ja tarvete lähenemine, mille järgi meediakasutus sõltub auditooriumi liikmete tunnetatud vajadustest, soovidest või motiividest. Niisugusteks motiivideks on reeglina vajadus informatsiooni, lõdvestuse, seltskonna, meelelahutuse või põgenemise järele. Tasude ja tarvete lähenemine eeldab, et auditoorium on aktiivne ja kujundab ise oma suhteid meediaga (Brooker & Jermin 2003: 9). Tasude ja tarvete paradigma problemaatilisus antud töö kontekstis peitub aga asjaolus, et varasemad uuringud pole suutnud veenvalt tõestada, kui teadlikud ja eesmärgipärased on lapsed oma valikutes.

Funktsionalistlikku suunda laste meediakasutuse uuringutes esindavad näiteks Schramm, Lyle ja Parker (van Evra, 1990, kaudu), kes arvavad, et televisiooni ja lapse vahelises suhtes on just laps aktiivne pool, kes kasutab televisiooni oma huvide ja vajaduste järgi. Kultuurist lähtuvate meediauuringute üks algataja George Gerbner (McQuail, 2003: 9, 100-101, kaudu) aga ei näe, et televisiooni auditoorium oleks vaba ja eneseteadlik. Gerbner on seisukohal, et televisioon levitab laiaulatuslikke kultuurimalle ja serveerib süstemaatiliselt ühte vaatenurka, mille kaudu meedia kujundab inimese uskumusi ja väärtusi.

Taani sotsiaalteadlane Kim Christian Schrøder (2006: 49) ütleb, et uus lähenemine auditooriumi uuringutes võiks olla ka paradigmade triangulatsioon, mis tähendab, et paradigmasid võib julgelt kombineerida selliselt, et saaks ära kasutada eri lähenemiste tugevusi ning vähendada nende nõrkuste mõju uuringule.

Antud töögi ei määratle end vaid ühe kindla vaatenurgaga, vaid püüab teemale läheneda mitmekülgset, kombineerides eri teooriaid ja lähenemisi. Nii võtab töö üheks aluseks tasude ja tarvete paradigma, eeldades, et mitte küll kõik (nagu teooria väidab), kuid vähemalt mingi osa laste telekasutuse soovidest ja motiividest on eneseteadlikud. Teiseks eeldab töö funktsionalistlikku lähenemist silmast pidades, et laps on aktiivne pool, kes kasutab televisiooni oma vajadustest lähtuvalt, (kuigi ta ei ole ilmingimata *kogu aeg* aktiivne nagu teooria näeks). Kolmandaks lähtekohaks on kultuuriuuringute idee televisioonist kui sümbolilisest keskkonnast, mis kinnistab lapses teatud uskumusi ja väärtusi.

Ka arusaamad auditooriumist on erinevad ning need on läbi aja muutunud. Varasemad auditooriumiuuringud kaldusid nägema auditooriumi kas ohvri, tarbija või tarbekaubana, mida müüdi reklaamiandjaile. Hiljem on kujunenud auditooriumiuuringute koolkond, mis vastandub sellisele vaatekohale, pidades meediakasutust igapäevase sotsiaalse interaktsiooni ja kogemuse integraalseks osaks (McQuail, 2003: 353). Üldine termin „vastuvõtu-uuringud“ viitab Denis McQuaili (2003: 353) sõnul uuele auditooriumi mõtestamise koolkonnale, mille järgi on auditooriumis osalemine õpitud ja mitmekesine kultuurilise ja sotsiaalse praktika vorm.

Soome sotsioloog Pertti Alasuutari (2006: 2-14) on raamatus „Auditooriumi ümbermõtestamine“ toonud ülevaatlilikult välja retseptiooniuuringute kolm peamist faasi:

1. Esimene generatsioon: vastuvõtu uuringud. Vastuvõtu-uuringute sündi seostakse enamasti Stuart Halli kodeerimise/dekodeerimise mudeliga, mis läheneb kommunikatsioonile kui protsessile, kus sõnumeid saadetakse ja võetakse vastu kindla mõjuga. Saatja kodeerib sõnumi, saaja dekodeerib selle.

2. Teine generatsioon: auditooriumi etnograafia. Uues faasis hakati vastuvõtu-uuringuid vaatama auditooriumist lähtuvalt ning programmi sisu asemel pöörati suuremat rõhku meedia funktsioonidele.

3. Kolmas generatsioon: konstruktsionistlik vaatenurk. 1980ndatel alguse saanud ja praegu veel kujuneva kolmanda generatsiooni eesmärgiks on haarata tänapäevast meediakultuuri nii, nagu see meie igapäevaelus väljendub. Vaatluse all on meedia ja meedia sõnumid laiemalt, mitte ühes kindlas kogukonnas. Kolmas generatsioon lisab vastuvõtu-uuringutesse refleksiivsuse, mis adresseerib auditooriumi eneseteadvust ja arvamusi auditooriumina. Antudki uuring on Alasuutarist (2006) lähtudes kolmanda generatsiooni auditooriumi uuring.

Niisiis on läbi aja muutunud auditooriumile omistatav aktiivsuse või passiivsuse aste, kuid ühtset seisukohta pole küsimuses, milline on meedia auditooriumi aktiivsus ja mida üldse aktiivsuseks pidada. Definitsiooni järgi on auditoorium kui mass passiivne. Aktiivsust võimaldavad rohkemal või vähemal määral meedia valik ning motivatsiooni, tähelepanu, kaasahaaratuse ja naudingu erinev tase (McQuail, 2000: 330). Carolyn Meggitt (2006: 4) jagab info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad ka kaheks: esimesed pakuvad ühepoolset infot (kassetid, videod, DVDd, televisioon, mobiiltelefonid) ja teised võimaldavad interaktiivsust, vastastikmõjusust (kaugjuhitavad mänguasjad, laste veebiküljed, arvutid, digitaalne televisioon). Selle liigituse järgi võiks oletata, et klassikalise kaabeltelevisiooni auditoorium on pigem passiivne ning uue digitaalse televisiooni auditoorium aktiivne.

1.2. Lapse areng

Lapse arengut selgitavad mitmed arengu- ja õppimisteooriad, milles on kattuvusi, aga ka erisusi: arengut peetakse kas pidevaks või astmeliseks, stabiilseks või ebastabiilseks, aktiivseks või passiivseks, tähtsustatakse kas mõtteid või tundeid (Kivi & Sarapuu, 2005). Alljärgnevalt on lapse arengut selgitatud neist vaatepunktidest, mis on olulised mõistmaks lapsi kui meedia kasutajaid.

Douglas Davies (2011: 4) ütleb, et lapse areng on lapse ja tema väliskeskkonna vahelise järjepideva teingu, suhtluse tulemus. Sellist vaatepunkti nimetatakse ülekande mudeliks (*transactional model*). Davies (2011: 4) osutab, et vanemliku hoole kvaliteet, võimalused ja stressiallikad lapse ja vanema eludes, sotsiaalsed tegurid, sotsiaalsed institutsioonid, kultuur ja ajaloolised sündmused on kõik osa laiast mõjude ringist, mis vormib seda, milliseks laps kujuneb. Ülekande mudelile tuginedes võib ka televisiooni pidada üheks osaks laiast mõjude ringist, mis last kujundab.

Laste meediatarbimise mõistmise seisukohalt on oluline eristada ka kaht protsessi lapse arengus – õppimist ja küpsemist. Küpsemine on see osa arengust, mis tugineb inimese geneetikale ja kulgeb kindlat ajajoont pidi: laps kogub kaalu, pikkust, omandab keha ja aju arenedes uusi oskusi teatud ajaks. Õppimine aga tähendab pidevat uute mõistete ja tähenduste omandamist. Kaasajal kõneldakse õppimisest ka kui infotööstusest. Õppimine on protsess, kus

kogemuste tulemusel juurduvad püsivad muutused käitumises (Kivi & Sarapuu, 2005: 10). Niisiis see osa arengulisest protsessist, mida televisioon mõjutada saab, on eelkõige õppimine.

Käesolevas uuringus on vaatluse all nelja kuni seitsmeaastased lapsed – iga, mida rahvakeeles nimetatakse varaseks lapseaks või eelkoolieaks. Arengupsühholoogias on seda vanust nimetatud erinevalt. Eelmise sajandi üks mõjukamaid arengupsühholooge Jean Piaget nimetas varase lapsea perioodi konkreetsete operatsioonide eelseks staadiumiks, vene psühholoog Lev Vögotski mängude staadiumiks, psühhonaalüütik Signud Freud oidipaalseks faasiks, Erik Erikson initsiatiivi tekkimise perioodiks (Butterworth & Harris, 2002).

Piaget (Butterworth & Harris, 2002: 162, kaudu) väitis, et olulisim erinevus imikuea ja varase lapsea vahel on seotud representatsioonide tekkimisega. Lihtsalt öelduna märgivad representatsioonid kujutlusvõime tekkimist. Lapsel tekib võime mõelda ja tegutseda sümboliliselt. Tuginedes Jean Piaget`le ja uus-Piaget`lastele võib eelkooliealist last iseloomustada veel järgmiselt (Kivi & Sarapuu, 2005: 13-14, 26; Kail & Cavanaugh, 2010: 128-133).

- Lapse mõtlemine on **egotsentriline**. Ta usub, et teised näevad maailma samamoodi nagu tema ning lapsele valmistab raskusi teiste vaatenurkade nägemine.
- Laste arusaamine nähtustest ja asjadest on **spontaanne**, mitte loogiline. Neile on iseloomulik **poolloogiline** mõtlemine. Mõtted võivad olla omavahel seotud suvaliselt, mitte loogilise seose alusel (näiteks laps kukkus maha, sest ta sai haiget).
- **Animism**. Piaget väitis, et laps ei erista elusaid ja eluta asju ning peab kõike elusaks. Laps loobub animismist järk-järgult kaheksandaks eluaastaks.
- **Piiratud sotsiaalne tunnetus ja mõtlemine**. Lapse arusaam identiteedist on piiratud, kui inimese füüsiline välimus muutub. Samuti ei suuda laps näha asju teise inimese vaatevinklist. Ta otsustab teo üle väliste tunnustele toetudes (mida inimene tegi), ignoreerides sisemisi tegureid (mida inimene teha kavatses).
- Lastele on iseloomulik ka **moraalne heteronoomia**, mis tähendab, et laps usaldab vanemate seatud reegleid ja täidab pimesi neid tõsiselt kahtluse alla seadmata. Selline mõtlemine kestab kümnenda eluaastani.
- Alguses peab laps **unenägusid reaalseks**. Suuremaks saades hakkab ta järk-järgult tajuma, et unenäod pole mitte ainult ebarealsed, vaid ka nähtamatud ning sünnivad inimeses endas.

- **Sugereeritavus.** Lapsed mäletavad sündmusi üsna ebatäpselt ja vastavad küsimustele ka olematute detailide kohta, kui neilt seda veenvalt küsitakse.
- Lapse mõtlemine on **jäik**. Jäikus väljendub selles, et laps keskendub objekti või sündmuse ühele silmapaistvale omadusele ega pane teisi omadusi tähele (näiteks valades vett laiemast klaasist kitsamasse, keskenduvad lapsed veetaseme kõrgusele, märkamata klaasi laiust). Televisiooni seisukohalt vaadates tähendab see, et väiksemad lapsed reageerivad ka telesaateid ja filme vaadates tõenäolisemalt stseeni ühele osale, näiteks peategelase kleidile või läikivale relvale. Strasburger ja Wilson (2002: 21-22) oletavad, et keskendumine silmapaistvale omadusele aitab väiksel lapsel paremini aru saada saate sisuliinist.

Piaget` teooriate kriitikud ütlevad, et Piaget` ületähtsustas laste egotsentrisust ja tänapäeval on lapsed kompetentsemad kui Piaget` teoriast lähtub. Ometi kasutatakse tänaseni arengupsühholoogias laialdaselt Piaget` teooriaid laste arengu kirjeldamiseks (Kail & Cavanaugh, 2010: 136).

Arenguteooriate arusaamad ja selgitused selle kohta, kuidas ja millal laps areneb, võivad üksteisest küll märkimisväärseid erineda, kuid kõik teooriad tunnistavad suuri erinevusi imiku- ja varase eelkooliea (0-3), eelkooliea (3-7 aastat) ja keskmise kooliea (8-12 aastat) vahel. Neil arengulistel erinevustel on Victor C. Strasburgeri ja Barbara J. Wilsoni (2002: 13) sõnul suur roll selles, kuidas lapsed reageerivad meediale ja sellest aru saavad. Nii nagu täiskasvanud või teismelised, peavad ka lapsed meedia sõnumite põhjal looma enda jaoks lugusid ja arusaamu, kuid elukogemuste vähesuse tõttu loob väike laps saate põhjal tõenäoliselt teistsuguse arusaama, kui loovad sama saate põhjal tema ema-isa või teismeline õde-vend.

1.2.1. Eelkooliealine laps võrreldes vanemate laste ja täiskasvanutega

Koolieelikud märkavad eelkõige seda, kuidas asjad välja näevad ja kõlavad. Näiteks grupeerivad eelkooliealised lapsed asju nende värvi ja kuju põhjal. Umbes 6-7-aastaselt hakkavad lapsed sorteerima asju nende sisu ja funktsionaalsuse põhjal. Sama peegeldub ka televaatamises. Väiksemad lapsed jälgivad hoolikalt esiletükkivat osa: animatsioone, heliefekte, hoogsat muusikat. Vanemad lapsed on juba valivamad selles osas, millele

tähelepanu pöörata. Nemad jälgivad rohkem seda, mis on sisu mõttes tähenduslik, mitte seda, mis on pelgalt esiletükkiv (Strasburger & Wilson, 2002: 19).

Veel üks oluline kognitiivne oskus puudutab laste arusaama reaalsusest ja fantaasiast. Strasburger ja Wilson (2002: 22-23) toovad välja, et kahe kuni kolmeaastased lapsed teevad vähe vahet televisiooni ja päris maailma vahel ning nad isegi räägivad televiisoriga ja lehvitavad teletegelastele. Neljandaks eluaastaks hakkab laps aru saama, et televisioon esindab mingeid asju ja nähtusi, kuid ometi eeldavad nad, et kui miski näib reaalne, siis see ongi päris. Laste uskumust, et televisioon pakub vaadet reaalsesse maailma, nimetatakse maagilise akna vaatenurgaks (van Evra, 1990: 86; Strasburger & Wilson, 2002: 22). Kuigi väljamõeldis esineb nii kirjallikus kui teleformaadis, saavad väiksed lapsed aru, et raamat on rohkem väljamõeldis ning televisioon on rohkem päris elu. Seetõttu ajavad lapsed televisioonist nähtavat reaalsust märksa sagedamini segamini ka reaalsuse endaga (Harris, 2004: 45-46).

Järk-järgult hakkavad lapsed aru saama, et kõik, mida televiisorist näidatakse, ei ole päris. Näiteks viieaastase meelest ei ole multifilmid enam päris, sest multifilmitegelased näevad välja või tegutsevad moel, mis on füüsiliselt võimatu. Samas jääb piir reaalsuse ja mitte-reaaalsuse vahel õrnaks. Laps võib aru saada, et animeeritud tegelane pole päris, kuid ikkagi karta teda (Strasburger & Wilson, 2002: 23).

Vanuse kasvades hakkab laps võrdlema telesaate sisu rohkem reaalsusega ning annab hinnanguid selle alusel, mis tõepoolest võiks päris elus juhtuda. Kooli läinud lapse üldine arusaam ja võimekus meedia sõnumeid mõista on oluliselt arenenum kui eelkoolieas. Samas tema oskuste areng jätkub veel põhikooliski. Alles umbes üheksandaks eluaastaks õpib laps reaalsusel ja fantaasial selget vahet tegema (van Evra, 1990: 86). Täiskasvanuga sarnaselt õpib laps televisiooni kui meediumi kasutama 12. eluaastaks (Comstock & Scharrer, 2001: 53)

Kui võrrelda lapsi ja täiskasvanuid, siis on lastel täiskasvanutest oluliselt vähem päris-elu kogemusi ja teadmisi, mis omakorda mõjutab oluliselt tema arusaamu meediast. Laps ei saa meedia sisust aru, kui tal puuduvad selle mõistmiseks vajalikud taustateadmised. Päris-elu kogemuste vähesus paneb lapsi täiskasvanutest palju rohkem ka uskuma infosse, mida nad

meediast kuulevad ja näevad (Patzlaff, 2003). Täiskasvanuga võrreldes on laps palju suurema tõenäosusega valmis meediat usaldama, meediast õppima ja emotsionaalsemalt reageerima meedia sõnumitele (Strasburger & Wilson, 2002: 25).

Erinev on seegi, mis lastele ja täiskasvanutele telesaadetest meelde jääb. Kui nelja kuni kuueaastastel lastel paluti uuringus meenutada telesaate sisu, rääkisid lapsed tegevustest, samas kui täiskasvanud mäletasid infot ning tegelaste motiive ja eesmärke. Niisiis lapsed jätavad meelde tegevusi, täiskasvanud aga infot. Tegevus on konkreetne ja selgelt eristatav, seetõttu on lapsel lihtsam aru saada ja meelde jätta tegevusi kui tegelaste motiive ja tagamõtteid (Strasburger ja Wilson, 2002: 24).

1.3. Laps ja televisioon

1.3.1. Lapse ja televisiooni uuringute areng

Lapse ja televisiooni teema on üle poole sajandi andnud alust arvukatele uuringutele. Kõige varasemad selleteemalised uuringud pärinevad 1940ndatest aastatest, mil uurijad tundsid huvi, milliseid telesaateid lapsed eelistavad ja kuidas televiisori ees istumine mõjub lapse füüsilisele tervisele (Romes, 1949; Hutchingson, 1949, Lewis, 1949) (Pecora, 2007: 7-8, kaudu). Ka 1950ndatel olid akadeemilised uuringud laste ja televisiooni teemadel veel võrdlemisi uus nähtus, kuid selle kümnendi uuringud tundsid juba huvi küsimuste vastu, mis on valmistanud edaspidi kestvalt muret teadlastele. Näiteks tõstatasid uurijad küsimuse, kui palju vaatavad lapsed televiisorit (millist sisu lapsed eelistavad; millist mõju avaldab televiisori vaatamine lapse kognitiivsetele võimetele). Siiski vaadeldi lapse ja televisiooni suhet veel isoleerituna ülejäänud keskkonnast, võtmata arvesse lapse laiemat kasvukeskkonda (Banning, 1955; Kefauver, 1956) (Pecora, 2007: 7-8, kaudu).

1960ndatel pöördus uurijate tähelepanu televisiooni ja vägivalda vaheliste seoste uurimisele. Albert Bandura (1961) tegi kuulsa Bobo-nuku katse, milles ta näitas lastaialastele esmalt videot, kus naine lõi haamri, käte ja jalgadega suurt Bobo nukku. Pärast video nägemist saadeti lapsed mänguruumi, kus olid Bobo nukk, valik mänguasju ja mõned väiksed haamid. Selgus, et lapsed hakkasid videos nähtut imiteerima ning ise samamoodi nukku lööma nii

käte-jalgade kui haamriga. Bandura katse pani aluse sotsiaalse õppimise teooriale ning kogu 1960ndatel oli valitsevaks arusaam, et televägivald põhjustab laste seas vägivaldset käitumist. 1960ndatel võeti iseenesest mõistetavalt, et televisiooni visuaalsed ja audiosõnumid mõjutavad last otseselt, üks-ühele (Luke, 1990: 3).

1970ndate esimesel poolel oli jätkuvalt huvi all televisioonis näidatav vägivald ning lapsi peeti passiivseteks televaatajateks, kellele televägivald avaldab otsest mõju (Luke, 1990: 3). Kümnenendi lõpuks kandus huvi vägivallalt rassi, klassi, soo, reklaami ja tarbijakäitumise küsimustele. Üha enam nähti lapsi aktiivsete osalistena tõlgendamise ja tähenduse loomise protsessis (Pecora 2007: 21).

1980ndatel hakkasid uurijad rääkima muutunud lapsepõlvest ning sellest, et laste vaba aega saadab ja selle üle domineerib televisioon. Lastepsühholoog David Elkind (1981) (Valkenburg 2008: 4, kaudu) oli üks esimesi, kes väljendas oma muret selle üle, et lapsed kasvavad üles liiga vara liiga kiiresti ning lapsi koheldakse kui väikseid täiskasvanuid. Sama muret väljendasid ka Joshoua Meyrowitz (1985) ja Neil Postman (1983) (Valkenburg, 2008: 4-5, kaudu). Neil Postman (1994: 85) pidas ennekõike televisiooni põhisisüdlaseks lapsepõlve kaotamises.

1990ndatel tundsid uurijad jätkuvalt muret televisiooni vägivaldse sisu üle ja selle mõju pärast lastele (van Evra, 1990: 80-81). Vägivalla ja agressiivsuse uuringutest rohkemgi tähelepanu pöörati aga soo, rassi ja rahvuse küsimustele (Asamen & Berry, 1993) (Pecora, 2007: 32, kaudu). Kuna 1990ndatel jõudis järjest rohkematesse kodudesse internet, tõstatasid teadlased ka küsimuse, kas internet hakkab asendama televisiooni (Pecora, 2007: 32).

Uue sajandi esimeseks kümneks on digitaalse tehnoloogia areng toonud suuri muutusi lapsi ümbritsevasse meediakeskkonda. Lisaks televisioonile püüavad laste tähelepanu nüüd arvutimängud, DVDd, videomängud ja internet, mis on kõik omaette uurimisteedad. Võrreldes varasemate ajastutega tõusis 2000ndate alguses oluliseks uurimisteedaks ka kaasvaatamise nähtus, perekonna roll ja vanemlik suunamine lapse televaatamises (Pecora, 2007: 35; Buckingham, 2003; Feilitzen, 2007).

1.3.2. Teleri vaatamisele kulutatud aeg

Lapsed kasvavad üles järjest meedia- ja tehnoloogiakülluslikumas keskkonnas. Kuigi uute meediumite populaarsus on kasvanud ja konkurents lapse tähelepanule on suurem kui kunagi varem, näitavad uuringud, et televisioon püsib endiselt eelkooliealiste laste seas kõige rohkem kasutatava meediumina (Vandewater *et al.*, 2007: e1006; Kaiser Family Foundation 2010).

Veelgi enam, uuringud USAs, Inglismaal ja Austraalias näitavad, et lapsed kulutavad nädalas televiisori vaatamisele rohkem aega kui ühelegi teisele üksikule vabaaja tegevusele, sealhulgas näiteks spordile, vestlusele sõprade või vanematega (The Medical News, 2006; Roy Morgan Research, 2010, The Sidney Morning Herald, 2011, kaudu).

Sampo panga tellimusel YouGov Zapera (2010) poolt läbi viidud uuringust selgub, et lapsevanemate hinnangul on ka eesti lapsed aktiivsed meediakasutajad ning kõige levinum meedium on viie- kuni seitsmeaastaste laste seas televisioon, mida vaatab 96 protsenti lastest. Seejuures 23 protsenti lastest vaatab televiisorit üle 10 tunni nädalas, 14 protsenti 9-10 tundi, 20 protsenti 7-8 tundi, 16 protsenti lastest vaatab televiisorit 5-6 tundi, 14 protsenti 3-4 tundi, kuus protsenti 1-2 tundi ja kolm protsenti alla tunni aja nädalas. Kui panna Eesti statistika mujal läbi viidud uuringute konteksti, siis on enim ohustatud just need 23 protsenti lastest, kes vaatavad televiisorit üle 10 tunni nädalas. Teadustöö, mis analüüsis üle paarikümne laiapõhjalise uuringu tulemusi, leidis, et lapsed, kes vaatasid televiisorit alla kümne tunni nädalas, edenesid koolis paremini kui need lapsed, kes telerit ei vaadanud. Kui aga lapsed vaatasid telerit üle 10 tunni nädalas, kahanes laste saavutusvõime (Williams, Haertel, Walberd & Haertel, 1986) (Fisch, 2004: 5, kaudu).

Comstocki ja Scharreri (2001: 51) selgitusel pööravad lapsed teleekraanile tähelepanu juba kuuekuuselt, kuid regulaarselt hakkavad nad televiisorit vaatama kahe ja poole kuni kolmeaastaselt. Teleri vaatamisele kulutatud aeg kasvab vanusega kiiresti, langedes pisut vaid vahetult enne kooli, mil lapselt võtavad kooliks ette valmistavad tegevused ajutiselt rohkem aega. Koolieas kasvab teleri vaatamisele kulutatud aeg eri andmetel kuni üheksanda või 12. eluaastani, mil televaatamine saavutab oma kõrgpunkti ja laste reageering teleaadetele sarnaneb täiskasvanutega (Comstock & Scharrer, 2001: 50-53).

1.3.3. Laste tele-eelistused

Teletarbimise eelistused sõltuvad paljuski vaatamise põhjustest ja motivatsioonist. Schramm *et al.* (1961) loetles kolm põhjust, miks lapsed televiisorit vaatavad. Nendeks on (Paik, 2001: 17, kaudu):

- 1) passiivne nauding meelelahutusest ja elavast fantaasiast;
- 2) info saamine, isegi, kui laps seda teadlikult ei otsi;
- 3) televisioon kui sotsialiseerija (televisioon annab kõneainet teiste inimestega).

Schramm *et al.* (1961) (Paik, 2001: 17, kaudu) nentisid, et televisioon pakub lastele erinevaid „tasusid“, mille hulgast fantaasia ärgitamine on tõenäoliselt üks peamisi põhjuseid, miks lapsed televiisorit vaatavad.

Juba väga varakult, sisuliselt nii pea, kui laps hakkab televiisorit vaatama, kujunevad tal välja oma tele-eelistused. USAs läbi viidud uuringus oskas neli viiendiku kolmeaastastest lastest nimetada oma lemmiksaadet. Viiendaks eluaastaks oskas lemmikut nimetada pea iga laps (Comstock & Scharrer, 2001: 53).

Väiksemad, kolme- kuni neljaaastased lapsed eelistavad üldiselt vaadata saateid, mis on just neile tehtud, saateid, milles on loomi, animeeritud tegelasi, nukke, palju tegevust ja nalja. Neljanda ja viienda eluaasta vahel hakkavad lapsed lisaks harivatele lastesaadetele vaatama meelelahutusliku sisuga koguperefilme ja multikaid. Kuue- kuni seitsmeaastaste hulgas on juba lisaks multifilmidele olulisel kohal komöödiafilmid, draamasarjad, muusika ja kogupere saated, mis pole otseselt lastele mõeldud (Comstock & Scharrer, 2001: 53). Dafna Lemishi (Lemish, 2007b: 669) selgitusel meeldivad päris väikestele lastele spetsiaalselt neile tehtud saated rohkem kui üldprogrammi saated, kuna neile on lastesaated kergemini jälgitavad tänu rahulikumale tempole ja kordustele, mida lastesaated pakuvad. Viie kuni kuueaastaselt hakkab aga laste huvi kanduma harivatelt ja „turvalistelt“ lasteprogrammidelt tempokamatele ja keerukamatele saadetele, märgib Lemish (2007b: 66).

Von Feilitzen ja Linne (1975) (Comstock & Scharrer, 2001: 53, kaudu) aga selgitavad selliseid valikuid soovmõtlemisega, mis tähendab, et väiksed lapsed eelistavad vaadata lastesaadete tegelaskujusid, kes on nendega sarnased või kelle sarnased nad tahaksid olla.

Seepärast meeldivad väikestele lastele armsad loomad ja muud tegelased, kes on teistest sõltuvad nagu nad isegi. Vanuse kasvades, viie kuni kuueaastaselt aga hakkavad lapsed eelistama neid tegelaskujusid, kellega nad tahaksid sarnaneda (vanemad, tugevamad, kiiremad) (Comstock & Scharrer, 2001: 53).

Ka sugu mõjutab laste tele-eelistusi. Ühtviisi mõlemale, nii poistele kui tüdrukutele, meeldivad loomade tegelased, kuid erisusi tuleb välja selles, milliseid multifilme lapsed vaadata tahavad. Peaaegu kaks korda rohkem tüdrukuid (39 protsenti vs 19 protsenti) vanuses kolm kuni viis nimetas oma lemmikuks kogupere multifilmi („Flinstones“), samas kui kolm korda rohkem poisse (17 protsenti vs 5 protsenti) tõi oma lemmikuna välja vägivaldse multifilmi (Comstock & Scharrer, 2001: 53).

Niisiis ei vaata lapsed üksnes lastesaateid, vanuse kasvades lisanud nende valikutesse ka koguperesaadeteid ja täiskasvanute saateid. Schramm, Lyle ja Parker (1961) (Paik, 2001: 16, kaudu) leidsid, et kuue kuni seitsmeaastased lapsed vaatavad 40 protsenti televaatamisele kulutatud ajast täiskasvanute saateid. Täiskasvanute saadete vaatamine aitab lastel paremini orienteeruda täiskasvanute maailmas. Lisaks annavad täiskasvanute saated alust sotsiaalseks suhtluseks eakaaslastega ning tänu täiskasvanute saadete vaatamisele näib lapse staatus eakaaslaste silmis tõusvat (Paik, 2001: 16).

Laste tele-eelistused sõltuvad ka sellest, kellega koos nad televiisorit vaatavad. Üksinda vaatavad lapsed enamasti lasteprogramme, vanemate õdede-vendadega koos meelelahutuslikke saateid ning täiskasvanutega koos eri uuringute järgi kas pikemaid ja informatiivseid saateid (Paik, 2001: 17) või siis täiskasvanute saateid (Jordan, 2001: 655).

1.4. Meedia mõjud

Massikommunikatsiooni uurimise aluseks on eeldus, et meedial on märkimisväärne mõju. Meedia mõjud on McQuaili (2000: 449) järgi meedia tegevuse või meediaga kokkupuutumise ettekavatsetud või ettekavatsemata tulemused või tagajärjed.

McQuaili (2000: 449) sõnul võib meedia mõjusid otsida sotsiaalse analüüsi erinevatel tasanditel. Mõju liike on mitu, kuid tavaliselt eristatakse vähemalt käitumuslikke, emotsionaalseid ja kognitiivseid mõjusid. Üldiselt arvavad uurijad, et mida väiksem on laps,

seada rohkem on ta mõjutustele vastuvõtlik. Näiteks Patzlaff (2003) ütleb, et kõige suurem on teleekraani mõju lapsele esimesel kolmel kuni neljal eluaastal, kuid ka pärast seda on koolieeliku meeled avatud kõigile välismõjudele, nii headele kui halbadele.

Gomstock ja Scharrer (2001: 4) jagavad laste meediakasutust mõjutavad tegurid neljaks:

- 1) kodu (pere sotsiaalmajanduslik staatus, kui kesksel kohal on televiisor majapidamises, televiisorite arv, teiste vabaaja sisustamise alternatiivide olemasolu kodus);
- 2) lapse omadused (vanus, vaimne võimekus, keskendumisvõime);
- 3) situatsioonilised tegurid - hetkelised, kuid korduvad tegurid, mis pole kindlalt majapidamises paigas, näiteks teiste (vanemad, vanavanemad, õed-vennad) kohalolu lapse telerivaatamise juures; kellaaeg ja nädalapäev (hommik, õhtu, tööpäev, nädalavahetus); meeleseisundid (igavus, üksindus, hirm, kurbus, viha).

Uurijate arvamused selles osas, millist mõju televisioon lastele avaldab, on erinevad, kohati vastukäivadki teineteisele. C. Meggitt toob välja (2006: 4), et osad arvavad, et parim, mida väike laps televiisoriga teha saab, on mängida kastiga, milles televiisor koju toodi, sest kasutades pappkasti paadi, maja või mõne muu sümbolina arendab laps oma kujutlusvõimet ning on ise mängu peremees. Kriitikute meelest on laps kergesti haavatav ja ebaküps teletarbija (Postman, 1994; Patzlaff, 2003). Teised jällegi leiavad, et hoolikalt valitud telesaated ja arvutitarkvara pakuvad igas vanuses lapsele rikast õppimiskeskkonda, mis valmistab neid ette tehnoloogia kasutamiseks edaspidi (Meggitt 2006: 4).

Esimene seisukoht, et lapsed on kaitsetud ja usaldavalt vastuvõtlikud meedia negatiivsetele mõjudele, domineeris 20. sajandi lõpuni. Viimase aja kultuuri ja lapsepõlve sotsioloogia uuringud on seadnud kahtluse alla eeldused, et lapsed on naiivsed ja kergesti mõjutatavad ning rohkem kaldutakse seisukoha poole, et lapsel on oma kogemused, vaatenurk ja tõlgendused (Lemish, 2007: 7).

1.4.1. Televisiooni negatiivsed mõjud

Tehnoloogilisele determinismile tuginedes on mitmed autorid rääkinud lapsepõlve kadumisest, kuna meedia muudab lapsele kättesaadavaks sisu, mis varem polnud lastele sedavõrd avatud. Lapsepõlve kadumise teooria juured viivad tagasi 1980ndatesse Neil

Postmani ja tema raamatu *The Disappearance of Childhood* juurde. Postman (1994: 85) väidab, et moodsa arusaama lapsepõlvest löi trükimeedia ning uus meedia, eriti televisioon, hävitab seda. Ta ütleb, et kuna televisiooni pole trükimeediaga sarnaselt vaja lugema õppida, kaotas telemeedia ära piirid täiskasvanulike ja lapselike teemade vahel. Televisioon avas lastele kõik teemad nende täies ulatuses lapselt vastavat lugemisostkust nõudmata, märgib Postman (1994: 85)

Dafna Lemish (2007: 38) toetab Postmani seisukohti ja osutab, et televiisoris on ühe nupuvajutuse kaugusel surmad, õnnetused, katastroofid, seks, plahvatused ja mõrvad. Maailm ei paljastu lapsele järk-järgult, vaid meedia tõmbab korraka kardina eest ära tervel hulga nähtustel, millega kokku puutumiseks ei ole laps veel küps. Seetõttu kasvavad lapsed üles piiride puudumise ja ebakindlusega ning kõik see mõjutab olulisel määral lapse tervist, vaimset ja füüsilist arengut. Lemish (2007: 38) ütleb, et lapsepõlve kadumine pole üksnes oht lastele endile, vaid ka ühiskonnale tervikuna.

Ute Benz (Patzlaff, 2003: 69, kaudu) on nimetanud lapsi ka visuaalselt kirjaoskamatuteks, toetades sellega samuti Postmani (1994) lapsepõlve kadumise teooriat. Benzi sõnul esitab telerivaatamine lapsele nõudeid, mis ei ole neile eakohased. „Vaatamise naiivsus, nägemismuljete sõnastamise võime puudumine ning võimetus näha pilditasandi „taha“ muudavad lapse jõuetuks ja sõltuvaks, mis nende arengule on ainult kahjulik,“ ütleb Benz (Patzlaff, 2003: 69, kaudu). Samuti võib televisioon tekitada visuaalse üleoleku efekti, kuna visuaalselt esitatud teave domineerib sõnade sisu ja tähenduse üle (Huston & Wright, 1998).

Sage argument, millele televisiooni ohtudest rääkides veel tuginetakse, on asendamise teooria, mille järgi televiisori vaatamine võtab lastelt ära aega, mida nad oleksid kulutanud arendavamatele tegevustele nagu loovale mängule ja õppimisele (Lorch, 2007: 504). Lapsed, kes on agarad televiisori vaatajad, kulutavad vähem aega tegevustele, mis toetavad kognitiivset arengut, ning nende laste saavutusvõime on madalam, väidab E. Lorch (2007: 504). Üleliigset teleri vaatamist on seostatud ka halvemate hinnetega koolis (van Evra, 1990), ülekaalulisuse ja kehalise passiivsuse (Rapp *et al.*, 2004: 649) ning loovuse pärssimisega (Lemish, 2007). Leidub mitmeid selgitusi, miks televisioon segab loovust ja loovat mängu. Ühe põhjusena tuuakse välja, et teler võib asendada loovat mängu, mis on lapse jaoks arenguliselt kasulik tegevus. Teiseks, võib televisioon ajendada passiivsust, mis ei toeta

lapse loovust ega kujutlusvõimet. Samuti ei jäta lastesaadete tempokus lapsele aega peegelduseks, endasse süüvimiseks, kujutuspiltide tekkeks (Harris, 2004: 127). Huston ja Wright (1998: 17) ütlevad ka, et televisioon pakub juba täiskomplekti infot, mistõttu lapsele ei jää ruumi oma kujutuspiltide loomiseks ning ta õpib mõtlema etteantud raamides.

Märkimisväärse ohuna toovad uurijad välja veel telesaadete mõju laste unenägudele. Helga ja Bernd Schrob (Patzlaff, 2003: 70, kaudu) ütlevad, et reaalse vägivalla kujutamine ning vägivallaohvrite detailsed pildid rõhuvad lapsi, tekitavad neis hirmu ja tülgastust. Hirmutavad pildid sööbivad lastele mällu ja jälitavad neid unenägudes. Paul Feiss ja Frederick Mansfield Hoges (2000: 49) kirjutavad oma raamatus *Sweet Dreams: A Pediatrician's Secrets for Your Child's Good Night Sleep*, et televisioon on tänapäeval üks peamisi unehäirete põhjustajaid laste hulgas. Ameerika kasvatusteadlaste läbi viidud uuringust selgus, et neil lastel, kes vaatasid enne magama minekut televiisorit, esines märksa rohkem unehäireid kui neil, kes ei vaadanud. Veelgi rohkem unehäireid märkasid uurijad laste hulgas, kellel on magamistoas televiisor ja kes uinuvad televiisorit vaadates. Samuti toovad Feiss ja Hoges (2000: 49) välja, et õhtul televiisori vaatamine lükkab edasi lapse magama mineku aega ning lühendab lapse jaoks ülitähtsat uneaega.

Palju on uuritud ka telesaadete ja hirmu seoseid. Dafna Lemish (2007b: 671) toob välja, et eelkoolieas laps kardab tüüpiliselt hirmsaid loomi, üleloomulikke jõude, nagu kummitused, nõiad ja koletised, ning asju, mis on anomaalsed või liigutavad ootamatult. Väiksemad lapsed kardavad asju ja nähtusi, mis näevad välja hirmsad, mitte neid, mis on pealtnäha süütud, kuid tegelikult ohtlikud. Lapsed reageerivad suurema hirmuga kujuteldavatele hirmudele (koletised, nõiad) kui reaalsele ohtudele (nt. tormihoiatus). Vanuse kasvades ei vähene lapse hirmud, vaid muutub hirmude sisu: iga aastaga hakkab laps järjest vähem kartma kujuteldavaid ja välja mõeldud hirme ning aru saama reaalsest ohtudest, sealhulgas ka abstraktsetest ohtudest (Lemish, 2007b: 671; Cantor, 2001: 212).

Asjaolu, et lapsed kardavad rohkem nähtusi, mis on väljapaistvalt ohtlikud, tähendab, et väike laps ei pruugi ka uudiseid vaadates aru saada uudise õudusest, kui see pole silmnähtavalt hirmus. Stacy Smith'i 2002. aastal läbi viidud uuring näitas, et neljanda, viienda ja kuuenda klassi lapsed mõistsid teleuudiseid palju paremini kui väiksed lapsed. Samuti viisid osad uudised vanemaid lapsi rohkem endast välja kui väiksemaid lapsi, kuigi hirmu tekitasid

uudised ühtviisi nii väikestes kui suurtes vaatajates, lihtsalt hirmu põhjused olid erinevad (Seamon, 2007: 622- 623). Rootsi meediapedagoogi Margaretha Rönnerbergi (Kaupmees, 2002, kaudu) meelest aga ei tohikski alla kaheksa-aastased lapsed uudisteprogramme vaadata. "Lapsed ei saa aru kordustest ja iga kord, kui nad näevad, kuidas lennuk lendab Word Trade Centerisse, arvavad nemad, et jälle varises uus hoone kokku," selgitas Rönnerberg (Kaupmees, 2002, kaudu). L. A. Knox (2004: 82-83) viitab ka ohule, et uudised näitavad lapsele vägivalda, terrorismi, õnnetuste ja draamide suunas kallutatud pilti maailmast. Uudised toovad välja enamjaolt üksnes päevasündmuste traagika, mitte seda, mis on maailma endiselt ilus, muutumatu ja turvaline. Uudised toidavad järjekindlalt ebakindlust ja hirme, ütleb Knox (2004: 83).

Televisiooni ohtudena toovad uuringud veel välja sotsiaalsete oskuste taandarengu, ebamoraalsuse ja agressiivsuse soodustamise (Lemish, 2007; Van Evra, 1990; Vanderwater *et al.*, 2007). Valdav enamus sotsiaalteadlasi on seda meelt, et vägivalda nägemine telesaadetest võib olla lastele ja noortele kahjulik (Bushman & Huesmann, 2001; Strasburger & Wilson, 2002: 113). Alates eksperimenteerivatest ja pikaajalistest uuringutest ning lõpetades seni avaldatud teadustööde metaanalüüsiga, järeldavad uuringud, et agressiivsus on õpitav käitumine, mille omandamisele ja kinnistumisele aitab kaasa meedia. Eriti haavatavad on väikesed lapsed; lapsed, kes samastavad end vägivaldsete tegelastega, ning lapsed, kes on sõprade hulgas tõrjutud (van Evra, 1990: 81). Samas ei ole arvukatele uuringutele vaatamata televisiooni vägivalda ja reaalse vägivalda vahelised seosed päris selged. Agressiivse käitumise imiteerimist on kinnitanud uuringud peamiselt laborikatsetes, kuid loomulikus keskkonnas tehtud uuringud pole veenvalt tõestanud, et televiisorist nähtud vägivald paneks lapsi ka pikemas perspektiivis päris elus agressiivselt käituma (van Evra, 1990: 82).

Niisiis senised uuringutulemused ei ütle, et meedias nähtav vägivald on peamine vägivalda põhjus ka ühiskonnas, vaid uuringud viitavad, et meedia on üks teguritest, mis võib õpetada ja kinnistada vägivalda kui probleemide lahendamise viisi. Kui lapsed vaatavad palju saateid, kus agressiivsus ja vägivald on tüüpilised viisid probleemide lahendamiseks, võib laps hakata ka oma elus sarnaseid strateegiaid kasutama (Strasburger & Wilson, 2002: 113; Arnett, 2007). Bushman ja Huesmann (2001: 248) ütlevad, et just nii nagu suitsetamine suurendab kopsuvähi riski, soodustab ka sage vägivaldse telesisu vaatamine agressiivsust.

Tunnete virgutamise teooria viitab veel, et lapsed võivad televisioonis nähtud agressiivsuse tõttu ka selle suhtes ükskõiksemaks muutuda. Selle teooria järgi tahab laps telerit vaadata, kuna telesaated virgutavad tema emotsioone ja pakuvad elevust. Samas viitab teooria, et lapsed vajavad järjest tugevamat stiimulit, et telesaated suudaksid neis edaspidigi elevust tekitada. See omakorda tähendabki, et lapsed võivad muutuda ükskõiksemaks ja tuimemaks televiisorist nähtud vägivalda suhtes (Lorch, 2007: 505). Samuti võivad lapsed tunda ebakindlust ja karta, et nemadki satuvad vägivalda ohvriks (Strasburger & Wilson, 2002: 113).

1.4.2. Televisiooni positiivsed mõjud

Kuigi sagedamini kiputakse rääkima televisiooni ohtudest ja negatiivsetest mõjudest, tuletab Shalom M. Fisch (2004: 3) meelde, et täpselt nii palju, kui televisioon suudab last negatiivselt mõjutada, on sel potentsiaal mõjutada last positiivselt. Kui laps jätab reklaame meelde, siis samamoodi võiks ta meelde jätta saadete või videolõikude õpetlikku sisu. Kui televisioonist nähtud vägivald ajendab last agressiivselt käituma, siis televisioonist nähtud positiivne sotsiaalne käitumine peaks julgustama lapsi koostööle ja eeskujulikule käitumisele, arutleb Fisch (2004: 3).

Ka David Buckingham (2003: 19) ütleb, et need autorid (näiteks Neil Postman), kes on rääkinud lapsepõlve kadumise teooriast, teevad lapsepõlve kohta sügavalt kaheldavaid eeldusi ning on seejuures ära unustanud võimaluse kasutada televisiooni ära harivatel eesmärkidel, osana õpikeskkonnast.

Televisioon on potentsiaalselt hea vahend lastele info edastamiseks, sest televisioon on visuaalne meedium ning lapsed omandavad rohkem infot visuaalsest kommunikatsioonist kui verbaalsest. Uuringud on näidanud, et televisioonist oli sama info lastele paremini arusaadav kui raadiost, samuti jäi see info lastele paremini meelde (Harris, 2004: 125-127).

Paljud uuringud on püüdnud leida seoseid laste televaatamise ja nende koolis edasi jõudmise vahel. Kolme aasta jooksul 182 eelkoolieas lapse seas läbi viidud uuring näitas, et lapsed, kes vaatasid harivaid lastesaateid nagu näiteks *Sesame Street*'i, saavutasid lugemist, sõnavara, matemaatikat ja kooliks valmis olekut hinnanud akadeemilises testid paremaid tulemusi kui

need lapsed, kes ei olnud seda õpetlikku sarja vaadanud (Nabi & Oliver, 2009: 473). Harivate lastesaadete vaatamisel eelkoolieas on positiivne mõju ka pikaajaliselt. Anderson *et al.* (2001) uuring leidis, et lapsed, kes olid vaadanud väiksena harivaid lastesaateid nagu *Sesame Street*, said gümnaasiumis paremaid hindeid, nad huvitusid vabal ajal rohkem raamatute lugemisest ja olid oma tuleviku suhtes ambitsioonikamad.

Huston *et al.* (Fisch, 2002: 419) ütlevad oma varase õppimise mudeli põhjal, et harivad lastesaated toetavad lapse varast arengut ning loovad aluse pikaajalisteks positiivseteks mõjudeks kolmel põhjusel: 1) laps õpib harivatest telesaadetest koolieelseid oskusi ja teadmisi 2) arendab endas motivatsiooni ja huvi mitmekülgsete teemade vastu ning 3) omandab käitumuslikke mustreid tähelepanust ja keskendumisest. Need harivate lastesaadete toel arenenud omadused omakorda toetavad ka pikaajaliselt lapse edasi jõudmist koolis.

Enamjaolt positiivsena näeb telesaadete pakutavaid võimalusi ka Rootsi meediapedagoog Margaretha Rönnerberg (Kaupmees, 2002, kaudu). Ta arutleb raamatus „Televisioon on lastele hea“, et telesaadetes nähtu arendab laste fantaasiat ja telesaated annavad lapsele ideid, mida ta saab oma mängus rakendada. Rönnerberg rõhutab ka, et televisioonil on lapse elus sotsialiseeriv roll. Laps ei taha teistest omasugustest erineda ja seepärast võib lapses tekitada eemaloleku tunnet see, kui ta ei saa aru, millest jutt käib, kui teised lapsed mänguplatsil mõne saate või filmi teemal räägivad.

Arvukad uuringud on püüdnud leida seoseid ka telesaadete ja keele õppimise vahel. Pikaajaline kolme- kuni viieaastaste laste seas läbi viidud uuring jõudis järeldusele, et harivate saadete vaatamine arendab laste sõnavara (Jordan & Jamieson, 1998). Veel teisedki uuringud on leidnud, et lapsed õpivad uut sõnavara või avardavad sõnade tähendust tänu õpetlikele lastesaadetele nagu *Sesame Street* või *Barney & Friends* (Naigles & Mayeux, 2001: 149).

Kui aga küsida, kas telesaated on lastele keeleõpetajaks, on vastus ei ja jah. Telesaated küll avardavad laste sõnavara, kuid grammatika arengule telesaated tuge ei paku. Näiteks Sach, Bard ja Johnson (1981) (Naigles & Mayeux, 2001: 149, kaudu) analüüsisid põhjalikult ühe kolmeaastase kurtide vanematega poisi kõne kujunemist. Poisi ainuke kokkupuude inglise keelega oli kuni kolmanda eluaastani telesaadete vahendusel. Kolmeaastaselt eelkooli minnes teadis poiss mõndi inglisekeelseid sõnu, kuid ta ei osanud neid käänata ega õigesse järjekorda

panna nii nagu teised lapsed tema vanuses tavaliselt oskavad, küll aga oli poiss telesaadetest sõnu omandanud.

Mitmed saateid, näiteks õpetlikud lastesaated pakuvad lapsele ka hulga moraalseid õppetunde õiglusest, aususest, lahkusest, tänulikkusest, reeglitest kinni pidamisest, koostööst sõpradega ja teistest positiivsetest sotsiaalse käitumise võimalustest. Televisioonist nähtud moraalsed õppetunnid suudavad mõõdukalt mõjutada laste suhtumist ja käitumist, kuigi positiivse mõju avaldumine sõltub palju ka mitmetest muudest teguritest (näiteks, mis keskkonnas laps seda saadet vaatab, kontekstist, milles moraalne õppetund saates esineb) (Hardy & Claborne, 2007: 811). Ennekõike õpivad lapsed eeskujulikku sotsiaalset käitumist spetsiaalselt neile tehtud ja õpetlikest lastesaadetest, nagu on USAs näiteks *Mr. Rogers` Neighborhood*, kuhu on eesmärgipäraselt sisse kirjutatud õppetunnid jagamisest, abivalmidusest, omakasupüüdmatusel, järjekindlusest, loovast mõtlemisest ja nõnda edasi. Juhul, kui positiivne sotsiaalne sõnum esineb aga mitte positiivses kontekstis, näiteks hea eest võitlev tegelane kasutab vägivalda, kaotab sõnum oma positiivse mõju (van Evra, 1990: 100).

1.5. Täiskasvanu roll lapse teletarbimises ja meediakirjaoskuse kujundamises

Laste telekogemused võivad olla väga erinevad sõltuvalt sellest, kellega koos ja kuidas nad televiisorit vaatavad. Vanemate teletarbimisharjumused (nii televiisori vaatamisele kulutatud aeg kui saadete sisu) mõjutavad olulisel määral lapse teletarbimist (Feilitzen, 2007: 805). Vanemate endi meediakasutus on lastele kaudselt meediakasutuse mudeliks, mille põhjal nad jälgendavad vanemate käitumist (Rompaey, 2007: 642).

Peale teletarbimisharjumuste suunamise on täiskasvanutel tähtis roll selles, millist mõju telesaated lapsele avaldavad ja kuidas laps telesaateid tõlgendab. Bickham *et al.* (2001: 117) märgivad, et hirmutav sisu võib tunduda lapsele vähem hirmutav ja hariv sisu õpetlikum, kui lapsega koos saadet vaatavad täiskasvanud reageerivad asjakohaselt nähtavale sisule. Aktiivne koosvaatamine aitab lastel paremini aru saada saate sisuliinist, võib aidata lapsel anda hinnanguid teletegelaste käitumisele ning võimaldab vägivaldset sisu maandada, panna seda õpetlikku konteksti (kui täiskasvanu näitab, et ei kiida heaks telesaates näidatud ning arutleb

lapsega selle sisu üle) (Hogan, 2001: 671). Bickam *et al.* (2001: 117) nendivad, et televisiooni riske saab maandada ja positiivseid võimalusi ära kasutada, kui vanemad valivad hoolikalt, mida ja kuidas lapsed vaatavad ning pakuvad neile nii-öelda sisukat, harivat ja eesmärgipärast „teledieeti“.

Niisiis omistatakse täiskasvanutel järjest suuremat rolli ja vastutust laste kriitilisteks meediatarbivateks kujundamisel. Täiskasvanute üheks peamiseks võimaluseks laste meediatarbimise suunamisel on vahendamine (*mediation*). Teoorias eristatakse kolme tüüpi vahendamist: piiravat (*restrictive mediation*), arutlevat (*evaluative mediation*) ja mittekeskendumist (*unfocused mediation*) vahendamist. Piirava vahendamise hulka kuuluvad reeglid, millal, millist sisu ja kui palju tohib laps televiisorist vaadata ning kuidas televiisori vaatamine suhestub laste muude tegemistega (teatud tegevused peavad enne televiisori vaatamist tehtud olema, näiteks kodutööd). Aktiivne arutlev vahendamine aga tähendab lapsega meediasisu lahti rääkimist ja peegeldamist, et aidata lapsel paremini meediasisu mõista ning seda päris eluga võrrelda. Mittekeskendumist vahendamine tähendab, et vanem tarbib koos lapsega meediat: vaatab temaga koos televiisorit või mängib arvutimängu, kuid ei arutle selle sisu üle (Sprafkin *et al.*, 1992: 100).

Feilitzen (2007: 805) ütleb, et aktiivne vahendamine lapsele telesisu selgitamise tähenduses on tõhusam kui piirav vahendamine (reeglite seadmine) ja niisama televiisori koos vaatamine. Tänu täiskasvanute aktiivsele vahendusele võimenduvad televisiooni kasulikud võimalused. Näiteks kasulikud moraalsed õppetunnid on lastele paremini arusaadavad ja mõjukamad, kui moraalset telesisu täiendavad vanemate või õpetajate selgitused (Hardy & Claborne, 2007: 811). Lihtsalt vaikivat koosvaatamist nähakse enamasti negatiivsena, kuid Rompaey (2007: 642) osutab, et ka ilma igasuguste selgitusteta vaikselt lapsega koos teleri vaatamine pakub eriti väiksematele lastele turvatunnet.

Vahendamine on ka üks võimalus, mille abil kujundada lastes meediakirjaoskust, mis tähendab võimet, teadmisi ja oskusi meediat kasutada ning tõlgendada. Meediakirjaoskus ei hõlma üksnes tehnilisi teadmisi, vaid ka laiemat analüütilist arusaama meediast ja meedia toimimisest (Buckingham, 2003: 36-38).

Eesti lasteaiaõpetajate seas läbi viidud fookusgrupi-intervjuudest ilmnes, et intervjuude alguses nägid õpetajad laste meedia tarbimise juhendajate ja meediakasvatajatena ennekõike lapsevanemaid, kuid ühise arutelu käigus teadvustasid nad järjest rohkem ka õpetaja rolli. Õpetajad tõdesid, et kuna nad töötavad lastega igapäevaselt ja omavad lapse arengut puudutavaid teadmisi, on pedagoogide roll meediakirjaoskuse suunajatena oluline. Õpetajad nägid end nii laste juhendajatena kui ka lapsevanemate nõustajatena. Juhendamise võimalustest rääkides nimetasid õpetajad terviseriskidest ja internetiturvalisusest rääkimist, meediasisu kasutamist õppetegevuste impulsina (*multifilmi lavastamist pärast selle vaatamist*), meedia sisu loomist (*filmi tegemine koos lastega*), meediaga seotud elukutsete tutvustamist ning meediavahendite kasutamist mängudes ja õppetegevuses. Samuti töid õpetajad välja meedia sisu üle arutlemist ja võimalust meedia abil väärtushinnanguid kujundada (Vinter *et al.*, 2010a: 14-15; Vinter *et al.*, 2010b: 54-55).

1.6. Varasemad uuringud Eestis

Võrreldes muu maailmaga, eriti näiteks USA ja Inglismaaga, on Eestis lapse ja televisiooni teemat väga vähe uuritud. Puudub isegi laiem statistika selle kohta, mida lapsed telerist vaatavad. Uuringufirma Emor teleauditooriumi mõõdiku-uuringu sihtrühmaks on küll nelja-aastased ja vanemad Eesti elanikud, kuid koolieelikute kohta eraldi tulemusi välja võttes on vastajate arv väike ning tuleb arvestada võimaliku suure veaprotsendiga. Kui aga siiski võrdluseks vaadata Emori uuringu kümmet vaadatuimat saadet nelja- kuni seitsmeaastaste laste rühmas, on näha, et enim vaadatud saated on lastesaated ning rohkem kui pooled neist on täispikad Ameerika kinotööstuse animafilmid.

Tabel 1. Emori telemõõdik, top 10 4-7-aastaste seas

Telekanal	Saade	Vaatajaid keskmiselt
TV3	Mf „Garfield2: kahe kassi lugu“	24 000
TV3	Mf „Autod“	23 000
ETV2	Multif „Indiaanipoiss Yakari“	16 000
ETV2	Multif „Kika ja Roobert“	16 000
TV3	Mf „Kollide kompanii“	17 000
ETV2	Multif „Võlukarussell“	16 000
Kanal 2	Mf „Elevantsi film“	16 000
TV3	Mf „Garfield päris maailmas“	15 000
TV3	Mf „Madagaskar 2“	15 000
ETV2	Multif „Tegus Timmu“	16 000

Allikas: Emor 1.01.2011-31.03.2011

Kvalitatiivsetest Eestis tehtud uurimustest kajastab aga laste ja televisiooni temaatikat näiteks Kristi Vasemägi (2003) Tartu Ülikooli pedagoogikaosakonnas kaitstud bakalaureusetöö "Televisioon tänapäeva koolieeliku elus". Vasemägi kasutas oma uurimuse alusena andmeid, mida pedagoogikaosakonna üliõpilased olid kolme aasta jooksul kogunud kursuse "Meedia ja isiksus" raames laste meediatarbimisharjumuste kohta. Kokku intervjueriti uuringus 371 last vanuses 2-7. Uuringu põhjal tegi Vasemägi järgmised järeldused:

- paljud lapsed vaatavad telerit pelgalt igavusest, sest kodus pole midagi muud teha, ka nädalavahetustel istub enamuse lapsi pikalt teleri ees;
- kodudes mängib televiisor peaaegu kogu aeg muude tegemiste taustaks, hoolimata sellest, kas keegi vaatab seda või mitte;
- maal elavad lapsed vaatavad telerit vähem kui linnalapsed, kuna maalapsed veedavad rohkem aega õues.

Vasemäe (2003) uuringu tulemusel vaatavad 2-7-aastased lapsed telerit 2-3 tundi päevas. Multifilmide ja lastesaadete kõrval armastavad lapsed vaadata loodus- ja loomafilme. Kõige suuremad erinevused teleri vaatamises on seotud vanusega: 2-3-aastased lapsed vaatavad peamiselt multifilme, loodus- ja loomasaateid; 4-5-aastased vaatavad lisaks lastesaadetele ka täiskasvanutele mõeldud filme ja saateid; 6-7-aastased vaatavad eelnevale lisaks spordisaateid, politseisaateid, põnevus-, seiklus- ja armastusfilme.

Televisiooni mõju lastele on uurinud ka Elen Lukas, kelle Eesti Humanitaarinstituudis kaitstud bakalaureusetöö teemaks oli „Teletarbimise mõju laste arusaamadele soorollidest“. Lukase töös moodustasid valimi 7-12-aastase lapsed, kelle teletarbimist kirjeldades tõi Lukas välja, et kuigi lapsed vaatavad televiisorit palju, ei ole tegemist juhuslike saadete vaatamisega. Lastel on väljakujunenud kindlad saated, mille jälgimine on eelkõige tingitud nende päevakavast. Hommikul ja pealelõunasel ajal vaatavad algklassilapsed põhiliselt multifilme, millele järgnevad päevased sarjad, seriaalid ning õhtuti meelelahutuslikud koguperesaated ja filmid. Nädalavahetusel pakuvad lastele lisaks lastesaadetele huvi ka meelelahutuslikud koguperesaated. Filmidest meeldivad lastele eelkõige komöödiad, koguperefilmid ning poistele ka *action*-filmid (Lukas, 2003).

Eelkooliealiste laste teletarbimisharjumusi ja telesaadete representatsiooni uuris ka käesoleva magistrیتöö autori bakalaureusetöö teemal „Telesaadete representatsioon lasteaiaste hulgas“ (Kruuse, 2008). Uuringust selgus, et eelkooliealised lapsed vaatavad televiisorit pea iga päev

ning telesaadete vaatamine on saanud laste elu sama loomulikuks osaks nagu söömine või magamine. Kõigil lastel on välja kujunenud saated, mida nad regulaarselt jälgivad. Ilmnes, et kui laps räägib üldiselt oma teleeelistustest, siis nimetab ta täiskasvanute saateid poole rohkem kui lastesaated. Samas laste lemmiksaadete hulgas domineerisid lastesaated, eriti multifilmid.

Kõige elevamalt räägivad lapsed sellistest saadetest, mis on tekitanud neis tugevaid emotsioone, olgu siis hirmu või rõõmu. Kui lapsele on mõni saade eriti muljet avaldanud, siis võivad nähtud kaadrid tal veel mitu kuud hiljemgi meeles olla. Samuti võivad hirmutavad kaadrid hakata lapse und häirima.

Uuring võimaldas teha oletusi ka televaatamise mõjude kohta. Ühest küljest võib mõju olla positiivne: laps õpib telesaadete vahendusel võõrkeelseid sõnu, saab uusi kasulikke teadmisi ja innustust uute oskuste omandamiseks. Kui aga lapsevanem piiranguid ei sea ja laps vaatab telerist kõike, mis ette juhtub, siis satub laps vaatama ka saateid, mille sisuga ta ise toime ei tule. Sellisest „vabakasvatusest“ tulenebki hulk negatiivsed mõjusid: hirmutavad ja vägivaldsed kaadrid jäävad last painama ja häirivad lapse und; laps õpib sobimatuid väljendeid ning jäljendab vägivaldseid või hulljulgeid tegelaskujusid. Töö järeldas ka, et telesaadete mõju sõltub vaatamise kontekstist: sellest, kui palju, kellega koos ja milliseid saateid laps vaatab (Kruuse, 2008).

1.7. Uurimisküsimused

Käesoleva töö eesmärgiks on kirjeldada eelkooliealiste laste teletarbimisharjumusi, telesaadete representatsiooni ja telesaadete vaatamise oletatavaid mõjusid lastele. Samuti uurida, kuivõrd eneseteadlikud teletarbijad on lapsed. Eesmärgist tulenevalt on töö aluseks järgmised uurimisküsimused:

- ☛ **Millised on koolieelikute teletarbimisharjumused?** (Milliseid saateid lapsed telerist jälgivad? Millal, miks ja kui sageli nad televiisorit vaatavad? Kas laste telekasutuses ilmneb erinevusi linnade (Kuressaare vs Tallinn) võrdluses?)

- ☛ **Kuidas lapsed telesaadete sisu vastu võtavad ja sellele reageerivad?** (Millised saated lastele meeldivad, millised ei meeldi? Milliseid emotsioone saated neis tekitavad? Kuidas lapsed saateid tõlgendavad?)
- ☛ **Milline on telerivaatamise oletatav mõju koolieelikule?** (Milliseid oletatavaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid tuleb välja laste teleteemalistest juttudest? Millised on peamised ohud ja võimalused, mida televisioon lastele kujutab õpetajate tähelepanekul?)
- ☛ **Kuivõrd eneseteadlikud teletarbijad on lapsed?** (Millised on nende tehnilised oskused ja arusaam televisiooni toimimisest? Kuivõrd tajuvad lapsed ise ohte ja võimalusi, mida televiisori vaatamine neile kujutab? Kuivõrd aktiivsed või passiivsed ning eneseteadlikud on lapsed oma televelikutes?)

2. METOODIKA JA VALIM

2.1. Meetodi kirjeldus

Varasemad laste ja televisiooni teemal tehtud uuringud on kirjeldanud meedia mõjusid lapsele pigem täiskasvanute seisukohalt. Dafna Lemish (2007: 7) ütleb, et uus suund on uurida mitte lapsi, vaid uurida lapsi puudutavat teemat lastega koos laste jaoks. See tähendab, et täiskasvanud uurija ei pea lapse jutte analüüsima, lähtudes täiskasvanute väärtustest, hoiakutest ja õige-vale kriteeriumitest, vaid püüdma kuulata last hinnanguid andmata, et lapse oma kogemused ja vaatenurgad esile pääseksid.

Käesolevas uuringus on püütud uurida lapsi koos lastega ja laste endi jaoks, kasutades selleks kvalitatiivseid andmekogumise ja -töötlemise meetodeid. Kvalitatiivsed uuringumeetodid võimaldavad uurijal koguda ehedaid, uuritavale nähtusele lähedasi andmeid ning avastada uuritava teema tagamaid ja sügavamaid põhjuseid. Uurija rolliks kvalitatiivses uuringus on kuulata ja jälgida ning seejärel tõlgendada seda, mida ta on näinud ja kuulnud (Carter *et al.*, 1997: 40).

2.1.1. Semistruktureeritud intervjuud täiendatuna projektiivtehnikaga

Laste ja õpetajatega viidi läbi semistruktureeritud intervjuud, need on vabas õhkkonnas vestlused uuritaval teemal uurija ja uuringus osaleja vahel. Semistruktureeritud intervjuu võimaldab uuritaval rääkida oma lugu enda vabas sõnastuses. Selline lähenemine aitab teemat avada teatud sügavuses, et jõuda jälile respondendi tunnetele, kogemustele ja kujutlustele seoses uuringuteemaga (Carter *et al.*, 1997: 41).

Semistruktureeritud intervjuu on planeeritud laiemate teemade ja võtmeküsimuste kaupa, mis piiritlevad vestlust. Küsimuste täpne sõnastus ja nende järgnevus on vabas vormis. Intervjuukava ei ole kõnealusel juhul küsimuste loetelu, vaid vestlust suunav ja piiritlev memo uurijale (Carter *et al.*, 1997: 41). Semistruktureeritud intervjuu on eriti sobiv intervjuueerimaks lapsi, keda ei saa intervjuuerida formaalselt, kindlalt paigas küsitluskava järgi (Bernard & Ryan, 2010: 30)

Lastega intervjuude aluseks olnud küsitluskava (Lisa 1.1) jagunes teemade järgi mõtteliselt neljaks: 1) laste teletarbimisharjumused (mida ja kui sageli lapsed vaatavad; kellega koos lapsed telerit vaatavad; millised saated on laste lemmiksaated, millised saated on lastele igavad; kas laste meelest on vanemad nende teletarbimisele piiranguid seadnud jne), 2) laste tõlgendused ja arusaamad telesaadetest (kuidas lapsed eri saateid lahti mõtestavad, mida nad neist aru saavad), 3) teleri vaatamise mõjud (kas lapsed on märganud füüsilisi mõjutusi, õppinud telesaadetest, mänginud midagi järele, näinud hirmsaid unenägusid), 4) laste eneseteadlikkus ja kompetentsus teletarbijatena (kas lastel on teletarbimiseks vajalikud tehnilised oskused ning kas laste endi meelest on teleri vaatamine neile kasulik või kahjulik). Niisiis liiguti temaatiliselt kergematelt küsimustelt raskematele, nagu on soovitatud ka EU Kidsi parimate uurimispraktikate eestikeelses kogumis (Komp, 2010: 47).

Lastega intervjuudes oli abistavaks uuringutehnikaks veel projektiivtehnika (Lisa 2). Uuriija valis intervjuudele eelnenud kuu jooksul (07.01.2011–07.02.2011) eetris olnud saadetest välja 44 saadet ja filmi, mis ei alanud hiljem kui kell 23. Samuti võeti lisaks mõned varasemate hooegade populaarseimad saated, mida vaatlusaluse kuu jooksul enam eetris ei olnud, kuid mis olid teleauditooriumi mõõdiku järgi oma hooajal ühed vaadatuimad (nt „Tantsud tähtedega“, „Eesti talent“, „Eesti otsib superstaari“). Valik tehti kõigi Eesti telekanalite põhjal (ETV, Kanal 2, TV3, ETV2, Kanal 11, TV6). Saateid valides ei olnud eesmärk saada kõikehõlmavat esinduslikku ülevaadet parasjagu eetris olevatest saadetest, vaid tuua teleprogrammi valikust välja võimalikult erinevaid, teatud tüüpi saateid esindavaid näiteid, et tuletada lastele saateid meelde ja anda nende põhjal alust edasiseks vestluseks.

Lastele näidatud 44 saate hulgas olid krimi- ja põnevussarjad „NCIS kriminalistid“, „Salatoimikud“, „Kättemaksukontor“, „Kelgukoerad“, „CSI: Miami“, „Dr. House“, „Kondid“, „Monk“; erineva suunitlusega uudistesaadet „Aktuaalne kaamera“ ja „Reporter“; peamiselt ETV2 kanalilt jooksvad pigem õpetlikud ja lapselikud multifilmid „Indiaanipoiss Yakari“, „Tegus Timmu“, „Jimmy Neutron“, „Jussikese multifilm“, „Adiboo seiklused“, „Muumioru lood“, „Võlukarussell“, lavastuslikud lastesaated „Hunt Kriimsilm“ ja „Hei, Pöialpoisid“; pigem suuremate laste ja täiskasvanute multifilm „Simpsonid“, laialdase sihtgrupiga formaadisaated „Tantsud tähtedega“, „Eesti otsib superstaari“, „Eesti talent“; koguperesaade „Sõnasõda“, draamasarjad „Pilvede all“, „Kiirabihaigla“, „Rosamunde

Pilcher“; poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, elusaade „Rääkimata lugu“, probleemsaade „Võsareporter“, noortesari „Ühikarotid“, täispikad animafilmid „Autod“, „Kollide kompanii“, „Garfield“, täispikad täiskasvanute filmid „Johnny English“, „Miss Eriagent“, „American Pie“, „Austin Powers“, „Fööniksi lend“, „Kariibimere piraadid“, komöödiad „Lahe papa“, „Politseiakadeemia“, kogupere filmid „Tuhkatriinu lugu“ ja „Prints ja mina: kuninglik pulm“.

Kuna ükshaaval ei oleks lapsel eeldatavasti jagunud tähelepanu 44 foto läbivaatamiseks ning üksikute fotode näitamine võtnuks ka liiga palju aega, koondati fotod viide kollaaži eeldusel, et need „pakendavad“ fotod lapsele kergemini vastuvõetavateks ühikuteks.

Projektiivtehnikat sai kasutatud selleks, et toetada laste mälu ja tuletada neile laiemast valikust meelde veel võimalikke saateid, mida nad vaatavad, kuid mis neile vestluse käigus kohe meelde ei tule. Tuttavate saadete pinnalt sai omakorda vestlust jätkata ja uurida lapselt nende tõlgendusi. Projektiivtehnika oli ka vahend intervjuuvormi mitmekesistamiseks, sest lihtsalt paigal istudes ja rääkides ei jätku väiksel lapsel tähelepanu kuigi kauaks, ning kollaažid näisid hea võimalusena, millega lapse tähelepanu koondada siis, kui see kipub hajuma. Tagavaravariandina plaanis uurija kasutada ka eksperimenteerivat tehnikat: võtta kotist välja pisikese mängulooma ja esitada selle tegelase kaudu lapsele küsimusi. Seda abinõu aga vaja ei läinud, sest projektiivtehnika võimaldas juba piisavalt tuua vaheldust, et lapse tähelepanu püsiks, kuni uurija on saanud vastused kõigile huvipakkuvatele teemadele. Ka EU Kids parimate uurimispraktikate eestikeelne kogum (Komp, 2010: 46) soovitab lastega intervjuusid mitmekesistada eri meetoditega, sest üksnes pikk küsin-vastan vastuste vorm ei pruugi laste puhul töötada.

Kuressaare lastega viidi intervjuud läbi 7.-8. veebruaril 2011 ning Tallinna lastega 14.-15. veebruaril 2011. Kõige lühem intervjuu kestis 15 minutit ning kõige pikem 45 minutit. Enamik intervjuusid jäid ajavahemikku 20-30 minutit. Intervjuud helisalvestati ja hiljem transkribeeriti (Lisa 4).

2.1.2. Semistruktureeritud intervjuud lasteaiaõpetajatega

Semistruktureeritud intervjuud viidi läbi ka mõlema rühma õpetajaga, et mõista paremini uuringus osalevate laste tausta ja saada teada õpetajate tähelepanekuid samade laste kohta.

Õpetaja töötab uuringus osalenud lastega igapäevaselt ning võib uuritavast teemast välja tuua ka selliseid nüansse, mida uurija mõnepäevase rühmas viibimise ajal ei taba. Kuna intervjuud sai läbi viidud enne laste intervjuerimist, andis intervjuu õpetajatega ka teemasid, mida võiks lastega intervjuudes puudutada.

Õpetajatega läbi viidud intervjuu kava (Lisa 1.2) koosnes kahest peamisest teemagrupidist: 1) laste televaatamise harjumused õpetaja arvates (mida, millal ja kui kaua lapsed vaatavad, millised on nende lemmiksaated, millised saated lastele ei meeldi) 2) televaatamise oletatavad mõjud lasteaiaõpetaja tähelepanekute läbi (milliseid ohte ja võimalusi on õpetajad märganud, mida positiivset ja negatiivset nad on täheldanud seoses laste telekasutusega). Mõlema teema juures küsiti nii üldisi tähelepanekuid kui paluti rääkida konkreetselt uuringus osaleva rühma lastest. Semistruktureeritud intervjuule iseloomulikult oli intervjuukava pigem vabas vormis memo uurijale, mida õpetajaga vestlusel aluseks võtta kui kindlate paigas küsimustega plaan (Carter *et al.*, 1997: 41). Semistruktureeritud intervjuud eelistati, et mitte piiritleda vestlust üksnes uurija meelest vajalike teemakäsitlemustega, vaid jätta ruumi ka õpetajale täiendusteks ning oma teemaarendusteks.

Kuressaare rühma õpetajaga viidi intervjuu läbi 7. veebruaril 2011 ning see kestis 43 minutit. Intervjuu helisalvestati ja transkribeeriti (Lisa 5.1). Tallinna rühma õpetajat intervjueriti 14. veebruaril 2011 ning intervjuu kestis 39 minutit. Intervjuu helisalvestati ja transkribeeriti (Lisa 5.2). Uuringu tulemuste esituses on mõlema rühma õpetajate arvamusi viidatud sulgudes kommentaari järel (võrdluseks: fookusgrupis osalenud õpetajate viited on kommentaari ees).

2.1.3. Fookusgrupp

Projekti „Meediakasvatus Eesti alushariduse institutsioonides“ osana viidi 23 Eesti lasteaiaõpetaja seas läbi kaks fookusgrupi intervjuud. Fookusgrupp oli osa õpetajatele mõeldud koolituspäevast. Ühe fookusgrupi viis läbi töö autor ning teise Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituudi doktorant Kristi Vinter. Analüüsiks on töös kasutatud mõlemat fookusgruppi.

Kuna fookusgrupp kandis laiemat teadusprojekti huve, oli küsitluskava mahukam kui käesoleva töö teema fookus. Küsitluskava (Lisa 1.3) jagunes nelja temaatilisse ossa: 1)

sissejuhatus teemasse 2) laste meediakasutus ja meedia oletatavad mõjud lastele 3) meediakasvatus, õpetajate praktikad, meetodid, arusaamad ja hoiakud seoses meediakasvatusega, õpetajate vajadused meediakasvatuse läbi viimiseks lasteaias 4) õpetaja enda meediapädevus. Antud töös on selle fookust silmas pidades analüüsitud ennekõike intervjuude seda osa, mis keskendus laste meediakasutusele ja meedia oletatavatele mõjudele.

Fookusgrupi eeliseks oli võimalus koguda efektiivse ajakuluga sisendit hulgalt väga erineva taustaga õpetajatelt, keda üks-ühele intervjuudega ei oleks jõudnud intervjuuerida. Samuti on fookusgrupi eeliseks spontaansus ja grupi dünaamika: ühe osalise mõtted võivad ärgitada ka teises osalises sarnaseid või hoopis vastupidiseid mõtteid. Grupivestlus stimuleerib osaliste mälu ning võimaldab vastajatel endil küsimusi tõstata. Tänu grupist tekkivale interaktsioonile võivad osalised uuritavast teemast välja tuua uusi, uuriija jaoks üllatavaid tahke. Fookusgrupi tulemuste tõlgendamisel peab aga valvas olema, sest ühest küljest vastajad küll ärgitavad üksteist, kuid samas võib grupivestlus tekitada mõnes osalises peale surutud nõustumist. Samad vastused ei pruugi fookusgrupis alati tähendada esile kerkivat mustrit, vaid ka konformsust (Krueger and Casey, 2000).

Fookusgrupi-intervjuud õpetajatega viidi läbi novembris 2009. Mõlemad fookusgrupid kestsid umbes kaks tundi. Intervjuud helisalvestati ja hiljem transkribeeriti (Lisa 6) . Uuringu tulemustes on fookusgrupis osalenud õpetajate arvamusi esitatud kommentaari ees, viitega Õpetaja ning number, mitmes ta fookusgrupis oli, sulgudes märgitud „a“ tähistab esimest ja „b“ teist fookusgruppi. Näiteks *Õpetaja 4 (a)* või *Õpetaja 4 (b)*.

2.1.4. Uuringu eetika

Kvalitatiivsed uuringud on oma meetoditelt eetiliselt tundlikud, kuna uurimise all ei ole kvantitatiivne mass, vaid üksikjuhtumid, inimesed, kes jagavad oma isiklikke, sageli tundlikel teemadel väljendatud mõtteid, kogemusi arvamusi (Ezzy, 2002: 80). Antud uuringus on E. Babbie`le (2008: 67-73) tuginedes jälgitud järgimisi põhimõtteid: 1) uuringus osalemine on vabatahtlik 2) uurija peab infot koguma ja andmeid käitlema selliselt, et ei tekita uuringuga selles osalenud inimestele kahju 3) uuringu osaliste anonüümsus ja konfidentsiaalsus on kaitstud 4) uurija identiteeti, uuringu eesmarke ja selle tulemuste kasutamise plaane ei varjata uuringu osaliste eest. Fookusgrupis usutletud õpetajatele sai neid põhimõtteid tutvustatud intervjuu sissejuhatuses, samuti küsiti õpetajatelt luba intervjuu lindistamiseks. Uuringus

osalenud lasterühmade õpetajatele tutvustati põhimõtteid põgusalt juba enne intervjuud vestluse aega kokku leppides ning need põhimõtted korrati veel üle intervjuu alguses. Õpetajatelt sai küsitud luba intervjuu salvestamiseks. Mõlema rühma õpetajatele lubati ka uuringu tulemused tutvumiseks saata, kui uuring on valmis.

Täiskasvanule tutvustab uurija uuringu eetikat, eesmärke ja kasutusi eeldusel, et täiskasvanu saaks teadlikuks uuringus osaliseks: ta teaks, et uuringus osalemine on vabatahtlik, teaks, kuidas uuringu tulemusi kasutatakse ja millised õigused tal on. Lapsed on aga eriline sihtrühm ning neilt ei saa eeldada teadlikku nõusolekut uuringus osalemiseks (*informed consent*). Seepärast tuleb lapse uuringus osalemiseks küsida nõusolekut nn. väravavahtidelt (*gatekeepers*), kelleks lapse jaoks on enamasti vanemad või teised tema eest vastutavad täiskasvanud (Greig *et al.*, 2007: 179-181). Antud uuringus osalenud lapsevanematele sai saadetud informeeriv kiri (*plain language statement*) (Lisa 3), mis tutvustas uurijat, uuringut, selle eesmärke, kasutusi ning seda, milline roll on lastel uuringu osalistena. Samuti kinnitati lapsevanematele, et laps osaleb uuringus anonüümsena ning tema identiteet on kaitstud. Lapsevanemad nägid kirja paberkujul lasteaias ning pidid õpetajale teatama juhul, kui nad ei taha, et nende laps uuringus osaleks. Ükski vanematest ei olnud intervjuude vastu. Konkreetsed uuringus osalevad lapsed sai välja valitud veel omakorda laste endi vabal soovil (eeldusel, et nende vanemad olid nõus lapse uuringus osalemisega).

2.1.5. Tulemuste analüüs

Kõik helisalvestatud intervjuud transkribeeriti ning edasine analüüs toimus nende tekstide põhjal. Uurimistulemuste analüüsiks ja uurimisküsimustele vastamiseks kasuti kvalitatiivset andmeanalüüsi, täpsemini põhistatud teooria (*grounded theory*) lähenemist. Põhistatud teooria tähendab, et süstemaatiliselt kogutud ja analüüsitud andmetest arendab uurija välja teooria, mis on andmetega n-õ põhistatud või tagatud. Põhistatud teooria lähenemises ei võeta uuringu aluseks kindlaid hüpoteese, vaid uuring algab andmete kogumisest, mille süstematiseeritud analüüsi põhjal luuakse teooria. Sellist tüüpi analüüsis toimub pidev vastastikmõjus uuritavate andmete, uurija ja teooria vahel (Strauss & Corbin, 1998: 12-13).

Üks peamisi tööriistu on uurija tähelepanekute pidev võrdlemine üksteisega (kas tähelepanek on erandjuht või ilmneb ka teistes juhtumitest), samuti on abiks võrdlus tulemustest areneva

induktiivse teooriaga. Andmete analüüsi alustati detailse rida-realt kodeerimisega (*line-by-line analysis*), mis aitab luua esmased kategooriad ja märgata suhteid mõtete vahel. Sõna-sõnalt viitab rida-realt kodeerimine küll ridade analüüsile, kuid samamoodi võib analüüsiühikuks olla ka sõna, lause või lõik nii nagu antud tööski olenevalt sellest, milline ühik oli parasjagu tähenduslik (Strauss & Corbin, 1998: 57). Pärast esmaste ideede ja mõttekäikude välja toomist ideed suhestati ning koondati telgkodeerimise abil kategooriatesse ja alakategooriatesse. Selektiivse kodeerimisega integreeriti ja viimistleti kategooriaid ning koondati need ümber kesksete selgitavate kontseptsioonide teooria loomiseks (Strauss & Corbin, 1998: 123-124, 143). Sel viisil loodud koodide ja kategooriate süsteem käsikäes teoreetilise kirjandusega sai aluseks uurimismaterjali tõlgendamisele ja järelduste tegemisele.

2.2 Valim

2.2.1. Lapsed

Ühe osa uuringu valimist moodustavad 18 last vanuses neli kuni aastat, kellest täpselt pooled on väiksest Kuressaare eralasteaiast ja pooled suurest Tallinna kesklinna lasteaiast. Lähtudes uurija sisetundest ning varasema Eestis tehtud maa- ja linnalaste televaatamises erinevusi leidnud uuringu tulemustest (Vasemägi, 2003), sai valim koostatud kahe linna põhjal, et näha, kas ka suurlinna ja väikelinna laste vahel tuleb välja erinevusi. Märkimisväärsete erinevuste korral oli plaanis analüüsida tulemusi linnu võrreldes.

Mõlemas linnas valiti uuringusse segarühm, et saaks ühtlasi eri vanuses lapsi intervjueerida. Uuringu alguses sai lastele tutvustatud, kes on uurija ja mida ta nende rühmas teeb. Intervjueriti neid lapsi, kes ise ütlesid, et nad tahavad uurijaga rääkida (eeldusel, et lapsevanemalt on eelnevalt saadud teadlik nõusolek selle kohta, et laps uuringus osaleb, *vaata ka 2.1.4 uuringu eetika*). Õpetajatelt ei küsitud soovitusi, keda võiks intervjueerida, vaid see oli laste endi vaba valik. Vaid ühel juhul soovitas õpetaja kindlasti intervjueerida üht neljaaastast poissi, kes muidu oleks intervjuudest välja jäänud, sest neljaaastaseid lapsi polnud antud rühmast rohkem plaanitud intervjueerida.

Esialgu oli kavas nii Kuressaarest kui Tallinnast võtta valimisse igast vanusest võrdselt kaks last, kuid uuringu käigus kujunes valim pisut teistsugusest. Kuressaare rühmas ei olnud

uuringupäevadel kohal ühtegi seitsmeaastast last, kuid sai intervjueritud rohkem nelja-aastaseid lapsi. Ka Tallinna rühmas sai nelja-aastaseid intervjueritud planeeritust ühe lapse võrra rohkem, sest kui kahe nelja-aastasega olid juba intervjuud tehtud, soovitas õpetaja kindlasti rääkida veel ühe samavanuse poisiga, kes on õpetaja meelest oma vanuse kohta äärmiselt nutikas ja hea jutuga. Niisiis erines lõplik valim esialgu planeeritust selle võrra, et nelja-aastaseid intervjueriti rohkem ning seitsmeaastaseid vähem. Vanuseliselt jagunes valim järgmiselt: kaheksa 4-aastast last, neli 5-aastast, neli 6-aastast ja kaks 7-aastast last. Laste anonüümsuse tagamiseks on nende nimed uuringus muudetud.

Tabel 2. Valim (lapsed)

Nimi	Vanus	Elukoht
Birgit	4.a	Kuressaare
Maarja	4.a	Kuressaare
Kevin	4.a	Kuressaare
Mihkel	4.a	Kuressaare
Rasmus	4.a	Kuressaare
Riin	4.a	Tallinn
Laura	4.a	Tallinn
Joosep	4.a	Tallinn
Sander	5.a	Kuressaare
Oliver	5.a	Kuressaare
Ott	5.a	Tallinn
Sandra	5.a	Tallinn
Katriin	6.a	Kuressaare
Maria	6.a	Kuressaare
Karl	6.a	Tallinn
Henri	6.a	Tallinn
Kaspar	7.a	Tallinn
Kristofer	7.a	Tallinn

2.2.2. Üks-ühele intervjuudes osalenud lasteaiaõpetajad

Et laste juttu paremini tõlgendada, seda konteksti panna ja tuua välja lastega igapäevaselt töötava täiskasvanu tähelepanekuid, sai semistruktureeritud intervjuud läbi viidud ka mõlema rühma õpetajatega. Kuressaare rühma õpetaja on töötanud eri vanuses lastega 18 aastat. Tallinna rühma õpetajal on lasteaiaõpetajana töötamise staaži 29 aastat, seda samuti erinevas vanuses lastega. Niisiis on mõlemad õpetajad pikaajalise kogemusega lasteaiaõpetajad.

2.2.3. Fookusgrupis osalenud lasteaiaõpetajad

Fookusgrupi üldkogumiks olid kõik Eesti lasteaiaid. Valimi moodustasid projekti „Meediakasvatus Eesti alushariduse institutsioonides“ läbiviijad Tallinna Pedagoogilise Seminari koostatud Eesti lasteaedade täieliku nimekirja põhjal, kus on kokku 631 lasteaeda. Nende hulgast jäeti välja vene õppekeelelasteaiaid. Kuna sooviks oli, et iga maakond on esindatud ja kõigil lasteaedadel on võrdne võimalus valimisse pääseda, siis moodustati valim juhuvalimi põhimõttel. Igast maakonnast ja kolmest Eesti suurimast linnast võeti valimisse nimekirjas iga 15. lasteaia. Eralasteaedadest oli kogu Eestist valimis iga 30. lasteaed.

Kokku sattus valimisse 23 lasteaeda, mille osalejad jagunesid kahe samaaegselt läbi viidud fookusgrupi vahel.

Tabel 3. Esimeses fookusgrupis osalejad (sulgudes „a“- märgib, et tegemist on esimese fookusgrupiga kahest fookusgrupist)

Osaleja	Lasteaed	Maakond	Praegu õpetatavate laste vanus	Lasteaiaõpetajana töötamise staaž
1 (a)	Saverna lasteaed Sipsik	Põlvamaa	2-4-aastased	2 aastat
2 (a)	Keila lasteaed Vikerkaar	Harjumaa	6-7-aastased	21 aastat
3 (a)	Anni lasteaed	Tartumaa, Tartu linn	3-7-aastased	3 aastat
4 (a)	Kastani lasteaed	Pärnumaa, Pärnu	3-4-aastased	12 aastat
5 (a)	Roosna-Alliku lasteaed	Järvamaa	2-4-aastased	24 aastat
6 (a)	Orissaare lasteaed	Saaremaa	eri vanuses laste tugiõpe	20 aastat
7 (a)	Märjamaa lasteaed Pillerpall	Raplamaa	4-5-aastased lapsed	20 aastat
8 (a)	Tõrva lasteaed Mõmmik	Valgamaa	4-aastased	28 aastat
9 (a)	Pirita lasteaed	Harjumaa, Tallinn	3-4-aastased	23 aastat
10 (a)	Käina lasteaed	Hiiumaa	6- aastased	28 aastat
11 (a)	Sillamäe Pääsupesa lasteaed	Ida-Virumaa	3-4-aastased	6 aastat

Tabel 4. Teises fookusgrupis osalejad (moderaator Kristi Vinter) (b- tegemist on teise fookusgrupiga)

Osaleja	Lasteaed	Maakond	Praegu õpetatavate laste vanus	Lasteaiaõpetajana töötamise staaž
1 (b)	Lindi Lasteaed Algkool	Pärnumaa	4-7-aastsed	35 aastat
2 (b)	Lasteakeskus Midrimaailm	Harjumaa, Tallinn	3-4-aastased	18 aastat
3 (b)	Palivere lasteaed	Läänemaa	6-7-aastased	21 aastat
4 (b)	Päri lasteaed	Viljandimaa	3-7-aastased	21 aastat
5 (b)	Õnnetriinu lasteaed	Tartumaa	2-4-aastased	1 aasta
6 (b)	Saue lasteaed	Harjumaa	5-6-aastsed	- andmed puuduvad
7 (b)	-	-	-	Pedagoogilise Seminari tudeng
8 (b)	Helika lasteaed	Tartu linn	3-4-aastased	25 aastat
9 (b)	Kaisukaru lasteaed	Harjumaa, Tallinn	2-4-aastased	23 aastat
10 (b)	Vääna lasteaed- algkool	Harjumaa	liitühm	-
11 (b)	-	Harjumaa	-	Pedagoogilise seminari tudeng
12 (b)	Tõstamaa lasteaed	Harjumaa	-	-

Nagu tabelitest näha, oli fookusgrupi osalejate üldpilt mitmekesine: osalejaid oli nii suurlinnadest kui väikelinnadest, peaaegu kõigist Eesti maakondadest, õpetavate laste vanus varieerus kahe kuni seitsme aastani ning ka lasteaiaõpetajate endi tööstaž algas ühest aastast ja lõppes 35 aastaga. Rohkem kui pooled õpetajatest olid lasteaias töötanud 20 või rohkem aastat. Alla kümne aasta olid lasteaiaõpetaja ametit pidanud kuus õpetajat. Seega tõi fookusgrupp kokku väga mitmekülgse läbilõike Eesti lasteaiaõpetajatest.

3. UURINGU TULEMUSED

3.1. Laste telerivaatamise harjumused

Teleri vaatamine kuulub laste igapäevaellu sama loomulikult kui söömine või mängimine. Kui lapsed räägivad sellest, mida nad teevad siis, kui on lasteaiast koju läinud, kirjeldavad nad õhtupoolikut kõige tüüpilisemalt tegevustega: söön, mängin, vaatan televiisorit, olen arvutis ja lähen magama.

☞ *Kodus mulle meeldib teha seda, et ma söön ära ja siis mängin emmega natuke mängu ja siis saan vaadata natuke televiisorit ja siis lähen magama. (Kaspar, 7)*

Endi hinnangul vaatavad lapsed telerit sageli: paljud ütlevad, et iga päev. Mõned enda meelest iga päev ei vaata, kuid jutu sees ütlevad nad mõne konkreetse saate kohta jällegi, et seda nad vaatavad iga päev. Ilmselt tekitas osas lastes segadust määratlus „iga päev“, mida nad näisid võrdsustavat tähendusega „kogu aeg“, ning ütlesid seetõttu, et nad ei vaata iga päev televiisorit, pidades silmas, et nad ei vaata televiisorit kogu aeg.

- ☞ *Iga päev ei vaata. Vahepeal ma käin õues. (Karl, 6)*
- ☞ *Mõnikord ma söön ka ja mõnikord mängin. Siis ma ei vaata. (Katriin, 6)*
- ☞ *Ma mõni pühapäev ei vaata, aga muidu ikka vaatan. (Kristofer, 7)*
- ☞ *Vaatan iga päev. (Maarja, 4)*

Ka lasteaiatõpetajate meelest vaatavad lapsed televiisorit peaaegu iga päev. Eriti kipub teleri vaatamine pakkuma ajasisustust talvel, kui lapsed saavad ilma tõttu palju vähem õues mängida kui suvel.

- ☞ *Ma arvan, et ikka iga päev minnakse koju ja pannakse televiisor mängima. Kas nad just vaatavad sealt midagi, see on iseasi. (Tallinna rühma õpetaja)*
- ☞ *Ma arvan, et on ka neid, kes on terve õhtu, sest see aeg jääb kodus nii lühikeseks. Talvel kohe kindlasti on nad terve õhtu teleka ees. Suvel toimib see teistmoodi. Suvel saab õue minna, aga talve jah ega nad eriti muud ei teegi. (Kuressaare rühma õpetaja)*

Samas tõi Kuressaare rühma õpetaja näite ka kaheaastasest poisist, kes ei olnud televiisorit näinud enne kui lasteaias. Õpetaja teada ei olnud ökotalu pidaval perel kodus teleritki. Samuti meenus õpetajale mitme aasta tagune juhtum, kus pere põhimõtteliselt televiisorit ei vaadanud ning vanemad olid pahased, et lastele näidatakse lasteaias filme. Sellised näited on aga õpetaja kinnitusel erandlikud ja kirjeldatud juhtudel olid pered ka oma muudes tegemistest tüüpilisest

perest mõnevõrra erineva mõttemaailmaga. Enamikus peredes on õpetaja meelest televiisori vaatamine ikkagi igapäevane ja harjumuspärane osa nende vabast ajast.

Küll aga ei saaks laste endi juttude põhjal pidada teleri vaatamist nende vaba aja kõige domineerivamaks osaks, nii nagu on selgunud Austraalias, Inglismaal ja USAs tehtud uuringuist, mille tulemused näitavad, et televiisori vaatamine ei ole üksnes enim kasutatav meedium koolieelikute seas, vaid televiisori vaatamine domineerib ka lapse teiste vaba aja tegevuste üle (The Medical News, 2006; Roy Morgan Research, 2010, The Sidney Morning Herald, 2011, kaudu). Vähemalt kvalitatiivsetest intervjuudest lastega sellesarnast tendentsi välja ei loe. Pigem räägivad lapsed esmajärjekorras, milliseid mängu meeldib neile mängida. Nad mainivad ka televiisori vaatamist ühe osana oma vabast ajast, kuid telerit nimetatakse enamasti alles seejärel, kui on räägitud mängudest või muudest aktiivsetest tegevustest.

☞ *Mulle meeldib seal (õues) kõige rohkem mängida. Ma vahest panen enda kalluriautosse liiva ja viskan lund. Ja siis, kui mul seal teises kohas on hästi palju vett, siis ma viin kalluri sisse ja vesi kaob minema.*

Aga mis sa siis teed, kui õues on juba pime ja õues ei saa enam olla?

Siis ma vaatan multikaid. (Sander, 5)

Rohkem vaatavad lapsed televiisorit õhtul pärast lasteaia koju jõudmist, kuid osa lapsi jõuab telerit vaadata ka hommikul enne lasteaeda minekut. Üks kuueaastane tüdruk tõi näite, et ta ise palub emal end hommikul varem üles äratada, et ta saaks enne lasteaeda vaadata oma lemmikmultifilmi „Käsna-Kallet“.

☞ *Siis kui kell hakkab seitsmest mööda minema, siis peab tõusma, sest ma tahan Käsna-Kallet näha. /.../*

Aga kes sind hommikul nii vara üles äratab?

Tõusen ise, aga emme paneb kella helisema. /.../

Kas sa näiteks mõnel hommikul ei taha kauem magada sellel ajal, kui Käsna-Kalle käib?

Mkmmk, sest seal hakkavad alati uued osad. (Katriin, 6)

Üks põhjusi, miks lapsed televiisorit vaatavad, on laste endi selgitusel igavus. Kui neil on igav ja midagi muud teha pole, siis vaatavad nad telerit; kui on huvitav, ei vaata. Ka Schramm *et al.* (1961) (Paik, 2001: 16, kaudu) märgivad üheks põhjuseks, miks lapsed televiisorit vaatavad, passiivset naudingut meelelahutusest ja elavast fantaasiast.

☞ ***Kas sa vaatad televiisorit iga päev või päris iga päev ei vaata?***

Iga päev ei vaata. Mõnikord on mul nii huvitav. Ühel õhtul emme tõi meile söögiks hamburgerit ja krõpse. Neid me sõime ühel õhtul. Ja siis ta tõi meile mänguasju ka. Mulle tõi ta hüppenööri ja Otile traktori. (Sandra, 5)

☞ ***Millal sa vaatad televiisorit?***

Siis, kui mul selline tuju peale tuleb.

Kas siis, kui sul on igav, või millal see tuju sul peale tuleb?

Siis, kui mul on igav, siis hakkas vaatama. (Birgit, 4)

See tähelepanek ei paku kinnitust asendamise teooriale, mille järgi teleri vaatamine võtab lastelt ära aega, mida nad oleks kulutanud oma arengule kasulikematele tegevustele. Pigem toetavad sellised näited Gomstocki ja Scharreri (2001: 61) seisukohta, et lapsed ei loobu meelepärastest ja nauditavatest tegevustest televisiooni kasuks, vaid valivad televisiooni siis, kui muud meelepärast tegevust pole alternatiiviks kõrval. Ka Huston ja Wright (1998: 17) ütlevad, et asenduse teooria on liiga lihtsustatud, ning usuvad, et laps veedab teleri ees aega seetõttu, et tal ei ole muud, alternatiivset tegevust alati käepärast võtta.

Intervjuude põhjal on raske hinnata, kui palju aega lapsed realselt televiisori vaatamisele päevas kulutavad. Mõnevõrra aimu selleks kulutatud ajast annavad laste kirjeldused selle kohta, mida neile meeldib telerist vaadata. Juhul, kui laps vaatab ära ETV2 õhtused multifilmid ja lastesaated, seejärel jälgib vanematega koos mõnda aega või pisteliselt uudistesaadet ning lõpetuseks veel ühte sarja, filmi või telemängu, on ta telerit vaadanud juba vähemalt 2-3 tundi, isegi kui ta jälgib saateid poolikult.

Õpetajate tähelepanekul vaatavad lapsed mõnikord telerit väga hilja: õpetaja ise pole jõudnud saadet või filmi lõpuni vaadata, kuid laps räägib järgmisel päeval lasteaias samast saatest. Telesaadete vaatamine lükkab sisuliselt laste uneaega edasi. Selle eest on hoiatanud ka laste unehäireid uurinud P. Feiss ja F. M. Hoges (2000: 49), kes rõhutavad, et väikse lapse arengule on korralik ja täispikk uni ülitähtis ning lapsel ei tohi lasta oma uneaaja arvelt midagi muud teha. Juba üsna varastes telemõjusid vaadelnud uuringutes on leitud, et televisioon mõjutab inimeste tegemisi ning on sealhulgas näiteks lükanud nende magama mineku aega 13 minuti võrra edasi (Paik, 2001: 20). Õpetajate tähelepanekul peegeldub õhtul kaua üleval olemine ja televiisori vaatamine ka lapse käitumises järgmisel päeval: lapsed on pahurad ja tujust ära. Niisamuti ärritab õpetajate sõnul lapsi see, kui neil lubatakse hommikul televiisorit vaadata, kuid lapsel jääb multifilm pooleli, sest lasteaeda mineku aeg tuleb peale.

☞ *Õpetaja 9 (a): Negatiivne on see, et lapsed tulevad pahurana lasteaeda, kui ei lasta multifilme vaadata või ei ole õhtul õigel ajal magama saanud. /.../*

Õpetaja 5 (a): Väga hilja ikka lähevad magama, see on õige. Suuremates rühmades tulevad ja küsivad täitsa selliseid saateid, et mina ise pole jõudnud enam vaadata. /.../

Õpetaja 1 (a): Kõige parem moodus laps voodist välja saada on ju öelda, et mine vaata telekast multikaid. /.../ Ei saa ju muidu last üles. Ja siis ta kistakse sealt eest jälle ära, ta ei saa lõpuni vaadata multikat.

Peale kodu on Kuressaare rühma lastel võimalus televiisorit vaadata ka lasteaias, kus rühma mängutoas on teler ja DVD-mängija plaatide vaatamiseks. Seejuures ei vaadata lasteaias telerist mitte õppefilme, vaid juhuslikke, laste endi kaasa võetud filme. Õppefilme lasteaias pole ja neid pole ka lapsed ise kaasa toonud. Käesolevale tööle eelnenud bakalaureusetöö (Kruise, 2008) jaoks samas lasteaias tehtud vaatlus näitas, et kohati kasutati televiisorit rühmas hoidjana (kui vanemate lastega hakati ujuma minema, siis said väiksed niikaua multifilmi vaadata, kuni vanemad lapsed end valmis sättisid).

Kui käesoleva uuringu käigus sai õpetajale meenutatud kolme aasta tagust juhtumit, kinnitas õpetaja, et praegu kindlasti ei kasutata nende rühmas televiisorit selleks, et pakkuda ühtedele lastele tegevust, kui on vaja teiste lastega tegeleda. Võimalik, et kolme aasta eest silma jäänud tähelepanek oli juhus ning selles töös intervjueeritud õpetaja ei olegi kunagi kasutanud televiisorit lastehoidjana nagu kolm aastat tagasi intervjueeritud tema endine kolleeg. Samas ei pruugi õpetaja ka lihtsalt julgeda tunnistada, et ta paneb vahepeal teleri mängima, kui korraga on raske eri vanuses lastega eri asju teha. Sellisel juhul omandaks lasteaias televiisori vaatamine kohe negatiivsema hoidjarolli, mida pedagoog teadlikult tõenäoliselt ei tahaks (ja seega pelgab ehk ka välja öelda). Teisalt võis bakalaureusetöö tarbeks tehtud vaatlusel ilmnenud näide olla tõepoolest juhus ning sellist praktikat võis rakendada üks konkreetne õpetaja, kelle tegevusest praegu intervjueeritud õpetaja ei teadnud midagi. Viimati küsitletud õpetaja kinnitas, et teleri vaatamine on nende rühmas pigem laste endi initsiatiivil ja vanemate loal juurdunud käitumispraktika: lapsed toovad vanemate loal lasteaeda filme ja tahavad mingil hetkel neid vaadata. Õpetaja siis otsustab, kas ja millal lapsed tohivad filmi vaadata. Õpetaja sõnul üritatakse rühmas televiisorit vaadata mitte rohkem kui kord nädalas, kuigi talvel halbade ilmadega tuli seda ka sagedamini ette. Õpetaja kinnitusel ei tohi lapsed korraga üle 20 minuti televiisorit vaadata ning väiksemad lapsed ei tahagi seda eriti vaadata, nende tähelepanu hajub kiiresti.

On see kord nädalas, kord päevas või kui sageli need filmipäevad on?

No oleneb ilmast. Vahest oleme ikka mitu korda vaadanud nädalas, aga me püüame, et ta toimiks üks kord nädalas. Nendel on mingid huvitavad filmid kaasas, mida teised ei ole näinud. Aga ega me ka veerand tundi, 20 minutit vaatame. (Kuressaare rühma õpetaja)

Õpetaja rääkis ka, et vahel on nad väiksemate lastega läinud teise tuppa midagi muud tegema samal ajal, kui vanemad lapsed vaatavad filmi, sest väiksemad lapsed tüdinevad filmist kiiresti ära ja hakkavad suuremaid segama.

☞ *Me oleme teinud ka niimoodi, et kui suured soovivad tõesti filmi vaadata, siis me väikestega läheme mängutuppa, teeme midagi, et suured saaksid filmi lõpuni vaadata. (Kuressaare rühma õpetaja)*

Selline käitumispraktika on mõnevõrra näide asendamise teooriast – vaatenurgast, mille järgi televiisori vaatamine võtab lapselt ära aega, mida ta oleks kulutanud arendavamatele tegevustele (Lorch, 2007: 504). Kõnealusel juhul jäid vanemad lapsed ilma mängust või meisterdamisest – aktiivsetest tegevustest. Aeg, mis nad kaotasid, oli küll lühike, kuid kui mõelda, et selline praktika kordub nädalast nädalasse, teeb see kokku märkimisväärse aja. Seda enam, et tegemist ei olnud õppefilmidega ning niisama vaatavad lapsed telerit kodus nagunii.

3.2. Üksi või koos televiisori vaatamine

Lapse vaatamiskogemuse seisukohast on oluline vahe, kas laps vaatab telerit üksinda, õdede-vendade, ema-isa või teiste pereliikmetega koos, sest nagu Wartella *et al.* (1979) märgivad, mõjutavad teiste pereliikmete tele-eelistused laste omi (Paik, 2001: 16, kaudu). Comstock ja Scharrer (2001: 49) liigitavad teiste pereliikmete juuresolekut, kui laps telerit vaatab, situatsiooniliseks teguriks, mis on üks kolmest olulisemast lapse meediakasutust mõjutavast tegurist pere tausta ja lapse enda omaduste kõrval.

Käesolevgi uuring näitas, et lapsed vaatavad televiisorit nii üksinda kui ka vanemate, vanavanemate, samaealiste ja vanemate õdede-vendadega. Üksinda või koos samaealiste õdede-vendadega vaatavad lapsed peamiselt meelelahutuslikke lastesaateid, nagu on märkinud ka Paik (2001: 17).

Kas sa vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

☞ *Tavaliselt üksi, keegi ei vaata koos minuga. (Joosep, 4)*

☞ *Tuuturi ja Otiga. Need on minu vennad. (Sandra, 5)*

☞ *Eile ma vaatasin näiteks Jossiga (vend) ühte seda Piknet. Ta vaatab ka osasi lastesaateid. (Maria, 6)*

Vanemate õdede-vendadega koos vaatab laps pigem telesaateid õdede-vendade eelistuste järgi. Näiteks noortesarja „Ühikarotid“ vaatavad mitmed lapsed koos teismeliste õdede-vendadega. Samuti nentisid lapsed, et nad vaatavad vanemate õdede-vendadega vahel multikaid, mis neile tegelikult eriti ei meeldi (näiteks ulmeseiklusmultifilm „Avatar“), kuid kuna õde või vend vaatab, jäävad nemadki vaatama. Kuid see ei tähenda ilmtingimata, et väiksem laps lepiks alati vaikides sellega, millise saate on vanem õde või vend valinud. Õed-vennad võivad ka tülitada omavahel selle pärast, kelle käes on pult ja mida televiisorist vaadata, ning ei saa öelda, et alati jääb vaidluses peale vanem laps.

☞ **Mida sellist Marken vaatab, mis sulle ei meeldi?**

Avatari. Ta ütleb, et ära pane ära, aga ma sain puldi. Ta on mult võtnud puldi ära. Ma olen öelnud, et võta pult, aga siis ta ei tahtnud ja ma sain selle enda kätte tagasi. (Katriin, 6)

Kui lapsed vaatavad telerit koos täiskasvanutega, eelkõige ema-isa, vahel ka vanaemavanaisaga, vaatavad nad pigem täiskasvanute saateid. Sama on leidnud Amy B. Jordan (2001: 655), kes ütleb, et kui laps ja vanem vaatavad koos televiisorit, vaatavad nad suurema tõenäosusega täiskasvanute saateid kui lastesaateid. Paik (2001: 19) seevastu toob välja, et kui laps ja vanem vaatavad televiisorit koos, vaatavad nad rohkem informatiivseid, harivaid saateid.

Kõnealustes intervjuudeski tõid lapsed üksikuid näiteid selle kohta, kuidas nad on vaadanud täiskasvanutega koos harivaid, näiteks loodussaateid. Kuid märksa rohkem rääkisid lapsed siiski päris täiskasvanute saadetest, nagu näiteks sõjafilmidest, keerukatest draamasarjadest. Nii et toodud näidete pinnal leidis kinnitust pigem Amy B. Jordani (2001: 655) kirjeldus lapsest ja vanemast vaatamas koos täiskasvanute saateid kui Paiki (2001: 17) viide lapsest ja vanemast, kes vaatavad koos informatiivseid, harivaid saateid.

☞ **Mida sa vaatad emme ja issiga koos?**

Selliseid suurte filme ja sõdurite vana aja filme. (Joosep, 4)

☞ **Mida sa oled vaadanud emme-issiga koos?**

Nendel on niisugused rasked nimed, mida ma ei tea.

Aga mis seal saadetes on või mis seal tehakse?

Seal on suured onud ja tädid. (Sander, 5)

☞ **Kas sa vaatasid seda („Klass: elu pärast“) üksinda või kellegagi koos?**

Emme, Elleni (õde) ja issiga. (Karl, 6)

Seejuures jäi laste juttudest mulje, et osal lastel ongi täiskasvanute saadete vaatamise üheks põhjuseks või mõjutajaks asjaolu, et tema vanematele meeldib see saade. Lastesaadetest rääkides kasutavad lapsed mina-vormi, täiskasvanute saadetest räägivad nad aga sageli meie-vormis, pidades „meie“ all silmast ennast ja mõnda või kõiki pereliikmeid. Laps räägib omamoodi uhkusega sellest, et ta vaatab näiteks uudiseid koos vanematega, ehkki ta ise veel päris täpselt aru ei saa, millest uudistesaaetes räägitakse. Ilmselgelt on laps paljudel juhtudel täiskasvanu tele-eelistuste kaastarbija.

- ☞ *Jah, see uudis meile meeldib. See on ainult üks uudis, mis meile meeldib. Me vaatame vanematega seda. (Sandra, 5)*
- ☞ *Mu lemmik on see („Simpsonid“). See on kõige naljakam. Issi ja minu lemmik. /.../ Ja siis ma olen seda („Eesti otsib superstaari“) ka näinud. See on vanaisa lemmik tegelikult. Vanaisaga vaatame. (Maarja, 4)*
- ☞ *Näiteks, kui ma lähen mamma juurde, siis ma vaatan seal „Kirgede tormi“. Siis me vaatame veel „Südame häält“ ja selliseid filme, mis mammale meeldib vaadata. (Maria, 6)*
- ☞ **Miks see („Aktuaalne kaamera“) sulle meeldib?**
Sest seda vaatavad emme-issi ja endal on ka põnev. (Kristofer, 7)

Sarnaste näidete najal võib öelda, et vanemate televiisori vaatamise harjumused ja eelistused on lapsele eeskujuks, mida on maininud ka Rompaey (2007: 642), märkides, et vanemate meediakasutus loob lastele kaudselt meediakasutuse mudeli, mille põhjal nad jälgendavad vanemate käitumist. Varased telekogemused omakorda seavad aluse püsivate teleri vaatamise harjumuste väljakujunemiseks tulevikus (Rosengren, 2005).

Ka õpetajad nentisid, et lapsed vaatavad vanematega koos mitmeid saateid, mida nad üksinda tõenäoliselt ei vaataks. Lapsed ise rääkisid täiskasvanute saadete vaatamisest küll innukalt, kohati uhkeltki meie-vormis, kuid õpetajate meelest on lapsed pigem sundvaliku ees: vanem vaatab televiisorit, lapsel pole midagi muud teha ega võimalust teist kanalit valida ning ta jääb vaatama seda, mida vaatab täiskasvanu. Vanemad ei paku õpetajate meelest lastele piisavalt teisi võimalusi, mida lapsed võiksid teha samal ajal, kui nad ise telerit vaatavad.

- ☞ *Õpetaja 4 (a): Kui me küsisime laste käest, millised on nende lemmiksaated, siis „Võsareporter“, „Saladused“ ja kõik sellised olid lemmikud. Kui me küsisime, miks need lemmikud on, siis nad ütlesid, et emme-issi vaatavad ja me ei saa vaadata midagi muud sellel ajal.*
- ☞ **Miks väiksed tahavad olla kaasvaatajad seal teleri ees?**

Ma arvan, et tal ei jää lihtsalt muud üle, kui ema vaatab seebikat. Ema ei luba tal kuskile mujale panna. Mis sellel lapsel siis teha on? /.../ Ja ma arvan, et see vanem ei suuna ka teda seal, et võta oma legod või joonista. (Kuressaare rühma õpetaja)

Seega tuleb nii laste endi kui ka õpetajate juttudest selgelt välja, et lapsed on täiskasvanute telesaatevalikute kaasvaatajad. Õpetajate meelest on nad teistsuguste valikute ja tegevuste puuduse või piiratuse tõttu pigem sunnitud kaasvaatajad. Lapsed ise aga ütlevad, et neile meeldib vanematega koos osa saateid vaadata, ja näib nagu pakuks vanematega koos televiisori vaatamine lastele kaasatust, millest nad räägivad meie-vormis. Võimalik, et selline meie-tunne ja koosvaatamine loob lapses teatud rahulolu ja kindlust, nagu osutab Rompaey (2007: 642), öeldes, et isegi ilma igasuguste selgitusteta vaikselt lapsega koos teleri vaatamine pakub väiksematele lastele turvatunnet.

Teisalt ei tähenda koosvaatamine ilmingimata, et lapsed oleksid täiesti passiivsed kaasvaatajad. Kui lapsele ei meeldi saade, mida vanemad vaatavad, teevad nad valiku sellega, et lähevad televiisori eest minema. Ka Huston ja Wright (1983) (Miron *et al.*, 2001: 156, kaudu) on öelnud, et vaatajad teevad telesaate sisu põhjal järjepidevalt otsuseid, kas jätkata vaatamist või lõpetada see. Teleri vaatamine hõlmab sarnast pidevat otsuste tegemise protsessi, mis omakorda tähendab, et vaataja on pidevalt seotud ka sisu analüüsiga ning reageerib sellele oma valikuga vaadata või mitte vaadata.

- ☞ *Issi vaatab siukseid pahasid filme.*
Aga issiga koos oled vahel vaadanud neid pahasid filme?
Ei ole.
Kas issi ei luba või sa ise ei taha vaadata neid?
Ma ei taha neid vaadata.
Aga kui issi näiteks vaatab ja sina oled ka seal issi juures, kas sa siis paned silmad kinni või lähed ära või mis sa teed?
Lähem ära. (Kevin, 4)

- ☞ ***Mida sa tavaliselt emme või issiga koos vaatad?***
Eile vaatasime seda naistefilmi, mis oli väga igav. Mina läksin poole pealt ära.
Mis film see oli selline?
Oli mingi film „Sõbrad“. (Karl, 6)

- ☞ ***Kas see „Kättemaksukontor“ on vahel hirmus ka?***
Jah, osad kohad on hirmsad. Osasid kohti ma ei julge vaadata, ma lähen ära siis.
Kas sa lähed siis teleka eest üldse ära või paned silmad kinni?
Lähem teleka juurest ära. (Maria, 6)

Ent tundub, et lapsed teevad valikuid pigem siis, kui täiskasvanute valitud saade on nende meelest igav, hirmutav või ei meeldi neile muul põhjusel. Kui aga saade pole tegelikult lapsele sobilik, kuid see meeldib talle, jääb ta seda vaatama.

☞ *Ma vaatan neid püssitamise filme telekast, aga tegelikult emme ei luba vaadata. Aga ma ikkagi vaatan. Issi vaatab kogu aeg ja siis ma hakkas ka vaatama. (Maarja, 4)*

Veel võivad lapsed püüda vanemaid veenda, et nad paneksid teleri sellele kanalile, mida laps tahab vaadata. Viieaastane tüdruk näiteks rääkis vaidlusest isaga selle üle, kelle käes on pult ja mida vaadata. Isa vaatab filme Showtime`ilt, kanalilt, mis lapsele ei meeldi. Laps tahaks vaadata multifilme.

☞ *Issi võtab mult alati puldi ära, kui ta tuleb ülesse.*

Ta tahab ise siis midagi vaadata?

Ta vaatab ise. Ma olen talle rääkinud, et tema peab mulle ka andma puldi, aga ta ei anna.

Aga kui ta jätaks sulle puldi, mis kanali peale sa siis paneksid?

Sealt, kus Käsna-Kalle käib, 24 peale. (Katriin, 6)

Lapsevanem kasutab mõneti ära oma jõupositsiooni, et vaadata seda, mida tema tahab. Kuid see ei tähenda aga kohe, et vanem sunnib ka last vaatama oma maitse järgi valitud saateid. Sama tüdruk rääkis, et talle Showtime`i kanal ei meeldi ja ta ei taha seda vaadata. Võimalik, et asjaolu, kui isa keeldub pulti andmast, et laps saaks vaadata multifilmikanalit, on vanema poolt omamoodi piirangu seadmine lapse telerivaatamisele. Kui lapsele isa valitud kanal ei meeldi, siis läheb ta tõenäoliselt televiisori eest minema, nagu ta ise ütles, ning kokkuvõttes vaatab vähem telerit kui siis, kui pult oleks kogu aeg tema käsutada.

Kuigi mitmed uurijad on leidnud, et koosvaatamine pakub sotsialiseerimisvõimalusi (Jordan, 1990; Lull, 1980; Messaris, 1986) (Jordan, 2001: 655, kaudu), toovad teised välja, et isegi kui vanemad vaatavad lapsega koos telerit, arutatakse väga vähe programmi sisu üle (Himmelweit, Oppenheim, & Vince, 1958; Mohr, 1979) (Jordan, 2001: 655, kaudu). Ka last häiriva sisuga telesaadet vaadates vahetavad vanemad suurema tõenäosusega kanalit, kui hakkavad lapsele nähtut selgitama (Jordan, 2001: 655). Kõnealustestki laste juttudest näis, et telesaadete sisu seletatakse lastele vähe ehk vahendamise eri tüüpidest lähtudes ei ole vanemad aktiivsed vahendajad (*evaluative mediation*), vaid pigem mittekeskendumud vahendajad (*unforced mediation*), vaadates lapsega koos televiisorit, ilma et nad saadete sisu üle arutleksid (Sprafkin *et al.*, 1992: 100).

☞ ***Kas emme või issi vahel ütlevad sulle ka, millest see saade või film on?***
Ei ütle.

Aga sa jääd seda siis sellepärast vaatama, et emme ja issi vaatavad?

Mhnh. (Sander, 5)

Kuid isegi kui vanem ei paku omal algatusel selgitusi, küsivad lapsed ise neilt endale tundmatute nähtuste kohta. See tähendab, et laps võib oma küsimustega innustada aktiivset vahendamist. Niisiis on isegi mittekeskendumine, mitteamutlev vahendamine parem täiesti üksi vaatamisest selle võrra, et vanema juuresolekul on lapsel vähemalt võimalus küsida telesaate sisu kohta. Vanem ei pruugi jagada omal algatusel selgitusi, kuid ta on olemas, kui lapsel peaks tekkima küsimusi. Üksinda televiisorit vaadates ei ole lapsel sellist võimalust.

Mis seal loomakanalil huvitavat on?

Näitavad igasuguseid loomi, räägivad nendest.

Kas sa tead siis, tunned ära, mis loomad need on?

Üks oli vees. Seda ma ei teadnud.

Kas sa küsisid siis kellegi käest, mis loom see on?

Nad ise ka ei teadnud.

Küsisid sa siis venna käest või kelle käest sa küsisid, mis loom see on?

Mamma käest.

Mamma ka ei teadnud seda looma?

(Raputab pead.) Mingi vees oli siukene pikk. Nagu ninakoht oli. (Katriin, 6)

Eelnenud näidetest võib järeldada, et vanemate telesaatevalikud mõjutavad sageli ka laste teletarbimist ja mõnikord lapsel polegi muud võimalust kui vaadata seda saadet, mille vanemad on valinud. Lapsed on aktiivsed niivõrd, et nad ei jää vaatama täiskasvanute saateid, kui need on igavad. Kui aga saade last köidab, jääb laps vaatama samu saateid, mida vanemgi vaatab, hoolimata sellest, kas see on talle eakohane või mitte. Seega on lapsed pigem vanemate tele-eelistuste kaastarbijad, kui et vanem ja laps on aktiivsed koosvaatajad. Laste juttude põhjal võib veel oletada, et vanemad jagavad ka üsna vähe selgitusi telesaadete kohta, mida nad ise vaatavad ja mida laps on samuti vaatama jäänud. Samas, isegi kui vanem omal algatusel selgitusi ei jaga, võivad lapsed ka ise oma küsimustega innustada vanemaid selgitavale vahendamisele.

3.3. Tehnilised oskused

Teletarbimise üheks eelduseks on tehnilised teadmised televisiooni toimimised ja oskused televiisorit kasutada. Tehnilised oskused on üks osa meediapädevusest, mis võimaldab meediat kasutada ja tõlgendada (Buckingham, 2003: 36).

Laste jutust selgus, et paljud neist oskavad ise teleripulti käsitleda ja orienteeruvad mingil määral kanalite valikus.

- ☛ *Vajutad lihtsalt üka ja seitse ja läks multikad. Aga siis, kui tahad uudiseid, siis vajutad üks. (Riin, 4)*
- ☛ *See („Tommy ja Jerry“) käib 23 kanalist, aga 24 on mu lemmikum kanal. /../ Showtime`i pealt käivad mingid hirmsad filmid, kui on öö. /../ Vajutad üks ja seitse. (Katriin, 6)*

Kui pult on lapse käes ja tema valib, mida vaadata, siis on sisuliselt kogu teleprogramm, alates *action*-filmidest ja lõpetades draamasarjadega, lapse ees avatud. Teemad ei paljastu lapsele järk-järgult, vaid on kohe täies ulatuses kättesaadavad. Seetõttu süüdistas kriitiline autor Neil Postman (1994: 85) televisiooni koguni lapsepõlve kaotamises. Postman selgitas, trükimeedia ajastul pidid lapsed enne lugema õppima, kui said ligipääsu samale infole, mis täiskasvanud. Televisioon aga ei nõua enne „lugema“ õppimist, vaid varem täiskasvanute teada jäänud teemad on nüüd igas vanuses televaatajatele kohe nähtavad (Postman, 1994: 85).

Kui laps oskab telekapulti käsitleda, on telesisu talle täies ulatuses küll avatud, kuid iseküsimus on kas laps valib just täiskasvanute saateid vaatamiseks, kui ta vaatab üksinda televiisorit. Pigem ilmneb laste tele-eelistustest, et esmajärjekorras vaatavad nad lastesaateid. Täiskasvanute saateid vaatavad nad rohkem siis, kui mõni teine pereliige neid samuti vaatab. Näiteks tüdruk, kes ütles, et ta on vaadanud vanema vennaga koos filmide kanalit Showtime, lisis, et üksinda ta seda kanalit vaadata ei taha, kuigi ta oskaks seda puldil valida.

- ☛ ***Aga seda Showtime`i sa ei taha üksinda vaadata?***
Mkmk. Sest kui Marken on näiteks arvutis, siis ma ei hakka Showtime`i vaatama. (Katriin, 6)

Telekapuldi käsitlemisest suuremaid raskusi näis eriti just väiksematele, nelja-aastastele lastele valmistavat telepildi saamise selgitamine. Paremini oli väikeste laste jaoks arusaadav plaadi pealt filmide mängimine kui näiteks uudistesaadete telepilt. Seda võib põhjendada lapse arengulise eripäraga, mille järgi väikesed lapsed mõistavad asju nii, nagu nad neid näevad, pöörates tähelepanu asjade väliselt nähtavatele omadustele (Strasburger & Wilson, 2002: 19). Laps näeb, et plaadi pealt filmi mängimiseks tuleb plaat DVD-mängijasse panna. Uudistesaaate telerisse jõudmine aga ei ole sarnaselt nähtav.

- ☛ *Ma olen mõelnud seda, kuidas inimene ise saab televiisori sees olla.*
Ahhaa, kas sa tead, kuidas inimene saab televiisori sees olla?
Ei tea. (Rasmus, 4)

☞ **Aga kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?**

Jaa. Meil on DVD olemas.

Aga kuidas uudised saavad televiisori sisse?

Lihtsalt tulevad.

Kust nad tulevad?

Televiisorist.

Kuidas nad sinna televiisori sisse saavad?

Ee...kui see numbroid vajutad puldi pealt, siis tulevad. (Laura, 4)

Kui väiksemad, nelja- ja viieaastased lapsed olid segaduses selles osas, kuidas telepilt televiisorisse jõuab, või jagasid loovaid selgitusi, siis vanemad lapsed oskasid juba pisut paremini selgitada, kuidas telepilt on nähtav.

☞ **Kas sa seda tead, mis moodi pilt televiisori sisse saab?**

Et antenn püüab mingisuguseid laineid.

Ja siis me näeme pilti televiisorist?

Jah. (Henri, 6)

☞ **Aga kas sa seda tead, mis moodi saated ja filmid televiisori sisse saavad?**

Mingi antenn pidi saama mingi selle....ta pidi antenni kaudu saama saateid või asju ja selle järgi ta näitabki. Ta pidi saama midagi, ma ei mäleta mida.

Kas keegi rääkis sulle seda?

Ei. Meil on lasteaias üks muinasjutt, kus tehti plastiliinist telekas ja siis seal oli niimoodi. Antenn tuleb ka panna, muidu ei tulle sulle pilti ette. Antenn võtab ühendust nende piltide ja värkidega. (Kaspar, 7)

Sarnaselt järk-järgult õpibki laps televisiooni kui meediumi ja selle tööpõhimõtteid järjest enam tundma. Seejuures ei saa eeldada, et laps iseenesest kõigest aru saab, vaid ta vajab selle jaoks ka välist tuge, nagu viimases näites rääkis poiss, et ta sai lasteaias raamatust teada, kuidas televiisor töötab.

3.4. Lapsevanemate piirangud lapse televiisori vaatamisele laste endi ja õpetajate arvates

Laste endi juttude põhjal on vanemad seadnud piiranguid nii televiisori vaatamise ajale kui ka sisule. Isegi kui laps esialgu ütles, et ta võib vaadata kõike, mida ise tahab, ja nii kaua, kui tahab, siis hiljem mõnest konkreetsest saatest rääkides ütles laps jällegi, et seda ta ei tohi vaadata. Vaid mõnele kõige nooremale, nelja-aastasele vastajale tundus, et vanemad lubavad tal vaadata kõiki saateid. Siinkohal ei saa järeldada, et vanemad ka tegelikult ei jälgiks väiksemate laste televiisori vaatamist. Pigem võib oletada, et nooremad lapsed ei saa piirangutest veel niivõrd aru kui vanemad lapsed ning nad võib-olla ei kipugi selliseid saateid

vaatama, mida vanemad peaksid keelama. Seetõttu ehk jäigi osale väiksematele lastele mulje, et vanemad ei piira kuidagi nende telerivaatamist.

Milliseid ajapiiranguid vanemad laste televiisori vaatamisele seavad, on pelgalt laste kirjelduste põhjal raske hinnata, sest lapsed ei oska end objektiivselt kõrvaltvaataja rolli panna ega pruugi ka ajaühikutest veel aru saada. Näiteks üks viieaastane poiss rääkis, et film „Autod“ kestab hästi kaua – 800 tundi. Kuueaastane poiss ütles, et ta ei tea, kui kaua ta tohib televiisorit vaadata, kuid arvas, et kolm minutit. Seega ajapiirangute kestus on raske välja tuua, kuid lapsed tunnistavad, et päris nii kaua, kui nad ise tahavad, nad üldjuhul telerit vaadata ei tohi.

- ☞ *Ma nii palju ei tohi tegelikult multikaid vaadata. (Laura, 4)*
- ☞ *Vahepeal, kui nad (vanemad) ei taha, et ma enam ei vaata, siis nad ütlevad. Aga ma vaatan päris kaua. (Joosep, 4)*
- ☞ *Nad (ema-isa) mõnikord ei luba meil multikaid vaadata. Ütlevad meile, et palju ei tohi telekat vaadata. (Sandra, 5)*

Peale ajapiirangute nentisid lapsed sisupiirangute olemasolu sellele, mida nad tohivad televiisorist vaadata. Laste meelest keelavad vanemad neil vaadata peamiselt hirmsaid filme, näiteks sõjafilme, mille vaatamise tõttu võivad nad näha halbu unenägusid.

Kas vahel on niimoodi ka, et sa tahad mingit filmi vaadata ja siis emme või issi ütleb, et see ei ole laste film, ära seda vaata?

- ☞ *Jaa, ütleb nii. Seal on mingid suurte inimeste multikad ka. (Rasmus, 4)*
- ☞ *Väga ei keela, aga mõnda asja keelavad, aga mitte väga.*
Mida emme-issi on näiteks keelanud vaadata?
No sõjafilme. /.../ Õhtul tulevad muidu pahad unenäod. (Kaspar, 7)
- ☞ ***Mida emme sul vaadata ei luba?***
Ei luba näiteks mingeid hirmsaid filme. (Katriin, 6)

Üks poiss tõi ka välja, et tema jaoks on televiisori vaatamise keeld karistuseks siis, kui ta on pahandust teinud. Enda sõnul ei tohi poiss vahel paar päeva telerit vaadata. Niisiis võivad vanemad kasutada televiisori vaatamise kui lapsele meelepärase tegevuse piiramist ka kasvatusmeetodina.

- ☞ ***Mida see telekakeeld tähendab?***
Et ma ei tohi telekat vaadata.
Miks sa ei tohi telekat vaadata?
Et ma tegin rumalust.
Kui sa üks päev oled pahandust teinud, siis sa ei tohi järgmine päev televiisorit vaadata või see sama päev ei tohi?
Kui isa ütleb, et homme ka ei vaata, siis ei tohi ma täna ja homme. (Henri, 6)

Televiisori keelamist karistusena kinnitasid ka õpetajate tähelepanekud. Piirang ei tulene sellisel juhul mitte mõne konkreetse saate sisust, vaid hoopis teleri vaatamise välistest teguritest, lapse ülejäänud käitumisest. Seesuguste piirangute seadmisest omakorda võib välja lugeda, et tõenäoliselt on televiisor lapsevanema meelest kui meelelahutaja, mitte kui lapse arengu toetaja, mida saaks ära kasutada lapse harimiseks ja arendamiseks, nagu toob välja näiteks David Buckingham (2003). Vaevalt keelaks vanem lapsel ära raamatute vaatamist, kuid televiisori keelamine paariks päevaks täies ulatuses viitab, et vanem ei ole tõenäoliselt teadlikult kasutanud telesaateid lapse arengu toetamiseks, vaid näeb teleris eelkõige lapsele meelelahutust.

Teleri vaatamise piirangutest rääkides ilmnes ka, et sageli pole peredes televiisori vaatamise reeglid lapse jaoks üheselt paigas. Ema ja isa nõudmised on erinevad. Ema võib keelata lapsel vaadata saadet, mida isa laseks tal rahulikult vaadata, ja vastupidi. Üks vanem on leebem kui teine.

☞ *!.../ emme ütleb, et kui ma vaatan hirmsaid filme, siis... Emme ei luba mul neid vaadata, aga ma olen vahepeal vaadanud siiski.*

Kas sa vaatad siis salaja?

*No peaaegu, sest emme ei luba, aga issi lubab ja issiga ma vahepeal neid vaatan.
(Maria, 6)*

☞ *Kui issit kodus pole, siis emme lubab mul kõike vaadata. Aga kui issi kodus on, siis kõike ei või. Issi keelab mul neid sõjafilme vaadata. (Kaspar, 7)*

Näidetest võib järeldada, et vanemad pole tõenäoliselt omavahel arutanud, milliseid saateid lubada lapsel vaadata ja milliseid mitte. Näib, nagu lähtuks vanem keelamisel oma seesmisest veendumusest, mida ta pole teise vanemaga läbi arutanud. Lapsele annavad erinevad reeglid aga segasevõitu sõnumeid. Korra ta tohib ühte saadet vaadata, siis jälle ei tohi. Korra üks saade on lapsele sobilik, siis jälle ei ole. Küllap oleks ka lapsel endal lihtsam aru saada, millised saated on talle sobilikud ja millised mitte, ning ta oskaks ehk ise juba oma teleri-vaatamist pisut reguleerida, kui reeglid oleksid kogu aeg ühesugused ja järjepidevad. Kui mõlemad vanemad teevad lapsele veenvalt selgeks, et ta ei tohi vaadata õhtul näiteks sõjafilme, siis laps tõenäoliselt harjub ära reegluga ega kipugi vanemate juuresolekul seda rikkuma, kui võtta aluseks arenguline eripära, et koolieelikutele on iseloomulik moraalne heteronoomia. See tähendab, et laps usaldab vanemate seatud reegleid pimesi (Kail & Cavanaugh, 2010). Kui lastele on tõepoolest iseloomulik moraalne heteronoomia, siis teleri

vaatamise reeglite osas kehtib see ennekõike siis, kui vanem ise jälgib last. Kui vanemat kontrollimas pole, teeb laps ikkagi pigem seda, mida ta ise tahab.

Näiteks vanemate õdede-vendadega koju jäädes vaatavad lapsed ka neid saateid, mida ema ja isa ei lubaks. Vanemad õed-vennad ei pruugi teadagi, mida väiksem pereliige ei tohi vaadata, ja lubavad tal endaga koos tegelikult keelatud saadet vaadata. Samuti ei pruugi vanemad õed-vennad jälgida, mida noorem õde või vend telerist vaatab, kui nad ise millegi muuga tegelevad.

☞ *Siis mulle meeldivad veel mõned õudusfilmid, mida nemad (vanemad vennad) vaatavad. Nemad lubavad ka vaadata. Nad ei tea, et ma ei tohi neid vaadata. (Maria, 6)*

☞ **Mis saateid sa vaadata ei tohi?**

No „Kättemaksukontorit“ ei tohtinud, aga kui neid (vanemaid) kodus polnud, siis ma vaatasin.

Kellega koos sa vaatasid „Kättemaksukontorit“?

Üksinda. Õde oli arvutis. Õde oli üleval, mina all. (Henri, 6)

Kuressaare ja Tallinna rühma õpetajate arvamused selle kohta, kui palju vanemad laste televiisori vaatamist piiravad, olid erinevad. Tallinna rühma õpetaja uskus, et teleri vaatamist jälgitakse kodus ning vanemad seavad piiranguid, kui kaua ja mida tohib laps televiisorist vaadata.

☞ *Ma arvan, et meie lapsevanemad on küll üsna teadlikud. Kui sa juhid nende tähelepanu sellele, et vaadake, mida ta sealt televiisorist vaatab, siis nad hakkavad jälgima. Et ei ole see nii, et koju, klõps telekas mängima ja laps teleka ette. Ma ei ütleks, et meie rühmas oleks selline tendents (Tallinna rühma õpetaja).*

Kuressaare rühma õpetaja seevastu arvas, et lapsevanemad piiravad üsna vähe laste televiisori vaatamist. Õpetaja nentis, et on küll ka vanemaid, kes jälgivad hoolikamalt lapse teletarbimist, kuid rohkem on neid, kes lasevad lapsel telerit vaadata suuremate piiranguteta.

☞ *On ka neid, kes piiravad ikkagi, aga neid on vähem kui neid, kes vaatavad pidevalt.*

Et vabakasvatust on rohkem selles osas?

Jah, täpselt. (Kuressaare rühma õpetaja)

Õpetajate erinevatest arvamustest ei saa eeldada, et Kuressaare laste vanemad ei piira ka reaalselt laste televiisori vaatamist ning et Tallinna rühma laste vanemad on teadlikumad ja jälgivad hoolikamalt, mida lapsed telerist vaatavad. Pigem võib kahest erinevast arvamusest välja lugeda, et ka vanemaid on erinevaid: on neid, kes lasevadki lapsel üsna vabalt vaadata telerist seda, mida ta ise tahab; ning on neid, kes jälgivad rohkem lapse televiisori vaatamist.

3.5 Saated, mida lapsed vaatavad

Järgnevalt on vanuse kaupa välja toodud, milliseid saateid lapsed ise vabas vormis nimetasid, kui neilt küsiti, mida nad telerist vaatavad. Saated on rühmitatud tüüpide kaupa, et ka kõnealuseid saateid ise nägemata oleks enam-vähem arusaadav, millise sisuga saateid lapsed vaatavad.

Sisu järgi jagunesid saated järgmistesse rühmadesse:

- 1) lapselikud multifilmid, lastefilmid ja lastesaated – selgelt lastepärased saated ilma märkimisväärse vägivaldaga, hirmutavate tegelaste ja täiskasvanute teemadeta;
- 2) *action*- ja täiskasvanulikud multifilmid ja lastesaated – palju koletisi, hirmutavaid tegelasi, võitlevaid supertegelasi, mõnevõrra vägivalda või täiskasvanute teemasid sisaldavad laste- ja multifilmid;
- 3) täiskasvanute saated, seriaalid ja sarjad;
- 4) täiskasvanute filmid;
- 5) muu – uurija ei olnud saadet näinud ega leidnud seda ka internetist üles või polnud kindel, kuhu rühma saade paigutada. Samuti need, mis pole ei laste ega täiskasvanute saated, vaid sobivad mõlemale.

Kõige raskem oli piiri tõmmata kahe esimese rühma vahele eristamiseks, millised lastesaated on n-õ ilusad ja head ning millised sisaldavad mõnevõrra ka vägivalda või muid lapsele mitte nii sobilikke teemasid. Isegi kõige süütumas lavastatud lastesaates näeb tunni aja jooksul umbes paari vägivallastseeni. Superkangelasega multifilmis näeb laps aga sama aja jooksul 28 vägivallastseeni (Nabi & Oliver, 2009: 473). Niisiis ei ole peaaegu ükski lastesaade täiesti vägivallavaba, nii ka esimesse rühma (lapselikud lastesaated) paigutatud saated. Pigem on esimese rühma alla paigutatud valdavalt ilusad ja lapsele sobilikud saated. Teise rühma (*action* ja täiskasvanulikud multifilmid ja lastefilmid) paigutatud saadetes näeb rohkem vägivalda, võitlusi, koletisi või täiskasvanute teemasid, kuid ei saa siiski öelda, et need on lapsele sobimatud. Saadete jaotus on tinglik, autori sisetundele tuginev, et anda lihtsalt aimu, kuhu poole saade enam-vähem kaldub. Juhul, kui mõne saate puhul oli väga raske tõmmata piiri esimese ja teise rühma vahel, on see paigutatud „muu“ alla.

Tabel 5. Saated, mida lapsed ise nimetasid.

Laste vanus	Saated
4-aastased	<p><i>Lapselikud multifilmid, lastefilmid ja lastesaated:</i> „Muumioru lood“, „Piilupart Donald“, „Roosa panter“, „Teletupsud“, „Haldjate elu“, „Pipi Pikksukk“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Odett“, „Autod“, „Rapuntsel“, „Taltsutada lohet“, „Tuhkatriinu“, „Okasroosike“, „Lumivalgeke“, „Kolmas üksarv“, „Notsu film“, „Nemo“, „Sabatähe muumid“.</p> <p><i>Action-multifilmid, palju koletisi, võitlevaid supertegelasi, mõnevõrra vägivalda või täiskasvanute teemasid sisaldavad laste- ja multifilmid:</i> „Simpsonid“, „Tommy ja Jerry“, „M-komando“.</p> <p><i>Muud:</i> „Superware“, dinosauruste film.</p>
5-aastased	<p><i>Pigem lapselikud multifilmid, lastefilmid ja lastesaated:</i> „Tegus Timmu“, „Tuletõrjeauto Samuel“, „Sööbik ja Pisik“, „Lumekuninganna“, „Käsna-Kalle“, „Autod“, „Muumioru lood“.</p> <p><i>Action-multifilmid, palju koletisi, võitlevaid supertegelasi, mõnevõrra vägivalda või täiskasvanute teemasid sisaldavad laste- ja multifilmid:</i> „Tommy ja Jerry“, „Bakugan“, „Skooby Do“, „Jack Jack“, „Ben Ten“, robotite multikas, „Spiderman“.</p> <p><i>Täiskasvanute saated, seriaalid ja sarjad:</i> uudised, Eesti krimisarjad „Kättemaksukontor“ ja „Kelgukoerad“.</p> <p><i>Täiskasvanute filmid:</i> katastroofifilm „Titanic“.</p>
6-aastased	<p><i>Pigem lapselikud multifilmid, lastefilmid ja lastesaated:</i> „Autod“, „Käsna-Kalle“, Barbie multifilmid, „Muumioru lood“, „Pipi Pikksukk“, „Bämbi“, „Rapuntsel“, „Pet Shop“.</p> <p><i>Action-multifilmid, palju koletisi, võitlevaid supertegelasi, mõnevõrra vägivalda või täiskasvanulikke teemasid sisaldavad laste- ja multifilmid:</i> „Ben Ten“, „Batman“, „Simpsonid“, „Futura“, „Avatar“, „Tommy ja Jerry“, „Nukitsamees“.</p> <p><i>Täiskasvanute saated, seriaalid ja sarjad:</i> draamasari „Klass: elu pärast“, mälumäng „Kuuskümmend sekundit“, draama- ja romantikasari „Kirgede torm“ ja „Südame hääl“, „Rajalt maha“.</p> <p><i>Täiskasvanute filmid:</i> komöödiafilm „Mr Bean“.</p> <p><i>Muud:</i> „Cat Dog“, loodusfilmid, dinosauruste film.</p>
7-aastased	<p><i>Pigem lapselikud multifilmid, lastefilmid ja lastesaated:</i></p>

(2)	<p>„Kokata on lahe“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Pritsimees Samuel“, „Saame kokku Tomi juures“.</p> <p><i>Action-multifilmid, palju koletisi, võitlevaid supertegelasi, mõnevõrra vägivalda või täiskasvanute teemasid sisaldavad laste- ja multifilmid:</i></p> <p>„Ben Ten“, „Batman“.</p> <p><i>Täiskasvanute filmid:</i> sõjafilmid, „James Bond“.</p> <p><i>Täiskasvanute saated, seriaalid ja sarjad :</i> „Kõige naljakamad koduvideod“.</p>
-----	--

Rääkides saadetest, mida lapsed vaatavad, nimetasid nad kõige rohkem lastesaateid. Eriti nelja-aastased rääkisid peaaegu ainult lapselikest lastesaadetes, toomata ise välja ühtegi selgelt täiskasvanute filmi või saadet. Kõige vähem lapselik valik nende loetelus oli täiskasvanute teemasid sisaldav multifilm „Simpsonid“. Samuti nimetasid nelja-aastased dinosauruste filmi, kuid selle puhul on raske määratleda, kas tegemist oli mõne National Geographicu hariva filmi, multifilmi või kinofilmiga. Valdavalt rääkisid nelja-aastased aga ikkagi selgelt lapselikest lastesaadetest, nagu „Rapuntsel“, „Tuhkatriinu“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Notsu film“ ja nõnda edasi. Põhjusi, miks väiksematele meeldivad rohkem spetsiaalselt neile tehtud lapselikud lastesaated, võib otsida Dafna Lemishi (2007b: 669) selgitusest, et väikestele lastele tehtud saated sisaldavad rohkelt kordusi ja on rahulikuma tempoga, tänu millele on lastel neid kergem jälgida. Lapsele on spetsiaalselt neile tehtud saated „turvalised“ ja jõukohased valikud (Lemish, 2007b: 669).

Viieaastased lapsed vaatavad aga lisaks lapselikele lastesaadetele umbes sama palju ka n-ö jõulisemaid lastesaateid, mis näitavad koletisi, võitlevaid supertegelasi või vägivalda. Samuti lisandusid viieaastaste valikutesse mõned täiskasvanute saated, näiteks uudised ja krimisarjad. Viies eluaasta on justkui murdepunkt: enne seda räägivad lapsed peaaegu ainult lapselikest lastesaadetest, viieaastaseks saades aga televalikud täienevad. Gomstock ja Scharrer (2001: 53) on öelnud, et suurem muutus toimub juba neljanda ja viienda eluaasta vahel, kui lapsed hakkavad spetsiaalselt väikestele lastele tehtud saadete kõrval vaatama muid meelelahutuslikke saateid. Käesolevas uuringus osalenud laste näitel toimus selline muutus ikkagi viiendal, mitte juba neljandal eluaastal.

Nagu intervjuudest lastega selgub, kindlustuvad viiendal eluaastal alanud muutused veelgi kuuendal eluaastal, mil lapsed vaatavad umbes pooleks lapselikke süütuid lastesaateid ning jõulisemaid lastesaateid. Kuueaastased nimetasid aasta noorematest veelgi rohkem

täiskasvanute saateid ning töid sisse näiteks romantikasarjad ja telemängud. Kõige täiskasvanulikum valik, mille kuueaastaste väljatoodud saadetest leiab, on psühholoogiline draamasari „Klass: elu pärast“, milles hargneb koolitulistamise keeruline järellugu.

Seitsmeaastaseid lapsi oli valimis vähem kui nooremaid. Seepärast on ka nende nimetatud saadete loetelu lühem, kuid üldpilt peegeldab sama tendentsi, mis algas viie- ja jätkus kuueaastaste seas: ühtviisi vaatavad lapsed nii lapselikke kui ka jõulisemaid lastesaateid, samuti täiskasvanute saateid. Sama on leidnud Gomstock ja Scharrer (2001: 53), kelle sõnul 4-5-aastaselt alguse saanud muutused kujunevad edasi selliselt, et 6-7-aastaselt kuuluvad lastesaadete kõrval laste televalikusse komöödiafilmid, draamasarjad, muusika- ja koguperesaated, mis pole otseselt lastele mõeldud. Schramm, Lyle ja Parker (1961) (Paik, 2010: 17, kaudu) on leidnud, et 6-7-aastased lapsed vaatavad 40 protsenti teleri vaatamisele kulutatud ajast täiskasvanute saateid. Käesoleva uuringu põhjal sedavõrd täpselt hinnangut anda ei saa, kuid kui vaadata saadete nimetusi, siis 6-7-aastaste ja tegelikult juba ka viieaastaste nimetatud saadetest on umbes kolmandik täiskasvanute saated. Selline nimetuste põhjal saadete hindamine ei anna pilti sellest, kui palju aega kulutavad lapsed lastesaadele ja täiskasvanute saadetele, kuid näitab proportsiooni: 5–7-aastaste vaadatavatest saadetest on umbes kolmandik täiskasvanute saated.

3.5.2. Saated, mida lapsed projektiivtehnika põhjal olid näinud

Järgneval on välja toodud saated, mida lapsed olid näinud projektiivtehnika põhjal, mis andis lastele ette 44 erineva Eesti telekanalilt jooksva või hiljuti jooksnud saate fotod (*vaata ka 2.1.1 semistruktureeritud intervjuud täiendatuna projektiivtehnikaga*). Kuna Tallinna ja Kuressaare laste vahel ilmnes mõnevõrra erisusi, on tulemused esitatud kolme kaupa: 1) saated, mida nimetasid nii Kuressaare kui Tallinna lapsed 2) saated, mida nimetasid ainult Kuressaare lapsed ja 3) saated, mida nimetasid üksnes Tallinna lapsed.

Tabel 6. Laste seas vaadatavad saated projektiivtehnika põhjal

Vanus	Saated
4-aastased	<u>Kuressaare ja Tallinn</u> Krimisarjad „Kättemaksukontor“ ja „Kelgukoerad“, uudistesaaude „Reporter“, sõnaseletuse telemäng „Sõnasõda“, multifilmid ja lastesaated „Muumioru lood“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Jussikese multikas“, „Tegus Timmu“, „Hei Pöialpoisid“, „Hunt Kriimsilm“, „Võlukarussell“, „Jimmy Neutron“,

	<p>„Simpsonid“, teleshowd „Tantsud tähtedega“ ja „Eesti otsib superstaari“, lavastuslik poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, laste ja kogupere animafilmid: „Autod“, „Garfield“ ja „Kollide kompanii“, komöödiafilm „Politseiakadeemia“, seikluspõnevik „Kariibimere piraadid“, koguperefilm „Tuhkatriinu lugu“.</p> <p><u>Kuressaare</u> multifilm „Adiboo seiklused“</p> <p><u>Tallinn</u> Draamasari „Pilvede all“, teleshow „Eesti talent“, eluolu-probleemsaade „Võsareporter“, põnevussari „Dr. House“, uudistesaaade „Aktuaalne kaamera“, noortesari „Ühikarotid“, seikluskomöödia „Austin Powers“</p>
<p>5-aastased</p>	<p><u>Kuressaare ja Tallinn</u> Krimisarjad „Kättemaksukontor“ ja „Kelgukoerad“, põnevussari „Dr. House“ sõnaseletuse telemäng „Sõnasõda“, uudistesaaated „Reporter“ ja „Aktuaalne kaamera“, eluolu-probleemsaade „Võsareporter“, lastesaaated „Muumioru lood“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Jussikese multikas“, „Tegus Timmu“, „Hei, Pöialpoisid“, multifilm „Simpsonid“, täispikad animafilmid „Autod“ ja „Kollide kompanii“, poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, seiklusfilm „Kariibimere piraadid“</p> <p><u>Kuressaare</u> Elusaade „Rääkimata lugu“, teleshowd „Tantsud tähtedega“, „Eesti otsib superstaari“</p> <p><u>Tallinn</u> Draamasari „Pilvede all“, teleshow „Eesti talent“, krimisarjad „NCIS: kriminalistid“, „CSI: Miami“ ja „Monk“, lastesaaated „Hunt Kriimsilm“, „Võlukarussell“, „Adiboo seiklused“, „Jimmy Neutron“, seikluskomöödiad „Johnny English“, „Politseiakadeemia“ ja „Austin Powers“</p>
<p>6-aastased</p>	<p><u>Kuressaare ja Tallinn</u> Krimisarjad „Kättemaksukontor“ ja „Kelgukoerad“, sõnaseletuse telemäng „Sõnasõda“, uudistesaaated „Reporter“ ja „Aktuaalne kaamera“, eluolu-probleemsaade „Võsareporter“, teleshowd „Tantsud tähtedega“ ja „Eesti talent“, noortesari „Ühikarotid“, lastesaaated „Muumioru lood“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Jussikese multikas“, „Tegus Timmu“, „Hei, Pöialpoisid“, „Hunt Kriimsilm“, „Võlukarussell“, „Adiboo seiklused“, „Jimmy Neutron“, täispikad animafilmid „Autod“, „Garfield“ ja „Kollide kompanii“, poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, multifilm „Simpsonid“, komöödiafilm „Politseiakadeemia“, seikluspõnevik „Kariibimere piraadid“</p> <p><u>Kuressaare</u> Draamasari „Pilvede all“</p> <p><u>Tallinn</u> Põnevussari „Dr. House“, teleshow „Eesti otsib superstaari“, krimisari „Monk“, seikluskomöödiad „Johnny English“, „Politseiakadeemia“, „Austin</p>

	Powers“, seikluspõnevik „Kariibimere piraadid“
7-aastased	<u>Tallinn</u> Krimisarjad „Kättemaksukontor“, „Kelgukoerad“ ja „Monk“, põnevussari „Dr. House“, sõnaseletuse telemäng „Sõnasõda“, uudistesaaade „Reporter“, eluluprobleemsaade „Võsareporter“, teleshowd „Tantsud tähtedega“, „Eesti talent“ ja „Eesti otsib superstaari“, lastesaated „Muumioru lood“, „Indiaanipoiss Yakari“, „Jussikese multikas“, „Tegus Timmu“, „Hei, Pöialpoisid“, „Hunt Kriimsilm“, „Võlukarussell“, „Adiboo seiklused“, „Jimmy Neutron“, täispikad animafilmid „Autod“, „Garfield“ ja „Kollide kompanii“, poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, multifilm „Simpsonid“, komöödiafilm „Politseiakadeemia“, seikluspõnevik „Kariibimere piraadid“

Ka projektiivtehnika põhjal tuleb välja tendents, et väiksemad lapsed vaatavad rohkem spetsiaalselt neile tehtud saateid ning vanuse kasvades lisandub nende valikuisse järjest rohkem kogupere ja täiskasvanute saateid. Kui aga nelja-aastaste laste endi juttude põhjal jäi mulje, et nad vaatavad pea ainult lapselikke lastesaateid, siis projektiivtehnika abil ilmnes, et ka kõige väiksemad lapsed on vähemalt näinud (iseasi, kas ka süvenenult vaadanud) mitmesuguseid täiskasvanute saateid, näiteks uudiseid, krimisarju, komöödiafilme. Projektiivtehnika põhjal on nelja- kuni seitsmeaastaste laste seas vaadatuimad saated ETV2 kanalilt jooksvad lastesaated, Eesti krimisarjad „Kelgukoerad“ ja „Kättemaksukontor“, animafilmid „Autod“ ja „Kollide kompanii“, sõnaseletuse telemäng „Sõnasõda“, uudistesaaade „Reporter“, poliitsatiir „Pehmed ja karvased“, multifilm „Simpsonid“ ja seikluspõnevik „Kariibimere piraadid“, mida nimetasid igas vanuses lapsed nii Kuressaares kui Tallinnas.

Kuressaare laste valikud kattusid paljuski Tallinna laste valikutega, tuues välja vaid üksikuid saateid, mida nende Tallinna eakaaslased ei olnud näinud. Seevastu Tallinna lapsed nimetasid rohkem saateid, mida nende Kuressaare eakaaslased ei olnud ära märkinud. Kuressaare laste valikud nii-öelda mahtusid Tallinna laste valikute sisse ära. Saadeteks, mida Tallinna lapsed välja tõid, kuid mida Kuressaare lapsed polnud nimetanud, olid enamasti täiskasvanute sarjad ja saated, näiteks põnevussari „Dr. House“, krimisarjad „CSI: Miami“, „NCSI: kriminalistid“ ja „Monk“.

Seega vähemalt projektiivtehnika põhjal tegid Tallinna rühma lapsed täiskasvanulikumaid valikuid, kuigi selle põhjal ei saa veel järeldada, et Tallinna lapsed reaalselt vaataksidki rohkem täiskasvanute saateid. Võimalik, et Tallinna lapsed tundsid lihtsalt paremini saateid

ära piltidelt. Samuti võib olla, et Tallinna laste vanemad vaatavadki mõnevõrra rohkem televiisorit ja vanemate kõrvalt on lapsed neid saateid märganud, kuid mitte aktiivselt vaadanud. Projektiivtehnika põhjal saadud tulemus viitab, et Tallinna lapsed tundsid ära rohkem saateid ning nimetasid Kuressaare lastega võrreldes enam täiskasvanute saateid, kuid ei kinnita veenvalt, et Tallinna lapsed ka reaalselt vaataksid Kuressaare lastest rohkem täiskasvanute saateid.

Kordagi ei nimetanud lapsed 44 saatest seitsset saadet: komöödiaid „Lahe papa“ ja „Kuum pirukas“, koguperefilmi „Prints ja mina: kuninglik pulm“, draamasarja „Kiirabihaigla“, põnevussarja „Kondid“, romantikafilmi sarja „Rosamunde Pilcher“ ja põnevusfilmi „Fööniksi lend“. Enamik nimetamata jäänud saadetest on ennekõike täiskasvanute saated ja laste jaoks tõenäoliselt kas igavad, keelatud, algavad liiga hilja või pole pere teised liikmed neid jälginud, et need lapsele üldse silma oleksid jäänud. Võimalik, et neid saateid esindanud fotod ei olnud ka piisavalt iseloomulikud, et laps oleks saated ära tundnud fotode põhjal.

3.5.3. Laste lemmiksaated

Arvukate saadete hulgast, mida lapsed ise välja tõid ja mida nad projektiivtehnika põhjal nimetasid, oskasid lapsed pikemate kõhklusteta öelda oma lemmiksaate ning ka põhjendada, miks neile see saade meeldib. Varasemadki uuringud on näidanud, et lapsel kujunevad oma telelemmikud välja sisuliselt nii pea, kui nad hakkavad televiisorit vaatama. Näiteks USAs läbi viidud uuringus oskas neli viiendikku kolmeaastastest nimetada oma lemmiksaadet. Viiendaks eluaastaks oli lemmiksaade välja kujunenud pea igal lapsel (Comstock & Scharrer, 2001: 53) nii nagu antudki uuringus osalenud lastel.

Tabel 7. Laste lemmiksaated kokkuvõtlikult

Vanus (mitu vastanut)	Lemmiksaated (mitmel korral)
4-aastased (8)	<i>Tüdrukud:</i> „Wakad“, „Haldjate elu“, „Notsu film“, „Indiaanipoiss Yakari“ <i>Poisid:</i> „Autod“ (2), „M-komando“, „Taltsutada lohet“
5-aastased (4)	<i>Tüdrukud:</i> „Tuletõrjeauto Samuel“ <i>Poisid:</i> „Kelgukoerad“, „Autod“, „Ben Ten“

6-aastased (4)	Tüdrukud: „Käsna-Kalle“, „Rapuntsel“ Poisid: „Ben Ten“, „Autod“
7-aastased (2)	Poisid: „Saame kokku Tomi juures“, „Ben Ten“

Nagu näha, on pea kõigi laste lemmiksaated lastesaated, mille seast suurimad lemmikud on rääkivate autodega animafilm „Autod“ ja multifilm „Ben Ten“, mille peaosas on maagilise muundumisvõimega poiss. Kui võrrelda poiste ja tüdrukute eelistusi, siis poiste lemmikute hulgast leiab rohkem tugevaid või supervõimetega tegelasi, nagu näiteks lohe ja end kella abil muuta saav poiss Ben Ten. Tüdrukute lemmikuteks on jällegi pisut pehmemad filmid ja tegelased, näiteks „Rapuntsel“, „Haldjate elu“ ja „Notsu film“. Teisedki uuringud on täheldanud tele-eelistuste erinevust poiste ja tüdrukute seas. Näiteks USAs läbi viidud uuring leidis, et peaaegu kaks korda rohkem tüdrukuid (39% vs 19%) vanuses kolm kuni viis nimetas oma lemmikuks kogupere multifilmi („Flinstones“) samas kui kolm korda rohkem poisse (17% vs 5%) nimetasid oma lemmikuks vägivaldset *action*-multifilmi (Comstock & Scharrer, 2001: 53).

Põhjustena, miks üks või teine saade laste lemmik oli, töid lapsed enamasti välja toreda peategelase, naljad, eriefektid, muusika, hoogsa tegevuse või mõne muu elemendi põnevast sisust.

- ☞ ***Kas sul on mõnda oma kõige-kõige lemmikumad saadet ka televiisorist?***
Jah, Notsu film. Notsu filmis on nii palju naljakaid asju.
Mis seal näiteks naljakat on olnud?
Nagu niimoodi, et nad teevad naljakaid nägusid (krimpsutab nägu). (Maarja, 4)
- ☞ *See autofilm on väga äge. Äge laul on alguses. (Joosep, 4)*
- ☞ ***Miks see „Ben Ten“ sinu lemmikmultikas on?***
Sellepärast, et see Ben Ten saab käekellaga muuta ennast ükskõik kelleks, kas või dinosauruseks. (Karl, 6)
- ☞ ***Mis selles Käsna-Kalle multikas nii lähedat on, et see sulle nii väga meeldib?***
Seal on naljad ka. Mingi Patric mängis trummi oma kõhu peal ja siis pani peaga ka vastu oma kõhtu. Siis oli valjem hääl. (Katriin, 6)

Niisiis kippusid laste selgitused oma lemmiksaadete kohta olema detailsed, keskenduma saate või tegelase ühele omadusele, mitte üldistama. Küllap aitab keskendumine detailidele või mõnele silmapaistvale omadusele lastel paremini aru saada saate sisuliinist, nagu on arvanud näiteks Strasburger ja Wilson (2002: 21-22).

3.6. Saated, mis lastele ei meeldi

Lastele ei meeldi saated, kus on vähe aktiivseid tegevusi ja nalja, pole vaheldusrikkust ega põnevaid, animeeritud tegelasi. Tundub, et lapse tähelepanu hoidmiseks peab saade pakkuma haaravaid välgatusi, mitte kulgema ühtlase, lapse silmis monotoonse reana. Näitena võib siinkohal tuua kuueaastase poisi selgituse, et talle meeldib saade „Eesti talent“ rohkem kui „Eesti otsib superstaar“, kuna esimesest näeb mitmesuguseid tegevusi, teises aga lauldakse vaid.

☞ ***Aga millised saated on sinu meelest pahad saated?***

„Eesti otsib superstaari“. See on natuke igav. Mulle meeldib „Eesti talent“ rohkem. Muidu peab muudkui laulma, aga „Eesti talendis“ saab tantsida ka. (Henri, 6)

Vaheldusrikkust ja aktiivseid tegevusi kipub laste meelest nappima ka osades täiskasvanute sarjades, kus lapse arvates ei tehta muud, kui räägitakse juttu, millest nad õieti arugi ei saa.

☞ *Minu jaoks on igav „Kodu keset linna“.*

Miks see igav on?

Seal ei ole midagi huvitavat. Lihtsalt kõnnitakse ringi ja räägitakse juttu. Seal ei tehta midagi. Mingit võitlust või sellist asja pole. Kõige parem on siuksed võitlused, nagu suurtemate filmid. Siis on huvitavam. Mitte pole lihtsalt, et kõnnitakse ringi ja minnakse kurjaks. Seal pole midagi erilist. (Kaspar, 7)

Põhjuseid, miks laste meelest on vähese tegevusega saated igavad, võib otsida näiteks lapse arengulisest eripäras: lapsele jäävad tegevused paremini meelde kui info, nagu viitavad Strasburger ja Wilson (2002: 24). Tegevus on konkreetne ja selgelt eristatav. Seetõttu on lapsel lihtsam aru saada ja meelde jätta tegevusi kui tegelaste motiive ja tagamõtteid (Strasburger ja Wilson, 2002: 24).

Veel ütlesid lapsed, et neile ei meeldi hirmsad saated, kuid sellest, mis lapsi telesaadetes hirmutab, tuleb eraldi juttu järgnevas alaosas.

3.6.1. Saated, mis on lastele hirmutavad

Nii küsimise peale kui ka omal algatusel rääkisid lapsed sageli sellest, mida hirmutavat nad on televiisorist näinud. Hirmu on lastes tekitanud eelkõige täiskasvanute saated, aga ka lastesaated. Täiskasvanute saadetes on lapsi kohutanud näiteks sõda, tulekahjud, tulistamised, vägivald, õnnetused ning hirmutavad tegelased, nagu piraadid või koletised.

- ☞ Tead, „Kariibi mere piraadid“ on ka hirmsad. /.../ Mingid luukered olid seal. Mingi üks mees muutus luukereks ja üks naine oli luukerede juures lõksus. Luukered mingi kõndisid. /.../ See pealik luukere valas jooki endale suhu ja see jook läks igale poole, tilkus välja igalt poolt. See oli täiega jube. (Joosep, 4)
- ☞ /.../ suurte saadetes need püssitavad.
Püssitavad?
Jaa, see on hirmus. /.../ Kurb on ju, kui püssitavad inimesi. Siis mingid inimesed surevad ära. (Sandra, 5)
- ☞ /.../ mingi väike mees oli nii väike tüüp ja ta võis tõmmata teisel jala otsast ära. /.../ Ja siis see tüüp võttis relva ja hakkas niimoodi trrr-trrr (teeb tulistamise häält) tulistama. Siis see sirutas niimoodi ja tõmbas tal jala otsast ära. Kõik oli verine niimoodi. Viskas minema selle jala, see oli prügikastis. Polkud tulid ka kallale. Võttis polkul jala otsast ära ja siis polku hüppas ühe jalaga, võttis relva ja piitsa käest ära ja pani teisele pihta. Siis see läks ise polku autosse ja kimas minema. (Karl, 6)

Sarnastest verd ja tulistamist sisaldavatest vaatepiltidest räägivad lapsed tohutu kire ja kaasaelamisega. Nad mitte lihtsalt ei kirjelda, vaid lähevad väga hoogu (matkivad näiteks tulistamise häält ja tegelaste liigutusi), kui nähtut edasi räägivad. Seejuures on hirmutav pilt lapsele detailideni meelde jäänud: veri, puuduv jalg, auklik keha. Viimasest tulistamisstseenist rääkinud poiss meenutas intervjuus veel mitu korda sama stseeni, kui jutt läks halbadele või hirmsatele saadetele. Poiss ütles ka, et ta oleks selle filmi peale äärepealt nutma hakanud.

Hirme võib veelgi võimendada see, kui laps näeb saadet või filmi poolikult. Mitu last rääkisid, et nad ei ole saanud üht või teist saadet lõpuni vaadata, kuna vanemad käskisid neil magama minna. Kui aga laps hakkab vaatama mõnd krimisarja, näiteks „Kättemaksukontorit“, ja peab poole pealt magama minema, jääb pinge ja närvikõdi haripunkti. Laps ei saagi teada, et juhtum lahenes. Puánt ja pingelangus, mis on osa sisuliinist, jäävad lapse jaoks saabumata ning tema silmis jäigi kuritegu lahenduseta. Võib oletada, et täiskasvanute sarjade poolik vaatamine on lapsele kahjulikumgi kui terve osa vaatamine, kui laps juba alustas selle vaatamist.

Hirmu ei tekitanud lastes aga üksnes täiskasvanute saated, vaid ka lastesaated. Lapsi kohutasid näiteks pingelised või ohtlikud sündmused ning koleda välimusega tegelased. Isegi pealtnäha leebed olukorrad, näiteks kellegi tagaajamine või luuramine, võivad last hirmutada. Eriti just väiksemad, nelja- ja viieaastased lapsed rääkisid rohkem sellest, kuidas neid on lastesaadetes miski hirmutanud, nagu järgnevates näidetes toodud.

- ☞ **On sul vahel hirm peale tulnud, kui sa televiisorist vaatad midagi?**
Jaa. Mina tean, et kui ma televiisorist vaatan, siis ma nägin, et ühed kitsetalled mängisid, aga hunt tuli. (Laura, 4)
- ☞ Üks multikas on mul ka hirmus. Ajavad tiigrit ja kassi taga. Korruga tuli taifuun ja pühkis nad ära ja siis nad otsivad seda tiigrit taga. (Sandra, 5)
- ☞ See roboti film ongi õudne ja Jack Jack ja Ben Ten.
Miks need on õudsed?
Sellepärast, et seal robotimultikas tulevad alati need pahad. Isegi ussirobotid ja siis seal tulevad veel, las ma mõiten, mingid pahad tulevad oma robotitega. (Oliver, 5)
- ☞ See on see „Nukitsamees“. Seal üks poiss ja tüdruk korjasid maasikaid ja tuli öö ja nad magasid kivi juures. Oli üks vana naine ja koll. Siis nad läksid metsa ja seal oli Nukitsamees, nende kollide laps. Ja hiiglased olid ka seal. Nad ütlesid, et inimese lõhn on siin. (Karl, 6)

Kõige hirmutavamad lastesaadete tegelased on laste meelest Kivi Ropka lastelavastuses „Nõiakivi“, Urr ja Atifnati multifilmis „Muumioru lood“ ja metsakollid filmis „Nukitsamees“.

- ☞ Aga seda („Muumioru lood“) ma enam ei vaata.
Miks sa seda enam ei vaata?
See on hirmus. Seal oli mingi selline tegelane. Selles lumeosas oli Atifnati. Ta kõrvetab. (Joosep, 4)
- ☞ Ja Kivi Ropka on kõige paham film.
Miks see paha on?
Seal on mingid pahad asjad. Üks paha nõid on. Nõia nimi ongi see Kivi Ropka. Vahest on see Kivi Ropka kivikuju.
Kas sa kardad ka seda Kivi Ropkat?
Mhmh. (Maarja, 4)

Kõik tegelased, kes lapsi kohutasid, olid silmanähtavalt hirmutava välimusega, mis seostub ka Dafna Lemishi (2007b: 671) tähelepanekuga, et lapsed reageerivad rohkem nähtavatele hirmudele (koletised) kui reaalselele ohtudele (nt tormihoiatus). Lemishi selgitusel kardab koolieelik tüüpiliselt hirmsaid loomi, üleloomulikke jõude, nagu kummitused, nõiad ja koletised, ning anomaalseid või ootamatult liigutavaid asju. Just sellisele kirjeldusele vastab ka Kivi Ropka „Nõiakivist“ või Urr „Muumioru loost“.

Hirmuga seoses olid lapse jutt ja tunded kohati ka kahetised. Laps võib saadet karta, kuid tahta hirmust hoolimata seda vaadata, sest see on põnev. Lapse tunded kõiguvad kartmise ja põnevuse piiri peal. Ta otsib stiimulit oma tunnetele, kuid samas ka kardab seda, mis temas elevust tekitab.

☞ **Millist hirmsat filmi sa oled näinud?**

Ma ei tea mingist jälle seda paha Kivi Ropkat. Ma vaatan iga kord seda. Ma vaatasin seda kaks korda.

Aga miks sa seda vaatad, kui see on paha film?

Ma ei tea, sest ma tahan ju seda vaadata, sest ma kardan, et seal juhtub midagi naljakat või mingist siukest asja... lemmikasja. (Maarja, 4)

☞ **Mida sa hirmsat oled televiisorist näinud?**

Politseifilmi. Et mingi väike mees oli nii väike tüüp ja ta võis tõmmata teisel jala otsast ära. See oli hirmus, aga see oli jube lahe tegelikult. (Karl, 6)

Ka Tallinna rühma õpetaja tõi sarnase näite „Kättemaksukontori“ kohta: lapsed said aru, et saade pole lastele, kuid nad pidasid seda põnevaks ja tahtsid ikkagi vaadata.

☞ *Just siis, kui see „Kättemaksukontori“ teema oli, siis me arutasime, kas ikka peaks vaatama seda. Nad said aru küll, et ega see laste jaoks pole, aga ikkagi põnev on. (Tallinna rühma õpetaja)*

Niisiis võib laps küll telesaate sisu karta, kuid nähtuga kaasnev potentsiaalne elevus ja põnevus kaalub lapse jaoks hirmu üles. Ta vaatab saadet hoolimata sellest, et ta seda tegelikult kardab.

Veel ilmnas intervjuudest, et isegi samavanuste laste seas erineb see, mis neis hirmu tekitab. Üks kardab verd ja tulistamisi täis täiskasvanute filmi, teine ka heatahtlikku lastesaadet, mis tema eakaaslastele meeldib.

☞ *See (Jimmy Neutron) on hirmus natuke.*

Miks see hirmus on?

Seal tuleb hirmsaid asju natukene. Ühes osas nad panid banaanid kasvama ja siis tulid turbokiirusel suured... ja siis pidid ära hävitama need, sest nad hoidsid inimesi kinni ja Jimmyt hoidsid ka kinni. (Sandra, 5)

Tüdruk kartis lastesaateid, mis teistele temavanustele meeldisid. Nagu lapse ülejäänud jutust selgus, seadsid vanemad tema telerivaatamisele võrdlemisi rangeid piiranguid. Mitmete täiskasvanute saadete kohta ütles laps, et seda ta ei tohi või ei taha vaadata (nt „Dr House“, „Reporter“). Seega ei ole tüdruk võib-olla näinudki eriti koledaid saateid ning talle on ka lastesaated piisavalt hirmutavad. Samas teine laps, kes vaatab ehk iga nädal politseisarju, on harjunud märksa koledamate vaatepiltidega, ning temas ei tekita lastesaated enam hirmu. See laps on rohkem „karastunud“. Mainitud tüdruk aga oli oletatavasti hellem, kuna te ei olnud tõenäoliselt peale lastesaadete mujalt saadetest näinudki eriti hirmsat sisu. Kui selline oletus peab paika, seostub see ka tunnete virgutamise teooriaga, mille järgi laps vaatab telerit selle

pärast, et see virgutab tema emotsioone ja tundeid. Teooria viitab, et mida rohkem lapsed televiisorit vaatavad, seda tugevamaid stiimuleid nad vajavad selleks, et telesaated suudaksid neis edaspidigi samasugust elevust tekitada. See omakorda tähendab, et lapsed võivad muutuda ükskõiksemaks ja tuimemaks telerist nähtud vägivalla suhtes (Lorch, 2007: 505). Seega võib ka kõnealuse näite puhul tunnete virgutamise teooriaga mingil määral selgitada seda, miks samavanused lapsed reageerivad hirmutavale stiimulile erinevalt. Nende varasemate stiimulite kogemus on lihtsalt erinev, mistõttu tekitabki sama saade ühes lapses hirmu, teisele aga pakub lõbustust või jätab teda ükskõikseks.

3.7. Saadete tõlgendused

Lapsed tõlgendavad telesaateid, eriti täiskasvanute omi, omamoodi, sageli viisil, mille peale täiskasvanu ei tulekski. Kogu koolieelse aja ning osaliselt veel kooliajalgi laps alles õpib televisiooni kui meediumi kasutama. 12. eluaastaks oskab laps televisiooni kasutada nii, nagu teeb seda täiskasvanu (Comstock & Scharrer, 2001: 53). Seejuures toonitab Dafna Lemish (2007), et kuigi eelkoolieas lapse oskused arenevad, on ka lapsel juba oma kogemused, vaatenurk ja tõlgendused. Ka käesoleva uuringu tulemused näitasid, et laps tõlgendab saateid omal moel, tabades saate tuuma enamasti ära väga lihtsustatult või siis selgitades loovalt saate mõtet.

☞ **Millest see „Dr House“ on?**

Mingi onu on tige. Siis ma rohkem ei ole näinud. (Henri, 6)

☞ **Kas sa seda tead, mis seal „Võsareporteris“ tehakse?**

„Võsareporter“ on selline film, et seal vaieldakse kogu aeg. Et vaieldakse, et hoopis tema on süüdi või tema või hoopis tema või tema või... (Kaspar, 7)

Kindlasti läheb paljude saadete juures laste jaoks kaduma tähendus, mida täiskasvanu sealt välja loeb, ning laps omakorda lisab saatele oma tähenduse, mida täiskasvanud sellesse tõenäoliselt teadlikult sisse ei kirjutanud. Näiteks poliitsatiir „Pehmed ja karvased“ on lastele pelgalt käpiknukuteater, mitte poliitiline huumor, nagu see on nende vanematele. Täiskasvanu ja laps vaatavad seda saadet täiesti erinevatel põhjustel, kuid ometi pakub see ühtviisi huvi nii vanematele kui lastele.

☞ **Mis siin („Pehmed ja karvased“) tehakse?**

Ma ei tea. Siin on mingised onud ja tädid ja kuulujuttu... Siis on mingised lähevad kõik kellelegi külla. Ja siis on mingi onude ja tädide juttu ajamise kohta lähevad ka. (Maarja, 4)

☞ **Mis saade see „Pehmed ja karvased“ on?**

Nagu mõned on pehmed ja mõned on karvased. Need pole päris inimesed. (Katriin, 6)

Mõnel juhul on lapse arusaam saatest ka hoopis vastupidine sellele, mida saate sisu endast tegelikult kujutab. Näiteks neljaaastane poiss rääkis, et „Kättemaksukontori“ naispeategelased tapavad inimesi, kuigi tegelikult nad lahendavad kuritegusid.

- ☞ *Jaa. Need on pahad (Marion ja Frida).*
Mis nad paha teevad?
Need tapavad inimesi. Mina tahan tantsutähti. (Mihkel, 4)

Ilmnes ka, et lapsed võivad üsna täpselt edasi rääkida telesaadete sisu, kuigi on küsitav, kui võrd oskab laps sisu, näiteks keerulisi suhteprobleeme, endale lahti mõtestada ja kui võrd ta võtab telerealaalsust päriseluna.

- ☞ *Need kolm on õed, aga tema ei ole, temal on teistsugune isa ja neil on samad isad.*
Mis need õed teevad seal seriaalis („Pilvede all“)?
No ütleme näiteks, et oli niimoodi, et see õde (Kertu) tegi ühe laua, sest neile pidid külalised tulema. See õde (Piret) oli haige. See (Mari) rääkis, et see mees, keda me nägime, oligi minu isa. Ja siis ta (Kertu) ütles, et sa pole meile rääkinud ja tema (Kertu) hakkas temaga (Mari) kaklema. (Maria, 6)
- ☞ **Mis see „Kirgede torm“ on, mis seal tehakse?**
Seal on üks Emma, kuid tema läks sealt ära. Seal on üks teine tüdruk, kes tahtis last, kuid temale laps ei saanud tulla, sest tal juhtus selle lapsega midagi. (Maria, 6)

Laps oskab küll täiskasvanulikku sisu kirjeldada, kuid tundub, et selle tõlgendamine on talle raskem. Kuidas saakski kuueaastane laps mõista romantikasarjas nähtud raseduse katkemist, seda enam, kui ta vaatab saadet üksinda ning täiskasvanut ei ole kõrval selgitusi jagamas või täiskasvanu on kõrval, kuid ei selgita? Lapse elukogemuste vähesus seab piirangud sellele, kui elutarku hinnanguid ta annab telesaadete sisule. Teoreetikud on öelnud, et neljandaks eluaastaks hakkab laps aru saama, et televisioon esindab mingeid asju ja nähtusi, kuid ometi eeldab ta, et kui miski näib reaalne, siis see ongi reaalne (Brown, Skeen & Osborn, 1979) (Strasburger & Wilson, 2002: 22, kaudu). Lapsed ajavad telerist nähtavat reaalsust sageli segamini reaalsuse endaga (Harris, 2004). Näiteks Weiss ja Wilson (1998) (Strasburger & Wilson, 2002: 24, kaudu) leidsid, et algklassilapsed, kes vaatasid USA seriaali „Lastega kodus“ (Full House), arvasid, et enamik peresid või kõik pered on sellised, nagu oli seriaalis kujutatud: kolme lapsega üksikisa, kes elab koos parima sõbra ja vennapojaga. Samamoodi võib laps draamasarjast „Pilvede all“ järeldada, et seegi on tüüpiline peremudel, kui õdedel on eri isad, kellest nad midagi ei tea ja keda nad taga otsivad.

Vestlustest lastega selgus ka, et enamik lapsi jälgib rohkemal või vähemal määral uudistesaaateid. Uudistesaadetega seoses räägivad lapsed peamiselt kas loomadest, ilmast või õnnetustest. Just õnnetustest ja muudest hirmsatest vaatepiltidest jutustavad lapsed kõige rohkem ning kohati jäi mulje, et uudistesaaade ongi laste silmis selline saade, kus näidatakse vaid õnnetusi.

- ☞ *Seal näidatakse linnu-uudiseid. Mina vaatan neid alati. Issi paneb mõnikord niimoodi üks ja siis tulevad mitte linnu-uudised, vaid tulevad mingid kodu-uudised. Siis tulevad siuksed autod, autouppumised ja... Ja siis, kui tulevad pealuud, siis on siuksed inimestega juhtunud midagi. Aga linnu-uudistega on linnud. (Riin, 4)*
- ☞ **Mis nad seal („Aktuaalne kaamera“) teevad?**
No seal nad näitavad, mis juhtus näiteks teisel maal, et kas vaata... kas lumi vajutas katuse sisse või üks mees uppus ära. (Oliver, 5)
- ☞ **Mis saade see „Reporter“ on?**
Noh, niukesed reporterijutud, mis vanaema tihti huvitavad.
Kas sind ka need jutud huvitavad või on sulle need igavad?
Mind huvitavad kõige rohkem liiklusõnnetused. (Sander, 5)
- ☞ **Mis seal uudistes tavaliselt juhtunud on?**
On juhtunud avariisid, mida näidatakse. Siis on näidatud, kuidas on keegi midagi teinud või vanglasse läinud või kellel on sünnipäev. Igasugu asju näidatakse. (Kaspar, 7)

Ka Tallinna rühma õpetaja tõi näite sellest, kuidas lapsed mängisid uudistesaadet ning uudiste sisuks oli pommiplahvatus ja surnud inimesed.

- ☞ *Üks õhtu siin sügisel oli ka, et lapsed ehitasid plaatidest televiisori. Siis üks poiss oli diktor. Ja mida siis televiisorist räägiti? Räägiti uudiseid ja uudiste teema oli selline, et pomm plahvatas ja lennuk kukkus alla ja mitu inimest siis surma sai. Laps luges sellist uudist. Oleks, et koer sai pojad või midagi lapsemeelset, aga esimene uudis oli, et lennuk kukkus alla ja nii mitu surnut.*

Lapsed on uudistesaadete jälgijana probleemne auditoorium mitmel põhjusel. Esiteks ei pruugi nad aru saada uudistesaaate žanrist, nagu viitab Rootsi meediapedagoog Margaretha Rönnerberg (Kaupmees, 2002, kaudu), kelle sõnul ei mõista lapsed kordusi – iga kord, kui nad näevad, kuidas lennuk lendab World Trade Centerisse, arvavad, et hoone varises uuesti kokku. L. A. Knox (2004: 82-83) viitab ka ohule, et uudised näitavad lapsele vägivalda, terrorismi, õnnetuste ja draamide suunas kallutatud pilti maailmast. Uudised toovad enamjaolt välja vaid päevasündmuste traagikat, mitte seda, mis on maailmas endiselt ilus, muutumatu ja turvaline. Uudised toidavad järjekindlalt ebakindlust ja hirme. Kallutatud õnnetuste poole peegeldus ka käesolevas uuringus intervjueritud laste juttudest seoses uudistesaadetega.

Samas ei paistnud lapsed eriti muretsevat kirjeldatud traagiliste sündmuste pärast, vaid nad pigem nentisid, et uudistesaadete ongi saade, kus näidatakse õnnetusi. Lapsi ei näinud uudistesaadetes nähtu häirivatki nii palju, kui mõned täiskasvanute filmides või lastesaadeteski nähtud hirmutavad tegelased või vaatepildid. Seega ühelt poolt võivad uudised tekitada lapses traagika ja õnnetuste poole kallutatud pildi elust (Knox, 2004: 82), kuid teisalt pehmendab nende reaktsioone tõenäoliselt arenguline eripära, mille järgi väiksed lapsed kardavad ennekõike seda, mis on silmanähtavalt hirmus (näiteks nõidu, koletisi). Nähtamatud hirmud (näiteks tormihoiatus, gaasileke vms) on väiksele lapsele halvemini arusaadavad (Lemish, 2007b: 669). Niisiis ei pruugi laps ilmtingimata märgatagi negatiivsetes uudistes traagikat, kui see ei ole silmanähtavalt hirmutav.

3.8. Televisiooni ohud lastele

Uurijad viitavad arvukatele ohtudele, mida televiisori vaatamine võib endast lastele kujutada. Ohtudena toovad uuringud välja näiteks kehalise ja vaimse passiivsuse, agressiivsuse innustamise, ebamoraalsed õppetunnid, sotsiaalsete oskuste taandarengu (Patzlaff, 2003; Postman, 1994; Lemish, 2007; Vanderwater *et al.*, 2007). Alljärgnevalt on välja toodud käesolevast uuringust nii laste endi juttude kui õpetajate tähelepanekute põhjal ilmnunud peamised ohud, mida võib telesaadete vaatamine lastele endast kujutada.

3.8.1. Küsitavad moraalsed õppetunnid

Intervjuudest lastega ilmnis, et lapsed võivad telesaadetest saada küsitavaid moraalseid õppetunde, sest oma napi kogemustepagasiga ei oska nad olukordi veel piisavalt lahti mõtestada. Kuueaastane poiss näiteks rääkis sarjast „Klass: elu pärast“.

Joosep tulistas klassis ja ta oli vanglas. Ta oli üks poiss. Üks tädi, üks ta kooli õpilane käis teda vaatamas. Aga onu ütles, et Joosep ei taha tulla praegu.

Kas sa tead ka, miks Joosep tulistas koolis?

Sest see poiss (Anders (Lauri Pedaja)) ja teised poisid tegid talle halba. (Karl, 6)

Milliseid moraalseid õppetunde laps sellest sarjast omandab? Kas ta järeldab, et koolivägivallale on normaalne lahendus kiusajate tulistamine? Kui poiss ise satub tulevikus koolikiusamise ohvriks ja temasse on lapsena jälje jätnud seriaal „Klass: elu pärast“, on ta siis alim otsima vägivaldseid lahendusi? Raske on näha lapse sisse, mil määral mõjutab teda praegu ja potentsiaalselt ka tulevikus see, kui ta näeb väiksenähtavaid saateid, mille tõlgendamiseks

tal pole veel piisavalt küpsust ning mis isegi täiskasvanutes tekitavad keerukaid dilemmasid. Senised uuringud ei ütle, et meedias nähtav vägivald on vägivalla põhjustajaks ka ühiskonnas, kuid uuringud viitavad, et meedia on üks teguritest, mis võib õpetada ja kinnistada vägivalda kui probleemide lahendamise viisi. See võib tähendada, et kui sarja „Klass: elu pärast“ põhjal näite toonud poiss vaatab sageli selliseid filme, kus vägivald on tüüpiline viis probleemide lahendamiseks, võib ta hakata ka oma elus pidama vägivalda normaalseks probleemide lahendamise viisiks (Strasburger & Wilson, 2002: 113).

Ka üks fookusgrupis osalenud lasteaiaõpetaja tõi näite küsitava väärtusega moraalsest õppetunnist, mida laps oli järeldanud tõenäoliselt seebiseriaalide põhjal. Kodu mängides tahtis poiss, et tüdruk oleks tema armuke, mitte naine.

☞ *Õpetaja 5 (a): Meil oli jälle selline situatsioon, et üks poiss ütles tüdrukule, et hakkame kodu mängima. Siis küsib tüdruku käest, et kas sa oled täna mu naine või mu armuke. Ma siis küsisin, et kas sa tead, kes see armuke on. Tema ütles, et muidugi tean: armuke on see teine naine, kes isal võib olla. Ta teadis üsna hästi, mis see tähendas. Eks see on ka ilmselt kuskilt seepidest tulnud.*

On oht, et laps võtab seebiseriaalset nähtud suitemudelit liiga tõsiselt ning kujutab ette, et selline ongi tüüpiline pere. Täiskasvanu võib ju kerge muige ja irooniaga vaadata Ladina-Ameerika seebiseriaale, kuklas teadmine, et Eestis päriselus midagi sellist tõenäoliselt ei juhtuks, kuid lapsel sellist „lugemisoskust“ ja konteksti tunnetust pole. Strasburgeri ja Wilsoni (2002: 22) sõnul võib laps küll teada, et televisioon esindab mingeid nähtusi, kuid ometi kipub ta teleris nähtut segi ajama reaalsuse endaga juhul, kui telesaates nähtu tundub lapsele päriselu moodi.

3.8.2. Täiskasvanulikud teemad varem kättesaadavad

Fookusgrupi vestlustest lasteaiaõpetajatega tuli välja võrdlemisi ekstreemseid näiteid selle kohta, kuidas meedia toob lapsele varakult kätte väga täiskasvanulikud teemad. Üks õpetaja tõi näite lapsest, kellele on kättesaadavad olnud pornofilmid.

☞ *Õpetaja 1 (a) : Meil oli üks selline juhtum, et 4-aastane poiss ütles, et meil on kodus kahed pornofilmid: ühed on need, mida meie vennaga vaatame, ja teised on need, mida emme-issi vaatavad.*

Selgus, et tegemist ei olnud üksikjuhuga, vaid veel mõnigi teine õpetaja kinnitas, et nendegi rühmas on sarnaseid juhtumeid olnud. Mitmes lasteaias oli laste mäng läinud koguni seksuaalse stseeni jäljendamiseni välja.

- ☞ *Õpetaja 6 (a): No need on ikka leebed näited. Meil oli päris suur probleem eelmisel aastal, et poisid võtsid üksteisel suhu.*

Tõesti?

Õpetaja 6 (a): Jah, täiesti tõsiselt.

Õpetaja 10 (a): Meie lasteaias täpselt sama lugu.

- ☞ *Õpetaja 8 (b): Kahe-kolmeaastaste rühmas oli üks laps, kes igasuguste mänguasjadega, nukudega ta mängiski ainult, et siis naine või mees oli peal, ja ainult need mängud, et nad seksivad. /.../ ja siis, kui olid sellised suuremad mänguasjad, siis ta läks sinna ise peale, tegi neid koogutavaid liigutusi.*

Tegemist on äärmuslike näidetega lapseõlve kadumise teooriast, mille tõi välja Neil Postman. Postman (1994: 85) ütles, et meedia, eriti televisioon, muutis lastele korraka kättesaadavaks kõik, ka täiskasvanute teemad, enne kui laps on jõudnud neid teemasid nii-öelda lugema õppida. Televisioon ei jäta enam midagi täiskasvanute teada, lapsele on kõik nähtav ja seetõttu hägustub piir täiskasvanu ja lapse vahel ning lapsed saavad kiiremini „vanaks“. Õpetajategi toodud näited pornofilmide kättesaadavusest lastele ja seksuaalsete stseenide jäljendamisest on sellised, mida ehk koolieelikutel ei oskaks oodata. Ka varasemates uuringutes ei ole pööratud erilist tähelepanu sellele, kuidas seksuaalse sisuga saated mõjuvad koolieelikule. Uuringuis, milles vaadeldakse televisioonis nähtud seksi mõjusid lastele ja noortele, on huvi keskmes ennekõike teismelised ja koolilapsed, mitte lasteaiälapsed.

Uuringust, mille käigus paluti bakalaureuseõppe tudengitel meenutada nende esimesi mälestusi seoses seksuaaltemaatika nägemisega televisioonist, ilmnnes, et noorte mäluvandid ulatasid tagasi aega, kui nad olid 5–12-aastased, ning seksuaalse sisu nägemine televisioonist seostus neile siis süütunde ja segadusega (Eggermont, 2007: 761).

Leebemad näited lapseõlve kadumisest on seotud infoga, mida lapsel ei oleks veel vaja teada, kuid mida ta meedia vahendusel võib ometi teada saada: näiteks kuulda, et jõuluvana pole olemas.

- ☞ *Õpetaja 10 (b): Ühe negatiivse asja ma võiks veel välja ... et nad on sunnitud nii vara nägema selliseid asju, mis ei ole neile mõeldud. Paljad kehad, ja kuulma seda, isegi kui paned teleka kinni, siis kuuleb raadiost, et jõuluvana pole olemas.*

Õpetajate toodud näited pakuvad kahtlemata mõnevõrra kinnitust lapsepõlve kadumise teooriale. Kuid võib küsida, kas just televisioon on põhisüüdlane, mille poole vaadata, kui rääkida kadunud lapsepõlvest. Näiteks Richard Jackson Harris (2004: 125) ütleb, et tendents, mida kriitikud nimetavad lapsepõlve kadumiseks, ei ole televisiooni põhjustatud, vaid see sai alguse tegelikult juba trükimeediast. Harrise (2004: 125) sõnul oli trükimeedia see, mis tegi inimestele võimalikuks omandada huvipakkuvat infot iseseisvalt, mitte kellegi suulisel vahendusel nii nagu enne trükikunsti. Televisioon vaid jätkas Harrise selgitusel seda tendentsi ja laiendas veelgi omal käel info omandamise võimalusi.

Kahtlemata avardas juba trükimeedia oluliselt inimeste võimalusi teavet hankida. Samas oli info hankimisel trükimeediast lapsele ikkagi piir ees nii kaua, kuni ta õppis lugema. Seega ei lükka Harrise (2004) selgitus veenvalt ümber Postmani (1994) seisukohta, mille järgi televisioon võttis lastelt ära vajaduse enne nähtusi otseselt ja kaudselt lugema õppida, vaid paljastas lapsele kohe teemad, millega kokkupuude oleks varem tema lugemisoskuse taha jäänud. Niisiis võib arutleda, et trükimeedia tegi täiskasvanutele kättesaadavaks kogu neile huvipakkuva teabe ilma kellegi teise suulise vahendusega, televisioon aga tegi sama laste jaoks: avas neile võimaluse hankida infot iseseisvalt. Raamatutest info omandamiseks on koolieelikul vaja täiskasvanu vahendust, ent televisioon ei nõua enam sellist vahelüli.

3.8.3 Füüsilised mõjutused

Lasteaiaõpetajatele tundus ka, et tänapäeva lapsed on füüsiliselt nõrgemad ja vähem arenenud, kui olid lapsed aastaid tagasi. Õpetajad viitasid televisiooni mõjudest rääkides nii halvemale nägemisele kui ka viletsamale lihastoonusele ja käelistele võimetele.

- ☞ *Õpetaja 1 (a): Televisorit vaadates jäävad lapsed käeliselt väga nõrgaks. Meil on üks koolieelik, kes mandub täiesti ära, kui ta nädalaks koju jääb. Tõsine tagasilangus on. /.../ Tema rüht on ka täiesti halb, sirgelt ei seisa üldse.*
- ☞ *Õpetaja 4 (a): Televisori ja arvuti mõju on ka see, et lasteaias on väga palju lapsi, kelle on prillid. Nägemine on halvemaks läinud.
Need, kes on pikema staažiga õpetajad, kas 10-15-20- aastat tagasi ei olnud nii palju prillidega laps?
*Õpetaja 6 (a): Prillidega võib-olla oli, aga laste lihastoonus on nõrgemaks jäänud.**

Ka lapsed ise tajusid füüsiliste mõjutuste olemasolu ja nentisid, et neil väsivad televiisori vaatamisest silmad ära.

☞ ***Kas sa siis ei viitsinud enam vaadata?***

Mhmh. Mul silmad niimoodi (kissitab silmi) väsivad ära. (Sander, 5)

☞ *Vaata siis, kui ma tunnen, et silm hakkab natukene siit vesistama, siis ma ei vaata.*

Kas vahel väsivad silmad ära või hakkavad vesistama niimoodi?

No kui ma tunnen, et hakkab valutama. Ma ei tunne, aga ma tean, millal hakkab valutama. Kui mul tuleb see meelde, siis ma ei vaata enam. (Oliver, 5)

Mure selle üle, kuidas televiisori ees istumine mõjub lapse füüsilisele tervisele (näiteks võimalikud seljavalud, lihaspinged) ulatub juba aega, kui üleüldse esimesi uuringuid laste ja televisiooni teemal läbi viidi 1940ndatel (Pecora *et al.*, 2007). Kriitiline autor Rainer Patzlaff (2003) räägib, et telepilt iseenesest sunnib nägemisaistingu ebaloomulikku passiivsusesse, millest tulenevalt istuvad lapsed tema meelest tardunud pilguga televiisori eest. Pilgu tardumus kandub Patzlaffi sõnul omakorda edasi kehale ja vaimule. Lapsi on nimetatud ka televiisori ees vegeteerijateks ja tugitoolituhlisteks (*couch potatoes*) (Bickham *et al.*, 2001: 101). Fookusgrupis osalenud õpetajad rääkisid samuti, et lapsed on televiisori ees mõneti nagu hüpnotiseeritud: tavalistes mängudes kõige püsimatum ja rahutum laps võib mitu tundi istuda rahulikult televiisori ees, suutmata mängides iialgi näidata sellist püsivust ja keskendumist nagu televiisorit vaadates.

3.8.4. Häiritud uni

Nii laste endi juttude kui ka õpetajate tähelepanekul mõjutab televiisori vaatamine laste und ning põhjustab osadele lastele tõsiseid unehäireid. Enamik lapsi nentisid, et nad on näinud hirmsaid unenägusid ning kuuldes kirjeldusi koletistest, tagaajamistest, supertegelastest ja sõjast, võib oletada, et just telesaadetel on oma süü nende unenägude tekkimises, sest päris elu lapsele sarnaseid vaatepilte ei paku. Lapsed elavad telesaadetest nähtud koledaid vaatepilte omakorda ka unes läbi. Seejuures näevad osad lapsed end unenäos lahendamas ohtlikke olukordi jõu ja vägivallaga: unes on neil võimu, et hakata hirmsatele tegelastele vastu.

☞ *Ma olen näinud mingeid kolle unes.*

Mis need kollid teevad?

Üks tiiger hoidis mul siit kinni ja ma tahtsin seda meest maha lüüa. See oli kuri mees. (Rasmus, 4)

☞ ***Mida sa unes oled hirmsat näinud?***

Metallimees tuli.

Kes see metallimees on?

See on see, kes laseb metalli ja selliseid asju. (Ott, 5)

Üks vanem laps, seitsmeaastane poiss seostas ka ise oma hirmsaid unenägusid filmide vaatamisega. Ta sai aru, et kui on vaadanud televiisorist midagi õudsat, siis võib ta ka unes näha samu kolemaid stseene.

☞ ***Et sõjafilme ei ole hea lastel vaadata?***

Õhtul tulevad muidu pahad unenäod. Kui ma olin nelja-aastane, siis ma vaatasin koguaeg issiga koos filme.

Kas siis tulid pahad unenäod?

Tulid jah.

Mida sa siis unes nägid?

Sõja...sõjafilmid ja siis tulevad sõjafilmid unenäos. (Kaspar, 7)

Telesaadetest innustust saanud halvad unenäod võivad põhjustada ka tõsisemaid unehäireid, näiteks võib laps öösel unest nuttes üles ärgata.

☞ *Siis ma olen näinud mingit kolli unes ja siis jäin kisama nõnda.*

Ärkasid üles ja siis kisasid?

Mhmm.

!..!Ühe korra ma nägin sellist und, et ma nutsin. Siis tõusin üles ja mul olid ka juba pisarad. (Katriin, 6)

☞ *Ma olen näinud, et politseiauto ajas mind taga ja siis ma öösel hakkasin nutma. Aga ma jäin ilusti magama jälle.*

Ärkasid üles selle peale, et politseiauto ajas sind taga?

Jah, ja siis ma jäin väga raskesti magama. Väga raskesti. (Kaspar, 7)

Tallinna rühma lasteaia õpetaja tõi samuti näite, kuidas üks laps ärkas lõunauinakust pidevalt suure nuttu ja ärevusega üles. Lapse unehäired lahenesid, kui õpetaja osutas ema tähelepanu probleemile ning vanem hakkas muidu telelembese lapse telerivaatamist piirama.

☞ *Konkreetne näide oli laps, kes vaatab üsna palju multfilme. Laps hakkas tegema seda, et ta ärkas magamise ajal nutuga üles. Ta oli täiesti krampis, täitsa värises, ta oli hirmul. !..! Üritasime rahustada kõik ja vanem ütles, et peab pöörduma psühholoogi juurde. Aga siis vanem jättis ära multifilmid või vähendas seda kordade arvu ja tundub, et hetkel on kõik korras. (Tallinna rühma õpetaja)*

Televiisiooni on nimetatud tänapäeval üheks suurimaks unehäirete põhjustaks laste hulgas (Feiss & Hoges, 2000) ning antudki uuringust ilmnenu näited pakkusid vaid kinnitust arusaamale, et telesaated häirivad väikeste laste und. Televiisorist nähtud hirmutavad vaatepildid jäävad lapsele meelde ja võivad last veel unenägudeski jälitada, nagu viitavad ka Helga ja Bernd Schrobi (Patzlaff, 2003: 70, kaudu). Eriti ohustatud on Feissi ja Hoges'i (2000: 49) sõnul need lapsed, kes vaatasid televiisorit enne magama minekut ja kellel oli

magamistoas televiisor. Õpetajate tähelepanekul on aga telerivaatamine õhtul enne magama minekut paljude laste jaoks sage praktika. Mõnikord pole õpetaja isegi jõudnud enam saadet lõpuni vaadata, sest väsimus tuli peale, kuid lapsed räägivad samast saatest järgmisel päeval lasteaias. Hiline telerivaatamine kujutab endast ohtu kahel põhjusel: esiteks lükkab see tõenäoliselt edasi lapse uneaega ning teiseks kanduvad enne magama minekut läbi elatud ärevus, hirm ja ebakindlus edasi ka lapse unne (Feiss & Hoges, 2000: 50).

Hirmsaid unenägusid võib võimendada veelgi lapse arenguline eripära, mille järgi ei ole eelkooliealised lapsed õppinud veel mõistma, et unenäod on ebareaalsed, nähtamatud ja sünnivad inimeses endas. Lapsed peavad unenägusid reaalsuseks (Kivi & Sarapuu, 2005: 13-14). Ehk just seetõttu mõjuvad osad hirmutavad vaatepildid lastele sedavõrd sügavalt, et nii mõnigi laps on nutma hakanud unes nähtud tagaajamise või koleda tegelase peale, tunnetades unes nähtut ehk reaalse ohuna.

3.8.5. Jäljendamine

Nagu laste endi juttudest ja projektiivtehnika põhjal innustatud juttudest selgus, vaatavad lapsed mitmeid mitte eakohaseid saateid. Sealt nähtu omakorda kandub õpetajate sõnul edasi laste käitumisse, mängudesse ja sõnavarasse.

- ☞ *Õpetaja 7 (a): Ja üks päev võtavad riidest lahti magama minemiseks ja laulavad: „Sita, sita, sitapea“. Siis ma läksin koju, panin teleka käima ja nägin, et Jan Uuspõld reklaamis oma seda etendust.*
- ☞ *Õpetaja 10 (a): Nende seriaalidega seoses oli ju siin veel aeg, kus tüdrukud hakkasid kõik rühmas sünnitama. Üks sünnitas ja siis sünnitas teine.*
- ☞ *Uuriija: Aga kui te mõtlete nüüd laste mängu peale, kas teil on nagu selles osas ka tähelepanekuid, kas ja kuidas võiks meedia laste mängus kajastuda? Väga konkreetselt mängudes.*
Õpetaja 4 (b): „Kelgukoerad“ kajastuvad küll jah. Järgmisel päeval kohe on näha, kas on keegi maha löödud või on keegi kuskil seal päästetud, kuskilt keegi alla kukkunud. Täiesti järgmisel päeval poiste mängus sees.
- ☞ *Mis moodi nad neid „Ühikarotte“ mängisid?*
No kõik need ropud sõnad. Kusjuures ma ise ei tea, ma ei ole näinud seda, aga siis mul paariline ütles, et see on „Ühikarottidest“. Need ropud sõnad, väljendid, maneerid, käitumine, kõndimine ja kõik selline. (Tallinna rühma õpetaja)

Üks laps kasutas ka ise „Ühikarottidest“ rääkides tõenäoliselt sealt samast seriaalist kuulnud sõnavara.

Aga mis seal „Ühikarottides“ on?

Seal tehakse ka nalja. Mingi üks paks, sellel kõht valutab, ja ta läks seina vastu, kukkus ümber. /.../ Ja siis alguses mingi kass sittus maha ja pissis ühe saapa sisse ja mingi hiir oli ka toodud sinna. (Katriin, 6)

See, et lapsed jäljendavad erinevaid, nende eale mitte tüüpilisi olukordi ei kujuta aga lapsele ilmingimata ohtu. Rollimängud on osa lapse arengust ning just kolme kuni viieaastased lapsed on väga aktiivsed erinevate rollide katsetajad. Pannes end politseiniku, kurjategija, sünnitava naise või elava teismelise rolli, õpib laps eri vaatenurki nägema ja representatiivselt mõtlema. Lapsed õpivad rollimängude kaudu (Rogers & Evans, 2008: 37-38).

Kuna aga laps alles õpib ja katsetab erinevaid rolle, siis võib jäljendamine talle ka lihtsalt teadmatusest reaalselt ohtlikuks saada. Käesolevale tööle eelnenud bakalaureusetöös läbi viidud uuringus (Kruuse, 2008) tõi õpetaja näite sellest, kuid laps tahtis rõdult alla hüpata, sest „Kelgukoertes“ ju hüpati ja tegelased ei saanud haiget. Antud uuringus tõi Tallinna rühma õpetaja samuti näite sellest, kuidas lemmikmultifilmi jäljendamine võinuks lapsele ohtlikuks osutada, kui laps tahtis mootorratturhiire kombel liiklust peatada ja arvas enda käes võlujõudu olevat.

Mingi 10-15 aastat tagasi, kui tulid esimesed tugevate tegelastega multifilmid, kes olid sellised võitlejad, mootorratturhiired või midagi. Siis mul konkreetne kogemus oli üks lapsevanem rääkis, et tema laps usinasti vaatas neid ja siis üks päev ootavad lapsega sõidutee ääres rohelist tuld, et üle tee minna. Järsku vaatas, mida tema 5-aastane poeg teeb. Poiss tõstis käe üles, ma ei tea, neil oli mingisugune moodus, et peatab. Ta omaarust tahtis peatada autode liikluse ja üle tee minna. See oli konkreetset sealt multifilmist pärit. Siis ema sai tal kratti pidi kinni ja nad vestlesid. See oli väga tugev mõju sellele lapsele. Ta pani ennast selle kangelase rolli ja arvas, et tal on võlujõud käes. (Tallinna rühma õpetaja)

Niisiis vajavad ka laste rollimängud ja tegelaste jäljendamine täiskasvanute järelvalvet ja suunamist, samuti selgitusi, millal ja kus võib mängida mõne telesaate järgi oma lemmiktegelast ja millal see on ohtlik. Rogers ja Evans (2008: 38) ütlevad, et rollimängu kaudu areneb lapse oskus aru saada üheaegselt nii reaalsusest kui fantaasiast, oskus mängida kahe mõiste piiri peal ja aru saada, mis on fantaasia ja mis reaalsus. Antud mootorratturhiire multikast innustust saanud näites aga kaldus laps ilmselgelt rohkem fantaasiasse ega suutnud samal ajal lisaks fantaasiale aru saada ka reaalsusest.

Õpetajate meelest pingutavad lapsed mõneti ka üle eriti vägivaldsete ja *action*-stseenide jäljendamisega. Kohati on õpetajate arvates laste mängud lausa jõhkraks muutunud. Lapsed nagu ei saaks hästi aru, millal on mäng mäng ja millal ta teeb mängus juba teisele haiget.

Õpetaja 1 (a): Väga jõhkraid mängu on tulnud laste loovmängu. Et ta nagu näeb mingit võitlusstseeni telekast ja ta ei taju ära, et ta võib teisele haiget teha, kui ta talle selga kargab. Hästi jõhker on.

Üks õpetaja rääkis ka näite poisist, kes elab end robotite ja ninjade maailma sedavõrd sisse, et käitub päris elus nende järgi ja kaotab reaalsustaju. Õpetajale tundus, et piir mängu ja liiga tõsise rolli sisse elamise vahel hakkas hägustuma.

Õpetaja 5 (a): Minul on jälle rühmas üks poiss, kes kehastub ainult robotiteks. /.../ Me kevadel tegime loodusõpet. Meil on selline suur klaasist kompostkast, kus on näha putukaid ja kuidas see elu kõik seal käib. Siis, kui see poiss nägi ühte putukat, siis ta võttis selle putuka sealt ja astus täiesti laiaks. Teised kõik ehmatasid ja väiksemad küsisid, mis sa tegid. Tema siis ütles, et ta on robot ja ta kaitses. Et need on ohtlikud putukat ja ta pidi ta ära tapma. Ta elab täiesti selles maailmas. Ühel päeval ta tuli ja ütles mulle, et tead, mulle ninjad teatasid, et ma pean nüüd õue minema. Mina ütlesin, et sulle tulevad vanemad kohe järgi ja väljas on juba pime ja praegu ei saa õue. Tema ütles, et kuidas sa aru ei saa, et nad ju teatasid mulle, et ma pean õue minema.

Ka lapsed ise tõid arvukaid näiteid sellest, kuidas nad on pannud ennast koletiste, robotite või muude pahade tegelaste rolli ja püüdnud tegelasi järgi mängida samamoodi, kui nad olid neid televiisorist näinud. Sellist *action*-stseenide jäljendamist tõid aga välja üksnes poisid, kes ka õpetajate sõnul mängivadki tüdrukutest palju jõulisemaid mängu.

☞ **Mida sa oled mänginud?**

Kellakollipoissi ja mingit kurja raudrüüd ja lohet olen mänginud. (Rasmus, 4)

☞ **Kas sa mängid, et sa oled Ben Ten?**

Ei, ma mängin, et ma saan muuta ennast koletiseks. (Oliver, 5)

☞ **Mida sa näiteks mänginud oled?**

Olen mänginud politseimängusid, robotimängusid ja tulistamismängusid ja politseimängusid. (Sander, 5)

☞ **Ma olen sõbraga mänginud Ben Teni. Mina olin Ben Ten ja tema oli Ben Teni isa. Ta sai kõik teha katki. (Kaspar, 7)**

Vaatamata arvukatele uuringutele, jäävad senised meedia ja vägivalda seoseid vaadeldud uuringud mõneti vastuoluliseks. Ühtset seisukohta meedias nähtava vägivalda ja reaalse vägivalda omavaheliste seoste osas pole. Eksperimenteerivad, laboris tehtud uuringud, kas või näiteks kuulus Bandura (1961) katse Bobo nukuga vägivalda imiteerimisest, kipuvad pakkuma

tõestust, et vahetult nähtud vägivald innustab vägivalda imiteerimist. Samas lapse loomulikus keskkonnas tehtud pikaajalised uuringud näitavad, et isegi, kui laps lühiajaliselt imiteerib vägivalda, ei vii see pikaajaliselt agressiivse käitumiseni päris elus (van Evra, 1990: 81-81). Niisiis ei tähenda hoogsad telesaadetest innustatud *action*-mängud, et laps muutuks ka päris elus hiljem agressiivseks. Samas ei saa seda ka kindlalt välistada. Küllap ei olegi televägivalda mõju lastele nii üks-ühele vaadeldav, sest kas või iga lapse kontekst, milles ta seda vägivalda vaatab, on erinev. Erinevusi loob ühelt poolt nii lapse kodune keskkond ja teda ümbritsevad täiskasvanud kui teiselt poolt see, millises kontekstis vägivalda telesaates esitatakse (mis eelneb ja järgneb vägivaldale, kui palju vaatab laps vägivaldse sisuga saateid võrreldes muude saadetega ja nii edasi) (Bushman & Huesmann, 2001).

3.8.6 Valmis meelelahutus

Televisiooni ohuna tõid fookusgrupis osalenud õpetajad välja veel asjaolu, et televisioon pakub lapsele valmis komplekti meelelahutust ning nende meelest kandub teleri ees tarbijana istumine edasi laste mängu: lapsed ootavad, et õpetaja lahutaks pidevalt nende meelt, ja ise nad nagu ei oskakski enam õieti mängida.

- ☞ *Õpetaja 3 (a): Laps tahab kogu aeg meelelahutust. Ta on nagu tarbija. Sa pead kogu aeg leiutama, millega sa suudad tema tähelepanu haarata. Ma ei oskagi seda sõnastada.*
Õpetaja 4 (a): Lapsed ei oska mängida lihtsalt. Ootab nagu valmis meelelahutust.
- ☞ *Õpetaja 6 (b): Huvitav see, et nad võivad tundide viisi vahtida telekat või olla seal arvutis, aga samal ajal see laps ei suuda mängida keskendunult. Et ta on rahutu. /.../*
Õpetaja 8 (b): Ja selle vahel tegelikult on seos olemas, et kes palju televiisoris ja arvutis on, neil ei ole ka selliseid mänguoskusi, just eriti nagu rollimängu, või sellist, sellist nagu omaette mängimise oskusi.
Õpetaja 1 (b): Sest nende eest on kõik ära mängitud.

Õpetaja muret toetab ka Rainer Patzlaffi (2003) seisukoht, et telepilt sunnib esmalt laste nägemise passiivsusesse, tardunud olekusse ning seesama passiivsus kandub edasi lapse kogu kehale ja vaimule. Samuti seostuvad õpetajate tähelepanekud uuringutega, kus on leitud, et televisioon võib pärssida laste loovust, kuna telesaadete tempokus ei jäta lapsele aega peegeldusteks ega kujutlusvõime tekkeks (Harris, 2004). See võib olla üks põhjusi, miks õpetajate meelest jäävad lapsed loovmänguga kohati jänni ning ootavad, et õpetaja nende eest mingi põneva tegevuse välja mõtleks. Õpetajate tähelepanekule, et laps ootab valmis meelelahutust ning nagu ei oskakski enam ise mängida, pakub alust ka Hustoni ja Wrighti

(1998: 17) selgitus, et televisioon edastab juba täiskomplekti infot, mis ei jäta lapsele ruumi oma kujutluspiltide loomiseks, ning ta õpib mõtlema etteantud raamides.

Seila Riddall-Reech (2002: 45) rõhutab, et kuigi sageli kiputakse arvama, et lapsed oskavad loomulikult mängida, siis tegelikult lapsed õpivad mängima. Seega ei saa väita, et pelgalt telesaated on muutnud lapsed passiivseteks ja saamatuteks mängijateks. Pigem võib lapse arengu teooriale tuginedes oletada, et need lapsed, kes õpetaja meelest ei oska televisiooni mõjul enam ise mängida, ei ole tegelikult veel õppinudki korralikult mängima. Riddall-Reech (2002: 45) ütleb, et laps õpib järk-järgult järjest osavamalt mängima vanemate laste, õpetajate, ema-isa ja teiste täiskasvanute toel. Niisiis ei saaks Reechile tuginedes eeldada, et lapsed on loomulikult osavad mängijad, vaid õpetajalt ideede küsimine peegeldab pigem lapse loomulikku arengut osavaks mängijaks.

3.9. Televisiooni võimalused lastele

Rohkem kiputakse rääkima televisiooni ohtudest ja negatiivsetest mõjudest, kuid Shalom M. Fisch (2004) osutab, et täpselt nii palju, kui televisioon suudab last negatiivselt mõjutada, on sel võim mõjutada last positiivselt. Ka David Buckingham (2003: 19) ütleb, et mitmed väga kriitilised autorid (näiteks Neil Postmani teooria lapsepõlve kadumisest) välistavad üleüldse võimaluse, et televisiooni võiks kasutada harival eesmärgil. Ometi on uuringud leidnud, et mõõdukas harivate lastesaadete vaatamine pakub uusi teadmisi, innustab laste loovust, täiendab nende sõnavara ja mõjutab koolis edasi jõudmist positiivselt (Anderson *et al.*, 2001; Walters & Zwaga, 2001: 19).

3.9.1. Sõnavara õppimine

Nii nagu mitmed uurijad, sealhulgas Huston & Wright (1998) ja Jordan & Jamieson (1998), on leidnud, et telesaadete vaatamine arendab laste sõnavara, tõid lapsed käesolevaski uuringus näiteid selle kohta, kuidas nad on telesaadete abil õppinud teadlikult või iseenesest ingliskeelseid sõnu.

- ☞ *Jäätis on inglise keeles ice cream. „No“ tähendab ei.
Kas sa seda oled multikast kuulnud?
„Käsna-Kalles“ on mingi. (Katriin, 6)*

- ☞ *Mulle see keel ei loe. Mul näiteks multikaid on teistes keeltes plaatide peal ja siis ma vaatan suvaliselt neid ka.*

Kas sa oled mõne võõrkeelse sõna ka õppinud plaadi pealt?

Ei ole, aga mul on selline inglise keele õppimise plaat ja sealt ma õpin. (Maria, 6)

Õpetajate tähelepanekul on lapsed lisaks sõnadele õppinud telesaadetest ka tähti.

- ☞ *Õpetaja 2 (a): Meil tuleb lasteaaeda hommikul üks poiss ja räägib inglisekeelset teksti perfektselt. Ise ta ei ole inglise keelt kunagi õppinud. Aga see huvitab teda, mõistmata ise kõnet, mida ta räägib.*
- ☞ *Õpetaja 6 (a): Näiteks meil oli üks vaimupuudega laps, kes kuidagi ei saanud tähti selgeks, aga selle „Mõmmi aabitsaga“ ta sai selgeks. Ta võis seda vaadata 24/7. Talle meeldis see ja tema sai niimoodi tähed selgeks.*

Niisiis märkas õpetaja, et laps on telesaadetest tähti õppinud, kuigi varasemad uuringud ütlevad pigem, et väiksed lapsed tundsid tänu harivate lastesaadete vaatamisele tähti ja numbreid paremini ära, kuid otseselt ei õppinud neid telesaadetest (Fisch, 2004: 120). Niisamuti ei suuda telesaated olla seniste uuringute põhjal päris väikestele lastele esmaseks sõnade õpetajaks. Enne peab laps vahetu suhtluse läbi selgeks saama, mis on üldse sõnad ja mida need esindavad. Alles seejärel, kui laps on saanud sõnade algse tähenduse selgeks, võivad telesaated toetada tema sõnavara avardumist (Krcmar, 2007: 462- 463).

Veel selgus nii õpetajate tähelepanekust kui laste endi juttudest, et lapsed jätavad telesaadetest fraase meelde ning kasutavad neid oma mängus või muus suhtluses. Näiteks viieaastane poiss kirjeldas sarja „Kättemaksukontor“ üht osa, kasutades naispeategelase tüüpilist lauset: „Nii, mis meil siin siis on?“

- ☞ *See (Marion) seal ütles, et Betti ehmatas teda ja lülitas voolu välja. Siis see läks korraks arvuti juurde ja ütles: „Tule vaata, mis meil siin on“. Siis see (Frida) vaatas, mis meil siin on. (Oliver, 5)*

Õpetajagi rääkis näite, kuidas laps kasutas lapse kohta kentsakavõitu tervitusfraasi, mida ta tõenäoliselt mõnest telesaatest oli kuulnud. Teine õpetaja jällegi tõi näite, kuidas lapsed kasutasid reklaamist kuulnud fraasi.

- ☞ *Õpetaja 2 (b): „Tere hommikust härrad ja proud!“ Noh, et seda nagu, kui ta on selle multifilmist saanud sellise fraasi, siis halb see ju ei ole.*
- ☞ *„Muss pange vaiksemaks“ see lause kõlas seal (mängus). (Tallinna rühma õpetaja)*

Need näited on mõneti kinnitus teooriale, et laps kasutab televisiooni omamoodi sõnamängu ja verbaalse interaktsiooni allikana. „Lapsed naudivad televisioonist pärit sõnavaraga

„mängimist“ ja teevad selle varal nalja, sest neile meeldivad suured või nende jaoks arusaamatud sõnad, mis neil keele sõlme ajavad,“ ütleb Lesser (1974) (van Evra, 1990: 46, kaudu). Samas see, et lapsed korrutavad nagu papagoid reklaame ja telesaadetest kuulnud keerukaid sõnu, ei tähenda Winni (1985) (van Evra, 1990: 45) sõnul, et laps oskaks nende fraaside või sõnade sisu ka praktiliselt kasulikult rakendada.

3.9.2 Moraalsed õppetunnid

Kui ohtude all oli ühe tähelepanekuna välja toodud küsitava väärtusega moraalsed õppetunnid, siis samamoodi võib laps saada telesaadetest kasulikke moraalseid õppetunde heast-halvast, sõprusest-mitte sõprusest, ehedusest-teesklusest ja nõnda edasi.

☞ Kes seal („K-Komando“) tegelased on?

Merisead ja üks mutt. Selle muti nimi on Prillu. Ja tead, Darwini sõber on tegelikult Seiber ja Seiber on paha, aga ta teeskles koguaeg, et hoopis teised merisead on ta sõbrad. Need sõbrad oli temaga nii harjunud, et ta ei tohtinud seda välja öelda, sest muidu sõbrad oleksid hakanud teda ründama, seda Seiberit ära ajama. (Joosep, 4)

Antud kirjeldus näitab, et juba nelja-aastane suudab üsnagi nutikalt läbi näha erinevat tüüpi tegelasi, nende motiive ja anda neile hinnanguid. Hardy ja Claborne (2007: 811) viitavad samuti, et õpetlikud lastesaated pakuvad lapsele terve rea moraalseid õppetunde õiglusest, aususest, lahkusest ja teistest positiivsetest omadustest. Nende sõnul suudavad telesaadetes nähtud moraalsed õppetunnid mõõdukalt mõjutada ka laste suhtumist ja käitumist. Ometi pole see mõju üks-ühele selge. Õpetlikud positiivse moraalse sõnumiga telesaated loovad lihtsalt võimaluse, kuid mõju avaldumine sõltub ka paljudest muudest teguritest (näiteks, mis keskkonnas laps seda saadet vaatab, kontekstist, milles moraalne õppetund saates esineb) (Hardy & Claborne, 2007: 811).

3.9.3. Teadmiste avardamine

Televisiooni ühe võimalusena viitavad uurijad (nt Buckingham, 2003; Anderson *et al.*, 2001) telesaadete harivale ja õpetlikule potentsiaalile. Ka käesolevas uuringus tõid lapsed näiteid selle kohta, kuidas nad on telesaadetest üht-teist õppinud või vaadanud midagi, mis võiks olla õpetlik, hariv ja silmaringi avardav.

☞ Ma olen vaadanud loomi. Seal näitab igasuguseid loomi.

Selline loomakanal on siis?

(Noogutab)

Mis seal loomakanalil huvitavat on?

Näitavad igasuguseid loomi, räägivad nendest. (Katriin, 6)

Õpetajadki olid märganud, et lapsed on vaadanud vanematega koos harivaid saateid, näiteks keskkonnasaadet „Osoon“. Samuti viitasid õpetajad võimalusele kasutada õpetlikke telesaateid ära lasteaias õppetöös harivatel eesmärkidel. Mitmed õpetajad ütlesid, et nad on kasutanud telesaateid või multfilme selleks, et nendega õppetunde täiendada või laste teadmisi avardada sellistest nähtustest, mida lastega vahetult oleks keerulisem kogeda, kuid mis telepildi vahendusel on kergemini kättesaadavad.

- ☛ *Õpetaja 6 (a): Tegelikult on televisioonis ka palju õpetlikke saateid. Loodussaateid on väga ilus vaadata. /.../ On võimalus näidata maailma, mida ümbritsevas elus võib-olla ei ole.*
- ☛ *Õpetaja 10 (a): Näiteks meil ei ole võimalust minna kuskile koha peale vaatama, kuidas tehakse leiba. Vaatasime seda DVD pealt.*

Samuti viitasid õpetajad võimalusele kasutada televisiooni eeskuju ära loovmängudes, milles laps muutub ka ise aktiivseks meediasisu loojaks näiteks ise intervjuud tehes või telesarja stsenaariumi kirjutades. See omakorda panustab laste meediapädevuse arendamisse, kui nad saavad ise proovida sisu luua ning panna end teise rolli kui lihtsalt vaataja.

- ☛ *Õpetaja 5 (a): Mina olen ära kasutanud televisiooni mängudes. Lapsed ehitavad suurtest klotsidest televiisori ja siis me esineme seal. Seal saab nukuteatrit teha, intervjuusid võtta ja mida iganes.*
- ☛ *Õpetaja 5 (b): Näiteks eelmisel kevadel oli suur vanema rühma lapsed hakkasid ise stsenaariumi kirjutama, et, noh, kirja oskuse parandamine nagu. Et parandasid, kirjutasid ... iseasi, mis nad sinna kirjutasid. Et neil põhiline oli „Kelgukoerad“ ja mingi „Brigaad“ või mis see film oli. Et selle põhjal siis. Aga nad kirjutasid.*

Õpetajad nägid televisiooni ühe võimalusena ka lastes tekkivat indu jäljendada positiivseid tegevusi. Kui laps on televiisorist näinud midagi huvitavat, siis ta tahab seda järgi proovida, näiteks meisterdada või joonistada.

- ☛ *Õpetaja 4 (a): Eelmine rühm, kes mul kooli läks, siis nemad näiteks vaatasid „Onu Tomi juures“ ja kui seal midagi vahvat meisterdati, siis me tegime seda koos.*
- ☛ *Õpetaja 8 (b): /.../ kui need „Tweeni-põngerjad“ jooksid hästi tihedasti, siis tegelikult lapsed - neil olid need laulud peas ja kõik need õpetused, mis sealt jagati. Nad õpetasid teistele ka neid mängu.*

Samuti saavad lapsed õpetajate tähelepanekul ja laste endi juttude põhjal telesaadetest ideid mängudeks: mida teha ja järele proovida, kui on igav.

- ☞ *Näiteks siis, kui mul on igav. Siis mul tulevad sellised asjad peale, et ma tahan ise ka teha mänguasjadega samamoodi. (Maria, 6)*
- ☞ *Õpetaja 4 (b): Kui näiteks kodus lapsega ei mängita väga ägedat rollimängu, siis ta vaatab sealt telekast mingit positiivset multifilmi, näiteks Lottet ja õpib sealt mingi positiivse fraasi ja siis ta kannab selle oma mängu. Ta saab nagu mängu ideid juurde.*

Ka teoreetikud on leidnud, et lapsed saavad telesaadetest ideid mänguks. Näiteks Rootsi meediapedagoog Margaretha Rönnerberg (Kaupmees 2002, kaudu) ütleb oma raamatus „Television on lastele hea“, et lastel pole kasulik igavust tunda ning telesaadetes nähtu arendab laste fantaasiat ja annab ideid, mida nad saavad oma mängus rakendada. Ka Schramm *et al.* (1961) (Paik, 2001: 17, kaudu) nentisid, et televisioon pakub lastele erinevaid „tasusid“, mille hulgast fantaasia ärgitamine on tõenäoliselt üks peamisi põhjuseid, miks lapsed televiisorit vaatavad.

3.10. Laste eneseteadlikkus telerivaatajatena

Uurijad jagunevad laiemalt võttes kaheks: ühed leiavad, et laps on haavatav, kergesti mõjutatav, ebaküps või ebakompetentne meedia tarbimisel (näiteks Patzlaff, 2003; Postman, 1994; Bandura, 1961); teised jällegi arvavad, et lapsed on nutikad ja eneseteadlikud ning nende võimeid televaatajatena ei tohiks alahinnata (näiteks Buckingham, 2003; Anderson *et al.*, 2001; Fisch, 2004). Käesolevas uuringus sai proovitud lastelt endilt välja uurida, kuidas nad oskavad meedia ohte ja võimalusi näha ning kui pädevad meediatarbivad nad on.

Kui lastelt küsida, kas nende meelest on teleri vaatamine neile kasulik või kahjulik, uskusid nelja-aastased enamjaolt kindlameelselt, et telerit vaadata on neile kasulik. Oma vastust nad aga eriti põhjendada ei osanud ja proovisid küsimusest kõrvale põigelda jututeema vahetamisega. Samuti võis nende kimbatust välja lugeda vaikimisest, mida ei suutnud murda ka abiküsimused.

- ☞ *Aga mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on kasulik ka lastele?*
(Paus.)
Teeb see midagi head?
Mhmm.
Mida näiteks? Mis kasu on lastel sellest, et nad saavad televiisorit vaadata?
(Paus.)
Miks see hea võiks olla lastele? Tuleb meelde midagi?
Mkmm. (Birgit, 4)
- ☞ *Miks televiisori vaatamine on lastele kasulik?*

(Paus.)

Mida televiisori vaatamine head teeb lastele?

Tead, mida ma olin näinud. /.../ (Viib jututeema küsimusest kõrvale.)

Aga sa ütlesid, et televiisori vaatamine on lastele kasulik. Miks televiisori vaatamine on lastele kasulik?

Sest ma olin nii palju multikaid ja uudiseid näinud.

See on kasulik lastele?

Jah. (Laura, 4)

Need nelja-aastased, kes oskasid pisut oma arvamust põhjendada, pidasid teleri vaatamist kasulikuks, kuna sealt tuleb lõbusaid multfilme, mis ajavad neid naerma. Seega nägid nad televiisori vaatamise peamist kasu meelelahutuses. Just nauding passiivsest meelelahutusest ja fantaasia ärgitamine on ka Schrammi *et al.* (1961) (Paik, 2001: 17) meelest üks peamisi põhjuseid, miks lapsed tahavad vaadata televiisorit ja sellest n-õ oodatud tasu saavad, kui lähtuda tasude ja tarvete paradigmast.

☞ *Mulle on kõige rohkem kasulik.*

Miks see sulle kasulik on?

Sest mulle meeldivad kõige rohkem naljasaated ja siis me hakkame issiga naerma.

(Maarja, 4)

☞ **Mida lapsed head saavad sealt televiisorist?**

Multikaid. (Rasmus, 4)

Valdavalt olid väiksed lapsed väga kindlameelselt selle poolt, et televiisori vaatamine on kasulik. Vaid üks nelja-aastastest, õpetaja sõnul oma vanuse kohta väga nutikas poiss, viitas ohule, et teleri vaatamisest võivad silmad haigeks jääda.

☞ *Kahjulik, kui nad (lapsed) väga palju vaatavad, sest see mõjub nende silmadele halvasti. Siis silmad tahavad kinni minna. Nad on nii väsinud sellest lahti olemisest ja vaatamisest. Nad tahavad kinni minna. (Joosep, 4)*

Nelja-aastastest märkas vaid üks laps võimalikku ohtu, mida teleri vaatamine neile kujutab, 5–7-aastased lapsed olid seevastu juba veendunud, et televiisori vaatamine on lastele kahjulik, kuna sellest võivad silmad haigeks jääda ja pärast televiisori vaatamist võib hirmsaid unenägusid näha. Veel võib laste selgitustest välja lugeda, et nende meelest on mõju väga üksühene ja otsene: kui vaatad televiisorit liiga palju, pead hakkama prille kandma; kui sööd porgandit, on silmad terved.

☞ **Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?**

See on kahjulik sellepärast, et silmad lähevad sul haigeks. Siis sa pead hakkama prille kandma. Aga mida rohkem sa porgandit sööd, seda tervemaks sul silmad lähevad. (Oliver, 5)

☛ **Mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on lastele kasulik või kahjulik?**

Kahjulik, sest kui sa vaatad kaua televiisorit, lähed arvutisse ja siis vaatad veel telekat, siis võivad silmad minna punaseks ja ära väsida. (Katriin, 6)

Laste põhjendustest oli kohati näha ka ülevõimendatultki tõsist muret selle üle, kuidas televiisori vaatamine võib lastele mõjuda. Näiteks rääkis üks poiss, et kui laps vaatab öösel õudukaid, võib ta ära surra.

☛ *Kahjulik on ta sellepärast, et televiisor võib lapse silmad haigeks teha. Silmad väsivad ära. Ja siis laps võib öösel ära surra, kui ta vaatab mingeid õudukaid. Ja ta võib pahasid unenägusid ka näha. (Karl, 6)*

Võimalik, et vanemad on hirmutanud last, et õhtul hilja või öösel ei tohi lapsed televiisorit vaadata, ning laps on omakorda vanemate manitsust võimendanud. Ometi ei ole põhjust arvata, et laps ka realselt kardaks, et ta teleri vaatamise pärast ära sureb, sest see laps oli vaatamata võimsale ohukirjeldusele aktiivne televaataja. Võimalik, et laps nägigi ohtu vaid selles, kui ta vaatab televiisorit öösel. Kui ta aga vaatab telerit lapse jaoks mõistlikul ajal, siis kirjeldatud ohtu pole.

Kui aga vaadata üldisemas plaanis laste meelest peamisi televisioonist tulenevaid ohte (hirmsad unenäod ja mõju silmadele), on tegemist silmanähtavate ja selgete ohtudega. Nende ohtude tagajärgi laps näeb ja tunneb: tal lähevad silmad punaseks või näiteks sõber kannab prille, mida laps seostab otseselt teleri vaatamisega. Samuti on laps hirmsaid unenägusid oma nahal kogunud ning seostab neidki televiisori vaatamisega. Varjatud või vähem käegakatsutavaid ohte (jälgendamine, ebamoraalsed õppetunnid jne) aga lapsed ise ei märka. Siinkohal võib põhjusi otsida näiteks Dafna Lemishi (2007b: 671) selgitusest, et väiksed lapsed tajuvadki ennekõike neid ohte, mis on silmanähtavalt hirmsad, mitte neid, mis ei paista ohtlikud, kuid mille sisu on tegelikult ohtlik.

Niisiis vastupidiselt kriitikute, näiteks Patzlaffi (2003) ja Postmani (1994) arvamusele ei ole väiksed lapsed täiesti ohupimedad ja haavatavad, vaid tajuvad ka ise nähtavaid ohte. Tuleb muidugi tunnistada, et nähtavad ohud on vaid väike osa kõigist ohtudest, mida televisioon seniste uuringute järgi võib lapsele kujutada.

Ohtude kõrval märkab osa lapsi ka teleri vaatamise kasulikke külgi ja võimalusi, kuid neid nimetati palju vähem kui ohte. Vanemad, 5–7-aastased lapsed, kes pidasid televiisori vaatamist rohkem kahjulikuks kui kasulikuks, tõid sarnaselt nelja-aastastega, kes hindasid

televiisori vaatamist kindlameelselt kasulikuks, televisiooni positiivse küljena välja lõbustuse pakkumise ehk meelelahutuse.

☞ ***Kas see teeb lastele midagi head, et nad vaatavad televiisorit?***

Jaa, teeb.

Mis see head teeb lastele?

See teeb niiviisi, et see film ajab mind naerma. (Sander, 5)

☞ ***Kas millegi pärast on televiisori vaatamine lastele hea ka?***

Lastesaated on toredad. (Karl, 6)

Televisiooni õpetlikku rolli lapsed ei teadvustanud kasulikuna, kuigi oma ülejäänud jutus olid nad toonud näiteid telesaadetest õppimise kohta.

Lapsed said aru ka vastuolust oma jutus: vanemad lapsed peavad teleri vaatamist kindlameelselt kahjulikuks, kuid ometi vaatavad nad seda. Televiisori vaatamist õigustasid lapsed ohtudest hoolimata sellega, et telesaated on huvitavad ja lõbusad, nad ei vaata televiisorit palju ning kui silmad ära väsivad, siis nad puhkavad.

☞ ***Aga sa ikka vaatad ju televiisorit, kas see siis pole kahjulik?***

On küll. See on alati kahjulik. Vaata siis, kui ma tunnen, et silm hakkab natukene siit vesistama, siis ma ei vaata. (Oliver, 5)

☞ ***Aga kas siis ei ole televiisori vaatamine kahjulik, kui sa Käsna-Kallet vaatad?***

Mkmk, sest Käsna-Kallel on ainult kaks osa. (Katriin, 6)

☞ ***Aga miks sa vaatad televiisorit, kui see kasulik pole?***

Ma väga palju ei vaata. Natuke ikka vaatan. Natuke võib vaadata, aga mitte väga palju. (Kristofer, 7)

Niisiis võib laste kirjeldustest välja lugeda, et mõõdukas koguses ei tee televiisori vaatamine neile halba. Seejuures pöörasid lapse tähelepanu ennekõike teleri vaatamise kestusele, mitte vaadatava sisule, kuigi teoreetikud on öelnud, et kestusest olulisemgi on ehk see, mida laps vaatab, sest laps, kes vaatab tund aega supertegelasega multifilmi, näeb selle aja jooksul 28 vägivallastseeni, samal ajal kui laps, kes vaatab lavastuslikku lastesaadet, näeb tunni aja jooksul keskmiselt kahte vägivallastseeni (Nabi & Oliver, 2009: 473).

3.11. Kuressaare ja Tallinna tulemuste võrdlus

Suuri ja olulisi erinevusi Kuressaare ja Tallinna laste vahel küll ei olnud, kuid mõnevõrra erinevusi ilmnas näiteks projektiivtehnika põhjal välja toodud saadetes, mida lapsed vaatavad

(3.7.2). Kuressaare laste valikud kattusid enamjaolt Tallinna laste valikutega. Võib ka öelda, et Kuressaare laste valikud nii-öelda mahtusid Tallinna laste valikute sisse ära.

Tallinna lapsed aga tõid lisaks välja rohkem saateid, mida nende Kuressaare eakaaslased projektiivtehnika põhjal ära ei tundnud ning oletatavasti näinud ei olnud. Eelkõige täiendasid Tallinna lapsed loetelu täiskasvanute saadete ja sarjadega (näiteks „CSI: kriminalistid“, „NCIS: Miami“, „Monk“). Seega nimetasid igas vanuses Tallinna lapsed kokku rohkem saateid kui nende Kuressaare eakaaslased. Kuid selle põhjal ei saa veel veenvalt järeldada, nagu vaataksidki Tallinna lapsed rohkem televiisorit. Lihtsalt projektiivtehnika valikusse sattunud saateid olid Tallinna lapsed rohkem näinud ning nende valikus sisaldus rohkem täiskasvanute saateid kui Kuressaare laste valikutes. Võib ju ka oletada, et Tallinna lapsed tundsid lihtsalt saadete fotosid ära paremini kui Kuressaare lapsed, kuid selliselgi juhul pidid Tallinna lapsed saadetega rohkem tuttavad olema, sest Kuressaare ja Tallinna lastele näidati täpselt ühesuguseid fotosid.

Erinev oli veel Kuressaare ja Tallinna rühma õpetajate arvamus selle kohta, kuivõrd seavad vanemad laste telerivaatamisele piiranguid. Tallinna rühma õpetaja arvas, et vanemad jälgivad hoolikalt, mida ja kui palju lapsed televiisorist vaatavad, ning piirangud on kindlalt paigas. Kuressaare rühma õpetaja seevastu arvas, et vanemad piiravad vähe lapse telerivaatamist. On küll ka neid vanemaid, kes piiravad, kuid õpetaja meelest on sellised vanemad vähemuses ning pigem on lastele jäetud vabad käed televiisori vaatamiseks.

Tallinna rühma õpetaja arvas, et Tallinna ja Kuressaare laste vahel võib erinevusi välja tulla seetõttu, et Kuressaares elavad lapsed enamjaolt oma majades, neil on maakohtades rohkem sugulasi ning neil on paremad võimalused vabalt õues mängida kui Tallinnas elaval lapsel. Kuressaare rühma õpetaja jällegi uskus, et küllap saavad ka Tallinna lapsed sama palju õues mängida kui Kuressaare lapsed ning see ei tohiks mõjutada, kui kaua ja mida telerist vaadatakse. Pigem arvas Kuressaare rühma õpetaja, et Kuressaare laste televiisori vaatamise harjumused sarnanevad Tallinna laste harjumustega, sest televisioon on sedavõrd levinud meedium kõigis kodudes, olenemata elukohast. Võimalik, et televisiooni universaalsus ja laialdane kättesaadavus ongi peamine põhjus, miks ei ole suurlinna ja väikelinna laste vahel erilist vahet televiisori vaatamise osas, kuigi nende elukeskkond, alates õues mängimise võimalustest ning lõpetades näiteks huviringide valikuga, on erinev.

3.12. Õpetajate hinnangud televisiooni positiivsete ja negatiivsete mõjude avaldumisele

Nii Tallinna ja Kuressaare rühma õpetajad kui ka fookusgrupis osalenud õpetajad ütlesid justkui ühest suust, et telesaadete oletatav mõju erineb isegi samavanuste laste seas märkimisväärselt: mõni pole televiisorit veel näinudki või räägib ilusatest multifilmidest. Mõni laps jällegi jutustab tulistamistest ja tagaajamistest ning loetleb saateid, mida õpetaja ise ei jõudnud vaadatagi, sest need lõppesid nii hilja.

☛ ***Kuidas teile tundub, kas samas vanuses laste meediakogemused on sarnased või erinevad?***

Osalejad läbisegi (a): Erinevad.

Õpetaja 6 (a): Täiesti erinevad.

Õpetaja 5 (a): Mõni laps räägib sulle tõesti ainult ühest multikast, aga teine räägib kõik saated kuni hilisööni ära, kõik need igasugused krimiuudised ja kõik, kõik. See paistab kõik silma.

Õpetajad märkasid, et ka rühmade ja aastate kaupa võivad lapsed olla väga erinevad: mõni rühm tahab väga palju mängida ning neid ei näi tele- ja arvutiteemad eriti huvitavat. Teises rühmas on lapsed jällegi väga tele- ja arvutihuvilised. Erinevused toob õpetajate meelest mängu paljuski kodune taust, televiisori vaatamise võimalused ja kasvatus: see, kui kaua ja mida lubab vanem lapsel telerist vaadata ning millised on ülejäänud pereliikmete teletarbimisharjumused.

☛ ***Aga mis toob need erinevused sisse, et üks võib-olla ei vaatagi telekat ja teine vaatab väga palju?***

Õpetaja 7 (a): Kodune taust.

Õpetaja 1 (a): Võib-olla võimalused ka, mis kodus on. Need, kellel on kõik taevakanalid, sellel on suurem huvi, kui sellel, kellel on ainult kolm Eesti kanalit.

Õpetaja 6 (a): See sõltub ka lapsevanema soovist. Kui lapsevanem on surmani väsinud, siis on ju hea panna ta sinna teleka ette istuma ja sul on omal rahu ja vaikus.

Õpetajate tähelepanekut kodu ja teiste pereliikmete televiisori vaatamise mõjust lastele kinnitavad ka varasemad uuringud, nende järgi mõjutavad vanemate teletarbimisharjumused (nii teleri vaatamisele kulutatud aeg kui saadete sisu) olulisel määral lapse teletarbimist (Feilitzen, 2007: 805) ning vanemate endi meediakasutus on lastele kaudselt meediakasutuse mudeliks, mille põhjal nad jäljendavad vanemate käitumist (Rompaey, 2007: 642).

Peale kodu ja vanemate rolli tajusid õpetajad ka endal vastutust laste kui meediatarbivate juhendamises ja suunamises.

- ☞ *Õpetaja 8 (b). Selle meediaga ongi, et täiskasvanu hästi oluline roll siin vahel olla, et vahendajana ja selgitajana. /.../ meil on hästi suur roll, lapsevanemana, õpetajana, selgitada valikus, mida ta nüüd vaatab. Ja kui juhtub ka vaatama näiteks „Reporterit“, olla ka seal selgitajaks, et mis siis tegelikult nagu toimus.*

Seejuures oli fookusgrupis osalenud õpetajate seas märgata arutelu käigus suhtumise muutust. Fookusgrupi intervjuu alguses tajusid õpetajad laste meediatarbimise juhendajatena ja meediakasvatajatena lapsevanemaid ning distantseerisid end juhendaja rollist. Vestluse käigus aga õpetajate teadlikkus muutus: ühise teadmuse tekkides ja probleemi üle arutledes hakkasid nad üha enam teadvustama ka õpetajate osatähtsust. Tõdeti, et kuna õpetajad on lastega tihedalt seotud ning omavad väikese lapse arengut puudutavaid teadmisi, on ka pedagoogide roll meediakirjaoskuse suunajatena tähtis (Vinter *et al.*, 2010a: 14, Vinter *et al.* 2010b: 54–55).

Teoreetikud jagunevad laiemalt kaheks: ühed näevad televisiooni positiivse, arendava ja hariva võimalusena (Anderson *et al.*, 2001; Buckingham, 2003); teised arvavad, et televisioon on halb ning mõjutab lapse arengut negatiivselt (Patzlaff 2003; Postman 1994). Käesolevas uuringus osalenud õpetajad kippusid küll rohkem tooma näiteid telesaadete ohtude kohta, kuid üdini halvaks nad seda meediumi ei tembeldanud. Ohtude kõrval nägid õpetajad samamoodi telesaadete kasulikkust, eelkõige silmaringi avardavat ja õpetlikku potentsiaali. Õpetajad rõhutasid, et televiisor ei ole iseenesest halb, vaid selle mõju sõltub sellest, kuidas seda kasutatakse ning kuivõrd last seejuures suunatakse.

- ☞ *Mina nõustuks sellise seisukohaga, et normaalselt vaadata teatud asju, mitte nii, nagu meil toimub see, et laps istub õhtu läbi teleka ees. See on selge, et see pole õige.
Milline see normaalne vaatamine on?
*Et ta vaatab lastesaateid, et vanem teab, mis see teema on ja mis ta sealt saab.
(Kuressaare rühma õpetaja)**
- ☞ *Mina arvan, et oleneb ikkagi kõik sellest, milliseid saateid lastele ette söödetakse. Mingil määral on ta kindlasti ka kasulik, kõik ei ole halb, mis sealt tuleb. On ka väga lastesõbralikke ja õpetlikke filme. See oleneb kõik sellest, mida vanem talle näitab. Ega siis kõike ei saa alati ka raamatust kätte. Ta peab tutvuma erinevate võimalustega. (Tallinna rühma õpetaja)*

Õpetajate kirjeldus televisioonist kui mitmetahulisest, nii ohtude kui võimaluste rikkast meediumist seostub paljuski ka David Buckinghami (2003: 19) arusaamaga, et meedia ohtude kõrval ei tohi tähelepanuta jätta võimalust kasutada meediat ära harivatel eesmärkidel. Buckingham (2003: 18) leiab, et mustvalge seisukohavõtmine asemel tuleb meedia rolli ja

mõjusid analüüsida dünaamilise ning mitmenäolise protsessina, kus peab tähelepanu pöörama nii tehnoloogia arengule, majandusele, meediatekstide sisule kui ka auditooriumile. Ka Rosengreni ja Windahli (Roe, 2007: 696, kaudu) sõnul ei tohiks televisioonile kui meediumile anda kindlaid, hea-halb, negatiivne-positiivne hinnanguid, sest telesaadete vaatamise mõju lapsele sõltub sedavõrd paljudest teguritest: telesaadete sisust, seda sisu ümbritsevast kontekstist, teleri vaatamise kontekstist, lapse arengulisest eripärast ja nõnda edasi. Seepärast ongi ka isegi samal teemal läbi viidud uuringute tulemused erinevad, sageli üksteisele vastukäivad, sest isegi üks väike nüanss või muutuja võib juba märgatavalt kaasa tuua muutusi ka oletatavates mõjudes.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järgnevalt on esitatud töö põhijäreldused ja diskussioon uurimisküsimuste kohta. Samuti on selles töö osas esitatud metoodika peegeldus ning mõtted edasisteks uuringuteks

4.1. Millised on koolieelikute teletarbimisharjumused?

Televiisori vaatamine on enamikule koolieelikutele loomulik, iseenesestmõistetav ja peaaegu igapäevane osa nende elust. Lapsed, kes ei vaata üldse telerit või teevad seda väga harva, on erandlikud ning õpetajate sõnul enamasti ka tüüpilisest perest pisut erineva taustaga (näiteks roheline mõtteviisiga peredest).

Lapsed vaatavad televiisorit nii hommikul enne lasteaeda minekut kui ka õhtul pärast lasteaiaast koju jõudmist. Nende lemmiksaated on lastesaated, mille hulgast suurimate lemmikutena kerkisid esile rääkivate autodega animafilm „Autod“ ja multifilm „Ben Ten“ poisist, kes saab imekella abil muuta ennast ükskõik kelleks. Poiste lemmikute hulgast leiab rohkem jõulisi supervõimetega kangelasi, tüdrukutele meeldivad aga õrnemad, printsessilikud tegelased, nagu näiteks Rapuntsel ja haldjad.

Laste tele-eelistused muutuvad vanusega. Murdepunktiks on viies eluaasta: enne seda räägivad lapsed peaaegu ainult lapselikest lastesaadetest, viieaastaseks saanute televalikud täienevad aga mitmete täiskasvanute saadetega. Vaadatavate saadete hulka lisanduvad näiteks telemängud, uudised ja krimisarjad. Viiendal eluaastal alanud muutused kinnistuvad veelgi kuuendal ja seitsmendal eluaastal, mil lapsed vaatavad umbes pooleks lapselikke süütuid lastesaateid ja jõulisemaid lastesaateid ning lisaks täiskasvanute saateid. Selline tulemus viitab, et küllap kõige tõhusam oleks täiskasvanutel laste telerivaatamise harjumusi aktiivselt suunata ja kujundada just viiendal eluaastal, sest siis toimub märgatav muutus võrreldes eelnevate aastatega ning sel ajal alanud harjumused näivad järgneval paaril aastal (võimalik, et ka pikemas perspektiivis, kui see uuring vaatles) vaid kinnistuvat.

Laste endi nimetatud saadete seas oli umbes kaks kolmandikku lastesaateid ja üks kolmandik täiskasvanute saateid. Kõige täiskasvanulikumate saadetenäidete seas olid lapsed välja koolitulistamise teemat käsitleva draamasarja „Klass: elu pärast“, katastroofifilmi „Titanic“ ning sõjafilmid. Lasteaiaõpetajate tähelepanekul on aga osale lastele olnud koguni pornofilmid kättesaadavad. See on näide, mida koolieelikute telesaatevalikust oodata ei oskaks. Seega on isegi kõige väiksemate televaatajate seas neid, kellele pole telesaadete valikus ühtki tabu ning kellele telesaadete sisu on ligipääsetav täies ulatuses.

Peaaegu ainukesed erinevused, mis Kuressaare ja Tallinna laste telekasutuses ilmnesid, puudutasid just saadete valikut. Projektiivtehnika põhjal nimetasid Tallinna lapsed Kuressaare lastest rohkem saateid, täiendades Kuressaare laste välja toodud saadete loetelu ennekõike täiskasvanute saadete ja sarjadega. Selle tulemuse põhjal üksnes ei saa muidugi veel veenvalt järeldada, nagu vaataksidki Tallinna lapsed rohkem televiisorit ja enam täiskasvanute saateid. Lihtsalt antud projektiivtehnika valikusse sattunud saateid olid Tallinna lapsed rohkem näinud või tundsid paremini ära kui Kuressaare lapsed.

Vaadates üldisemas plaanis laste juttude ja nende reaalseid telesaatevalikuid, tekib teatud vastuolu: laste lemmiksaated on lastesaated, kuid tegelikult vaatavad nad terve hulga täiskasvanute saateid, sealhulgas selliseid, mis on selgelt eakohatud, nagu kinnitasid eespool toodud näited.

Põhjuseid, miks lapsed vaatavad üsna palju ka täiskasvanute saateid, ehkki nende esimeseks eelistuseks on lastesaated, võib otsida mitmelt poolt. Selgitust võib pakkuda näiteks kaasvaatamise nähtus, mis tähendab, et lapsed on oma vanemate tele-eelistuste kaastarbijad, nagu ilmnes selgelt käesolevast tööst ja nagu on leidnud mitmed teisedki autorid (Rompaey, 2007; Rosengren, 2005). Rompaey (2007: 642) ütleb, et vanemate meediakasutus loob lastele kaudselt meediakasutuse mudeli ja lapsed hakkavad vanemate valikuid jäljendama. Käesolevaski uuringus rääkisid lapsed pealtnäha uhkustundega, et nad vaatavad ema või isaga koos saateid, mis nende vanematele meeldivad. Näitena võib siinkohal tuua uudistesaadet, millest lapsed ise õieti arugi ei saa, kuid ometi jälgivad neid koos vanematega.

Uuringuis on jõutud erinevatele järeldustele selles osas, mida laps televiisorist vaatab, kui ta teeb seda koos vanemaga. Paik (2001: 19) toob välja, et kui vanem ja laps vaatavad koos

televisoorit, siis vaatavad nad tõenäolisemalt pikki informatiivseid saateid. A. B. Jordan (2001: 655) seevastu on leidnud, et vanem ja laps vaatavad koos suurema tõenäosusega täiskasvanute saateid kui lastesaateid. Käesolevas töös leidis kinnitust pigem Amy B. Jordani (2001: 655) kirjeldus lapsest ja vanemast vaatamas üheskoos täiskasvanute saateid kui Paiki (2001: 17) viide lapsest ja vanemast, kes vaatavad koos informatiivseid, harivaid saateid.

Veel ilmnes huvitav erisus, et lastesaadete puhul rääkisid lapsed mina-vormis (mina vaatan), aga täiskasvanute saadete vaatamisest meie-vormis (meile see meeldib). Siit võib välja lugeda laste soovi olla kaasatud, tunda end osalisena ülejäänud pere televaatamise harjumustes. Kuid see ei tähenda, et lapsed oleksid ilmtingimata passiivsed kaasvaatajad, nagu arvavad kriitikud (Patzlaff, 2003). Pigem leidis kinnitust Hustoni ja Wrighti (1983) (Miron *et al.*, 2001: 156, kaudu) teooria, et vaataja teeb telesaate sisu põhjal järjepidevalt otsuseid, kas jätkata vaatamist või mitte, olles seega aktiivselt telesaadete pakutava sisuga seotud. Lapsed küll rääkisid, et nad vaatavad vanematega koos telesaateid, kuid samas selgus, et lapsed ei vaata valimatult kõike lihtsalt selleks, et vaadata vanematega koos televisoorit. Laps jääb ema-isaga koos vaatama ennekõike seda, mis on ka talle huvitav. Kui vanem vaatab mõnd lapse meelest igavat saadet (näiteks mõnda naisteseriaali), läheb laps teleri eest minema.

Niisiis otsustab laps jalgadega, kuid ta teeb seda vaid siis, kui saade talle ei meeldi. Lapse otsus on tunnetuslik, mitte ei lähtu ratsionaalselt sellest, mis võiks olla talle sobilik ja eakohane ning mis mitte.

Kui pöörduda tagasi tulemuse juurde, et lapsed vaatavad hulga täiskasvanute saateid, ehkki nende lemmiksaated on lastesaated, võib seda Hamiltonile (1998) (Gomstock & Scharrer, 2001: 48, kaudu) tuginedes vaadelda ka kui televisiooni ärimudeli ettekavatsemata tagajärge. Hamilton selgitab, et teletootjad meelitavad tahtmatult lapsi vaatama neile ebasobivaid saateid sellega, et nad paigutavad *prime time*’i algusesse saateid, mis haaraksid teleri ette nende äsja koju jõudnud vanemad, kuigi samal ajal on ka laps just lasteaiast koju jõudnud ning tahaks ehk telerit vaadata. Kuna *prime time* on täidetud täiskasvanute saadetega, siis polegi lastel muud valikut kui vaadata seda, mida neile parasjagu pakutakse (Gomstock & Scharrer, 2001: 48).

Eesti näitel võib öelda, et telekanalite ärimudeli ettekatsemata tagajärgi leevendab ETV2 olemasolu: *prime time*´il näidatakse seal lasteprogrammi, milles on Emori (2011) ja ka laste endi juttude põhjal ühed enim vaadatud saated 4–7-aastaste laste seas. Vähemalt telekanalite ärimudel, millele viitab Hamilton (Gomstock & Scharrer, 2001: 48, kaudu), ei põhjusta Eesti lastele sundvalikut vaadata saateid, mida *prime time*´iks on välja pakutud nende vanematele. Iseasi on muidugi see, kui paljudel peredel on kodus nii palju telereid, et igas vanuses pereliikmed, alates mudilastest ja teismelistest ning lõpetades vanematega, saaksid valikuid teha enda eelistuste järgi. Seega kitsendavad laste telesaadete valikuvõimalusi ka hoopis pere enda televiisori vaatamise võimalused, mitte telekanalite ette söödetud sundvalikud. Valikuvõimalus on lastel isegi *prime time*´il tänu ETV2-le olemas.

4.2. Kuidas lapsed telesaadete sisu vastu võtavad ja sellele reageerivad?

Lapsed tõlgendavad telesaateid omanäoliselt, fantaasiarikkalt ja sageli viisil, mille peale täiskasvanu ei tulekski. See on ka mõistetav, sest kogu koolieelne iga ning osaliselt veel kooliigagi on aeg, mil laps õpib televisiooni kui meediumi kasutama (Comstock & Scharrer, 2001: 53). Koolieelikud tabavad saate tuuma ära väga lihtsustatult või siis jagavad loovaid selgitusi: „Pehmed ja karvased“ on saade, kus ühed on pehmed ja teised on karvased; „Võsareporteris“ inimesed vaidlevad, kellel on õigus; „Dr House“ on sari, kus onu on tige, ja nõnda edasi. Küllap aitab lihtsustamine ja üksikutele sisu elementidele keskendumine väiksel lapsel kergemini aru saada saate sisuliinist, nagu on osutanud Strasburger ja Wilson (2002: 21-22).

Samuti võib laps saatele lisada täiesti oma tähenduse, mida täiskasvanud pole saatesse eesmärgipäraselt tõenäoliselt sisse kirjutanud. Näiteks poliitsatiir „Pehmed ja karvased“ on lastele ennekõike nukuteater. Laps on lisanud täiskasvanute saatele oma fookuse ja arusaama, tänu millele võib see tunduda talle ehk sama huvitav kui lastesaadegi, ning nii vanem kui laps võivad sama saadet jälgida, ilma et kummalgi igav hakkaks. Kasutegur lapsele oleks muidugi suurem, kui laps vaataks spetsiaalselt lastele suunatud õpetlikku lavastuslikku lastesaadet, nagu on leitud USA lavastuslike lastesaadete najal tehtud uuringuis (nt Anderson *et al.*, 2001). Samas ei ole ka saate „Pehmed ja karvased“ kasutegur lastele olematu. Lisaks

meelelahutusele aitab saade lastel tõenäoliselt paremini meelde jätta näiteks seda, kes on Eesti president või peaminister, nagu osa lapsi teadis saate tegelastest rääkida.

Hoopis muret tekitavam on aga see, kui lapsed vaatavad keerukaid draamasarju ja täiskasvanute saateid, millele nad oma lapselikke tähendusi lisada ei oska ning mille küpseks tõlgendamiseks neil pole samuti piisavalt kogemustepagasit. Näiteks võib siinkohal tuua juhtumid, kus laps oli seriaalist näinud raseduse katkemist või siis vaadanud koolitulistamise teema ümber hargnevat draamasarja „Klass: elu pärast“. Võib ju oletada, et need teemad on lapsele sedavõrd keerulised, et ta ei võtagi neid südamesse ega lase end neist häirida, nii nagu on viidanud näiteks D. Lemish (2007), et väiksed lapsed mõistavad ennekõike ilmselgeid ohte ja hirme. Kuid võib ka küsida, millise jälje jätab lapsesse praegu ja potentsiaalselt tulevikus see, kui ta näeb juba kuueaastaselt koolitulistamise keerukat eel- ja järellugu – teemat, mis tekitab täiskasvanuski vastuolulisi moraalseid küsimusi. Lapsed õpivad jäljendamise kaudu ja õpitav käitumine on agressiivsusi, mille omandamisele ja kinnistamisele aitab kaasa meedia (van Evra, 1990: 82). See ei tähenda, et laps hakkaks ilmtingimata ka ise agressiivselt käituma, kuid nii noores eas nähtud keeruline koolivägivalla lugu võib lapses tekitada arusaama, et vägivald on normaalne konfliktide lahendamise viis. Vägivalla ja televisiooni seostest tuleb aga eraldi juttu veel meedia mõjude osas (4.3).

Eraldi vääriks väljatoomist ka uudistesaadete tõlgendamine, sest see oli üks sagedasemaid, mida lapsed täiskasvanute saadetest nimetasid. Laste juttudest jäi domineerima arvamus, et uudised on saade, kus näidatakse õnnetusi, hukkunuid, kurjategijaid, aga ka loomi ja sünnipäevalapsi. Tuleb tunnistada, et lapsed väga ei eksinudki oma üldistustes: uudistemagasinis ongi teemasid seinast seinast, alates laipadest, loomapiinajatest ja verise näoga purjus kakerdajatest ning lõpetades armsate loomadega ja sünnipäevalaste õnnitlemisega. Teoreetikud toovad välja mitmeid põhjuseid, miks pole lastel hea uudiseid vaadata. Rootsi meediapedagoog Margaretha Rönnerberg (Kaupmees, 2002) märgib, et lapsed ei saa uudistesaadete žanrist aru ning uudistes nähtud pildid jäävad last häirima pikaks ajaks. L. A. Knox (2004: 82-83) viitab ohule, et uudised näitavad lapsele vägivalla, terrorismi, õnnetuste ja draamade suunas kallutatud pilti maailmast, toites sellega lastes hirmu ja ebakindlust.

Ometi ei näi kumbki teooria käesolevas töös intervjuueeritud laste puhul paika pidavat. Lapsed ei pruugi küll uudistesaaate žanrist aru saada, nagu viitab Rönnerberg (Kaupmees, 2002), kuid hirmu ja ebakindlust ei näi uudistesaadetes nähtu lastes tekitavat. Lapsed rääkisid üllatava rahuga surnutest, liiklusõnnetustest, uppumistest ja muudest traagilistest vaatepiltidest, mis võiksid lapsi täiskasvanu meelest ehk häirida. Ometi lapsi endid ei näinud sellised hirmsad sündmused eriti kohutavat. Poisid näiteks ütlesid, et nad lausa ootavad liiklusõnnetuste osa uudistes.

Selline pealtnäha muretu suhtumine võib olla üheks kinnituseks tunnete virgutamise teooriale. Selle teooria järgi vaatab laps televiisorit, sest see virgutab tema emotsioone, kuid selleks, et telesaated suudaksid temas järjepidevalt emotsioone tekitada, vajab laps järjest tugevamaid stiimuleid. See omakorda tähendab, et laps võib stiimulitega ära harjuda ja muutuda ka televisioonist nähtava vägivalla suhtes ükskõiksemaks ja tuimemaks (Lorch, 2007: 505). Selleski töös küsitletud laste näidete põhjal võib oletada, et ehk olid nemadki sedavõrd harjunud uudistesaaate negatiivse sisuga, et see ei häirinud neid enam. Samuti võib pealtnäha muretu suhtumise põhjuseks olla arenguline iseärasus, et lapsed reageerivad suurema hirmuga kujuteldavatele (nt kollid, nõiad) kui reaalsele, kuid mitte ilmtingimata nähtavatele ohtudele (nt tormihoiatus) (Lemish, 2007b: 671). Seepärast ei pruugigi laps ka kõigi halbade uudiste sisu hirmsana tajuda, kui need pole just silmapaistvalt hirmsad.

Sama laps, kes rääkis muretu rahuga uppumistest ja õnnetustest uudistesaadetes, võis rääkida aga suure hirmuga mõnest lastesaatest, nimetades seda lausa õudusfilmiks. Eriti väiksemad, 4-5-aastased lapsed reageerivad väga emotsionaalselt kollidele, koletistele ja nõidadele, mida nad on lastesaadetest näinud. Kõige hirmutavamad tegelased on nende meelest Kivi Ropka „Nõiakivist“, Urr multifilmist „Muumioru lood“ ja metsakollid filmist „Nukitsamees“. Need tegelased vastavad täpselt ka D. Lemishi (2007b: 671) kirjeldusele, et koolieelik kardab tüüpiliselt hirmsaid loomi, üleloomulikke jõude, nagu kummitused, nõiad ja koletised, ning, anomaalseid või ootamatult liigutavaid asju. Hirmutavad tegelased näisid lastes segadust tekitavat ka sellest küljest, kas nad on realselt olemas või mitte. Laps võis küll öelda, et kolle pole päriselt olemas, kuid rääkida elavalt sellest, kuidas ta kardab, et Urr tuleb külmutab tema mänguasjad ära, nagu ema hirmutas teda siis, kui ta ei tahtnud magama minna.

Kui võrrelda laste kirjeldusi uudistesaadete ja lastesaadete kohta, tekib vastuoluline küsimus, miks muretseda täiskasvanu meelest hirmsa sisu pärast, mida laps näeb näiteks uudistesaaatest, kui tegelikult reageerib laps märksa emotsionaalsemalt kujuteldavatele hirmsatele olenditele, mida neile pakuvad kollide, nõidade ja koletistega lastesaated. Ehk kujutavad väljamõeldud hirmutistega saated endast väikestele lastele suurematki ohtu kui reaalsete ohtudega saated, sest lapsed peavad väljamõeldisi samuti reaalsuseks? Kui püüda end panna väikse lapse rolli ja kujutada ette, et näiteks uudistesaaates näidatakse suurt mäemoodi karvast Urri-nimelist mühakat, kes oma teel kõik elava külmutab, ning unustada seejuures ära, et see ei ole väljamõeldis, vaid kuskil kaugel liigub tõepoolest selline tegelane ringi, siis küllap kardaks igaüks rohkem mäesuurst kõige elava külmutajat kui liiklusõnnetust, kus on näha vaid lömmis autot.

Kui võtta aluseks koolieeliku eripära, et kujuteldavad hirmud on talle sama hirmsad või hirmsamadki kui reaalsed hirmud, ning peaaegu kõike, mis näib päris, peab laps reaalsuseks (Lemish, 2007b; Strasburger & Wilson, 2002), siis võibki lapse vaatenurk hirmutavale telesaate sisule olla hoopis erinev sellest, mida täiskasvanu ise kardab ja mida ta pelgab ka lastele hirmu tekitavat. Selline oletus võiks aga kehtida pigem uudistesaadete kohta, kindlasti mitte keerukate psühholoogiliste draamasarjade puhul, mille sügavamad tõlgendust või tõlgendamata jätmist, nagu eespool kirjeldatud, on väga raske hinnata.

Ohuna tasuks veel sedagi välja tuua, et ka vanemate endi tõttu võivad lapse võimalused telesaateid tõlgendada poolikuks jääda. Näiteks olid küsitletud lapsed agarad Eesti krimisarjade „Kelgukoerad“ ja „Kättemaksukontor“ vaatajad, kuid need saated kestavad kauem, kui paljud lapsed tohivad üleval olla. Lapsed küll tohtisid enda sõnul neid sarju vaadata, kuid osa nentis, et nad on pidanud poole pealt magama minema. Krimisarja sisuliini arvestades jäi lapse jaoks telekogemus ja tõlgendamisvõimalus seega pooleli just siis, kui pinge oli haripunktis, mõrvar tabamata ja lahendus saabumata. Juhul, kui lapsel kordubki nädalast nädalasse selline praktika, et ta tohib televiisorit vaadata kella kümneni, näeb ta krimisarjast ainult seda poolt, kus inimesi mõrvatakse, ning nägemata jääb see osa, kus kuriteod lahendatakse ja pahad saavad karistatud.

Kuna vägivalla mõju lastele sõltub paljuski kontekstist, milles seda esitatakse: ohtlikum on vägivald, mis ei saa karistatud ja mida esitatakse kangelaslikus võtmes (Bushman &

Huesmann, 2001: 249), siis võib oletada, et krimisarjade vaatamine poolikult on lapsele halvem kui terve osa äravaatamine juhul, kui laps juba alustas selle vaatamist. Tervet osa nähes saab laps osa ka krimisarjale omasest pingelangusest ning materjal, mille põhjal oma tõlgendusi luua on terviklik, mitte ei näita vaid üht poolt. Seega võiks vanematele soovitada, kas üldse mitte lubada lapsel krimisarju vaadata või kui lubada, siis lasta tal tervikliku pildi saamiseks terve osa ära vaadata.

4.3. Milline on telerivaatamise oletatav mõju koolieelikule?

Oletatav negatiivne mõju ja ohud

Nii laste endi juttudele kui ka õpetajate tähelepanekutele tuginenud uuringu tulemused juhtisid tähelepanu tervele reale ohtudele, mida telesaadete vaatamine võib lastele endast kujutada.

Peaaegu kõik lapsed nentisid, et nad on näinud hirmsaid unenägusid, ning kui jälgida nende hirmsate unenägude kirjeldusi, võib oletada, et hirmude allikaks on just telesaated, sest päriselu ei paku lastele vaatepilte raudrüütegelastest, tulistamistest, tagaajamistest ja koletistest, keda lapsed enda kirjeldusel olid unes näinud. Hirmsate unenägude tõttu oli osa lapsi unest ka nutuga üles ärganud. Tulemused ei üllata, sest ka näiteks unehäirete uurijad Feiss ja Hoges (2000: 49) on jõudnud järeldusele, et televisioon on tänapäeval üks sagedasimaid väikeste laste unehäirete põhjustajaid.

Peale selle, et telesaadetest nähtud hirmutavad nähtused või sündmused võivad kanduda edasi lapse unenägudesse, lükkab õhtul teleri vaatamine edasi ka laste magama mineku aega. Õpetajad nentisid, et osa lapsi vaatab televiisorit uneaja arvelt, ning tõid näiteid lastest, kes on vaadanud õhtuti saateid, mida õpetaja ise ei ole jõudnud enam vaadata, sest on jäänud enne uniseks. Juba üsna varastes telemõjude uuringutes on leitud, et televisioon mõjutab inimeste tegemisi ning on sealhulgas lükanud edasi magama mineku aega (Paik, 2001: 20). Samale ohule viitavad ka Feiss ja Hoges (2000: 49), öeldes, et laps jääb õhtul hilja televiisori vaatamise tõttu ilma osast oma ülivajalikust uneajast.

Õhtul liiga kaua üleval olnud lapsed on õpetajate tähelepanekul järgmisel päeval lasteaias pahurad ja unised. Tusane ja väsinud olek omakorda võib tähendada, et lapsel pole ka sellist indu õppimiseks ja mängimiseks kui puhanuna. Selle eelduse pinnalt võib teha omamoodi huvitava edasiarenduse asendamise teooriast, mille järgi televiisori vaatamine võtab lapselt ära aega, mida ta oleks kulutanud arendavamatele tegevustele (Lorch, 2007: 504). Õpetajate näited lastest, kellel vanemad lubavad õhtul hilja televiisorit vaadata ning kes seetõttu on järgmisel päeval lasteaias pahurad ja unised, osutavad sellele, et hilisel teleri vaatamisel on peale otsese ka kaudne mõju. Esmalt kulutas laps televiisori vaatamisele osa oma uneajast. Seejärel kaotas ta lühema uneaja tõttu pahura ja väsinuna ka osa oma aktiivsest mängu ja õppimise ajast, milles ta arvatavasti ei suutnud väsimuse tõttu osaleda sama innukalt kui puhanuna. Seega ei võtnud vales ajal televiisori vaatamine lapselt ära mitte üksnes otseselt, vaid ka kaudselt aega, mida ta oleks võinud oma arengu seisukohalt olulisematele tegevustele kulutada: õhtul magamisele ning päeval aktiivsele õppimisele ja mängule.

Tehnoloogilisele determinismile tuginedes on mitmed autorid rääkinud ka lapsepõlve kadumisest, kuna televisioon muudab lastele korraka kättesaadavaks kõik teemad, millele ligipääsuks pidi laps trükimeedia ajastul enne lugema õppima (Postman, 1994; Lemish, 2007). Televisioon aga ei nõua Neil Postmani (1994: 85) sõnul enne lugema õppimist, vaid varem täiskasvanute teada jäänud teemad on televisioonis igas vanuses vaatajatele takistusteta nähtavad. Ka fookusgrupis osalenud õpetajad tõid võrdlemisi ekstreemseid näiteid selle kohta, kuidas meedia toob lastele varakult kätte täiskasvanute teemad: osal lastel on kodus olnud kättesaadavad pornofilmid ning mõnes rühmas hakkasid lapsed seksuaalseid stseene jäljendama, näiteks püüdes realselt „suhu võtmist“ järele teha. Need on näited tegevustest, mida koolieelikutelt ei oskaks oodata. Samas on teada, et laps õpib jäljendamise kaudu ning ta jäljendab seda, mida talle pakub päriselu (Butterworth & Harris, 2002).

Siiski on keeruline öelda, millist mõju võivad seksuaalse sisuga telesaated koolieelikule avaldada, sest seniste uuringute hulgast on väga raske leida neid, milles oleks üleüldse võetud sihtrühmaks koolieelikud. Uuringuis, milles vaadeldakse televisioonis nähtud seksi mõjusid lastele ja noortele, on huvi keskmises ennekõike teismelised ja koolilapsed, mitte lasteaialapsed. Näib, et väiksed lapsed pole telesaadete seksuaalse sisu teemaliste uuringute agendasse õieti veel jõudnudki, kuid ometi viitab käesolev töö, et teema väärib põhjalikumat uurimist isegi kõige väiksemate televaatajate hulgas.

Negatiivset jäljendamist ilmnes käesolevas uuringus veel teisteski vormides. Näiteks kasutavad lapsed „Ühikarottide“ seriaalist pärit sõnavara, kõnemaneeeri ja liigutusi. Samuti elavad poisid end sisse jõuliste tegelaste rolli ning rääkisid, kuidas nad mängivad koletisi ja tulistamismäge. Tüdrukud on õpetajate tähelepanekul aga mänginud näiteks sünnitamist. Asjaolu, et lapsed jäljendavad neile ebatüüpilisi olukordi või panevad ennast superkangelase rolli, ei ole ilmingimata ohu märk, sest väiksed lapsed õpivad rollimängude kaudu nägema eri vaatenurki ja representatiivselt mõtlema (Rogers & Evans, 2008: 37-38). Ohtu võiks hakata jäljendamises nägema siis, kui laps paneb end pidevalt vaid ühe vägivaldse tegelase rolli ega tunneta rollimängu piire, seades ennast seeläbi ka realselt ohtlikesse olukordadesse. Senised uuringud ei ole leidnud, et televisioonist nähtav vägivald põhjustaks ka ühiskonnas vägivalda. Küll aga on uuringud kinnitanud, et sage vägivalda nägemine võib lapses tekitada arusaama, et vägivald on normaalne lahendus probleemidele. Selle töö jaoks küsitletud lapsedki tõid näiteid sellest, kuidas nad on unes olnud ise jõulised tegelased ja andnud pahadele tegelastele peksta. See ei tähenda, et laps ka päriselus tahaks kohe olukordi vägivaldaga lahendada, kuid ometi viitab unes olukordadele vägivaldaga vastamine ohule, et laps kujutab agressiivsust ette aktsepteeritavas, vahel isegi lõbusas, kangelaslikus võtmes, nagu on viidanud ka Groebel (2001: 265), kelle sõnul näitab televisioon vägivalda sageli positiivse lahendusena ning upitab agressiivselt käitunud tegelaste staatust.

Televisioon võib pakkuda lapsele ka küsitavaid moraalseid õppetunde peremudeli ja inimsuhete kohta. Näiteks mängisid lapsed õpetaja tähelepanekul kodu selliselt, et poiss oli isa ja tüdruk tema armuke, mitte naine. Seriaalid võivad luua väärarusaamu peremudelist, nagu on leidnud ka näiteks USAs seriaali „Full House“ põhjal tehtud uuring, selle järgi arvasid sarja vaadanud lapsed, et tüüpilisse peremudelisse kuulub kolme lapsega üksikisa (Strasburger & Wilson, 2002: 24). Samas võib laste ebatüüpilisi rollimänge vaadelda taaskord ka osana õppimisprotsessist, nende abil laps õpib representatiivselt mõtlema (Rogers & Evans, 2008: 37-38).

Seoses televisiooni mõjudega tundsid õpetajad muret veel sellegi üle, et nende meelest muudab televiisori ees istumine lapsi oma igapäevamängudes tarbijateks. Õpetajad kirjeldasid, et lapsed justkui ei oskakski enam ise mängida, vaid tahavad pidevalt, et õpetaja mõtleks neile mängu välja. Kuigi ka kriitiline autor R. Patzlaff (2003) on öelnud, et televiisori

vaatamisest tekkiv passiivus kandub edasi laste muudesse tegemistesse, on käesoleva töö põhjal raske seostada televiisori vaatamist ja lapse passiivsust loovmängus. Sama hästi võib õpetajate kirjeldatud kerge saamatus loovmängus olla tingitud sellest, et väike laps alles õpib mängima ning küsib selleks täiskasvanult ideid. Seila Riddall-Reech (2002: 45) selgitab, et sageli kiputakse arvama, et lapsed oskavad loomulikult mängida, kuid tegelikult lapsed õpivad vanemate laste ja täiskasvanute toel järk-järgult järjest osavamalt mängima. Niisiis võib lapse arengu teooriale tuginedes pigem oletada, et need lapsed, kes õpetaja meelest ei oska televisiooni mõjul ise enam mängida, alles õpivad mängima ning täiskasvanutelt ideede küsimine on osa õppimisest, mitte märk sellest, et televisioon oleks neid passiivseks muutnud.

Oletatav positiivne mõju ja võimalused

Televisiooni ohtudest ja negatiivsest mõjust kiputakse rääkima märksa rohkem kui positiivsetest võimalustest, kuid näiteks Shalom M. Fisch (2004) tuletab meelde, et täpselt nii palju kui televisioon suudab last negatiivselt mõjutada, on sel potentsiaali mõjutada last ka positiivselt. Käesoleva uuringu tulemusedki tõid ohtude kõrval välja terve hulga oletatavaid positiivseid mõjusid ja võimalusi, mida annab televisioon lastele.

Nii nagu mitmed uurijad, sealhulgas Huston ja Wright (1998), Jordan ja Jamieson (1998) ning Krcmar (2007), on leidnud, et telesaadete vaatamine arendab laste sõnavara, tõid lapsed kõnealuskeski uuringus näiteid selle kohta, kuidas nad on telesaadete abil õppinud teadlikult või iseenesest ingliskeelseid sõnu. Ka õpetajate tähelepanekul olid lapsed jätnud telesaadetest meelde täiskasvanulikke sõnu ja fraase ning kasutasid neid oma mängus. Lesseri (1974) (van Evra, 1990: 46, kaudu) sõnul kasutavadki lapsed televisiooni sõnamängu ja verbaalse interaktsiooni allikana, sest neile teeb nalja mängida sõnadega, mis on neile keerulised. Kuid Winni (1985) (van Evra, 1990: 45) selgitusel on reklaamidest ja telesaadetest kuulnud fraaside korrutamine lastele vaid mäng ning praktiliselt, kasulikult ei oska nad telesaadetest õpitud fraase kasutada.

Veel rääkisid õpetajad, et nende tähelepanekul on lapsed õppinud tähti saatest „Mõmmi aabits“. Varasemates uuringutes seevastu on pigem täheldatud, et väiksed lapsed tundsid tänu harivate lastesaadete vaatamisele tähti ja numbreid paremini ära, kuid otseselt ei õppinud neid telesaadetest (Fisch, 2004: 120). Niisiis võis õpetaja ka mõnevõrra segi ajada tähtede esmase

õppimise ja nende äratundmise, millest just viimasele suudavad telesaated seniste uuringute põhjal kaasa aidata.

Televisioon pakub lastele ka suurepärasest võimalusest avardada oma maailma, näha kohti ja tutvuda teemadega, milleni nad vahetus elus ei ulatuks. Lapsed jutustasid, kuidas nad on vaadanud silmaringi avardavaid saateid, näiteks eksootilistest loomadest. Õpetajad jällegi rääkisid, kuidas nad on näidanud lastele õppefilme nähtustest, mida päriselt poleks võimalik lasteaias tutvustada. Seega annab televisioon ühe lisavõimaluse, et tuua lasteni harivaid teemasid, mida lähikeskkond ilma video vahendusega ei suuda lastele pakkuda. Näiteks toob telepilt lastele nii-öelda koju kätte kauged maad, eksootilised loomad, teised kultuurid, tavad ja kombad, mis kõik nende maailmapilti avardavad, eriti kui sinna juurde käivad ka vanema asjakohased selgitused, nagu on viidanud Bickham *et al.* (2001: 117), öeldes, et telesaadete õpetlik sisu on õpetlikum, kui seda täiendavad vanema sisukad kommentaarid.

Samuti võivad lastesaadetest nähtud arendavad ja põnevad tegevused tekitada lastes tahtmise ise neid järele proovida. Õpetajate sõnul on lapsed lausa peale käinud, et nad meisterdaksid lasteaias samu asju, mida olid näinud saates „Saame kokku Tomi juures“ tehtavat. Mõned lapsed rääkisid ka sellest, et nad saavad telesaadetest ideid mänguks siis, kui neil on igav. Juhul, kui tõesti lapsed käituvad nii, nagu nad ise seletasid, et igavuse korral vaatavad televiisorit ja saavad sealt ideid, mida ise järele teha, võib ka mõju olla mitmesugune, sõltuvalt sellest, milliste saadete peale laps ideede saamiseks parasjagu sattub. Ta võib tõepoolest juhtuda vaatama lavastuslikku lastesaadet, kus peategelased meisterdavad põnevaid asju, ja saada sellest positiivset eeskujut. Sama hästi võib laps aga sattuda televiisorit vaatama siis, kui sealt ei tulegi parasjagu lastesaateid, ja ta jääb vaatama hoopis midagi muud, kui ta ehk esialgu näha lootis. Nii et positiivsetele tegevustele innustav mõju on üsna juhuslik ning sõltub sellest, milliste saadete peale laps parasjagu sattub, kui tal on igav. Samuti võib ka üldse kahtluse alla seada selle, kas lapsed on praktikas niivõrd eesmärgipärased kui jutus, et nad igavust tundes pöörduvad telesaadete poole teadlikult eesmärgiga sealt mängudeks ideid saada. Ideede saamine meisterdamiseks või mängudeks võib olla ka lihtsalt positiivne ettekavatsemata kõrvalmõju.

Veel tõid lapsed näiteid selle kohta, kuidas nad on näinud läbi multifilmitegelaste motive ja kavatsusi. Teisisõnu said lapsed moraalseid õppetunde heast-halvast, sõbrusest-vaenust, tõest

ja volest. Sellistel telesaadete vahendusel kogetud positiivsetel sotsiaalsetel õppetundidel võib toetavas kontekstis olla ka mõõdukas positiivne mõju laste suhtumisele ja käitumisele, nagu viitavad Hardy ja Claborne (2007: 811).

Mõjude avaldumine ja täiskasvanu roll seejuures

Niisiis ei ole televisioon kui meedium ei positiivne ega negatiivne, vaid sel on potentsiaal mõjutada last mõlemat moodi, nagu ilmestavad sellegi töö tulemused. Millised mõjud esile pääsevad, sõltub õpetajate arvates paljuski täiskasvanute rollist laste teletarbimise suunamisel: sellest, millise sisuga saateid, kui kaua ja mis kontekstis lastel lubatakse vaadata.

Laste teletarbimise suunajatena nägid õpetajad esmalt kodu ja lapsevanemat, kuna vanemad on õpetajate meelest laste silmis autoriteetsemad kui õpetajad. Teema üle arutledes ja ühise teadmuse tekkides aga hakkasid õpetajad tajuma ka endal suuremat vastutust laste teletarbimisharjumuste suunamisel ja juhendamisel, kuna nemad töötavad lastega igapäevaselt ja omavad laste arengut puudutavaid teadmisi (Vinter *et al.*, 2010a, Vinter *et al.*, 2010 b).

Laiem vastutuse tajumine tekkis õpetajatel siiski alles ühise arutelu käigus. Esialgu tajuti suunaja rolli ennekõike kodul ja lapsevanemal. Kui aga vaadata kodu ja lapsevanemate poole, siis laste endi juttude põhjal võib oletada, et ka lapsevanemad ei näi eriti aktiivset rolli võtvat. Laste kirjeldustest tundus, et kui vanem ja laps vaatavad televiisorit koos, siis selgitab täiskasvanu neile telesaadete sisu üsna vähe. Vahendamise eri tüüpidest lähtudes tähendab see, et vanemad on ennekõike mittekeskendunud vahendajad (*unforced mediation*), vaadates lapsega koos televiisorit, ilma et nad saadete sisu üle arutleksid (Sprafkin *et al.*, 1992: 100).

4.4. Kuivõrd eneseteadlikud teletarbijad on lapsed?

Erinevad teooriad kipuvad last tembeldama kas ebakompetentseks ja kergesti haavatavaks teletarbijaks (Patzlaff, 2003; Postman, 1994; Bandura, 1961) või siis vastupidi nutikaks ja eneseteadlikuks ning hoiatavad, et lapse võimeid ei tohi alahinnata (Buckingham, 2003; Anderson *et al.*, 2001; Fisch, 2004). Käesolevas uuringus on püütud lastelt endilt uurida, kuivõrd eneseteadlikud ja kompetentsed teletarbijad nad on.

Teletarbimise üks eeldusi on tehnilised teadmised televisiooni toimimisest ja oskused televiisorit kasutada. Tehnilised oskused on üks osa meediapädevusest, mis võimaldab meediat kasutada ja tõlgendada (Buckingham, 2003: 36). Käesolevast uuringust selgus, et enamikule lastele ei valmista raskusi teleripuldi käsitlemine ning nad orienteeruvad mingil määral ka telekanalite valikus: nad teavad, millistelt kanalitelt tulevad multifilmid ja millistelt kanalitelt saated, mis neile ei meeldi. Seega, kui lapse käes on pult ja keegi teda ei jälgi või pole kanalitele automaatseid keelde seatud, on telekanalid avatud lapsele täies ulatuses. Laps võib vaadata multafilme, aga ka kõikvõimalikke täiskasvanute filme ja saateid.

Pelgalt tehniliste oskuste omamisest ei maksa aga järeldada, et laps ilmtingimata ka tahab vaadata kanaleid, mis pole talle eakohased. Pigem kipuvad lapsed vaatama täiskasvanute saateid vanemate õdede-vendade ja ema-isaga koos, nagu on leidnud ka A. B. Jordan (2001: 655). Üksinda olles vaatab laps pigem oma lemmikmultifilmi kui juhuslikku täiskasvanute filmi või saadet, kuigi tehnilised oskused on tal ükskõik millise kanali valimiseks. Kujutluspilt lapsest, kes omaette jäädes vaatab usinalt täiskasvanute saateid, ei pea pigem paika, kuigi mõnikord võib ta tõepoolest jälgida üksinda ka saateid, mida vanemad ei luba tal vaadata.

Teleripuldi käsitlemisest suuremat raskust näis lastele, eriti just väiksematele, nelja-aastastele lastele valmistavat arusaamine, kuidas telepilt telerisse jõuab. Väikeste laste meelest pilt lihtsalt on televiisoris. Mõned vanemad lapsed aga oskasid juba rääkida telemajast, lainetest ja antennidest. Kõige paremini oli nii väikestele kui ka suurtele lastele arusaadav plaadi pealt filmide mängimine. Tõenäoliselt seetõttu, et laps näeb oma silmaga, kuidas DVD pannakse plaadimängijasse ning tänu sellele jõuab film telerisse. Uudistesaaate telerisse jõudmine aga pole selliselt nähtav.

Huvitav oli jälgida ka laste reaktsioone küsimusele, kas nende meelest on televiisori vaatamine lastele kasulik või kahjulik. Uuriija pelgas esialgu, et küsimus on laste jaoks liiga raske, ent see kartus osutus ennatlikuks. Lapsi ei tasu alahinnata, nad oskavad enda eest rääkida. Väiksemad, nelja-aastased lapsed olid kindlameelselt arvamusel, et televiisori vaatamine on kasulik. Osa väiksematest jäi küll oma arvamuse põhjendamisega raskustesse, kuid teised jällegi selgitasid, et televiisori vaatamine on kasulik, kuna sealt tuleb lõbusaid multafilme. Seega nägid lapsed kasu meelelahutuses, mis on ka Schrammi *et al.* (1961) (Paik, 2001: 17) meelest üks peamisi põhjuseid, miks lapsed tahavad televiisorit vaadata. Vaid üks

nelja-aastane, õpetaja sõnul enda vanuse kohta väga tublilt arenenud poiss oskas viidata ka ohule, et teleri vaatamisest võivad silmad haigeks jääda.

Vanemad, viie- kuni seitsmeaastased lapsed seevastu olid kõik juba veendunud, et televiisori vaatamine on lastele kahjulik peamiselt kahel põhjusel: 1) televiisori vaatamisest võivad silmad haigeks jääda ja 2) öösel võib halbu unenägusid näha. Seega tajusid lapsed vaid ohte, mis on neile endale nähtavad ja tuntavad (laps kogeb halbu unenägusid, tema silmad väsivad ära või ta näeb, et ta sõbral on juba prillid). Varjatud või vähem käegakatsutavaid ohte, nagu näiteks jäljendamist, ebamoraalseid õppetunde või uneaja edasi lükkumist, lapsed ise ei märka või ei taju endale ohuna. Sellist tulemust võib paremini mõista Cantori (2001: 212) selgitusele tuginedes, mille järgi koolieelikutele ongi abstraktsed ohud palju raskemini tajutavad kui silmapaistvad ohud.

Erinevalt nelja-aastastest, kes pidasid televiisori vaatamist kasulikuks ja tõid põhjusena välja lõbusate multifilmide nägemise ehk meelelahutuse, näisid vanemad lapsed mõneti nagu pimestatud olevat nende silmis televisiooni kahjulikest mõjudest ega osanudki peaaegu üldse välja tuua kasulikke võimalusi. Vaid üksikud lapsed pakkusid välja, et televiisori vaatamine võiks natuke kasulik olla selle pärast, et sealt näeb toredaid ja naljakaid lastesaateid. Teisisõnu märkasid ka vanemad lasteaialapsed kasulikuna ennekõike meelelahutust, kui nad üldse oskasid midagi kasulikuna välja tuua. Küllap siingi võib põhjuseid otsida sellest, et kasulikkus on nagu kahjulikkuski väiksele lapsele ehk liiga abstraktne mõiste, nagu märgib Cantori (2001: 212). Samuti võib eeldada, et vanemad ei ole lastele rääkinud, milliseid kasulikke võimalusi pakub telesaadete vaatamine, küll aga on nad tõenäoliselt hoiatanud lapsi televiisori vaatamise ohtude eest, nagu näiteks ohust silmadele. Laste teadmised kasulikkusest ja kahjulikkusest tuginevad ju paljuski vanemate selgitustele. Niisiis peegeldab laste oskamatus märgata televisiooni kasulikke võimalusi mõneti ka nende vanemate suhtumist televisiooni: seda, et vanemadki on ära unustanud võimaluse kasutada televisiooni ära harivatel eesmärkidel või laste maailma avardamiseks, nagu viitab näiteks Buckingham (2003: 19).

Kriitikute (Postman, 1994; Patzlaff, 2003) ettekujutus ohupimedast, kergesti haavatavast ja ebakompetentsest lapsest ei leia käesolevas töös kinnitust. Pigem joonistub välja pilt lapsest, kel on olemas tehnilised oskused televiisori kasutamiseks, kuigi telepildi saamine tekitab temas mõneti segadust. Lapsest, kes tajub, et teleri vaatamine kujutab ohtu tema silmadele

ning võib häirida tema und. Lapsest, kes ei ole ilmtingimata oma vanemate tele-eelistuste passiivne kaastarbija, vaid teeb ise aktiivseid valikuid sellega, et lahkub televiisori eest, kui saade talle ei meeldi. Hustoni ja Wrighti (1983) (Miron *et al.*, 2001: 156, kaudu) järgi eeldab telesaate sisu põhjal järjepidevate „vaadata või mitte vaadata“-valikute tegemine aktiivset seotust telesaadete sisuga. Kuna lapsed teevad valikuid, mida vaadata ja mida mitte, ning tüdinevad teleri vaatamisest ära, kui saate sisu ei paku neile huvi, siis küllap on nad pigem telesaadete sisuga seotud, nagu märgivad Huston ja Wright (1983) (Miron *et al.*, 2001: 156, kaudu), ning on alusetu pidada lapsi iga hinna eest tuimalt teleri ees vegeteerijaiks või tugitoolituhliteks (*couch potatoes*), nagu on näiteks viidanud Bickham *et al.* (2001: 101).

Kuid ei saa ka öelda, et laps oleks kindlalt nutikas, eneseteadlik ja kompetentne teletarbija, nagu pigem arvavad positiivsed autorid (Fisch, 2004; Buckingham, 2003; Anderson *et al.*, 2001). Intervjuudest joonistus välja ka pilt lapsest, kes vaatab talle huvipakkuvaid täiskasvanute saateid nii üksinda salaja kui ka vanematega koos, hoolimata sellest, kas need on eakohased või mitte. Ilmneb ka pilt lapsest, kes televisiooni ohtudest märkab ennekõike väheseid nähtavaid ja kergemini tajutavaid ohte, mitte varjatud või vähemnähtavaid ohte. Veel vähem märkab laps telesaadete kasulikke võimalusi ja televisiooni potentsiaalset positiivset mõju.

Seega ei suuda uuringu tulemused pakkuda veenvalt kinnitust ei kriitikute ega väga positiivsete autorite teooriatele. Pigem avaldub arusaam lapsest, kelles on omajagu nutikust ja aktiivsust teletarbijana, aga ka lapsest, kes jääb osaliselt raskustesse telesaadete sisu tõlgendamise ja nii-öelda enesekriitikaga teletarbijana, vajades meediat kasutama õppimiseks vaieldamatult ka täiskasvanu asjakohast tuge ja suunamist. Koolieelikud võivad olla küll mingil määral nutikad ja eneseteadlikud teletarbijad, kuid nad ei ole seepärast veel väiksed täiskasvanud ja jäävad endiselt eriliseks teleauditooriumi rühmaks, kes järk-järgult alles õpib televisiooni kui meediumi kasutama, nagu osutavad ka Comstock & Scharrer (2001: 53). Lapse võimeid ei maksa alahinnata, kuid samas ei tohi neid ka ülehinnata.

Praeguses uuringus sai laste eneseteadlikkus telerivaatajana proovile pandud üsna kompamiis, sondeerivalt, kuid andis uurijale julgust lapsi edaspidi julgeminigi uurida, et püüda nende telerivaataja-kompetentsust põhjalikumalt lahti kirjutada.

4.5. Järeldusi metoodika kohta

Uuringu metoodika valikut võib pidada õnnestunuks. Julge meetodite kombineerimine ning eri meetodite kasutamine andis külluslikumat materjali, kui autor oskas ehk eeldadagi.

Heaks valikuks oli täiendada lastega tehtud semistruktureeritud intervjuusid projektiivtehnikaga. Ühest küljest ärgitas see laste mälu ning andis vestluseks uusi teemasid ja vaatenurki. Teisalt tõi projektiivtehnika intervjuudesse vaheldust, hoidis lapsi erksana ja uurijal oli võimalik neilt rohkem teavet saada. Käesolevale tööle eelnenud bakalaureusetöoks (Kruuse, 2008) sai kasutatud üksnes intervjuuvormi, kus lastel jätkus tähelepanu umbes 20 minutiks, kõnealuses uuringus kestis aga pikim intervjuu 45 minutit ning ka kõige väiksemad vastajad rääkisid 20–30 minutit, ilma et nende tähelepanu oleks märgatavalt hajunud.

Projektiivtehnikas sai 44 fotot koondatud viide kollaaži eeldusel, et need „pakendavad“ fotod lapsele kergemini vastuvõetavateks ühikuteks. Samuti võimaldas fotode koondamine kollaaži kokku hoida intervjuuaega. Laste tähelepanu kestust arvestades on eriti oluline, et intervjuuaega kasutataks väga ratsionaalselt, sest koolieeliku tähelepanu püsib olenevalt vanusest 20–40 minutit (Kivi & Sarapuu, 2005) ning uurija sooviks on saada selle aja jooksul lapselt võimalikult sisukat infot.

Fotosid kollaaži koondamisel oli uurija peamiseks kartuseks, et laps keskendub kollaaži vaadates vaid mõnele üksikule fotole ega haaragi kõiki fotodel kajastatud saateid. Sel kartusel ei olnud aga alust. Kui lapsele kollaaži näidati, siis esmalt hüüdis ta suure hooga nende saadete nimed, mis olid talle eriti tuttavad. Äratuntavad saated tekitasid lapses elevust ja rõõmu. Esimeste kõige tuttavamate saadete nimetamise järel tegi laps enamasti väikse pausi ja uuris ka ülejäänud fotosid. Kui uurijale jäi kahtlus, et laps lasi pilgu kollaažilt liialt kiirustades üle ja võis vahele jätta mõne saate, mida ta on tegelikult näinud, küsis uurija ka konkreetselt sõrmega fotole viidates, kas laps on seda või teist saadet näinud. Mõne lapse puhul andis selline eraldi viitamine ja üle küsimine juurde saateid, mida laps ise alguses välja ei toonud. Laste intervjuerimisel on aga oht, et nad võivad asju välja mõelda, kui neilt millegi kohta veenvalt küsida (Kivi & Sarapuu: 14). Seetõttu sai juhul, kui laps uurija viidete peale kinnitas, et ta on neidki saateid näinud, kindluse mõttes üle küsitud saate nimi või sisu, välistamaks, et laps soovist vastata uurija „ootustele“ ütleb, et ta on saadet näinud.

Üldiselt pakkusid fotod lastele huvi ja tekitasid neis elevust. Tundus, et oleks võinud rohkemgi pilte näidata, sest viie kollaaži vaatamise järel ütlesid lapsed sageli, et nad tahavad veel pilte näha. Tõenäoliselt tänu projektiivtehnikale ei läinud vaja ka eksperimenteerivat tehnikat – mängulooma abil lapsele küsimuste esitamist –, sest projektiivtehnika koondas piisavalt lapse tähelepanu. Samuti ei läinud eksperimenteerivat tehnikat vaja selleks, et hajutada laste pelglikkust ja innustada neid avatult rääkima. Võimalik, et uuringusse sattusidki julgemad lapsed tänu sellele, et nad said ise soovi avaldada intervjuus osalemiseks. Ühelegi lapsele ei öeldud, et tule räägime, vaid küsiti üldiselt, kes tahavad rääkida, ning intervjueriti neid, kes ise avaldasid soovi uurijaga vestelda. Nii-öelda jääd murda aitas tõenäoliselt veel seegi, et uurija ei hakanud esimese tegevusena rühma jõudes lapsi küsitlema, vaid tutvus kõigepealt pisut rühmaga, tundis huvi laste tegemiste ja mängude vastu ning tegi pisut nalja lastega suheldes. Huumori abil on kerge lastega kontakti luua. Ka intervjuu kestel säilitas uurija mängulisuse selleni välja, et ronis lapsega laua alla peitu ja jätkas seal intervjuud, kui rühmakaaslased tulid akna taha uudistama ja hakkasid intervjueritava lapse tähelepanu häirima. Laua all oli lapsel põnev ja samas ei seganud ka sõbrad. Täiskasvanud uurija ei saa olla lapsega täpselt samal tasandil, lapse jaoks jääb uurija ikkagi täiskasvanuks, kuid täiskasvanud uurija saab püüda mängulisuse toel olla lapsele nii lähedal kui võimalik, et mitte uurida *last*, vaid uurida teemat *lapsega koos*.

Kindlasti aitasid lapsed ka ise kaasa valimi kokkusaamisele ning julgele avatud suhtlemisele sellega, et jutt intervjuust levis stiilis „tead, seal on täiega lahe, pilte saab vaadata ja selline masin on, mille peale saab rääkida jne“. Juba uuringus osalenud laste muljed tekitasid teistes lastes huvi ning Kuressaare rühmas küsitleski uurija rohkem lapsi kui planeeritud, sest osa nelja-aastaseid küsis ise nukralt, kas nemad ei saagi uurijaga rääkida.

Niisiis peab uurija olema intervjuerides ka ise parajalt lapsemeelne, mänguline, paindlik, oskama nalja visata, reageerida loovalt tekkivatele olukordadele. Samuti ei tasu kinni olla küsitluskavas, sest niipea, kui laps näeb, et täiskasvanu hakkab paberitest midagi otsima, jääb ta vaatama, mida täiskasvanu paberitest otsib, ja tema mõte katkeb. Seepärast ei võtnud uurija intervjuerides küsitluskava ette. See oli küll olemas, kuid lapsele nähtavalt uurija seda ei vaadanud. Paberil küsitluskava kasutamata jätmise hinnaks oli see, et osas intervjuudes jäi

mõni küsimus küsimata, kuid küllap see miinus kaalub üles selle, et lapsed olid suhtluses uurijaga avatud ning intervjuud kulgesid sundimatu vestlusena.

Dafna Lemish (2007), kes viitas, et uus suund on uurida mitte lapsi, vaid lastega seotud teemat lastega koos, ütleb, et lapsi tuleb kuulata kriitikavabalt ja eelarvamusteta, kuid see ei tähenda, et tulemusi peaks tõlgendama kriitikata. Ka kõnealused intervjuud näitasid, et laste juttu tuleb tähelepanelikult tõlgendada. Sageli on laste jutus vastuolusid: korra ütlevad nad, et pole seda saadet näinud, siis jälle ütlevad, et on näinud. Sellisel juhul on vaja abiküsimusi selgitamiseks, milline osa lapse jutust on tõene. Samuti võivad eriti just väiksemad lapsed oma vastustes liialdada ja silmagi pilgutamata vastuseid välja mõelda. Näiteks kui uurija küsis ühelt nelja-aastaselt tüdrukult, kas ja mida ta on unes näinud, vastas laps, et ta on uurijat unes näinud, ning isegi uurija üllatuse peale jäi laps rõõmsalt endale kindlaks, et ta on unes näinud uurijat, keda ta aga tegelikult nägi lasteaias esimest korda elus. Võimalik, et laps püüdis uurijale meeldida või muljet avaldada oma enesekindlal häälel öeldud väikse valega.

Sama tüdruk kippus ka projektiivtehnika põhjal ilmselt liialdama, näidates ühel kollaažil kõiki saateid äratuntavatena, laps oli veendunud, et ta on kõiki saateid näinud (osutades ka sellistele saadetele, mida ükski tema sõpradest ei olnud nimetanud). Seetõttu oli tulemuste tõlgendamine problemaatiline: uurijal oli raske eristada, milliseid saateid võis laps tegelikult näha olnud, ja nii jäid lapse vastused kõnealuse kollaaži osas tulemuste esitusest välja. Sellist juhtumit võib põhjendada koolieeliku mõtlemisele iseloomuliku sugereeritavusega, mis tähendab, et laps võib küsimuste vastuseid loovalt välja mõelda ja neid tõe pähe esitada (Kail & Cavanaugh, 2010). Seda enam peab uurija intervjuus väikeste lastega jälgima oma reaktsioone ning püüdma vältida igasuguseid hinnanguid ja julgustust. Lapsele peab jääma mulje, et kõik vastused on „õiged“, ei ole ühte oodatud vastust.

Samuti näitas töö, et lapsi intervjuerides ei tasu peljata küsimusi, mis täiskasvanud uurija meelest tunduvad lapsele keerulised. Seniseis uuringuis kiputakse ehk liiga palju oletama, kui kompetentsed või ebakompetentsed on lapsed, panemata neid õieti proovilegi. Käesolev uuring püüdis lastelt endilt uurida, kui eneseteadlikud teletarbivad nad on. Küsimused selle kohta, kuivõrd laps ise tajub televisiooni ohte ja võimalusi, said küsitluskavva pandud üsna ootustevabalt, lihtsalt proovimaks, kuivõrd oskab laps selle kohta hinnanguid anda. Tulemused näitasid, et üllatavalt paljud lapsed oskasid vastata ka keerukamatele küsimustele

(näiteks ohtude ja võimaluste tajumine, jäljendamine). Ei tasu karta, et laps läheb lukku, kui jõukohaste küsimuste seas on mõned raskemad. On võimalus, et laps ikkagi oskab ja püüab vastata, ning kui ta tõesti jääb vastamisega raskustesse, siis leiab ta väljapääsu küsimusest. Kõige tüüpilisemalt põiklesid lapsed nende jaoks keerulistest küsimustest kõrvale vastusega, et see on saladus, või siis viisid jutu mõnele täiesti kõrvalisele teemale, näiteks mänguasjadele. Küsimusest kõrvale hiilimist kasutasid rohkem väiksemad, nelja-aastased lapsed. 6-7-aastased ütlesid otse, kui nad ei osanud küsimusele vastata.

Täiskasvanute intervjuerimisel on soovitatud suletud kas-küsimusi võimalikult vähe kasutada või neid üldse vältida, kuid laste puhul on need õigustatud. Seda näitas käesolev uuring ja ka mitmed teised uurijad on öelnud, et laste puhul võivad kas-küsimused olla asjakohased (Elliot *et al.*, 2005). Kõnealustes intervjuudes tundusid lihtsad kas-küsimused ja nende abiküsimused (*à la* kas sa televiisorit ka vaatad? mida sa televiisorist vaatad? jne) sobivat eriti intervjuu algusesse, et võimaldada lapsel teemasse sisse elada. Kui laps on juba teemasse sisse elanud, on tõenäolisem saada temalt vastuseid ka rohkem põhjendamist nõudvatele miks-küsimustele. Lapse vastused miks-küsimustele võivad olla mõnikord küll pisut teemast mööda, kuid poolloogiline mõtlemine ongi üks lapse arengu eripära (Kail & Cavanaugh, 2010). See aga ei tähenda, et laps annaks kogu aeg täiskasvanule arusaamatuid põhjendusi. Enamasti on põhjendused ikkagi loogilised.

Lastega läbi viidud intervjuude tõlgendamisel olid abiks semistruktureeritud intervjuud samade laste õpetajatega, kes töötavad uuringus osalenud lastega igapäevaselt ja kelle tähelepanekud aitasid laste juttu paremini konteksti asetada. Õpetaja suudab pakkuda vajalikke taustateadmisi, mida uurija mõne uurimispäeva jooksul ei jõua haarata.

Üllatavalt inforikkaks meetodiks osutus ka intervjuu lasteaiaõpetajatest fookusgrupis. Fookusgrupi kasutamise eeliseks oli võimalus tuua üle Eesti kokku 23 väga erineva taustaga õpetajat, keda üks-ühele-intervjuudega poleks jõudnud küsitleda. Valimi moodustamisel oli suureks abiks, et rühmaintervjuu toimus osana õpetajatele mõeldud meediakasvatuse teemalisest koolituspäevast. Üksnes uuringu pärast ei oleks õpetajad tõenäoliselt Eesti eri paigust Tallinna kokku sõitnud, kuid tasuta koolitus oli neile piisavaks motivatsiooniks ja uurijale heaks võimaluseks vestelda niivõrd mitmekesise taustaga õpetajatega fookusgrupis.

Kuna kõik fookusgrupis osalejad olid üksteisele võõrad, olin uurijana valmistunud, et intervjuu alguses võib tekkida piinlik vaikus ja tuleb ise aktiivselt osalejaid rääkima innustada. Vestlusring läks aga üllatavalt kiiresti ja hoogsalt käima, osalejad hakkasid ühist teksti looma, aktiivselt diskuteerima, üksteist intrigeerima ja innustama. Oli küsimusi, mille puhul kõigi arvamused laiemalt võttes ühtisid, kuid igaühel oli lisada oma nüansse ja näiteid. Kuid oli ka küsimusi, kus arvamused läksid lahku, tekkis innukas ja tuline vaidlus, mille tulemusel õpetajad jäidki eri arvamustele ning ei tekkinud konformsust.

Fookusgrupist saadud inforikkus ületas kaugelt uurija ootusi. Uurijana poleks ma iialgi selle peale tulnud, et küsida õpetajatelt, kas lapsed ka pornofilme vaatavad ning neid jäljendavad. Tänu grupi dümnaamikale ja koos sisu loomisele tuli välja väga ekstreemseid näiteid televisiooni ohtudest. Kuna fookusgrupi küsitlus oli enne intervjuusid lastega, andis see sisendit ka laste intervjuerimiseks mõeldud küsitluskava koostamiseks.

4.6. Edasised uuringud

Et televisioon moodustab laste elust ja vabast ajast niivõrd tähelepanuväärse osa, vajaksid lapse ja televisiooni suhted kindlasti edasi uurimist.

Lapse ja televisiooni teemal on eri riikides tehtud seni tõenäoliselt kõige arvukamalt kirjeldavaid uuringuid, milles on püütud selgitada laste teletarbimisharjumusi, telesaadete tõlgendusi, tuua välja televisiooni ohte ja võimalusi, nii nagu käesolevgi töö andis teema uurimisse oma panuse Eestis, kus seda on empiirilisel siiski veel võrdlemisi vähe uuritud. Selliste uuringutega saadud kirjelduste põhjal võib ju nentida, et näiteks televisiooni mõju erineb isegi samavanuste laste seas, kuid need ei anna ammendavaid selgitusi miksküsimustele. Hästi, üheks erinevuste põhjuseks on tõenäoliselt teleri vaatamise kontekst ja vahendamine: mida, kui palju, kellega koos ja millisel suunamisel laps vaatab. Aga ikkagi: miks üks laps räägib traumeeritult televiisorist nähtud hirmsatest piltidest, teine sama vana laps kirjeldab aga sarnaseid hirmsaid saateid täiesti rahulikult, laskmata end nähtust eriti kõigutada. Peale teleri vaatamise konteksti ja vanemliku suunamise on mängus veel olulisi tegureid, millest sõltub lapse reageering telesaadetele ja teleri vaatamise mõju igale konkreetsele lapsele. Töö autor oletab, et oluliseks mõjutajaks võib olla ka lapse isiksus.

Üks võimalusi, kuidas käesolevat uuringut jätkata, on edasi liikuda reageeringute ja mõjude kirjeldamiselt sügavamate põhjuste otsimisele. Selleks võiks siduda lapse ja televisiooni suhete uurimise lapse isiksusega, kasutades ära BBC pikaajalises projektis „The Child of our time“ kasutatavat *Big Personality Test*’i isiksuse mõõtmiseks. Selline lähenemine tähendaks uue aja auditooriumiuuringutele iseloomulikku paradigmade triangulatsiooni (Schröder, 2006), töötades psühholoogia ja meediauuringute vahepeal. Ka Valkenburg (2001: 131-132) osutab tähelepanu vajadusele uurida televisiooni mõjusid rohkem seoses lapse enda omadustega ning vaadelda meedia mõjusid ja lapse omadusi dünaamilises seoses. „Suur vajadus on hinnanguliste teoreetiliste mudelite järele, mis võtaksid arvesse lapse omadusi (arenguline faas, intelligentsus) ja lapseväliseid tegureid (ligipääs meediale, vanemate mõju), millest kõigest sõltuvad meedia mõjud lapsele,“ ütleb Valkenburg (2001: 132).

Samuti tasuks julgemini proovile panna laste eneseteadlikkust teletarbijatena ning püüda seda nende endi käest uurida, mitte teha liiga palju eeldusi laste kompetentsuse või ebakompetentsuse kohta.

Kindlasti vajaks valdkond ka kvantitatiivseid andmeid koolieelikute teletarbimisharjumuste kohta, nii nagu on Skandinaavias, USAs, Inglismaal ja paljudes teistes riikides eraldi olemas statistika laste vanuserühma kohta. Me teame, et eestlane kulutab päevas televiisori vaatamisele keskmiselt muljetavaldavalt 4 tundi ja 18 minutit (Emor, 2011), kuid Eesti koolieeliku kohta teame statistilisi andmeid väga vähe. Emori teleauditooriumi mõõdikuuuringust on võimalik välja võtta nelja- kuni seitsmeaastaste vanuserühm, kuid vastajate arv on selles rühmas nii väike, et tulemused ei pruugi olla usaldusväärsed. Statistilised andmed oleksid kvalitatiivsetele uuringutele heaks lähtepunktiks ja täienduseks. Samuti teeks statistika kõige pisemate televaatajate kohta Eesti uuringute tulemused paremini võrreldavaks teiste riikide tulemustega.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö „Telesaadete representatsioon lasteaialaste seas“ pakub oma eesmärgist lähtuvalt kvalitatiivset sissevaadet lapse ja televisiooni suhetesse. Selles on püütud kirjeldada laste teletarbimist, telesaadete representatsiooni lasteaialaste seas ning pandud lapsi proovile, kui eneseteadlikud teletarbijad nad on.

Uuringus viidi läbi 18 projektiivtehnikaga täiendatud semistruktureeritud intervjuud nelja- kuni seitsmeaastaste lastega Kuressaarest ja Tallinnast. Et laste endi juttu paremini konteksti asetada, intervjueriti ka mõlema vaatluse all olnud lasteaiarühma õpetajaid. Samuti korraldati kaks fookusgruppi, milles intervjueriti 23 väga erineva taustaga õpetajat üle Eesti.

Töö tulemustest selgub, televisioon on tänapäeval vaieldamatult laste elu peaaegu igapäevane osa. Ka kõige väiksemad, selles uuringus nelja- kuni seitsmeaastased lapsed, on innukad televiisori vaatajad, jälgides telesaateid nii hommikul enne lasteaeda tulekut kui ka õhtul pärast lasteaiast koju jõudmist, teinekord isegi oma uneaja arvelt. Lapsed, kes ei vaata üldse televiisorit või vaatavad seda väga harva, on erandlikud.

Saadetest vaatavad lapsed rohkem lastesaateid, kuid nende valikutesse kuulub ka hulk täiskasvanute saateid, sealhulgas vahel täiesti eakohatuid, näiteks mõnel juhul pornofilmid, kui tuua välja kõige äärmuslikumad näited. Ehkki lapsed räägivad paljudest kogupere- ja täiskasvanute saadetest, on nende lemmikud ikkagi lastesaated.

Laste tele-eelistused muutuvad ka vanusega. Väiksemate, nelja-aastaste laste tele-eelistusse kuulub rohkem lapselikke lastesaateid ja multifilme. Viies eluaasta on omamoodi murdepunktiks, kus lapsed hakkavad lastesaadete kõrval vaatama kõikvõimalikke muid kogupere- ja täiskasvanute saateid. Viieaastaselt alanud muutus kinnistub veelgi kuue- ja seitsmeaastaselt.

Uuringu tulemused viitavad sellele, et lapse ja televisiooni suhete üle arutledes ei ole küsimus niivõrd selles, kas laps võiks telerit vaadata või mitte, sest televisioon on nageni juba „kohal“ – enamik lapsi vaatab televiisorit peaaegu iga päev. Seega on ei- või jah-küsimuse asemel

huvipunkt pigem sellel, kuidas, millal, millise sisuga saateid ja kellega koos laps vaatab. Teisisõnu, kuidas seda meediumi targalt kasutada, sest nagu kõnealuseltki tööst ilmneb, ei ole televisioon kui meedium hea ega halb, vaid see loob kõigest head võimalused ja ohud. Nende positiivsete või negatiivsete külgede avaldumine sõltub õpetajate meelest lapse kodusest kasvukeskkonnast, tema vanemate rollist lapse teletarbimise juures, aga ka õpetajatest endist laste meediakogemuste suunajana.

Televisiooni peamiste ohtudena selgus uuringust, et laps võib telesaadetest saada ebamoraalseid õppetunde, hakata jäljendama vägivaldseid ja jõulisi tegelasi, elada end liialt mõne teletegelase rolli sisse ja kaotada reaalsustaju. Samuti tulevad täiskasvanulikud teemad lapsele liialt vara kätte, telesaadetes nähtu jääb lapse und häirima ning lapsed ei suuda endale tõlgendada keerulisi psühholoogilisi filme ja draamasarju, mida nad vaatavad. Samas osutas uuring tähelepanu telesaadete vaatamise mitmetele positiivsetele võimalustele, nagu näiteks kasulikud moraalsed õppetunnid, sõnavara täiendamine telesaadete abil, silmaringi avardamine, ideede saamine mängudeks ja meisterdamiseks, õppefilmide kasutamine selleks, et lapsele vahendada teemasid, mis muidu pole nii kergesti kättesaadavad.

Uuringus pandi proovile ka laste eneseteadlikkus teletarbijana ning selle põhjal joonistus lapsest kui telerivaatajast mitmetahuline pilt. Ühest küljest ilmnes pilt nutikast ja eneseteadlikust lapsest, kes ei ole ilmtingimata oma vanemate tele-eelistuste passiivne kaastarbija, lapsest, kes oskab teleripulti kasutada ja valdab kanalite valikut, ning lapsest, kes tajub, et teleri vaatamine kujutab ohtu silmadele ja võib häirida tema und.

Siiski ei saa öelda, et koolieelik olekski kompetentne meediakasutaja, sest teisalt ilmnes tulemustest ka kirjeldus lapsest, kes vaatab vanematega koos ja vahel ka salaja talle sugugi mitte eakohaseid saateid ning kes televisiooni ohtudest tajub vaid väheseid kergemini tuntavaid ohte, mitte varjatud või vähemnähtavaid ohte. Niisamuti ei märka laps telesaadete kasulikke võimalusi. Seega ei ole laps ei läbinisti nutikas ja eneseteadlik televaataja ega ka täiesti ohupime ja ebakompetentne. Laps on laps: üht-teist ta juba oskab, kuid paljutki õpib veel. Seetõttu ei tasu lapse võimeid meedia kasutajana alahinnata, nagu neid ei tohi ka ülehinnata.

Käesolevaski töös andmete analüüsiks ja järelduste tegemiseks kasutatud põhistatud teooria lähenemise ühed arendajad Strauss ja Corbin (1998: 56) ütlevad, et naiivne on arvata, et uurija suudab uuritavast nähtusest kõike teada saada, kuid isegi killuke lisaarusaama teemasse võib luua suure erinevuse. Oleks naiivne arvata, et käesolev töö pakub ammendavaid vastuseid, kuid küllap oma killukese lisaarusaama tõi see lasteaialaste ja televisiooni suhetesse eriti Eesti kontekstis, kus teemat on empiiriliselte vähe uuritud.

SUMMARY

The Representation of TV Programme among Kindergarten Children“

Keywords: preschool children and television, representation, TV harm, TV opportunities, pre-school children

Children are growing up in increasingly media- and technology-rich environment. Recent studies have shown that while the popularity of new media is growing, television remains the most dominant medium among pre-schoolers (Vandewater et al., 2007: e1006; Kaiser Family Foundation 2010). According to the Estonian parents the same trend seems to be the case in Estonia as well: television is the most used medium among pre-school children, being used by 96 percent of the children (Sampo, 2010).

Despite the fact that television has become almost universal at homes and television occupies excessive amount of children`s free time, there has been done too few empirical researches considering the representation on TV programme among children. Especially the younger audience is not enough studied.

Relying on previous indicators the aim of this thesis was to examine pre-school children`s relations with television and the representation of TV programme among preschoolers.

Semi-structured interviews were carried out with 18 children aged 4-7. Half of them were from a big city Tallinn and half of them from a small town Kuressaare. To understand and interpret the results better the children`s teachers were also interviewed. In addition to that, a focus group interview with 23 Estonian kindergarten teachers was carried out to analyse their opinions and experiences regarding children`s television use.

The results indicate that television plays significant part in children`s everyday life and kids not only watch children`s programmes but also programmes that are targeted to adults. However, children prefer children`s programme over adult`s programme. The main threats of television that came out of the interviews with children were: 1) interrupted sleep and bad

dreams 2) fears of some characters (monsters, witches) and incidents (shooting, fire, scenes of war) 3) taking after negative and violent characters 4) children watch sometimes too serious and hard content for children to interpret 5) physical impacts on eyes and body.

From the positive sides the results indicate that: 1) children can learn vocabulary from TV shows 2) educational programmes broaden children`s mind 3) children get ideas for play and art activities from TV programmes 4) teachers can use educational videos for educating the children.

Kids themselves see only few positive effects of television and they tend to see television as harmful medium. Only the smallest children think that television is good for them because of entertainment. Children aged 5-7 consider television as bad for them, because it can harm their eyes and cause bad dreams.

Teachers observed both positive and negative features of children television viewing, but they do not categorize television as either positive or negative medium. Instead, they indicate that television plays both positive and negative roles in children`s lives depending on how much and what children watch. They suggest that children need to learn to use television as they learn every other skill in their young lives. Therefore studies that try to understand children`s media use are crucial as they provide scientific research foundation that parents, educators and child health professionals can use to guide children`s media use.

Kasutatud allikad

- Alasuutari, P. (2006). *Rethinking the Media Audience: the New Agenda*. London: Sage Publications.
- Anderson, D. R.; Huston, A. C.; L. Schmitt, K.; Linebarger, D.; Wright, J. C.; Reed, L. (2001). Early Childhood Television Viewing and Adolescent Behavior: The Recontact Study. *Monographs of the Society for Research in Child Development, Vol. 66, No. 1*.
- Arnett, J. J. (ed.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California: SAGE Publications.
- Atwal, K; Millwood-Hargrave, A.; Sancho, J.; Agyeman, L. & Karet, N. (2003). What Children Watch: an Analysis of Children`s Programming Provision. *Report of British Broadcasting Standards Commission and Independent Television Commission*.
- Babbie, E. (2008). *The Basics of Social Research, 4th edition*. Australia, Brazil etc: Thomson Wadsworth
- Bandura, A. (1961). *Albert Bandura, Social Learning and his Bobo Doll experiment*. URL (kasutatud mai 2011) http://www.youtube.com/watch?v=ICETgT_Xfzg
- Bernard, R. & Ryan, G. (2010). *Analyzing Qualitative Data: Systematic Approaches*. California etc: SAGE Publications.
- Bickham, D.; Wright, J. C. & Huston, A. C. (2001). Attention, Comprehension, and the Educational Influences of Television. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 101-120.
- Borman, K., Clarke, C. Cotner, B. & Lee, R. (2006). Cross-case analysis. Green, J. Camilli, G. & Elemore, P. (toim.) (2006). *Handbook of Complementary Methods in Education*. Research. New Jersey: Erlbaum Associates.
- Brooker, W. & Jermyn, D. (2003). *The Audience Studies Reader*. New York: Routledge.
- Buckingham, D. (2003). *Media Education : Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge; Malden : Polity.
- Bushman, B. J. & Huesmann, L. R. (2001). Effects of Televised Violence on Aggression. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 223-254.

- Butterworth, G. & Harris, M. (1994). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Cantor, J. (2001). The Media and Children`s Fears, Anxieties, and Perceptions of Danger. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 207-222.
- Carter, Y. & Thomas, C. (1997). *Research Methods in Primary Care*. Abington: Radcliffe Medical Press.
- Comstock, G. & Scharrer, E. (2001). The Use of Television and Other Film-Related Media. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 29-46.
- Davies, D. (2011). *Child Development: A Practitioner`s Guide*. New York: The Guilford Press.
- Dey, I. (2005). *Qualitative Data Analysis: A User Friendly Guide for Social Scientists*. London: Routledge.
- Elliot, R. & Shankar, A. (2005). *New Paths to Thick Descriptions: Innovativeness in Data Collection*. Volume 8, number 2.
- Ezzy, Douglas. (2002). *Qualitative Analysis: Practice and Innovation*. London: Routledge.
- Feiss, P. & Hoges, F. M. (2000). *Sweet Dreams: A Pediatrician`s Secrets for Your Child`s Good Night Sleep*. Illinois: Lowel House
- Feilitzen, C. (2007). Child Variables and Use of Television. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications, 803-805.
- Fisch, S. M. (2002). Vast Wasteland or Vast Opportunity? Effects of Educational Television on Children`s Academic Knowledge, Skills, and Attitudes. Bryant, J. & Zillmann, D. (2002). *Media Effects: Advances in Theory and Research*. Mahway, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum, 397-426.
- Fisch, S. M. (2004). *Children`s Learning from Educational Television: Sesame Street and Beyond*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Greig, A., Taylor, J. & MacKay, T. (2007). *Doing Research with Children*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

- Jordan, A. B., Jamieson, K. H. (1998). *Children and Television*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Thousand Oaks, CA [etc.] : Sage Periodicals Press.
- Hardy, S. & Claborne, G. (2007). Moral Messages on Television. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications, 810-811.
- Harris, R. J. (2004). *A Cognitive Psychology of Mass Communication, 4th edition*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kail, V. R. & Cavanaugh, J. C. (2010). *Human Development: A Life-Span View, Fifth Edition*. Watsworth: Cengage Learning.
- Kaiser Family Foundation (2010). GENERATION M2. Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds. *A Kaiser Family Foundation Study*. January 2010. Menlo Park, California.
- Kaupmees, A. (2002). Rootsi meediapedagoog õigustab laste telerivaatamist. Postimees, 14. Aprill, URL [kasutatud jaanuar 2011]
<http://vana.www.postimees.ee/index.html?op=lugu&rubriik=4&id=54407&number=474>
- Kivi, L. & Sarapuu, H. (2005). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Tartu: Atlex.
- Knox, L.A. (2004). *Scary News: 12 Ways to Raise Joyful Children When the Headlines Are Full of Joy*. Nevada City: Crystal Clarity Publishers.
- Komp, L. (2010). EU kids online parimate uurimispraktikate juhend. Lobe, B., Livingstone, S., Olafsson, K., and Simões, J. A. (2008) *Best Practice Research Guide: How to research children and online technologies in comparative perspective*. London: EU Kids Online (Deliverable D4.2).
- Krcmar, M. (2007). Television and Language Learning. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications, 462-463.
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2000). *Focus groups. A Practical Guide for Applied Research*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Kruuse, K. (2008). *Telesaadete representatsioon lasteaialaste hulgas, bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Lemish, D. (2007a). *Children and Television: A Global Perspective*. Oxford: Blackwell Publishing.

- Lemish, D. (2007b). Media Impact on Developmental Needs of Preschoolers. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications.
- Luke, C. (1990). *Constructing the Child Viewer: A History of the American Discourse on Television and Children, 1950-1980*. New York: Greenwood Publishing.
- Lukas, E. (2003). *Teletarbimise mõju laste arusaamadele soorollidest, bakalaureusetöö*. Eesti Humanitaarinstituut, ühiskonnateooria õppetool.
- McQuail, D. (2000). *Massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Meggitt, C. (2006). *Child development: An Illustrated Guide*. Oxford: Heinmann Educational Publishers.
- Miron, D.; Bryant, J. & Zillmann, D. (2001). Creating Vigilance for Better Learning from Television. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 153- 182.
- Naigles, L.R. & Mayeux, L. (2001). Television as Incidental Language Teacher. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 135-152.
- Paik, H. (2001). The History of Children`s Use of Electronic Media. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 7-28.
- Patzlaff, R. (2003). *Tardunud pilk*. Tallinn: Kirjastus PreMark.
- Peccora, N. (2007). The Changing Nature of Children`s Television: Fifty Years of Research. Peccora, N. Murray, J. P. & Wartella, E. A. *Children and Television. Fifty Years of Research*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Postman
- Rapp, K., Schick, K. H., Bode, H., & Weiland, S. K. (2004). Type of kindergarten and other potential determinants of overweight in pre-school children. *Public Health Nutrition*: 8(6), 642–649. URL [kasutatud märts 2011]
<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=631752&jid=PHN&volumeId=8&issueId=06&aid=582488>
- Riddall-Leech, S. (2002). *Childmining: A Coursebook for the Certificate in Childmining Practice*. Oxford: Heinemann Educational Publishers.
- Roe, K. (2007). Impact of TV on reading. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications, 695-696.

- Rogers, S. & Evans, J. (2007). *Inside Role-Play in Early Childhood Education*. New York, Oxon: Routledge.
- Rompaey, Veerle. (2007). Parental Regulation of Children`s Media. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications.
- Rosengren, K.E. (2005). *Media effects and Beyond*. London, New York: Routledge.
- Sampo,
- Schröder, K. C. (2006). The Best of Both Worlds? Media Audience Research Between Rival Paradigms. Alasuutari, P. (toim.). *Rethinking the Media Audience: the New Agenda*. London: Sage Publications, 622- 623.
- Seamon, M. C. (2007). Children`s Exposure to News. Arnett, J. J. (toim.) (2007). *Encyclopedia of Children, Adolescents and the Media*. California etc: SAGE Publications.
- Singer, D. & Singer, J. (ed.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications.
- Sprafkin, J. Gadow, K. & Abelman, R. (1992). *Television and the Exceptional Child: A Forgotten Audience*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Strasburger, V. C. & Wilson, J. B. (2002). *Children, Adolescents and the Media*. London: Sage Publications.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research. Techiques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, London etc: SAGE Publications.
- The Medical News (2006). Children who spend more time watching TV spend less time interacting with their family and playing creatively. *Medical News- Latest Medical News and Researches Around the World*. URL (kasutatud märts 2011) <http://www.news-medical.net/news/2006/02/07/15746.aspx?page=2>
- The Nielsen Company (2011). *Nielsen`s State of the Media- U.S Audences and Devices*. URL (kasutatud märts 2011) <http://blog.nielsen.com/nielsenwire/wp-content/uploads/2011/01/nielsen-media-fact-sheet-jan-11.pdf>
- The Sidney Morning Herald (2011). TV still children`s top media choice. *The Sidney Morning Herald*, 2.veebruär. URL (kasutatud märts 2011) <http://www.smh.com.au/entertainment/tv-and-radio/tv-still-childrens-top-media-choice-20110201-1acka.html>

- Valkenburg, P. M. (2008). *Children`s Responses to the Screen: A Media Psychological Approach*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Valkenburg, P. M. (2001). Television and the Child`s Developing Imagination. Singer, D. & Singer, J. (toim.) (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 121-134.
- Vandewater, E. A., Rideout, V. J., Wartella, E. A.; Huang, X.; Lee, J. H. & Shim, M. (2007). Digital Childhood: Electronic Media and Technology Use Among Infants, Toddlers, and Preschoolers. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics*. 119, e1006-e1015.
- Van Evra, J. P. (1990). *Television and Child Development*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Vasemägi, K. (2003). *Televiisioon tänapäeva koolieeliku elus, bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, pedagoogika osakond.
- Vinter, K.; Siibak, A. & Kruuse, K. (2010a). Meedia mõjud ja meediakasvatuseelkoolieas. *Haridus*, 4/2010, 11-17.
- Vinter, K.; Siibak, A. & Kruuse, K. (2010b). Mediaenerzierung and Förderung von Medienkompetenz bei Vorschulkindern- Die Perspektive von Erzieherinnen in Estland. *Merz*, Nr 6, Dez. 2010, 50-58.
- Walters, R. & Zwaga W. (2001). *The Younger Audience. Children and Broadcasting in New Zealand*. Palmerston North: Dunmore Press.
- Wright, J. C.; Huston, Aletha C.; Murphy, K. C.; Peters, M.; Piñon, M.; Scantlin, R. & Kotler, J. (2001). The Relations of Early Television Viewing to School Readiness and Vocabulary of Children from Low-Income Families: The Early Window Project. *Child Development*, Vol. 72, No. 5 (Sep. - Oct., 2001), pp. 1347-1366

Lisa 1. Intervjuukavad

Lisa 1.1 Lastega läbi viidud semistruktureeritud intervjuu kava

- Mida sulle siis teha meeldib, kui sa oled lasteaiast koju läinud või kui on vaba päev lasteaiast?
- Kas sa televiisorit ka vahel vaatad?
- Mida sulle televiisorist vaadata meeldib?
- Millal sa televiisorit vaatad? Hommikul enne lasteaaeda minemist või pärast lasteaiast tulemist?
- Kui sageli sa televiisorit vaatad? Kas iga päev või päris iga päev ei vaata? Mõni kord nädalas?
- Kas sa eile vaatasid televiisorit? Mis sa seal vaatasid?
- Mis on sinu lemmiksaade? Miks see sulle meeldib? Mis seal on tore dat?
- Mida sa televiisorist veel vaatad?
- Mida lõbusat sa oled televiisorist näinud?
- Mida kurba sa oled televiisorist näinud?
- Millised lastesaadete tegelased sulle meeldivad? Milline on su lemmik tegelane mõnest telesaatest?
- Kas sa mõndi täiskasvanute või suurte saateid oled ka vahel vaadanud? Milliseid?
- Millised saateid sulle ei meeldi telekast vaadata?
- Millised saated on igavad?
- Mida hirmsat sa oled televiisorist näinud? Mis on kõige hirmsam asi, mida sa oled televiisorist näinud?
- Kas sa mõnda õudusfilmi oled ka näinud? Millist?
- Kas emme ja issi lubavad sul telekast vaadata kõike, mida sa vaadata tahad või keelavad ka vahel midagi vaadata?
- Kas sa tohid nii kaua televiisorit vaadata kui tahad või vahel emme või issi ütlevad, et aitab nüüd küll. Sa oled juba nii kaua televiisorit vaadanud. Tee nüüd midagi muud ka?
- Kas sa vahel siis, kui emme-issi ei näe, oled ikkagi vaadanud salaja mõnda saadet, mida emme-issi pole lubanud vaadata?
- Kas sa oled unes ka näinud vahel sama asja, mida sa oled televiisorist näinud? Mida?
- Mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on millegi pärast lastele natuke kahjulik ka? Mille poolest?
- Mis sa arvad, kas televiisori vaatamisest on sulle midagi kasu?
- Kuidas pilt televiisori sisse saab? Kas see, mida sa televiisoris näed on päriselt juhtunud või mängult? Mis on päriselt, mis mängult?
- Kas sa vahel ära ka väsid televiisori vaatamisest? Hakkavad sul näiteks silmad natuke valutama, jalad surisema või kael jääb valusaks?
- Kas sa vahel mängid ka mõnda sama asja või teed päriselt järele, mida sa oled televiisorist näinud?
- Erinevate laste nimetatud saadete kohta küsida tõlgendusi: mis saade see on, mis seal tehakse, kes seal tegelased on jne.

Lisa 1.2 Rühmaõpetajatega läbi viidud intervjuude kava

- Kuivõrd tulevad lasteaia igapäevelus välja laste kodused teletarbimisharjumused? Mida ta sealt vaatab ja kui kaua ta sealt vaatab?
- Kas ja mida olete laste käitumises või juttudes märganud sellist, mida te arvate, et see on pärit telesaadetest?
- Kui sageli räägivad lapsed lasteaias telesaadetest? Iga päev, mõni kord nädalas, kord nädalas, harvem?
- Mida lapsed telesaadetest räägivad?
- Kuidas teile laste endi juttude põhjal tundub, milliseid saateid nad televiisorist vaatavad?
- Kas on ka mõned hittsaated, millest eriti sageli räägitakse?
- Milline mulje on teile laste juttudest jäänud: kui sageli nad vaatavad televiisorit? Iga päev, mõni kord nädalas, kord nädalas, harvem? Kas televiisori vaatamine on osa lapse igapäevast? Kui oluline osa?
- Kas meedia mõjutab lapsi kuidagi? Kuidas?
  - Milliseid positiivseid mõjutusi olete märganud?
  - Milliseid negatiivseid mõjutusi olete märganud?
- Kas teile meenub mõni olukord, kui laps on olnud ilmselgelt häiritud sellest, mida ta on televiisorist näinud ja ta elab seda kuidagi lasteaias välja?
- Kuidas kirjeldaksid laste teletarbimisharjumusi- mida neile meeldib vaadata?
- Kuivõrd avaldub laste mängudes see, mida nad on telesaadetest näinud?
- Kuidas teile tundub, kui palju vanemad suunavad ja jälgivad lapse teletarbimist?
- Kuidas teile tundub, kas samaealiste rühmakaaslaste meediatarbimisharjumused on sarnased või erinevad? Vaatavad nad enam-vähem sama palju televiisorit ja samu saateid või on lapsed erinevad? Millest erinevused tingitud on?
- Kas on veel ka selliseid lapsi, kes ei ole teie meelest üldse televiisorit vaadanud või vaatab televiisorit väga vähe?
- Kuidas teile tundub, kui palju vanemad jälgivad, mida laps televiisorist vaatab ning piiravad tema televiisori vaatamist?
- Milliseid telesaadete tegelaskujud teie tähelepanekul lastele meeldivad? Millist eeskujutegelasid need tegelaskujud lastele annavad?
- Kas olete märganud lapsi kasutamas telesaadetest õpitud sõnavara?
- Kas olete märganud, et lapsed on omandanud telesaadetest mingeid teadmisi?
- Kui palju vaatavad lapsed saateid, mis ei ole neile eakohased?
- Kui sageli tuleb ette seda, et laps on häiritud sellest, mida ta on televiisorist näinud?
- Teadlased, kes on uurinud telerivaatamise mõju lastele, jagunevad laias laastus kaheks: ühed leiavad, et telerivaatamine on halb ja mõjub lapse arengule halvasti, teised jälle leiavad, et telerivaatamine arendab ja harib last. Mida sina sellisest jaotusest arvad? Kumma poolega sina rohkem nõustud?
- Kas laste seas on omad arvamusiidrid? Kuidas mõjutavad arvamusiidrit arutelu telesaadete teemal?
- Lisada midagi?

Lisa 1.3. Fookusgrupi semistruktureeritud intervjuukava

SISSEJUHATUS

Sissejuhatus projekti / tänasesse arutellu, konfidentsiaalsuse selgitamine, diskussioon lindistatakse – kas see sobib? Kordamööda rääkimine. Moderaator ei anna hinnaguid, kõik vastused on õiged ja rikastavad vestlust. See pole eksam.

Lepime kokku, et tähelepanu all on ainult eelkooliealine laps (lasteaialaps).

Nimesildid (klepppaber ja vildikas)

Meedia mõiste, kogemused

- Kui räägitakse meediast, siis mida peetakse silmas teie arvates?
- Mida tähendab meedia? Mis sinna hulka arvata?

1. Meedia võimalikud mõjud lapsele

50 MIN (a ~3,5 min)

1. Milliseid tõenäolisi meedia mõjutusi olete märganud lasteaia igapäevaelus? (tooge mõni konkreetne näide oma praktikast selle kohta, kuidas meedia mõjud avalduvad lasteaia igapäevaelus)?
  - Milliseid positiivseid mõjutusi olete märganud?
  - Milliseid negatiivseid mõjutusi olete märganud?
2. Kuivõrd ja kuidas tuleb lasteaia igapäevaelus välja see, millised on lapse kodused meediatarbimisharjumused ja -kontekst (kas ta vaatab laste- või täiskasvanute saateid, kas üksinda või koos vanematega, kui kaua jne)?
3. Kuidas teile tundub, kas samas vanuses laste/rühmakaaslaste meediakogemused on sarnased või erinevad? (Kui erinevad, siis milliseid peamisi erinevusi on õpetajad märganud ja millest need erinevused õpetajate meelest tingitud võivad olla)
4. Kas lapsed avaldavad üksteisele mingil moel survet teatud liiki ja sisuga meedia tarbimiseks (näiteks: kui tahad populaarne olla või mängu kuuluda, pead teadma, mis seal lastesaates, filmis toimub; sul peab olema selle meediategelase nukk, T-särk vms.)?
5. Kas ja kuidas avaldub laste mängudes see, mida nad meedia vahendusel on kogenud, näinud?
6. Kuidas te kirjeldaksite laste meediatarbimisharjumusi? (mida neile jälgida meeldib, mida mitte, kui palju nad üldse meediat tarbivad)
7. Milliseid meedialiike (nt. televisioon, raadio jne) lapsed teie arvates kasutavad? Mida kõige enam, mida kõige vähem?
8. Millised meedialiigid neid teie arvates kõige enam mõjutavad?
9. Millised on teie arvates meedia kõige suuremad ohud lapse jaoks?
10. Milliseid eeliseid ja hüvesid meedia lapse jaoks pakub? Mis on arendav?
11. Teadlased, kes on uurinud meedia mõjusid lastele, jagunevad laias laastus kaheks: ühed näevad last kui passiivset, haavatavat ja kergesti mõjutatavat meedia ohvrit; teiste meelest on laps aktiivne, nutikas, eneseteadlik ja nõudlik meedia tarbija. Mida teie sellest jaotusest arvate? Kas ja kuhu poole te ise rohkem kaldute?

2. Praktikad, strateegiad, meetodid, arusaamad, hoiakud

45 MIN (a ~3,5 min)

1. Kuidas saaks teie arvates vähendada meedia negatiivseid mõjusid lastele? Milliseid tegevusi saab lasteaia läbi viia, et suurendada laste arusaamu meediast?
2. Kuidas saaks suurendada meedia positiivseid mõjutusi?

Kui grupp on omal algatusel juba rääkinud otseselt või kaudselt meediakasvatusest ja meediapädevusest, siis moderaator teeb vahekokkuvõtte, et see ongi meediakasvatus ja see on meediapädevus (tagasi peegeldamine, ülesõnastamine).

Meediakasvatus, meediapädevus on meediakasvatuse tulemus - võime analüüsida, tõlgendada, luua, väljendada, osaleda, kahtluse alla seada ja kasutada meedialiike valikuliselt enda ja ühiste vajaduste rahuldamiseks.

STRATEEGIAD, PRAKTIKAD

1. Kas ja milliseid meediaprojekte, -tegevusi on teie **lasteaias** läbi viidud? Tooge mõned näited. (Nt. reklaamide nädal lasteaias)
2. Kas ja mida olete **ise** lastega teinud? Millised on teie senised meediakasvatuse alased kogemused? Tooge mõned näited. (nt. reporterimäng vms)

STRATEEGIAD, MEETODID, HOIAKUD, ARUSAAMAD

1. Kas meediakasvatus lasteaias on oluline? Miks?
2. Kas meediapädevust on vaja koolieelses eas teadlikult ja sihipäraselt arendada? Miks?
3. Kes peaks lapse meediapädevuse kujundamisega tegelema? Miks? Milline on lapsevanema ja milline õpetaja roll meediapädevuse kujundamisel?
4. Millised meetodid selleks sobivad, et suurendada laste arusaamu meediast? Miks? (nt. vestlus, rollimängud vms)
5. Kas ja kuidas saaksid lapsed ise meediat luua? (nt. uudis, reklaam jms) Kas see on meediakasvatuse seisukohalt oluline? Miks?
6. Millis(t)e õppe-kasvatustegevuse valdkonnaga(dega) seostub meediakasvatus kõige paremini? Milliste teiste õppe-kasvatustegevuse valdkondadega võiks meediakasvatus seotud olla? (nt. kuulamine-kõnelemine, vaatlemine-uurimine jms)
7. Kas ja millisel kujul peaks meediakasvatus sisalduma koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas? (Kas eraldi valdkonnana? Läbiva teemana?)

VAJADUSED

1. Millised materjalid meediakasvatuse läbiviimiseks sobivad? Milliseid materjale õpetaja meediakasvatuseks vajab? (nt. meetodilised raamatud, veebileht, mängud vms)
2. Millised tingimused peaksid olema lasteaias meediakasvatuse läbiviimiseks? (nt. tehnilised vahendid, eraldi kabinett vms)
3. Kas ja millist tuge meediakasvatuse läbiviimiseks kasutaksite ja vajaksite Teie? (nt. koolitused, vestlusringid, kogemuste vahetamine vms)

ÕPETAJA MEEDIAPÄDEVUS

1. Kas ja millises meediavaldkonnas vajate teie lisateadmisi? (veebikasutus, meediasisu kriitiline hindamine jms)

LÕPP: osalejate poolne küsimuste esitamine

10 MIN

1. Kas on veel teemasid, mida me ei puudutanud ja küsimusi, mida ei küsinud? Või midagi, mida oleksite soovinud rääkida, aga ma ei küsinud?
2. Kas on asju, mida sooviksite veel täpsustada?
3. Meil on plaan küsitleda ka lapsevanemaid. Mida teie arvate, mida me peaksime/võiksime küsida nende käest? On teil ettepanekuid?
4. Kas teil on veel küsimusi uurimuse kohta või salvestise kohta?

Tänan teid!

Lisa 2. Projektiivtehnikas kasutatud kollaažid

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Foto 5

Lisa 3. Lapsevanematelt nõusolek lapse uuringus osalemiseks

Jaauuar 2011

Hea lapsevanem!

Olen Kristiina Kruuse, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi meediauuringute magistrant. Oma magistritöös vaatlen eelkoolialise lapse teletarbimisharjumusi ning viin selle jaoks Eesti lasteaedades läbi uuringut nii lasteaiaõpetajate kui laste endi seas. Olen sarnast uuringut läbi viinud ka kolm aastat tagasi.

Käimasolevasse uuringusse osutus teiste hulgas valituks rühm, kus teie laps käib. Järgnevalt palungi nõusolekut, et teie laps võiks antud uuringus osaleda. Lapse jaoks ei tähenda see muud, kui umbes 15-30 minuti pikkust mängulist intervjuud, mis tunneb huvi selle vastu, mida lapsele televiisorst vaadata meeldib, millised on tema lemmiksaated, multifilmid, meelepärased teletegelased jne.

Kõik uuringus osalevad lapsed jäävad anonüümseks. Vaatluse all ei ole konkreetne laps, vaid tervikpilt, mis paljude lastega tehtud intervjuudest ilmneb nende teleelistuste kohta.

Uuringus osaleb terve rühm, kus teie laps käib, kuid juhul kui soovite, et teie last ei kaasta uuringusse, siis palun öelge seda lasteaiaõpetajale käimasoleva nädala jooksul.

Kristiina Kruuse

Meedia- ja kommunikatsiooniuuringute magistrant
Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
Kontakt:
52 87 669
kristiina.kruuse@gmail.com

Lisa 4. Lastega läbi viidud intervjuude transkriptsioonid

Intervjuu 1: Birgit

Nimi ja vanus: Birgit, 4-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 07.02.2011

Räägi mulle, mida sulle siis teha meeldib kui sa lasteaias ei ole või oled juba lasteaiast koju läinud?

Hakkan mängima kodus.

Mis mängu sa mängid kodus?

Hobust.

Kas sa vahel multifilme või saateid ka vaatad vahel televiisorist?

Multifilme ja reklaame vaatan ka.

Aga mis su kõige lemmikum saade on?

Yakari.

Kas see on see indiaanipoiss?

Jaa.

Miks sulle see Yakari meeldib?

Et kui ma lähen...Kui emme toob mind koju, siis hakkame Yakarit vaatama.

Et siis, kui lasteaiast tuled, siis hakkad vaatama. Mis see Yakari teeb?

Tal on Välgunool, kirju hobune.

See sulle meeldib?

Mhmh.

Mis sulle veel televiisorist vaadata meeldib?

Rapuntsel.

Miks see sulle meeldib?

Sellepärast, et ma käin seda koguaeg kinos vaatamas. Kaks päeva käisin.

Aa. Mida sa veel oled näinud? Mis saateid või filme?

Odett.

On veel mingeid lemmikuid, mida sulle meeldib vaadata?

„Kolmas üksikarv“. Ma vaatan seda koguaeg arvutist, aga sellist plaati mul pole.

Ahaa. On sul veel mingeid lemmikuid?

Mhmh.

Näiteks?

Mul on teistsugune Rapuntsel.

Ahaa. Teistsugune Rapuntsel on sul ka. Ma saan aru, et sul on päris mitu plaati ja saadet, mida sulle vaadata meeldib. Kas sul on mõni kõige-kõige lemmikum ka neist?

Ma vaatan Pipit ka.

Pipit, ahaa. Aga mis su kõige lemmikum saade on või sul pole kõige lemmikumad?

Mul on Pipi filme veel mitu.

Kas Pipi on hea või halb laps?

Pipi on hea.

Räägi, kas sa midagi naljakat oled ka näinud televiisorist?

Ei ole.

Aga kas need saated, millest sa rääkisid, need ei ole naljakad?

Ei.

Aga kas sa midagi kurba oled kunagi televiisorist näinud?

Ei.

Aga kas sa mõnda õudusfilmi oled näinud?

Ei ole.

Kas sa vaatad ainult lastesaateid või sa vaatad vahel suurte inimeste saateid ka?

Ma vaatan lastesaateid ja vahel suurte inimeste saateid ka.

Mida sa näiteks suurte inimeste saadetest oled näinud?

Paus.

Tuleb sul meelde, mida sa oled näiteks issi või emmega koos vaadanud?

Ma olen issi arvutis Välku vaadanud.

Aga kas vahel on niimoodi ka, et sa tuled lasteaiast koju ja siis emme-issi vaatavad mingeid oma saateid ja sina jääd ka vaatama?

Mhmmh.

Mida emme ja issi siis vaatavad?

Nad vaatavad suurte inimeste filme. Täna õhtul ma vaatasin ka Yakarit.

See oli vist eile õhtul?

Mhmmh.

Mis sa veel eile õhtul vaatasid?

Paus.

Vaatasid sa ainult Yakarit või tuli pärast veel midagi?

Paus.

Sul ei tule meelde praegu?

Mhmmh.

Aga kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata.

Millal sa vaatad televiisorit?

Siis, kui mul selline tuju peale tuleb.

Kas siis, kui sul on igav või millal see tuju sul peale tuleb?

Siis, kui mul on igav, siis hakkab vaatama.

Ja siis ei ole enam igav?

Mhmmh.

Aga ütle, kas sul mõni lemmiktegelane ka on mõnest saatest?

Ei.

Kõik meeldivad?

Mhmmh.

Aga ütle, kas vahel on niimoodi ka olnud, et sa oled midagi televiisorist näinud ja siis sa oled pärast seda unes ka näinud?

Mhmmh.

Mida sa oled unes näinud?

Välku ja Rapuntselit.

Mis nad su unes teevad?

Paus.

Oled sa ise ka nende juures unes?

Ei.

Sa lihtsalt näed neid unes?

Jaa ja kinos käin ka vaatamas. Ma nägin kinopildi peal Raputseli pilti.

Tead mul on mõned pildid siin. Tahad sa näha?

Mhmmh. Mulle meeldivad kõige rohkem hobused.

Kas sul on mõni hobusefilm ka?

Ei ole.

Nr. 2 Oled sa siit kedagi näinud? Sa võid sõrmega näidata, kui sa oled kedagi näinud, aga kui kõik on võõrad, siis vaatame edasi.

Seal näidatakse reklaame.

Mis reklaam sulle kõige rohkem meeldib?

Barbie ja megasuse maagia. Ja mul on muumid ka kodus.

Mis reklaame sa veel oled näinud? Mõni naljakas või lõbus või huvitav reklaam?

Ma olen vaadanud „Saabastega kassi“. Mul on see kodus.

Ahaa.

Nr. 3

Mulle meeldib kõige rohkem see („Yakari“), sest ma vaatan seda kodus. Mul on see („Muumioru lood“)
kodus.

Oled sa siit veel midagi näinud või on teised lastesaated võõrad?

Mkm

Nr. 4

Kas sa siit oled midagi näinud või on need ka sulle võõrad?

Paus.

Tuleb mõni tuttav ette? Oled sa kedagi siit näinud televiisorist?

Emme vaatab koguaeg seda („Karbiimere piraadid“), kui see hakkab.

Kas piraadid hirmsad ei ole?

On küll.

Aga sa emmega koos vaatad?

Mhmh. Me vaatame emmega koos minu pilte ka.

See on ju tore. Aga kas teised pildid on võõrad või oled sa siit midagi näinud?

Ei ole.

Nr.5

Ma olen näinud seda („Garfield“)

Aa, Garfieldi.

Ma olen vaadanud seda („Autod“) ka, aga teist osa.

Kas teised on sulle veel tuttavad või teised on võõrad?

Paus.

Rohkem pole?

Mkkm.

Siis on kõik.

Aga mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on kasulik ka muidagi lastele?

Paus.

Teeb see midagi head?

Mhmh.

Mida näiteks? Mis kasu on lastel sellest, et nad saavad televiisorit vaadata?

Paus.

Miks see hea võiks olla lastele? Tuleb meelde midagi?

Mkkm.

Aga kas midagi kahjulikku ka on selles, et lapsed televiisorit vaatavad?

Mina olen Yakaris näinud seda teistsugust hobust, kellel on punane lakk ja punane saba.

Kas sul vahel näiteks silmad ka ära väsivad televiisori vaatamisest?

Mhmh

Mis sa siis teed?

Kui mul tuleb uni peale, siis emme paneb mind magama. Kui ma hakkam magama jääma, loeb emme mulle raamatut. Kui ma vahel nii ruttu magama jään, siis ta ei saa mulle lugeda.

Ahsoo, sa jääd vahel nii ruttu magama.

Mhmh.

Kas emme ja issi lubavad sul kõike vaadata, mida sa tahad televiisorist vaadata või keelavad ka?

Lubavad kõike, aga issi enam meie juures ei ela. Ta elab oma korteris.

Aga kas vahel on niimoodi, et sa oled televiisorit vaadanud ja siis emme ütleb, et ära seda küll vaata või aitab nüüd küll televiisori vaatamisest, tee midagi muud ka?

Vahel ma hakkam mängima või hakkam joonistama. Mul on pliiatsid.

Aga kas vahel on niimoodi ka juhtunud, et sa tahad kangesti midagi vaadata televiisorist, aga emme ei luba?

Kui ma tahan, siis ma valin mõne multika välja. Mul on „Kaunitar ja koletis“. Mina tõin selle juba siia ka.

Kas te vaatate seda lasteaias?

Ei. Kodus ma olen seda vaadanud, aga see on teises keeles.

Kuidas sa sellest aru saad siis?

Eesti keel on all.

Aga sa ei oska ju lugeda veel nii kiirest?

Ei.

Kuidas sa aru saad siis?

Paus.

Sa lihtalt vaatad, mis nad teevad?

Jah.

On sul palju inglise keelseid multikaid?

Ei. Ma vaatan eestikeelseid. Mul on eestikeelsed kodus.

Kas sa vahel mängid järgi ka seda, mida sa oled televiisorist näinud?

Mhmh. Ma mängin vahel Välku ka.

Välku?

Mhmh. Ja luike ka.

Ka see on kuskilt luige filmist?

Aga mina ei tea. Mul on ainult luige multikad.

Tead sa selle nime ka?

Mul on üks teine Odette ka. Mul on kolmteist Odetti.

Kas Odettis ongi luiged?

Mhmh.

Aga ütle, kas see, mida sa televiisorist vaatad, kas see on nagu päriselt või see on mängult?

Ää, see on päriselt.

Kas päriselt elab ka kuskil Rapuntsel?

Kõrge tornis.

Kas Odette on ka kuskil pärisel tolemas?

Nad elavad lossis.

Kas sa tead ka kus see loss on?

Ma ei tea. Aga ma olen lossis käinud, seal ma vaatasin loomi.

Nii et see, mis sa multifilmist näed, on kuskil päriselt olemas, see pole mängult?

Mhmh. Ma olen vaatand järve ääres luiki ka.

Sulle luiged meeldivad?

Mhmh. Ma olen näinud lossis klaasi taga luige muna.

Ahaa, see on vist küll väga suur.

Intervjuu 2: Kevin

Nimi ja vanus: Kevin, 4-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuuerimise kuupäev: 07.02.2011

Mida sulle siis teha meeldib, kui sa lasteaias ei ole, vaid oled kodus?

Mängida.

Mis sa mängid?

Autodega.

Kas sa televiisorit ka vaatad vahel?

Jaa.

Mis sa televiisorist vaatad?

Multikaid.

Kas sul on mõni lemmikmultikas ka?

Jaa.

Milline su lemmikmultikas on?

„Taltsutada lohet“.

Miks see selline äge multikas on? Mis seal on lahendat selles multifilmis?

Need viikingid tapavad neid lohesid.

Miks see sulle meeldib?

See meeldib mulle nii väga.

Kas see hirmus ei ole siis, kui viikingid lohesid tapavad?

Ei ole.

Kas viikingid on tugevad?

Jah. Neil on need viikingi laevad ja siis tuleb hästi suur lohe välja, millel on hästi suured tiivad.

Aa, selline. Kas sa tead veel mõnda lähedat lastesaadet, mis sulle hästi meeldib?

Jaa.

Mis sulle veel meeldib?

Mmm....mm...mingi....

Kes seal tegelane on või mida sulle meeldib siis vaadata, kui lohemultikat ei ole?

Muumisid.

Kes need muumid on?

Ma ei tea.

Kas muumid teevad nalja ka vahel?

Ei.

Kas sul peale muumide ja lohefilmi on veel midagi, mida sulle vaadata meeldib?

Jaa.

Näiteks mida sulle veel vaadata meeldib?

Mmm...

On sul veel mõni lahe lastesaade?

Mmm....Paus.

Kas sa vaatad kanali pealt või plaadi pealt lastesaateid?

Plaadi pealt.

Kui sageli sa vaadata tohid neid plaate? Kas iga päev või iga päev ei saa?

Ei.

Kas iga päev ei saa? Millal siis saab multfilme vaadata?

Hommikul ja öösel ka.

Kas sa öösel siis ei maga?

Magan.

Kas sa siis enne magama minekut vaatad?

Noogutab.

Aga kes siis öösel vaatab?

Mitte keegi, siis me magame.

On sul mõni lemmiktegelane ka mõnest lastesaatest?

Mkmmk.

Kõik meeldivad?

Jah.

Kes seal lohefilmis peamine tegelane on? Kes seal kõige vahvam tegelane on sinu meelest?

See suur lohe.

Kas sa vahel oled mõnda suurte inimeste saadet ka vaadanud televiisorist, mida emme ja issi vaatavad?

Issi vaatab siukseid pahasid filme.

Mis filmid need pahad on?

Mina ei tea.

Mis nendes filmides paha tehakse?

Tapetakse ja on siuksed kollid.

Kas sa oled neid näinud siis vahel?

Unes ei ole.

Aga issiga koos oled vahel vaadanud neid pahasid filme?

Ei ole.

Kas issi ei luba või sa ise ei taha vaadata neid.

Ma ei taha neid vaadata.

Aga kui issi näiteks vaatab ja sina oled ka seal issi juures, kas sa siis paned silmad kinni või lähed ära või mis sa teed?

Lähem ära.

Kus sa siis lähed?

Vaatama filmi.

Kas sul on siis mitu televiisorit?

Mul on kaks.

Siis sa lähed vaatad teisest televiisorist oma filma?

Teine on teises toas ja teine on teises.

Aga kui ühes toas issi vaatab paha filmi, kas sina lähed siis teise tuppa vaatama head filmi?

Jah.

Mis filmi sa selleks heaks filmiks tavaliselt valid?

...seda lohe filmi.

Räägi, kas sa midagi naljakat või lõbusat oled ka näinud televiisorist vahel?

Jaa.

Mis sulle nalja teeb?

Ma ei tea.

Kas emme ja issi lubavad sul kõike vaadata televiisorist, mida sa ise tahad või nad keelavad ka?

Ei.

Lubavad või keelavad?

Lubavad.

Aga kas vahel on niimoodi ka olnud, et sa oled televiisorit vaadanud ja siis emme ütleb, et sa oled juba nii palju vaadanud, mine tee nüüd midagi muud ka?

See lohe film on hästi kaua.

Kas sa tohid seda vaadata hästi kaua?

Jah.

Kas sa tead ka kui kaua see lohefilm on?

Ma ei tea.

Kas sa midagi õppinud oled ka televiisorist?

Näiteks ma oskan ujuda ka.

Aga seda sa vist ei näinud televiisorist, vaid seda sa õppisid basseinis päriselt?

Mhmm.

Aga mis sa arvad, kas siis, kui sa televiisorit vaatad, kas see lohefilm on mängult või päriselt?

Paus.

Kas see, mis seal lohefilmis tehakse, on päriselt või see on mängult tehtud?

Mängult.

Kas päriselt see lohe ei ela kuskil või elab ta kuskil kaugel?

See üks lohe oli hästi tuline. Olid tiivad tulised, kõik asjad olid tulised.

Mis sa arvad, kas see lohe on päriselt olemas kuskil?

See oli must lohe.

Kas see lohe elab Saaremaal?

Mkmm.

Kas sul vahel silmad ka jäävad valusaks, kui sa lohefilmi vaatad?

Ei.

Kas sul õdesid-vendi ka on?

Õdesid pole, on vend ja issi on ja emme on.

Kas venna on sinust vanem või noorem?

Ma ei tea.

Kas ta käib juba koolis?

Koolis käib.

Kas sa vannaga ka vaatad vahel koos midagi televiisorist?

Jah.

Mida sa vennaga koos vaatad?

Seda lohe filmi.

FOTOD

Ma näitan sulle pilte natuke, äkki sa tead siit ka kedagi.

Tead ma olen arvutist näinud ka sellist kohta, kust näeb multikaid.

Aa, sa oled arvutist näinud multikaid. Kas sa mõtled Lasteka multikaid, Jussi multikaid?

Jah.

Nr. 2

Uudistes rääkis, et pidi lörtsi sadama ja vihma.

Mis seal uudistes („Aktuaalne kaamera“) veel räägiti?

Ma ei tea. Siis ma olen veel seda („Ühikarotid“) vaadanud.

Mis seal tehakse?

Tehakse nalja.

Mis nalja seal tehakse?

Ma ei tea.

Kas need poisid teevad nalja?

Jah.

Kas teised pildid on võõrad või oled sa veel kedagi näinud?

Ei ole.

Nr. 3.

Ma näitan, mis filme ma olen näinud. Näitab: Indiaanipoiss Yakari, Tegus Timmu, Jimmy Neutron, Hunt Kriimsilm, Muumiorulood, Adiboo.

Peaaegu kõike oled näinud siis?

Ma oled seda ka näinud (Hei, Pöialposid)

Kas sa seda Jussikest oled ka näinud?

Jaa.

Siis sa oled kõiki näinud.

Milline sulle kõige rohkem meeldib siit?

Need kõik siit.

Kõik on lemmikud sul jah. Mis kõige naljakam on?

See (Hunt Kriimsilm).

Nr. 4

Seda („Gardfield“) olen näinud ja seda („Kollide kompanii“). Mis asi see on?

See on Monk.

Seda ma pole näinud. Seda („Autod“) ma olen näinud ja rohkem pole näinud siit midagi.

Nr. 5

Siit ma olen näinud ainult seda („Kariibimere piraadid“), seda („Simpsonid“) ja siit pole mitte kedagi rohkem.

Kas piraadifilm oli hirmus ka?

Ei.

Mis need piraadid teevad?

Võitlevad.

Kelle vastu nad võitlevad, pahade või heade vastu?

Pahade ja heade vastu.

Kas sa eile vaatasid ka televiisorist midagi, kui sa koju läksid lasteaiast?

Vaatasin, aga ma ei tea, mis need olid.

Kas sa vahel oled mõnda mängu ka niimoodi mänginud, et sa oled televiisorist näinud ja siis mängid järgi, et sa oled muumioruloos või oled piraat või...?

Mul on piraadipluus kodus ka.

Oled sa mänginud siis piraati?

Ei.

Kas sa lohet oled mänginud vahel?

Mkmm. Mul on lohe ka.

On kodus olemas?

Kahe peaga.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed vaatavad televiisorist multfilme ja saateid, kas see on lastele kasulik või kahjulik?

Mulle meeldivad parem multikad.

Aga mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on lastele kasulik või on see kahjulik?

Ma ei tea.
Kas see teeb lastele head, et nad vaatavad televiisorit, või halba?
Kas need kollide või?
Ükskõik, mida nad vaatavad. Kas siis, kui kolle vaatavad, siis on halb lastele?
Jah. Kui on hea, siis ei ole.
Niimoodi ongi, et kui vaatad kolle, siis on paha lastele ja kui vaatad multifilme, siis on hea lastele?
Mhmm.
Kas televiisori vaatamine silmi ka kahjustab?
Mhmm.
On emme sulle rääkinud?
Emmel on prillid, sest tal on silmad haiged.
Mida emme televiisorist vaatab?
Uudiseid vaatab.
Aga mida issi vaatab?
Pahasid ja mina vaatan heasid.
Kas sa emme ja issiga koos ka vahel vaatad uudiseid või pahasid filme?
Mkmmk.

Intervjuu 3: Mihkel

Nimi ja vanus: Mihkel, 4-aastane
Linn: Kuressaare
Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole. Lapse kõne on arenenud eakaaslastest nõrgemini.
Intervjueerimise kuupäev: 08.02.2011

Mida sulle siis teha meeldib, kui sa lasteaia koju lähed?

Kõha.

Kõha?

Kõha jah.

Aa, et kui sul on kõha, jääd koju. Aga kui sa oled terve ja õhtul lasteaia koju lähed, mis sa siis teed?

Poodi lähen.

Aga kui sa oled poes ära käinud ja oled juba kodus?

Siis ostan arstirohtu.

Aga kui sa oled terve, ei ole kõha ja oled kodus, mida sulle siis teha meeldid? Kas sulle meeldib mängida, televiisorit vaadata või...?

Jah.

Mida sulle televiisorist vaadata meeldib?

Ma ei tea.

Kas sul on mingid multifilmid, mida sa vaatad?

Jaa.

Mis su lemmikmultifilm on?

Mata film.

Mata? Kes see Mata on? Kas ta on lohe, auto või kes ta on?

Auto.

Kas see on see autode film, McQueen ja teised?

Jah.

Mis lastesaated sa veel vaatad?

Laps ütleb filmi nime. Kuna ta ei oska mitmeid häälikuid öelda, siis ei ei saa filmi nimest aru saada.

Mis film see on selline, ma isegi ei tea seda filmi?

Ütleb nime uuesti. Ma vaatan seda iga päev.

Kes seal on tegelased?

Ma ei tea.

Aga ütle uuesti aeglaselt see nimi.

Tuletõrjuja.

Aa, tuletõrjuja. Ongi selline filmi nimi?

Jah.

On sul veel sellist lastesaadet, mida sa iga päev vaatad?

Ei ole.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Ei vaata iga päev.

Millal sa televiisorit vaatad?

Siis, kui ma ära magan.

Ahhaa, kas sa enne lasteaeda tulekut vaatad siis televiisorit?

Jaa.

Kas sa lasteaiast koju minnes vaatad ka televiisorit?

Jaa.

Kas sa vahel mõnda suurte inimeste saadet oled ka vaadanud, seda, mida emme-issi vaatavad?

Jaa.

Mida sa emme ja issiga koos oled vaadanud?

Mingi ramedat (ei saa täpselt aru, mida laps mõtleb) filmi.

Mis filmi?

Ramedat.

On see hirmus?

Ei.

Aga mida sinu emme vaatab?

Mingit head filmi.

Aga mida issile meeldib televiisorist vaadata?

Mingit...ma lihtsalt ei tea.

Kas sa oled vahel midagi naljakat ka näinud televiisorist?

Jaa.

Näiteks, mis nalja sa oled televiisorist näinud või kuulnud?

Matu filmi.

Kes see Matu on?

Rallikaauto ja Matu hüppab.

See on naljakas siis, kui Matu hüppab?

Jaa.

Kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist näinud, niimoodi et täitsa hirm tuleb peale?

Jaa.

Mida sa näiteks hirmsat oled näinud?

Ma ei tea.

Mis on mingi jube asi näiteks, mida sa televiisorist oled näinud?

Paus.

Kas Matu on midagi hirmsat teinud?

Ei.

Kas sa unes oled ka vahel näinud midagi, mida sa oled televiisorist näinud?

Jaa.

Mida sa oled unes näinud?

Paus.

Kas sa halba und oled vahel näinud?

Ei.

Kas sa vahel mängid ka sama asja, mis sa oled televiisorist näinud?

Ei.

FOTOD

Nr1. Üks pilt on selline, kas sa siit oled midagi näinud?

Ei.

Need on kõik võõrad?

Jaa.

Nr.3

Jänku Jussi olen! Pane seda! Seda tahan.

Seda mul siin arvutis pole. Need on ainult pildid.

Kas see Jänku Juss on lahe?

Jaa.

Mis see Jänku Juss teeb?

Mängib.

Mis Juss on naljakat teinud?

Aga minu kodus on siukene („Võlukarussell“). Seal enne Reporterit oli ka üks pilt.

Panen tagasi eelmise pildi. Sa oled „Reporterit“ ka näinud?

Jaa.

Mis seal „Reporteris tehakse?

Reporteris filmitakse. Reporteri filmid on, kui keegi auto sõidab otsa. Meie kodus on see ka veel, see, see, see (näitab kõiki saateid).

Milline sulle neist kõige rohkem meeldib?

Jänku Juss (pildil seda hetkel pole).

Aga mis saade see „Võsareporter“ on?

Paus.

Seda sa pole näinud?

Olen.

Aga kas sa „Kelgukoeri“ oled ka näinud?

Olen.

Kas „Kelgukoerad“ hirmsad pole?

On.

Neid sa oled siis siit kõiki näinud?

Jah.

Nr.3 uuesti

Näitab kõiki lastesaateid.

Kõiki oled näinud?

Mhmm.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

Muumi. Ei see („Hunt kriimsilm“).

Kriimsilm meeldib ka?

Jah. Ja Jänku Juss.

Nr. 4

Minu kodus on see („Autod“) ja see („Kollide kompanii“) ja need („Pehmed ja karvased“) ja need („Garfield“).

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

Näitab uuesti kõike nelja.

Millest see saade „Pehmed ja karvased“ on?

Nad räägivad seal.

Tead sa ka millest nad räägivad?

Ei tea.

Kas igav ei ole siis?

Ei ole.

Kas sulle meeldivad need tegelased siis: jänes ja hunt ja...

Seal pole hunti. Onud on ka seal. Aga ma tahan veel pilte.

Kas sa tead, mis tööd need onud teevad või kes need on?

Nad räägivad, ma ütlesin.

Nr. 5

Meie kodus on „Simpsonid“

Simpsonid? Kas sulle „Simpsonid“ meeldivad?

Jah. See on ka („Politseiakadeemia“). Ma tahan veel pilte.

Mis need politseinukud teevad?

Ma ei tea.

Teevad nad nalja ka?

Ei. Ma tahan veel pilte.

Nr. 1

See („Tantsud tähtedega“), see („Sõnasõda“), see („Kättemaksukontor“). See on superstaar.

Seda sa oled näinud?

Jah.

Aga vaata see „Kättemaksukontor“, kas seal on midagi hirmsat ka olnud vahel?

Jaa. Need on pahad (Marion ja Frida).

Mis nad paha teevad?

Need tapavad inimesi. Mina tahan tantsutähti.

Tantsutähti vaatased ka?

Jah.

Rohkem pilte pole, teisi me juba vaatasime.

Aga mis sa arvad, kas lastele on see, et nad saateid vaatavad, kasulik või kahjulik?

Ei.

On see kahjulik või kasulik?

Ei ole kahjulik.

Aga on see kasulik? Teeb see midagi head lastele, et nad televiisorit vaatavad?

Ei tee.

Kas sa tohid televiisorit nii kaua vaadata, kui sa ise tahad või vahel emme-issi keelavad ka?

Jaa, keelavad.

Ütlevad, et aitab küll nüüd?

Jah.

Kas sa tohid kõiki saateid vaadata, mis sulle meeldivad või vahel emme-issi ütlevad ka, et see pole lastesaade, seda ei tohi vaadata?

Tohin vaadata.

Aga kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Ei.

Aga mis sa arvad, kas see, mida me televiisorist näeme, on mängult või päriselt?

Jaa.

Kumb see on, kas mängult või päriselt?

Paus.

Mängult?

Raputab pead.

Päriselt?

Paus.

On see mängult või päriselt?

Päriselt.

Kas sa tead ka, kus muumitrollid elavad?

Oma majas.

Kas sa tead, mis maal see maja neil asub? On see Saaremaal või kuskil kaugel?

Paus.

Tead sa kus see maja asub?

Ei.

Kas sa vahel oled salaja ka televiisorist midagi vaadanud?

Jaa.

Mida sa oled salaja vaadanud?

Ei ole.

Kas sa ise oskad ka televiisorit tööle ja kinni panna?

Jaa.

Aga millised saated on sinu meelest igavad?

Ei.

Millised saated on hästi-hästi igavad, mida sa ei taha vaadata?

Onude filmid on igavad.

Onude filmid?

Jah.

Seal ei tehta midagi huvitavat siis?

Jah.

Kas onude filmid on vahepeal hirmsad ka?

Jaa.

Oled sa näinud mõnda koledat onude filmi?

Ei.

Intervjuu 4: Rasmus

Nimi ja vanus: Rasmus, 4-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 07.02.2011

Mida sulle siis meeldib teha, kui sa kodus oled?

Mulle meeldib teha raudrüüd.

Raudrüüd meeldib teha?

Jah.

Kas see on selline mäng?

Jah.

Kus sa seda raudrüüd nägid või kuidas sa seda teha oskad?

Ma ei ole näinud ega teinud, aga lihtsalt oskan.

Kas sa televiisorit ka vahel kodus vaatad?

Jaa.

Mida sa televiisorist vaatad?

Multikaid.

Milliseid multikaid sa vaatad?

Vahest vaatan eilseid multikaid ja vahest vaatan mingeid selliseid multikaid, mida ma ei tea. Ja vahest vaatan mingeid multikaid arvutist. Tead sa, mis multikad mu issil on? Matu („Autod“), Rapuntsel ja isegi on Pikne („Autod“).

On issil veel mingeid multikaid?

Jaa. Muumi ja veel on Sabatähe Muumi.

Milline multifilm su kõige lemmikum on?

Matu.

Kes see Matu on?

See Matu on see, kes aitab rallikaid kraavist.

See on sealt „Autode“ filmist?

Jah.

Aa. Kas sa midagi lõbusat või naljakat oled ka televiisorist näinud?

Naljakat ja lõbusat...

Mis sulle näiteks nalja on teinud mõnes lastesaates?

Näiteks teeb mulle nalja...

Kas vahel on niimoodi, et hakkad kohe naerma?

Jah.

Mille üle sa naerma hakkad?

Vahel hakkab selle multika üle, mida ma ei tea. Vahest hakkab naerma eilse multika üle. Ja vahest hakkab naerma veel sellise multika peale, mida ma ei tea.

Kas sa eile õhtul ka televiisorit vaatasid?

Vaatasin.

Mis sa eile vaatasid?

Seda eilset multikat.

Tead sa selle nime ka?

Ei. Ma vaatan „Simpsonid“ ka vahest.

Kas „Simpsonid“ meeldivad sulle?

Jaa.

Aga kuidas sa aru saad, mida nad räägivad? Nad räägivad ju inglise keeles.

Ei, minu telekas nad räägivad saksa keeles.

Aa, saksa keeles hoopis. Aga kas sa saksa keelt oskad siis?

Ei oska. Aga emme ei oska ka saksa keelt.

Aga sa saad aru siis, mis Simpsonid teevad?

Jah.

Aga räägi, kas sa midagi hirmsat oled ka telekast näinud?

Jah. Ma olen näinud mingit lohet ja mingit kellakollipoissi. Siis ma hakkasin kohe kartma ja läksin siia poole diivanil natuke.

Ronisid diivani nurka niimoodi?

Jah.

See oli siis hirmus lohe?

Jah.

Mis see lohe tegi?

See lohe purskas tuld.

Aa. Kas sa kartsid, et see tuli tuleb äkki tuppa sulle?

Jah. Äkki ta läks telekast välja.

Siis sa ronisid niimoodi diivani nurka?

Jah.

Oled sa veel midagi hirmsat näinud?

Jaa, kellakollipoissi.

Kellakolli?

Jah, kellakollipoissi olen näinud telekast.

Miks see kellakollipoiss hirmus on?

Sellepärast, et ta oskab ennast muuta selle kellaga, mis tal siin on.

Aa, see on see Ben Ten.

Jah, see on Ben Ten.

Kas see on siis koletise moodi?

Natuke jah.

Kas sulle meeldib see saade või ei meeldi?

Meeldib.

Aga miks see sulle meeldib, kui see natuke hirmus on ka?

Natuke meeldib ja natuke ei meeldi.

Selline vahepeal on?

Jah.

Aga kas sa vahel suurte inimeste saateid oled ka vaadanud, neid, mida emme-issi vaatavad?

Jaa olen, aga ma tahan koguaeg multikaid.

Tahad multikaid jah?

Jaa, koguaeg.

Koguaeg tahad. Aga kui palju sa tohid multikaid vaadata?

Vahest ei tohi ja vahest tohin.

Kas sa tead ka, millal sa tohid ja millal sa ei tohi?

Tean.

Millal sa ei tohi vaadata?

See on saladus tegelikult.

Aga kas emme või issi vahepeal ütlevad, et sa oled juba nii palju televiisorit vaadanud, tee midagi muud ka, mängi vahepeal?

Jah. Ma vahest joonistn ka ja vahest maalin.

Kas vahel on niimoodi ka, et sa tahad mingit filmi vaadata ja siis emme või issi ütleb, et see ei ole laste film, ära seda vaata?

Jaa, ütleb nii. Ja seal on mingid suurte inimeste multikad ka.

Mis saated sinu emmele meeldivad?

Naiste ja meeste.

Aga mis saated sinu issile meeldivad?

Naiste ja meeste.

Suurte inimeste siis. Kas need on sinu jaoks hirmsad või igavad või...

Hirmsad ja igavad.

Aga kas sa vahel oled unes ka näinud midagi, mida sa oled telekast näinud?

Jah. Ma olen näinud mingeid kolle unes.

Mis need kollid teevad?

Üks tiiger hoidis mul siit kinni ja ma tahtsin seda meest maha lüüa. See oli kuri mees.

Selline unenägu oli?

Jah, see oli väga kohutav koll. Ta istus mu issi arvutis.

See koll?

Jah, aga ta arvutit käima ei pannud.

Kas sa tahtsid seda kolli lüüa või ta hoidis sind kinni?

Ei, tiiger hoidis kinni.

Aga keda sa lüüa tahtsid?

Seda tugevat meest niimoodi (vehib rusikaga).

Ah niimoodi.

Ja ma olen jõehobu ka näinud.

Seda nägid ka unes või televiisoris või kus sa seda nägid?

Ainult unes. Ja vahest olen mingeid...sind olen ka näinud unes.

Mind? Kuidas see küll võimalik oli?

Jah, nägin.

Kuule, aga kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Ei tea.

Oled sa vahel mõelnud, kuidas pilt televiisori sees olla saab?

Ma olen mõelnud seda, kuidas inimene ise saab televiisori sees olla.

Ahhaa, kas sa tead, kuidas inimene saab televiisori sees olla?

Ei tea.

Kas siis inimene on hästi väike või ta on hästi kaugel või...?

Natuke lähedal ja natuke kaugel...

Aga mis sa arvad, kas see, mis sa televiisorist näed, on mängult või päriselt?

Päriselt.

Kas Matu on ka päriselt olemas?

Ei ole. Ta on ainult mingi auto, mis oskab rääkida ja silmad on ka.

Aga mis asjad päriselt on televiisoris?

Need onud ja mingid...mingid autod ja mingid inimesed.

Need on päriselt, aga Matu ei ole päriselt?

Jah.

Matu on mängult?

Jah ja Matu on multikas ka.

Kas sa vahel oled mänginud ka mõnda sellist mängu, et sa näed midagi televiisorist ja siis sa mängid samamoodi nagu seal oli?

Jah.

Mida sa oled mänginud?

Kellakollipoissi ja mingit kurja raudrüüd ja lohet olen mänginud.

Teed siis järgi neid?

Noogutab.

Kas sul on mõni kõige lemmikum tegelane ka mõnest saatest või multikast?

Jaa, Pikne.

Kes see Pikne on?

Pikne on rallikas ja ta käib Californias iga päev. Vahest ei käi ja vahest käib.

Miks sulle Pikne meeldib?

Sellepärast, et ta oskab igasugu asju teha. Kombain tegi talle niimoodi brrrr. Ja Matut vedas ta ka.

Aa, ta oskab igasugu asju teha.

Jaa, ta oskab nii palju asju teha.

Kas sa tohid muidu iga päev televiisorit vaadata või iga päev ei tohi?

Iga päev tohin ja iga päev ei tohi.

FOTOD

Foto Nr.1

Kas sa siit oled midagi näinud?

Ei.

(Nimetan saated ükshaaval.) Neid sa ei ole näinud?

Ei.

Foto nr 2

Vaatame seda pilti, kas sa siit oled midagi näinud?

Reporterit.

Mis saade see „Reporter“ on selline?

Selline, kus näitab mingeid loomi, mingeid inimesi.

Kas sulle „Reporter“ meeldib?

Jaa.

Kas seal on vahepeal midagi hirmsat ka?

Jaa. Vahest mulle ei meeldi see ja vahest meeldib.

Millal sulle ei meeldi? Mida seal sellist näidatakse, mis sulle ei meeldi?

Mulle ei meeldi see karu. Ja mulle ei meeldi...aga kaelkirjaks mulle meeldib.

Kas mõned onud sulle ka vahepeal ei meeldi?

Vahest meeldivad, vahest ei meeldi.

On seal mingeid õnnetusi ka olnud?

Jaa on. Tead, mis õnnetusi seal näidatud on? Seal on selliseid õnnetusi näidatud, et üks inimene saab surma ja siis peab kutsuma kohe ühe haiglaarsti.

Kas sa ilmateadet oled ka vaadanud?

Jah.

Mis sealt teada saab?

Ilmateatest saab teada, kui lund sajab, kui lörtsi sajab ja kui vihma sajab.

Kas sa nendest teistest saadetest oled ka midagi näinud või on need võõrad?

Ei.

(Nimetan saated.) Need on võõrad?

Mhmm.

Nr. 3

Siit ma olen nii palju näinud.

Oled kõiki näinud või midagi pole näinud ka siit?

Seda („Tegus Timmu“) ei ole.

Yakarit oled näinud?

Ei ole.

Hunt kriimsilma?

Olen.

Pöialpoisse?

Ma kodus ei ole, aga lasteaias olen.

Aga seda „Võlukarusselli“?

Ei ole.

See on „Adiboo“.

Adibood ma olen ka vaadanud.

Mis see Adiboo teeb?

Ma ei tea.

Aga Muumid?

Jaa.

Aga seda Jimmy Neutronit?

Jaa.

Jussikest?

Jaa.

Milline sulle neist kõige rohkem meeldib?

Paus. Ma ei tea.

Ei ole lemmikut?

On ikka, aga ma ei tea.

Kõik on lemmikud?

Jah.

Kas sa vaatad iga päev siit ka midagi?

Ma ei tea.

Siis, kui juhtub, siis vaatad?

Jah.

Nr. 4

Mis see on?

Garfield. Oled sa seda näinud?

Garfieldi ma pole näinud, aga see on see Matu („Autod“). Aga sed („Kollide kompanii“) olen näinud.

Hirmus ei olnud?

Ei, see oli naljakas. See oli kollikompanii.

Neid kolle sa ei karda?

Ei karda.

Kas sa neist teistest oled ka veel midagi näinud?

Ei ole.

Nr. 5

Seda („Simpsonid“) ma ütlesin. Teisi ei ole.

Siit oled Simpstoneid näinud, teisi pole.

Jah.

Kas sa tohid televiisort nii kaua vaadata, kui sa ise tahad või vahel emme-issi ütlevad ka, et aitab nüüd küll?

Vahest emme-issi ütlevad, et ei tohi ja vahest ei ütle.

Aga millised saated sulle ei meeldi televiisorist?

Ei meeldi...

Mis on igavad või mis on pahad või mida sa ei taha vaadata?

Paus.

Kas need on suurte inimeste saated, mis on igavad?

Ei ole.

Aga kas vahel on mõni saade igav?

Mhmmh.

Mis seal igavates saadetes tehakse?

Ma ei tea.

Kas sul õdesid- vendi ka on?

Mul ainult üks beebi.

Tema veel ei vaata sinuga lastesaateid jah.

Ei.

Kas sa loodusfilme oled ka näinud?

Ei ole.

Aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kasulik ja kahjulik.

Miks on televiisoori vaatamine kasulik lastele?

Ma ei tea.

Aga miks on televiisori vaatamine kahjulik lastele?

Ma seda ka ei tea.

Aga mis sa arvad, kumba ta natuke rohkem on? Kas televiisori vaatamine on lastele rohkem kasulik või on ta rohkem kahjulik?

Kasulik.

Mida lapsed head saavad sealt televiisorist?

Multikaid.

Intervjuu 5: Maarja

Nimi ja vanus: Maarja, 4-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 07.02.2011

Mida sulle siis meeldib teha, kui sa lasteaiast koju lähed?

Siis mulle meeldib kõige rohkem mängida.

Mis mängu sa mängid?

Siis ma mängin Barbie`dega või issi ja emmega puslet.

Mida sulle veel kodus teha meeldib?

Mulle meeldib seda teha, et ma mängin enda emme ja issiga plasteliinidega ja siis pärast kokku panna.

Aga kui emmel ja issil ei ole aega sinuga mängida, mida sa siis teed?

Siis mängin üksinda.

Kas sa vahel televiisorit ka vaatad?

Jaa.

Mida sa televiisorist vaatad?

Ma vaatan vahest Puhhi filmi ja siis vaatan mõndasid muusikaid ka.

Mis need muud on, mida sa vaadanud oled?

Ma ei tea, mis nende nimed on.

Kas sul on mõnda oma kõige-kõige lemmikumad saadet ka televiisorist?

Jah, Notsu film. Notsu filmis on nii palju naljakaid asju.

Mis seal näiteks naljakat on olnud?

Nagu niimoodi, et nad teevad naljakadi nägusid (krimpsutab nägu).

On seal veel midagi naljakat juhtunud?

Ei.

Mis sind veel televiisoris naerma ajab?

Mingid naljakad näod.

Aga kas siis, kui sa lasteaiast koju lähed, vaatad sa ka mingit multikat?

Vahest ikka.

Aga kas emme paneb sulle multifilmi või sa ise vaatad, mida sa tahad vaadata?

Ma valin sealt mingi plaadi välja ja siis emme ja issi panevad mul maki käima ja siis ma natuke panen ise ka.

Kas sa mõne kanali pealt vaatad ka multfilme?

Ei.

Ainult plaadi pealt?

Ma vahest vaatan kanali pealt ka.

Mis sealt kanalite pealt tuleb?

Ma ei tea, siuksed mingid pahad filmid.

Mis pahad filmid need on sellised?

Ma ei tea... mingid koletised, siis on mingised verefilmid ja mingid tulefilmid.

Need sulle ei meeldi?

Mulle ei meeldi, sest emme ei luba neid vaadata. Emme kardab, et ma näen paha und.

Kas sa oled näinud ka mõnikord paha und?

Ma näen koguaeg paha und ja mul tulevad pahad mõtted ka.

Mida sa koledat oled unes näinud?

Ma olen siukest mingit kivikuju näinud ja siukest paha püstolit.

Kas siis oli hirmus ka natuke?

Mhmm.

Kas sa ärkasid siis üles?

Mkmmk (ei). Kui ma täna hakkasin üles tõusma, siis hakkasin ma kohe oma voodist nutma, sest ma näen pahat und.

Täna hakkasid nutma?

Mhmm.

Lasteaias või?

Ei, kodus.

Kas sa mäletad ka, mis paha und sa nägid?

Ma ei tea, mingist jälle püstolifilmi siukest.

Aga kust sa neid näinud oled, et sa tead neid unes näha?

Ma ei tea. Ma vaatan neid telekast, aga tegelikult emme ei luba vaadata. Aga ma ikkagi vaatan. Issi vaatab koguaeg ja siis ma hakkam ka vaatama. Emme käsib issil ära panna, aga issi ei pane ikkagi. Aga siis ta kuulab need jutud ära ja siis paneb alles.

Kas issi lubab sul siis vaadata kõike, mida sa tahad?

No tegelikult ei luba emme ja issi küll. Aga issi võiks küll lubada. Issi tegelikult lubab. Ja siis me käisime ükskord reisil ka Tenerifel. Seal oli mingi lastedisko.

Ahaa. Aga kas sa emme ja issiga koos ka vahel televiisorist vaatad?

Vahest vaatan ka, aga vahest ei vaata. Vahest vaatan täiesti üksinda.

Aga mis saateid sa vaatad emmega ja issiga koos?

Mingeid lastesaateid vaatan emme ja issiga koos. Ja Kivi Ropka on kõige paham film.

Miks see paha on?

Seal on mingid pahad asjad. Üks paha nõid on. Nõia nimi ongi see Kivi Ropka. Vahest on see Kivi Ropka kivikuju.

Kas sa kardad ka seda Kivi Ropkat?

Mhmm.

Kas sa vaatad ikka seda Kivi Ropkat?

Mhmm.

Kas sa vahel paned silmad kinni ka või lähed ära?

Ma vahel olen natukene üleval, aga siis panen silmad kinni ja vaatan seda pahat und. Siis emme ostis mulle uued õuepüksid ja kindad.

Aga kas sa mõnda õudusfilmi oled ka näinud?

Ei.

Aga mõnda hirmsat filmi?

Neid ma vaatan koguaeg.

Millist hirmsat filmi sa oled näinud?

Ma ei tea mingist jälle seda paha Kivi Ropkat. Ma vaatan iga kord seda. Ma vaatasin seda kaks korda.

Aga miks sa seda vaatad, kui see on paha film?

Ma ei tea, sest ma tahan ju seda vaadata, sest ma kardan, et seal juhtub midagi naljakat või mingist siukest asja...lemmikasja.

Sa tahad näha, mis seal on ikka?

Jah. Aga ma ikkagi ei julge seda näha. Siis emme paneb selle kohe kinni ja ma vaatan mingit head filmi.

Mis head filmi sa vaatad siis?

Ma vaatan koguaeg seda...Ma ei tea, siis me paneme lihtsalt teleka kinni ja siis hakkavad emme-issi...issi hakkab jälle vahima midagi telekast.

Kas sul õdesid-vendi ka on?

Ei.

Aga kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Tegelikult me saame pilte ainult arvutist vaadata neid reisipilte.

Aga kuidas film televiisori sisse saab, näiteks Ropka film?

Puldi pealt saab. Mingist nuppu ja siis panen ära kanali. Siis hakkam vaatama mingisid heasi filme, mis pole pahad, või panen lihtsalt televiisori kinni.

Aga mis sa arvad, kas need filmid ja saated, mis televiisorist on, on päriselt või mängult?

No mõned on päriselt, aga mõned on mängult. Mõned on lihtsalt maskid.

Mis asjad need mängult on?

See Kivi Ropka on mängult ja siis mingi täppidega konn.

Aga mis on päriselt mõni saade?

Emme lemmikfilmid on kõik päriselt. Aga kõik meie filmid on teises keeles, mingis inglise keeles.

Kas sa vahel vaatad emme lemmikfilme ka?

Jah.

Mis filme sa emmega koos vaatad?

Ma ei tea, mis selle nimi on. Selle emme lemmikfilmi nimi ongi „Emme lemmikfilm“. Aga vahest oli emme lemmikfilm hoopis teine, mitte see.

Aga kes seal emme filmis tegelased on?

Ma ei tea.

Suured tädid ja onud?

Jah.

Kas sinul on ka mõni lemmiktegelane mõnest saatest või filmist?

Ei ole. Naljafilm on mu kõige lemmik ja issi lemmik, aga emme lemmik ei ole.

Mis seal naljakat on olnud?

Kõige naljakam asi oli see, et üks väike lapst tahtis veini juua.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on neile kasulik või kahjulik?

Mulle on kõige rohkem kasulik.

Miks see sulle kasulik on?

Sest mulle meeldivad kõige rohkem naljasaated ja siis me hakkame issiga naerma.

Kas televiisori saated on kuidagi kahjulikud ka lastele?

Ei ole.

Kohe üldse ei ole kahjulik?

Äkää.

Kas sa vahel oled niimoodi ka mänginud, et sa näed midagi televiisorist ja siis teed sama asja päriselt järgi?

Äkää.

Aga kas sa midagi kurba oled ka televiisorist näinud?

Ei ole.

FOTOD

Nr 4. Vaata, kas sa siit oled midagi näinud või on need võõrad?

Mul on see („Garfield“), „Kollide kompanii“ ja „Pehmed ja karvased“

Mis siin („Pehmed ja karvased“) tehakse?

Ma ei tea. Siin on mingised onud ja tädid ja kuulujuttu...Siis on mingised lähevad kõik kellelegi külla. Ja siis on mingi onude ja tädide juttu ajamise kohta lähevad ka.

Igav ei ole see?

Ei. Ma olen ainult vanaema majas seda näinud. Kodus ei ole. Kodus on ainult selline reklaam.

Kas sa seda kolli („Kollide kompanii“) ei kartnud?

Ei. See on ainult reklaamis, kui ma hakkam Nemot panema.

Nr. 5. Kas sa siit oled midagi näinud?

Ma olen seda („Simpsonid“) küll näinud, aga teisi ei ole. Ja seda printsessi filmi olen ka näinud. Seda ma nägin maal. Ma jäin ükskord maale ööseks ja siis me vaatasime seda. Mu lemmik on see („Simpsonid“).

See on kõige naljakam. Issi ja minu lemmik.

See on issi lemmik ka?

Jah, aga emme lemmik ei ole eriti.

Siis sa vaatad issiga koos?

Jah.

Kas sa saad aru ka, mis nad räägivad seal?

Ma ei saa midagi aru. Need kõik filmid on teises keeles.

Aga sulle ikka meeldib neid vaadata?

Mhmm.

Nr. 3 Vaatame, mis pilt siin veel on?

Ma olen seda („Tegus Timmu“) näinud ja seda („Jimmy Neutron“). Muumisid olen näinud ja seda ka („Yakari“). Ma olen seda („Jussikese multifilm“) ka näinud ja seda „Hunt Kriimsilm“.

On sul mõni lemmik ka siit?

See („Tegus Timmu“)

Nr. 2. Mida sa siit oled näinud?

Seda („Reporter“).

Mis saade see on?

Ma ei tea, seal on mingisugused jutud. Ja siis ma olen seda („Eesti otsib superstaari“) ka näinud. See on vanaisa lemmik tegelikult. Vanaisaga vaatame.

Aga mis selles („Reporter“) saates tehakse?

Seal on mingisugused tädide ja onude jutud.

On need igavad ka sinu jaoks?

Ei. Need on kõik mulle lõbusad. Mul pole ühtegi filmi, mis on mulle lõbusad.

Nr. 1 Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Ei, siit ma ei ole midagi näinud.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või päris iga päev ei vaata?

Vaatan iga päev. Ma vaatan reisipilte ka vahel, aga arvutist.

Aga mis on kõige lõbusam asi, mis sa televiisorist oled näinud?

See Notsu film on kõige lõbusam.

Intervjuu 6: Riin

Nimi ja vanus: Riin, 4-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 14.02.2011

Mida sulle meeldib teha siis, kui sa ei ole lasteaias, vaid oled kodus?

Siis mulle meeldib õdega mängida. Ta nimi on Roxanna.

Kui vana ta on?

Mis ta nüüd oligi. 8-kuune.

Aga mida sulle meeldib teha siis, kui sa õega ei mängi?

Siis mulle meeldib oma toas mängida. Mul on ka Teletupsu kostüüm (üks rühmakaaslane oli vahetult enne intervjuud näidanud Teletupsu kostüümi).

Oled sa televiisorist ka Teletupse näinud?

Jah. Mul on nad isegi olemas, aga mul kadus plaat ära. See oli nii vana. Me andsime ühele teisele sõbrale. Tal oli tita ja siis see tita sai vaadata.

Milliseid saateid sulle meeldib televiisorist vaadata?

Multikakanal pingviinikanal. Alguses meeldis see liblikakanal.

Millised multikad sulle meeldivad?

Lumivalgeke, Tuhkatriinu, Okasroosike ja...See oma multikas, see oli mingi haldjate elu.

Aga milline su lemmikmultikas on?

See haldjate elu ongi.

Miks see su lemmik on?

Sellepärast, et seal on siuksed nõiad ja nad võlusid ta korraks kivikujuks, aga ta ise muutis ennast tagasi.

Kas see oli „Nõiakivi“?

Ei olnud. See oli lihtsalt haldjas, kellel oli punane elu. Teistel olid kõik roosad elud. Ta sai võluda, teised ei saanud. See nõid muutiski talle elu. See on hea nõid.

Kas sa vahel vaatad midagi sellist ka televiisorist, mida emme ja issi vaatavad?

Jaa. Uudiseid vaatan issiga koos ja seebikaid vaatan emmega koos.

Kas sulle meeldivad seebikad ja uudised?

Mhnh.

Kas sa midagi naljakat oled ka televiisorist näinud?

Seal oli niimoodi, et Teletups tegi tagurpidi kukerpalli mäest alla. Väga kiiresti. See oli niukene võistlus. Siis mulle meeldib rohkem joonistada.

Ütle, kas sa vahel midagi hirmsat oled ka televiisorist vahel näinud?

Mul on siukene film „Nukitsamees“ ja seal pimeduses ma kardan.

Sul on see film olemas?

Jah, aga ma ei vaata seda, sest ma kardan seda.

Kas sa võid televiisorit vaadata nii palju, kui sa ise tahad või vahel emme ja issi ütlevad, et aitab nüüd küll?

Ütlevad.

Siis sa enam ei vaata?

Mhmm.

Kas sul on mõni kõige lemmikum teletegelane ka?

Mulle meeldib üks haldjas.

Sellest samast haldjafilmist, millest sa rääkisid?

Jah, ainult roosa haldjas. Punane ei ole.

Kas sa võid vaadata kõiki saateid, mida sa ise tahad vaadata või vahel emme-issi ütlevad ka, et see pole lastesaade, seda ei tohi vaadata?

Siis, kui ma olen üleval, siis emme ja issi vaatavad uudiseid. Aga siis, kui ma tulen alla, siis nad panevad kohe multikad ja lähevad ise tahatuppa.

Nad panevad sulle siis multikakanali?

Ei, ma oskan ise panna 1 ja 7.

Kas sa midagi kurba oled ka vahel televiisorist näinud?

Mhmm.

Mida sa kurba oled näinud?

Uudistest nägin, et üks naine uppus niimoodi mere sisse. Ta kõndis vaikselt. Ta mõtles, et ta ei upu ära, aga järjest läks sügavamaks. Ta kõndis selle jää peal, kus on need jäätükid ja siis uppus ära.

Kas sa mõnda õudusfilmi oled näinud?

Nõid andis ühe lille Okasroosikesele ja siis, kui ta hakkas seda võtma sealt välja, siis ta läks kohe katki. Aga siis, kui prints tuli ja suudles teda, siis ta ärkas ellu.

Nii et siis oli hea lõpp.

Jah. Ühel oli paha ka. Lumivalgekesel.

Mis seal paha oli?

Et nõid andis talle õuna ja ta langes maha. Aga põialpoisid panid ta voodi peale ja läkski ärkas jälle ellu.

Kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Jah.

Kuidas saated ja filmid televiisori sisse saavad?

Issi paneb plaadi sisse.

Aga kui sa multifilmikanalit vaatad, kuidas sa sealt näed lastesaateid?

Vajutad lihtsalt 1 ja 7 ja läks. Multikad. Aga siis, kui tahad uudiseid, siis vajutad 1.

Kas need multikad on siis seal televiisori sees juba olemas?

Jah. Mõned on plaadi peal ka.

Aga millised saated sulle ei meeldi üldse? Millised on sellised pahad saated?

Ma ei tea nime.

Mis seal tehakse?

Seal tehakse niimoodi, et kui keegi on maas või surnud või luukere, siis tehtakse niimoodi (jälgendab fotode tegemist). Pildistatakse.

Mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on lastele kasulik või kahjulik?

Kasulik.

Mis sa arvad, miks see kasulik on?

Sellepärast, et sealt tulevad multikad.

Kas sa vahel ära ka väsid televiisori vaatamisest?

Jah. Siis ma lähen üles.

Fotod.

Nr 2. Kas sa siit oled kedagi näinud?

Ma nägid teda („Aktuaalne kaamera“), seda („Ühikarotid“). Seda dr. House`i ma pole küll näinud, seda ma ei vaata.

Oled sa veel midagi näinud siit?

„Reporterit“

Mida seal „Reporteris“ näidatakse?

Seal näidatakse uudiseid.

Milliseid uudiseid?

Seal näidatakse linnu-uudiseid. Mina vaatan neid alati. Issi paneb mõnikord niimoodi üks ja siis tulevad mitte linnu-uudised, vaid tulevad mingid kodu-uudised. Siis tulevad siuksed autod, autouppumised ja...Ja siis, kui tulevad pealuud, siis on siuksed inimestega juhtunud midagi. Aga linnu-uudistega on linnud.

Aga mis siin saates „Ühikarotid“ tehakse?

Seal on Ühikarotid ja nad teevad nalja. Ta tegi kukerpalli ja otse mäest alla. Tema (Lauri Pedaja) ja siis tal kadus nokamüts ära. Ta ei leidnud üles enam seda. Lume alla kadus ära.

Teisi saateid ei ole rohkem näinud?

Seda („Aktuaalne kaamera“) ja dr. House`i olen ühe korra näinud.

Milline saade sulle siit kõige rohkem meeldib?

Muidugi see („Reporter“).

Nr 3. Keda sa siit oled näinud?

Yakarit, Jänku Jussi, Hunt Kriimsilma ja seda (Jimmy Neutron) ka muidugi. Seda („Muumiorulood“) olen ainult väiksena vaadanud. Ja seda („Võlukarusell“) olen ka näinud mitu korda.

Milline saade sulle siit kõige rohkem meeldib?

Yakari.

Miks see sulle meeldib?

Sellepärast, et seal on hobune.

Nr. 4 Mis sa siit oled näinud?

Näitab sõrmega: „Garfield“, „Kollide kompanii“ ja „Autod“.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

Kõik.

Nr. 5 Kas sa siit oled midagi näinud?

Näitab sõrmega: „Kariibimere piraadid“, „Simpsonid“, Austin Powers“

Millest see „Austin Powers“ on?

Seal oli niimoodi...nalja tegi.

Nr. 1. Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Näitab: „Sõnasõda“, „Pilvede all“.

Millest see „Pilvede all“ on?

Seal oli mu sõber Kertu. Talle pandi seal Kertu nimeks, aga minu sõber on ikka Lisetu. Nad on ühesugused, aga lihtsalt ta filmis pandi Kertuks. Aa, seda („Kättemaksukontor“) olen ka näinud mitu korda.

Milline su lemmik neist on?

See („Pilvede all“)

Miks see su lemmik on?

Sellepärast, et seal on ju mu sõber. Teda siin pildi peal pole.

Kas sa saad aru ka, millest see „Pilvede all“ räägib?

See räägib ju mu sõbrast ja nendest kolmest tüdrukust. Kertust ka.

Kas teistest saadetest oled ka veel midagi näinud (nimetan ülejäänud saated)?

Aa, seda „Eesti talenti“ olen ka näinud ja „Tantsud tähtedega“. Teised on võõrad.

Intervjuu 7: Laura

Nimi ja vanus: Laura, 4-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 14.02.2011

Mida sulle siis meeldib teha, kui sa lasteaias ei ole, vaid oled kodus? Mida sulle kodus teha meeldib?

Mängida.

Mis mängu sa mängid?

Joonistan.

Kas sa televiisorit ka vahel vaatad?

Jah.

Mida sa televiisorist vaatad?

Multikaid.

On sul mõni lemmikmultikas ka?

Jaa, Tommy ja Jerry. Ja mul on veel Donald.

On sul veel mõni lemmikmultikas ka?

Jaa. Minu lemmik on teine multikas ka?

Kas sa selle nime ka tead?

Jaa, Superware.

On sul veel mõni multikas, mida sulle meeldib vaadata?

Tommy ja Jerry cartoon on ka.

Mida need Tommy ja Jerry teevad seal?

Mängivad. Tommy on suur ja hiir on väike.

Kas sa vahel vaatad mida sellist ka televiisorist, mida emme ja issi vaatavad?

Jaa, uudiseid.

Mida seal uudistesaatel näidatakse?

Inimesed räägivad seal.

Oled sa veel vaadanud midagi sellist, mida emme ja issi vaatavad?

Ikka...Ma mängisin ja kukkusin tagurpidi mäest alla, seal oli nii libe.

Praegu võib jah väljas libe olla. Aga kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest saatel või filmist?

Tommy ja Jerry ka.

Kas sa saad iga päev televiisorit vaadata või mõni päev ei saa ka?

Ma võin mängida ka, kui multikast aitab. Mul on veel lemmikmultikas ka veel. See on Roosa Panter.

Kas sa midagi naljakat oled ka näinud televiisorist?

Superwares nägin niimoodi, et nii palju wakasid oli seal ja waked tahtsid musi teha.

Kes need waked on? Kas nad inimesed või loomad?

Ei. Nad on... inilad.

Mis värvi nad on?

Pea on kollane, keha on sinine. Aga ühed ühe silmaga ja teised on kahe silmaga.

Kas sa tead, kas nad on päriselt ka olemas või nad on mängult?

Ma sain ühe waka, aga see on mängult.

Kas need waked päriselt ka elavad kuskil?

Jaa, aga ma ei ole seal käinud.

Kas waked elavad Eestis või kaugel välismaal?

Kaugel maal.

Kas sa saad aru ka, mida waked räägivad?

Nad räägivad inglise keeles.

Kas sa saad inglise keelest aru ka?

Jaa.

Kuidas sa aru saad? Kas sa oskad inglise keelt?

Ei. Äkki nad räägivad siis vene keeles. Nad ütlevadki ainult waka.

Oled sa televiisorist midagi hirmsat ka kunagi näinud?

Mm...

On sul vahel hirm peale tulnud, kui sa televiisorist vaatad midagi?

Jaa. Mina tean, et kui ma televiisorist vaatan, siis ma nägin, et ühed kitsetalled mängisid, aga hunt tuli.

See oli hirmus?

Jaa.

Kas hunt sai kätte nad?

Ei. Nad jooksid nii kiiresti.

Kas sa tohid nii kaua vaadata televiisorit kui sa ise tahad või vahel sulle öeldakse, et aitab nüüd küll?

Ma nii palju ei tohi tegelikult multikaid vaadata.

FOTOD

Nr 5. Kas sa siit oled kedagi näinud?

Ma oled teda („Austin Powers“) näinud. See oli natuke naljakas.

Mis seal naljakas oli?

Natuke naljakas oli, kui tema (Austin Powers) astus vee sisse. Ja ma oled seda („Simpsonid“) ka näinud.

Kas sa teistest oled ka midagi näinud või on teised võõrad?

Võõrad.

Nr. 4

Jah, ma olin teda („Garfield“) näinud ja seda („Autod“) ja seda („Kollide kompanii“).

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

See („Kollide kompanii“). Tegelikult mul pole seda plaati enam olemas. Ma olin teda („Pehmed ja karvased“) ka näinud.

Kas sa tead ka millest see saade on? Kes need tädid ja onud on seal?

Ma ei tea. Ma tahan teist pilti vaadata.

Nr 3.

Näitab: „Yakari“, „Tegus Timmu“, „Muumiorulood“, „Jussi multifilmid“, „Võlukarusell“, „Hunt kriimsilm“.

Rohkem ei olnud siit?

Ei.

Nr 2. Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Jaa. Seda („Võsareporter“). Näitab: „Aktuaalne kaamera“ ja kõiki teisi saateid, v-a „Kelgukoerad“.

Sa oled siis kõiki saateid siit näinud peale „Kelgukoerte“?

„Kelgukoeri“ olen ka näinud.

Mis saade see „Reporter“ on?

Seal on loomad ka. Ma olin neid kõike näinud.

Nr. 1. Jaa, ma olin seda („Sõnasõda“) ja tantsutähti ka näinud. Ja seda, seda, seda...(näitab ükshaaval kõiki saateid). Neisid kõiki olen näinud.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kasulik.

Miks televiisori vaatamine lastele kasulik?

(Paus)

Mida televiisori vaatamine head teeb lastele?

Tead, mida ma olin näinud. Siis, kui ma vanasti olin väike, siis ma olin näinud, et ühed loomad võtsid endale sööki, hundid. Ma olin vanasti näinud seda, kui ma titt olin.

Aga sa ütlesid, et televiisori vaatamine on lastele kasulik. Miks televiisori vaatamine on lastele kasulik?

Sest ma olin nii palju multikaid ja uudiseid näinud.

See on kasulik lastele?

Jah.

Kas lapsed õpivad siis multikatest ja uudistest midagi?

Ma tahan pilte nüüd vaadata.

Me vaatasime pildid kõik ära juba.

Selle onu nimi on Austen Powers (näitab Austin Powersi pilti).

Kuule, aga kas sa seda tead, kuidas Austin Powers saab televiisori sisse?

Ma tean, et meil on suur ekraan. Me oleme kahekesi ühes toas minu vennaga. Minu venna on juba 12, nii suur.

Aga kas sa seda tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Jaa. Meil on DVD olemas.

Aga kuidas uudised saavad televiisori sisse?

Lihtsalt tulevad.

Kust nad tulevad?

Televiisorist.

Kuidas nad sinna televiisori sisse saavad?

Ee...kui see numbreid vajutad puldi pealt, siis tulevad.

Kas sa eile vaatasid ka televiisorit? Mida sa eile vaatasid?

Ma nägin vanasti unes ühte uut Austen Powers`i, see oli number kaheksa. Ma olin seda küll näinud, aga tegelikult mul pole seda plaati veel olemas.

Kas sa oled vahel mõnda mängiu ka mänginud niimoodi, et televiisorist näed ja siis mängid samamoodi järgi?

Jaa, venna mängib playstation`it. Mina saan ka seda mängida vahel.

Aga millised saated on sinu meelest igavad või pahad saated?

Ma olin tegelikult näinud ühte igavat saadet. Et kui mina läksin hundimaale, siis kogemata läksin emmega, aga venna oli kaasas ja issi ka. Ma kartsin hunti, aga teisi ei kartnud.

Intervjuu 8: Joosep

Nimi ja vanus: Joosep, 4-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuu kuupäev: 15.02.2011

Mida sulle meeldib teha siis, kui sa lasteaias ei ole?

Mängida nagu siis, kui ma lasteaias olen. Vahel lähen õue ja mängin seal ka.

Aga kui sa mängida ei viitsi enam, mis sa siis teed?

Vaatan arvutist multikaid või telekast. Arvutist ma olen vaadanud rohkem kui telekast. Siis ei lähe mul kunagi igavaks.

Aga milliseid multikaid sulle meeldib telekast vaadata?

Lastesaateid. A tead, arvutifilmid on mulle juba nii tuttavad, et ma oskan ise uut valida. Ma pean noolega sihtima seda arvutifilmi, mida ma tahan vaadata. Siis vajutan seda kasti ja kohe hakkab käima.

Millised filmid sulle meeldivad?

Donald pardi. Ta on selline naljategelane. Tal on sama nii paks ja pikk, et ta on nagu pardi nokaga kobras.

Millised saated või filmid sulle veel meeldivad?

Autofilmid meeldivad. Näiteks McQueeni. Üks roheline auto oli seal väga paha. Ta tõukas McQueeni nii kõvasti rajalt välja, et ta läks nii (viltu) ja ta läks väga katki. Tema nimi oli Kunn. Ja tead Kunnil oli hästi pikk saba. Need on tavaliselt ralliautode sabad. Päril elus ei saa niimoodi saba olla. Siis see ralliauto peab olema päris elus loom. See autofilm on väga äge. Äge laul on alguses.

Millised on veel ägedad saated sinu meelest?

Näiteks M-komando. See on mul plaadi peal. See on hästi äge.

Kes seal tegelased on?

Merisead ja üks mutt. Selle muti nimi on Prillu. Ja tead, Darwini sõber on tegelikult Seiber ja Seiber on paha, aga ta teeskles koguaeg, et hoopis teised merisead on ta sõbrad. Need sõbrad oli temaga nii harjunud, et ta ei tohtinud seda välja öelda, sest muidu sõbrad oleksid hakanud teda ründama, seda Seiberit ära ajama.

Aga kui sa mõtled kõikide lastesaadete ja filmide peal, mida sa sa oled vaadanud, kas sul on mõni lemmiksaade ka?

Ma mõtlen veidike. Mõtled telekast?

Jah.

Aga kas ma võin öelda ka plaadi pealt?

Jah.

No see on siis Pikne McQueen, aga seda ma eriti ei vaata, sest teised filmid on natuke lähedamad.

Mis filmid on lähedamad?

M-komando. A tead see mitme osaga dinosauruste film, see eriti lahe enam pole, sest see jääb ühest kohast seisma. Seda plaati peab natuke parandama.

Kas sa vahel vaatad neid saateid ka, mida emme ja issi vaatavad?

Vahepeal.

Mida sa vaatad emme ja issiga koos?

Selliseid suurte filme ja sõdurite vana aja filme. Tead üks sõdur oli seal ikka eriti loll, mingi kartis hiiri. Hiir peaks hoopis inimest kartma, sest hiir on nii väike. Aga seal olid palju suuremad hiired kui päriselt. Sellepärast see oligi filmis, et enam nii vana aega pole ja hiired pole nii suured. Sellepärast see oli film.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Päris iga päev ei vaata, aga arvutis tahaks iga päev olla. Üks päev ma ei vaadanud ka.

Kas sa tohid televiisorit vaadata nii kaua, kui sa ise tahad või vahel emme-issi ütlevad ka, et nüüd aitab?

Jaa. Vahepeal, kui nad ei taha, et ma enam ei vaata, siis nad ütlevad. Aga ma vaatan päris kaua.

Kas sa vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

Tavaliselt üksi, keegi ei vaata koos minuga. Aga tead, ma ei tahaks üksinda kodus olla, sest kui ukse peal koputatakse, siis ma arvan kohe, et need on emme, issi ja Renate, aga see võib olla mõni võõras hoopiski. Sellepärast ma ei taha üksinda jääda, et äkki ma avan võõrale ukse.

Siis peab küsima, kes on ukse taga. Aga räägi, kas sa midagi igavat oled ka näinud televiisorist?

See mitme osaga dinosauruse film ongi igav.

Kas see on nii pikk või miks see igav on?

Sest see jääb koguaeg ühest kohast seisma.

Kas sa midagi hirmsat oled ka näinud vahel televiisorist?

Ei, neid ma ei vaata. Ma vaatasin ühte asja, mis oli hirmus. Sellepärast ma tahangi emme ja issiga magada. Tead ükskord, kui ma pidin üksinda magama, siis emme tuli mind alguses valvama ja läks enda voodisse. Aga mina tegin sellise kavala plaani, et läks oma tekiga minema ja jäin nende juurde magama.

Miks sulle ei meeldi üksinda magada?

Sellepärast, et ma kardan. Sellepärast, et see video oli nii hirmus.

Mis seal videos hirmsat oli?

Vaata, alguses oli telekas, telekas ei töötanud, tegi halle ja musti värve, aga siis tuli kole tüdruk ja tegi sellist koledat häält. Tal oli kole nägu ja koledat häält tegi ka.

See ehmatas sind ära?

Ma oleksin hakanud peaagu nutma, aga ei hakanud. Ma läksin ära. Mul oleksid peaaegu pisarad jooksnud. Natuke jooksid, aga ma kõva häält ei teinud. Pisarad jooksid, aga kõva häält ei teinud, sest nii hirmus see ka polnud.

Oled sa unes ka vahel midagi paha näinud?

Ei. Tavaliselt ma ei näegi und.

Sa lihtsalt kardad siis magama jääda üksinda?

Jah, see video oli nii õudne. Ma kardan, et siuksed kummitused tulevad. Aga tead, nad ei saa liiga teha, sest nad lähevad minust läbi. Võtavad mõõga ja muutuvad nähtamatuks. Käsi läheb mõõgast läbi ja mõök kukub maha. Aga nad saavad mind ikka tappa, sest nad hirmutavad mind minema. Aga tead, et hirmule saab ise hirmu nahka ajada. Teinekord ma proovin kummitusele öelda, et ma ei karda teda. Siis kummitus arvab, et ma olen tast tugevam, aga tegelikult ei ole. Tegelikult ma ainult ütlen nii. Siis kummitus arvab, et ma muudan mõõga nähtamatuks ja löön teda. See mõök on ikka tugev.

Kuule, aga kas sa seda tead, kuidas film või saade televiisori sisse saab?

Ee...ma mõtlen veidike. Vaata pilt tehakse siukene läbipaistev ja siis koguaeg pannakse pildid üksteise peale. Tuleb üks pilt eest ära ja teine asemele.

Televiisori sees?

Jah. Siis läheb natuke aega televiisori sees pimedaks ja tuleb teine pilt. Ja tead, kuidas plaadiga film televiisori sisse. Selle aparaadi, kuhu sa plaadi sisse paned, juhe on ühendatud televiisoriga. Siis paned plaadi aparaadi sisse ja siis see asi noh, sellest juhtmest läheb see asi, mis teeb filmi. See läheb telekassa ja niimoodi tekib film, kõik see, mis seal filmis juhtub. Samamoodi on ka M-komandoga. Paned sisse ja läheb pilt peale.

Aga kas sa seda tead, kuidas uudised saavad televiisori sisse. Neid ju ei saa plaadi pealt?

Vaata niimoodi, et töömehed teevad sellise läbipaistva pildi. Nagu ma alguses rääkisin. Samamoodi on uudistega ka.

Aga mis sa arvad, kas see, mida me televiisorist näeme, on mängult või päriselt?

Mängult.

M-komando on mängult näiteks?

Jaa, seal on inimese keeles rääkivad merisiga ja mutt. Sellepärast on mängult.

Aga kas uudised on mängult või päriselt?

Päriselt.

Miks uudised päriselt on?

See rääkimine, mis näidatakse ja see pilt, see on päriselt. See, kuidas räägitakse, see ikka pole päriselt...

Jah, ei ole, sest mingi teine keel räägib seal, millest mina ei saa aru. Mulle uudised tegelikult ei meeldigi, aga vahel vaatan.

Kas sa vahel oled mõnda mängu ka mänginud selliselt, et televiisorist näed ja siis mängid samamoodi?

Olen, aga päris vähe.

Aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik, kui nad väga palju vaatavad, sest see mõjub nende silmadele halvasti. Siis silmad tahavad kinni minna. Nad on nii väsinud sellest lahti olemisest ja vaatamisest. Nad tahavad kinni minna.

Kas sinul tahavad ka silmad vahel kinni?

Jah, vahepeal. Aga tead inimesed saavad koguaeg silmi nii kiiresti kinni ja lahti teha, et üks ja sama pilt jääb ette (pilgutab silmi).

FOTOD

Nr. 5. Kas sa siit oled midagi näinud?

Simpsonid ma olen näinud telekast, mitte plaadi pealt. Simpsonid on päris lõbusad. Teised on võõrad.

„Kariibimere piraate“ ma olen ainult natukene näinud. Tead Kariibimere piraadid on ka hirmsad. Selle peale ma ei suutnud hirmule ise hirmu nahka ajada. Mingid luukered olid seal. Mingi üks mees muutus luukereks ja üks naine oli luukerede juures lõksus. Luukered mingi kõndisid.

See oli küll hirmus siis?

Jah. See pealik luukere valas jooki endale suhu ja see jook läks igele poole, tilkus välja igalt poolt. See oli täiega jube.

Mis sa siis tegid, kui jube oli?

Siis ma vaatasin teist kohta ja polnud üldse jube. Aga hirm oli ikkagi. See luukerede koht oli nii hirmus, et siis oli ikkagi hirm, kui ma seda teist kohta nägin. Aga natukene ei olnud ka hirm. Ja tead, Kariibi mere kapten rääkis just seal ja tead ühel oli papagoi. Tema kordas koguaeg järgi.

Nr4. Mida sa siit oled näinud?

Pikne McQueeni olen telekast näinud, Garfieldi olen plaadi pealt näinud ja seda „Kollide kompanii“ olen telekast näinud.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

Pikne McQueen.

Teised saated on võõrad siit sinu jaoks?

Jah.

Nr3. Kas sa siit oled näinud midagi?

Kõiki. Seda, seda, seda, seda (näitab ükshaaval kõiki, v.a. „Adiboo“ ja „Hunt kriimsilm“). Aga seda („Muumiorulood“) ma enam ei vaata.

Miks sa seda enam ei vaata?

See on hirmus. Seal oli mingi selline tegelane. Selles lumeosas oli Atifnati. Ta kõrvetab. Urr teeb Atifnatile ära, ta külmetab.

See sulle siis ei meeldi?

Jah.

Sellepärast ei meeldi, et see on natuke hirmus?

Jah.

Mis su lemmiksaade siit on?

Yakari.

Miks Yakari su lemmik on?

See on nii äge lihtsalt, et ma ei saa öelda, et see on saladus.

Nr3. Kas sa siit oled ka näinud midagi või on need võõrad?

Need kaks ei ole võõrad („Aktuaalne kaamera“ ja „Eesti otsib superstaari“). Ja seda („Reporter“) olen ka näinud.

Mis seal „Reporteris“ tehakse?

Seal räägib ilmateadet. Ennem tulevad tähed ja siis tuleb ilmateade. Aga need kõik on võõrad. Ei, „Ühikarotte“ ma olen ka näinud. Renate (õde) tahaks iga päev „Ühikarotte“ vaadata.

Kas sinule meeldivad ka „Ühikarotid“?

Eriti ei meeldi. Need on suurte filmid.

Nr2. Kas sa siit oled midagi näinud?

„Sõnasõda“, aga need kõik on võõrad.

Aga „Kättemaksukontorit“?

Olen. Ma ei teadnud, et see on „Kättemaksukontor“. Ma teadsin, et seal on see mees, aga seda naist ma ei tundnud ära.

Sa vaatad seda?

Tavaliselt vaatan.

Kas see pole hirmus?

Vahel on natuke. Pane nüüd teine pilt. Need on võõrad.

Intervjuu 9: Oliver

Nimi ja vanus: Oliver, 5-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuu kuupäev: 08.02.2011

Mida sulle meeldib teha siis, kui sa lasteaia ei ole, vaid oled kodus?

Mulle meeldib teha kõige rohkem... et vaata alles siis, kui ma lasteaeda tulen, siis mulle meeldiks võtta PSP autosse ja mängida seda nii kaua, kui me lasteaeda jõuame.

Aga kui sulle õhtul tullakse lasteaeda järgi, mis sa siis kodus teed õhtul?

Siis ma...siis mul on kodus...Siis ma vahetan kodus selle mängu ära ja panen teise. Ja siis ma mängin natuke arvutiga. Tegelikult, kui ma koju jõuan, siis ma vaatan natukese aja pärast multikat ja siis mängin arvutiga. Aga...kui mul näiteks mingi hästi pikk vaba päev tuleb, siis tuleb mulle see sõber Villem koju.

Ahaa.

Ta tuleb mulle Saaremaale koju, sest tead sa muidu ta elab Tallinnas. Siis ta tuleb Saaremaale elama.

Aga kui ei ole nii palju vaba aega ja see sõber sulle külla ei tule?

No...kui mul see sõber ikka külla tuleb, siis ma ütlen, et aita mul sealt PSPst edasi saada, aga kui nii palju vaba päeva mul ei tule, siis ma püüan sealt kuidagi ise edasi saada.

Aga kui sa arvutiga ei mängi, vaid vaatad televiisorit. Mis sa siis televiisorist vaatad?

No siis ma...mulle meeldib sealt üks mu väga lemmikmultikas. Arva, mitu neid on. Üks, kaks, kolm.

Kas sa tead nende multikate nimesid ka?

Üks on see...no nende nimesid ma ei tea, aga ma tean, mis elukad seal on.

Kes seal on?

Mulle meeldib ühe mõõga mehe multikas ja selle nimi on Jack Jack.

Aga teise multifilmi? Kes seal on?

See teine on mingi robot. No ma räägin parem teistest, mis mu lemmik on. See on...selle teise lemmikmultika nimi oli Ben Ten. Tead küll, Ben Ten on tavaliselt inimene, aga tal on käe peal selline võime elukate kell. Ta saab end muuta igaks koletiseks. Siis on kaks Ben Teni. Üks Ben Teni multikas ja teine Ben Ten. Üks Ben Ten on väike, teine suur. Nad ei ole ühes multikas. Ainult osades. Tavaliselt, kui üks multikas lõppeb, siis ta näitab reklaami, mis multikas hakkab. Kui hakkab roboti multikas, siis roboti multikas on kõige lähedam.

Aga kui sinul on selline kell nagu Ben Tenil, kas sa saad ennast ka siis muuta niimoodi?

Ei päris elus siukest kella olemas pole.

Aa, et päriselt muuta ei saa?

Multikas saab ainult nii teha. Aga vaata siukene kell on olemas küll. On näidanud reklaami peal, et paned selle kella käe ümber ja siis selle kellaga on siuksed jääelukad kaasas. Paned siia ja siis saad siia vajutada. Siis saad selle pealt ära lihtsalt võtta ja mängid, et sa oled see elukas. Kui tagasi vajutatad, kui tahad teiseks muuta, paned teise.

Aga milline su lemmikmultikas on televiisorist?

Televiisorist ongi see kõige lemmikum Ben Ten. Need kolm multikat ongi mu kõige lemmikud.

See Jack Jack, Ben Ten ja siis ...?

Jaa ja siis see robotimultikas. See robot on maailmatugevaim. See on isegi raudhiiglasest tugevam. Kuule ja tead sa, et see robot on nii tugev, et see tõstab isegi...see on raudhiiglasest väiksem, aga ikkagi jaksab ühe sõrme peal tõsta tema jalga. Ta saab isegi visata teda. Ta on väga tugev.

Nii tugev?

Jaa, ta saab lennata ja tulistada. Tal tuleb hästi palju vüslaid välja...mingi tuhat. Sellest tangi autost veel rohkem. Kõikidest rohkem. Raudhiiglasest veel palju rohkem.

Kas sa peale selle kolme multifilmi vaatad veel mingeid multifilme või lastesaateid?

No lemmikuid mul rohkem ei ole, aga tavaliselt mõned multikad on nii naljakad, et tahan neid vaadata.

Aga kas sa mõnda suurte inimeste saadet oled ka kunagi vaadanud?

Ei ole.

Midagi, mida näiteks emme ja issi vaatavad.

No siukeste saadet ma pole vaadanud, aga tavaliselt ma olen siis oma arvutis. Meil on kolm arvutit. Üks multika vaatamiseks ja teine on mängu. Aga see PSP...Ma ütlesin, et see PSP on nii lahe, et siis ma ei osta enam ühtegi mänguasja, aga jälle hakkas pihta see lego ninjade värk. Uued legod tulid poodi. Friikartulipoes ei olnud kunagi lego ninjasid ja nüüd kaubaauto kogemata tõi. Pole üldse märkand, et lego ninjad on seal.

Legoninjad sulle meeldivad?

Jaa. Mul on must, sinine ja punane. Minu sõbral on ainult must ja sinine. Punast ei olegi.

Aga räägi, kas sa midagi hirmsat või õudsat oled ka televiisorist näinud?

See roboti film ongi õudne ja Jack Jack ja Ben Ten.

Miks need on õudsad?

Sellepärast, et seal roboti multikas tulevad alati need pahad. Isegi ussirobotid ja siis seal tulevad veel, las ma mõtlen, mingid pahad tulevad oma robotitega. Neil mingid asjad ripuvad alla. Ja siis seal Jack Jackis tulevad ka mingid robotid. See Jack Jack ise on mõõgaga inimene. Hästi tugev inimene.

Kas sa vahel oled kartnud ka mõnda saadet või filmi?

Päh, ma ei karda mitte midagi. Kõik filmid on mu lemmikud ja ma ei karda neid. Need filmid, mis mu lemmikud on, neid ma ei karda. Mõned multikad on nii igavad, aga ma ikka ei karda. Mõned multikad pole kollimultikad. See üks multikas on naljamultikas. See mulle ei meeldi. Seal on mingi kolm inimest.

Miks see sulle ei meeldi?

Ma ei tea.

See on titekas?

Nojah, mulle meeldib kõige rohkem see Jack Jack ja robotid.

Kas Jack Jack on piraat?

Ei, Jack Jack on mõõgaga inimene. Ta tapab kõik robotid. Ta on hea, mitte paha. Need robotid on seal pahad.

See tuleb televiisorist või plaadi pealt?

Televiisorist. Plaadi peale ei ole Jack Jacki. Aga tead sa mu sõbral on...mu sõbral on PSP, kaks telekamängu ja hästi palju telekamänge. Mul pole lihtsalt telekamängu, ainult PSP. Aga tema nimi on Villem ja ta on täiesti hulluks läinud, ainult raiskab raha. Tema emmel on nii palju raha, et ostab kõik legoninja värvid ära. Valge on jää, sinine on elekter, must on maa kaitsejõud.

Kus sa neid legoninjasid näinud oled?

Poes.

Kas neist on multikas ka tehtud?

Neist pole kunagi multikas. Ainult reklaam. Ta ütleb seal: „Tõmba õige kaart, vali õige relv.“ Selline reklaam.

Muud ta ei ütle. Siis sa paned talle relva kätte ja mütsi, rätiku pähe ja paned selle keerutaja asja peale ja paned ta keerlema. See, kellel pikali kukub legoluukere või legoninja, see võidab relva. See, kellel

esimesena saavad relvad otsa, on kaotaja. Ja siis võib uuesti algusest jälle hakata. Aga ma ei taha seda mängida, nii igav on see keerutaja asi.

Aga kas emme lubab vaadata televiisorist kõike, mida sa ise tahad või ta keelab ka vahepeal ja ütleb, et seda ei tohi vaadata?

Ta lubab mul ükskõik, mis multikat vaadata, aga vahepeal ta tahab ise sealt uudiseid. Siis ma vaatan oma väiksest arvutist.

Kas sina uudiseid ka vaatad?

Ei. Villem vaatab natuke suurte inimeste multikaid. Üks suurte inimeste multikas mulle meeldib. See on see naljamultikas. Alati üks inimene proovib palli peale hüpata ja kukub vette. Ja siis üks proovib ronida ja pops lükkab teda, siis ta kukub sopesesse vette.

Sul on Spidermani pluus. Kas sa Spidermani oled ka näinud?

See Spiderman on mul isegi plaadi peal. Mu sõbral ja minul on isegi see multikas. Mu sõbral on ka.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata. Aga tead sa, et Villem pani mulle PSP mängusi hästi palju maailmu. Vajutasin kogemata midagi sellist nuppu, mis võttis kõik maailmad ära. Ainult kolm maailma jäi- maakera, vurr ja must maa.

FOTOD

Nr. 1

Kas sa siit tead kedagi?

Siit ma olen näinud...kuule ma tean, kes ta on. Ei, see ei ole see ikka. Neid filme ma siit pole näinud. Ma ei tunne nende nimesid. Aga seda („Kättemaksukontor“) ma olen näinud.

See on „Kättemaksukontor“

Ma tean, see on ohtlik naine. Ma olen näinud seda filmi.

Kas see meeldib sulle või see on igav?

Meeldib.

Mis seal tehakse?

Seal püüakse pahasid.

Kas hirmus pole, kui nad pahasid püüavad?

Ei, aga vaata ükskord oli kogemata keegi inimene pimedas ja siis ta...siis üks mees läks ütles sellele tüdrukule, ta nimi oli Betti. Siis ta ütles, et ära nimeta mind Bettiks ja see mees kukkus kahekorruselisest trepist ja siis kadus ära.

Siis need uurisid ja see ütles, et kõik on okei. See (Marion) seal ütles, et Betti ehmatas teda ja lülitas voolu välja. Siis see läks korraks arvuti juurde ja ütles, tule vaata, mis meil siin on. Siis see (Frida) vaatas, mis meil siin on. See see (Marion) nägi, et pastakas liigub. Siis see (Frida) sidus niidi sinna külge ja pani näpu laua alla ja siis liigutas näppu ja siis pliiats liigutas. Ja siis ta ütles, et on omad asjad, mida ei juhtu.

See oli trikk siis?

Jah, aga ennem liikus niimoodi ka, mida ta ei liigutanud.

Kas sa siis kartsid ka?

Ei kartnud. Seda tegi Betti. Betti on nähtamatu. Ainult valge käes ta ei ole nähtamatu. Ainult pimedas on ta nähtamatu.

Kas sa seda „Tantsud tähtedega“ oled ka näinud?

Olen. Rohkem filme isegi pole näinud siit filme.

Pärast saadete nimetamist.

See on see „Sõnasõda“ või?

Jah.

Seda olen näinud. Pane korraks teise pildi peale.

Nr. 2.

Siit ma olen näinud seda („Rääkimata lugu“), seda („Kelgukoerad“) ja seda („Eesti otsib superstaari) ja seda („Võsareporter“), seda („Reporter), seda (Dr. House) ja seda ka veel („Aktuaalne kaamera“).

Aga millest see „Reporter“ on?

See näitab, mis ilm tuleb. Kui ta ütleb, et välku lööb, siis tuleb välk. Aga ma ei tea, kuidas ta seda teab. See tädi teab nii hästi.

Seal ma ei tea midagi. Sellest ma ei tea midagi ja sellest ka. No sellest („Aktuaalne kaamera“) tean.

Mis sa sellest tead?

Tegelikult ei tea ka. Ainult sellest („Reporter“) tean.

Kas see („Aktuaalne kaamera“) on samasugune nagu see („Reporter“)?

Ei ole. See on teistsugune.

Mis nad seal („Aktuaalne kaamera“) teevad?

No seal nad näitavad, mis juhtus näiteks teisel maal, et kas vaata...kas lumi vajutas katuse sisse või üks mees uppus ära. See on „Kelgukoerad“. See on politseifilm ja see ohtlik naine („Kättemaksukontor“) on ka politseifilm. Pane korraks edasi.

Nr. 3.

Mida ma olen siit näinud? Oh sa poiss. Seda olen näinud („Muumioru lood“). Näitab edasi kõiki saateid.

Kas sul on siit mõni lemmik ka?

Yakari, Jussike ja Timmu. See ei ole („Hei, Pöialpoisid“), see on natuke liiga topakas.

Nr. 4

Simpsonid olen näinud ja rohkem pole.

Kas „Simpsonid“ meeldivad sulle või ei meeldi?

Oot, oot, oot, kus paned nüüd. Selle („Kariibimere piraadid“) reklaami ma olen näinud ja Simpsonid filmi.

Sa oled „Kariibimere piraadid“ filmi näinud või ainult reklaami?

Ainult reklaami. Pane edasi.

Nr. 5

Kuule see film („Autod“) mul ju kodus on ja see osa ka isegi. Seda („Pehmed ja karvased“) ma olen näinud. See Garfield mul on. Ma ei tea, kas see on film või mäng.

See on film, the movie, inglise keeles film on siia peale kirjutatud. Aga mis see „Pehmed ja karvased“ on?

No vaata seal on mingi jänku ja põrsas ja kõige lähedam on mingi suur habemega mees. Ja siis on seal isegi...ja siis on seal isegi, tead küll, nende president. See on nendel, kellel prillid ees on, aga nendel, kellel ei ole prille ees, need ei ole.

Teistest oled ka midagi näinud või teised on võõrad?

Natukene seda reklaami („Kollide kompanii“) olen näinud, kui ma hakkasin Piknet vaatama. Pane edasi.

Pildid on nüüd otsas. Aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

See on kahjulik sellepärast, et silmad lähevad sul haigeks. Siis sa pead hakkama prille kandma. Aga mida rohkem sa porgandit sööd, seda tervemaks sul silmad lähevad.

Aga sa ikka vaatad ju televiisorit, kas see siis pole kahjulik?

On küll. See on alati kahjulik. Vaata siis, kui ma tunnen, et silm hakkab natukene siit vesistama, siis ma ei vaata.

Kas vahel väsivad silmad ära või hakkavad vesistama niimoodi?

No kui ma tunnen, et hakkab valutama. Ma ei tunne, aga ma tean, millal hakkab valutama. Kui mul tuleb see meelde, siis ma ei vaata enam.

Aga kas vahel, kui emme ja issi ei luba sul mingit saadet vaadata, oled sa salaja ka vahel midagi vaadanud ikkagi?

Ei ole.

Oled sõnakuulelik siis.

Jah. Aga vaata see Villem on paha poiss. Villem alati õpetab mulle neid pahasid mängu.

Aga vaata paljud need saated, millest sa rääkisid, on ju inglise keeles. Kuidas sa neist aru saad?

See („Autod“) pole midagi inglise keeles. Minul on see film olemas ja see on eesti keeles seal.

Aga kas sa vahel oled niimoodi ka teinud, et sa näed televiisorist midagi ja siis sa mängid ise samamoodi järgi või teed niimoodi, et sa oled see tegelane?

Ainult seal Ben Tennis.

Kas sa mängid, et sa oled Ben Ten?

Ei, ma mängin, et ma saan muuta ennast koletiseks. Kõige lähedam on see Sonik. See Sonik on üks elukas. Hästi kiire, aga hästi nõrk. Punane on hästi aeglane, aga hästi tugev. Aga tead sa mida? Kui sealt tagant tuleb üks tolm ja need ei jõua joosta, siis Sonik hoiab neil kätest kinni, sest Soniks jookseb veel kiiremini nendest.

Kas sa oled ka niimoodi mänginud?

No ma ei jõua nii kiiresti joosta. Sonik jookseb niimoodi, et toss tuleb. Sonik jookseb isegi tulest kiiremini. Näiteks kui mingi auto sõidab, siis Sonik jookseb kohe autost mööda niimoodi, et keegi ei näe. Kõikidest, kõikidest. Ja tead sa, et ta on nii vapper, et ta saab isegi kivide peal hüpata ja puude peal. A tead sa, et Sonik saab ennast muuta kollaseks ja kollane on hästi tugev. Kollane on punasest tugevam.

Aga räägi, mida sa naljakat oled näinud televiisorist?

Naljakas on tead see...Naljakat ei ole üldse näinud.

Äkki ikka oled vahel naernud millegi üle televiisoris?

Ei ole, aga üks multikas on hästi naljakas. Seal üks tahab katuse pealt alla hüpata. Siis ta kukub maha, aga pörkab uuesti üles. Jälle hüppab alla, aga ikka pörkab.

Haiget üldse ei saa?

Ei. Ja siis ta kõnnib mingi vee peal ja maa pörkab teda.

Aga kuule, kas vahel on niimoodi ka olnud, et emme ütleb, et sa oled juba nii kaua telekat vaadanud, et aitab nüüd küll?

Siis ma kuulan ikka sõna. Aga siis, kui ta ütleb, et kas sul on....et sul on juba silmad väsinud, siis ma panen korraks silmad kinni ja puhkan silmi.

Kas sa pärast vaatad siis edasi?

Jah.

Selge. Nüüd on kõik küsimused mul ära küsitud.***Intervjuu 10: Sander***

Nimi ja vanus: Sander, 5-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole, kuid vahepeal tulevad osad õues mängivad lapsed akna taha vaatama.

Intervjuerimise kuupäev: 08.02.2011

Mis sulle siis meeldib teha, kui sa lasteaias ei ole, oled kodus?

Kodus mulle meeldib seda teha, kui ma õues olen enda hoovis.

Enda hoovis?

Jah, mulle meeldib seal kõige rohkem mängida. Ma vahest panen enda kalluriautosse liiva ja viskan lund.

Ja siis, kui mul seal teises kohas on hästi palju vett, siis ma viin kalluri sisse ja vesi kaob minema.

Aga mis sa siis teed, kui õues on juba pime ja õues ei saa enam olla?

Siis ma vaatan multikaid.

Mis multikaid sa vaatad?

Ma ei tea.

On sul mõni lemmikumultikas ka, mida sa alati tahad vaadata?

Jah. Mulle meeldib kõige rohkem Pikne McQueeni multikas.

Kes seal multikas on?

Seal on Pikne McQueen. Ta on auto.

Kas see on sul plaadi peal või see tuleb telekast?

See tuleb telekast või arvutist, vahel tule kõvaketta pealt.

Siis sa pead küsima, et keegi sul selle mängima paneks?

Jah. Ma muidu ei oska.

Mida sulle veel meeldib telekast vaadata?

Mulle meeldiv vahest ka Muumisid vaadata.

Ahaa, Muumisid. Millised on veel head lastesaated sinu meelest?

Siis on veel...paus.

Kas sa eile ka vaatasid telekast midagi?

Jah. Alati siis, kui ma lasteaiast ära lähen ja koju jõuan, siis juba multikad käivad. Aga üks päev ma natuke tagasi...ma käin ka vahel lauluringis, õppin seal laule.

Siis see päev sa ei saa multikaid vaadata?

Ei, saan ikka. See tuleb siis, kui mul lauluring on läbi. Kui lauluring lõppeb, lähen koju ja siis hakkavad.

Ahaa, nii et siis sa saad ikka vaadata. Aga kas sul on mõni lemmiktelgelane ka mõnest saatest?

Pikne McQueen. Mul on ka kodus pikne McQueeni mänguasi.

Miks sulle see Pikne McQueen meeldib?

Sellepärast, et see on mu lemmikfilm. Ma tahaks seda iga päev vaadata.

Mis seal nii lähedat on? Mis see auto teeb seal?

Sellepärast auto meeldib, et ma tahaks endale ka kunagi suurena sellist Pikne McQueeni osta.

Aa, sa tahaksid endale ka sellist autot?

Jah.

On see hea auto?

Jah.

Kas see auto räägib ka?

Jah.

Mis see auto räägib?

No ma ei tea.

Aga kas sa vahel on mingeid suurte inimeste saateid, mida emme-issi vaatavad, ka vaadanud?

Vahest olen vaadanud ja vahest ei ole.

Mida sa vahel oled vaadanud emme-issiga koos?

Nendel on niisugused rasked nimed, mida ma ei tea.

Aga mis seal saadetes on või mis seal tehakse?

Seal on suured onud ja tädid.

Oled sa aru ka saanud, mis nad seal teevad?

Äkäa. Ühed räägivad seal inglise keeles ja ühed räägivad eesti keeles. Ma ei saa nendest ka vahest aru, mis nad seal räägivad.

Aga sa siis vahel ikka vaatad, kui nad räägivad?

Mhnh.

Kuidas sa siis aru saad, mis nad seal teevad?

No ma natukene saan aru.

Sa vaatad ja saad aru selle järgi?

Mhnh.

Kas emme või issi vahel ütlevad sulle ka, millest see saade või film on?

Ei ütle.

Aga sa jääd seda siis sellepärast vaatama, et emme ja issi vaatavad?

Mhnh.

Kas teil on kodus üks televiisor või mitu?

Meil on üks televiisor all ja kaks arvutit on üleval. Üks on emme arvut ja teine issi arvut.

Aga kas vahel on niimoodi ka, et sina tahaksid midagi televiisorist vaadata, aga sa ei saa, sest emme ja issi vaatavad juba midagi?

Ei. Kui ma ütlen neile, et tahan multikat, siis nad panevad minule.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või päris iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata.

Aga ülepäeviti või nädalas mitu korda?

Jah, vahest. Iga päev ei vaata, iga päev vaatan.

Aga kui sa hommikul lasteaeda tuled, kas sa siis vaatad ka midagi telekast?

Ei vaata.

Hommikul ei jõua vaadata, jah.

Mõned on pikad. Ükskord issil oli väga kiire, sest ta magas kaua ja ta pidi veel siis kiiresti tööle minema. Siis ta ütles, et me ei tohi enam jalutada. Ma tahtsin jalutada, aga ma ei saanud. Ükskord ma sain jalutada sinna poole nurgani ja siis tagasi.

Siis sa pidid kiiresti tegema

Jah.

Aga kas sa midagi lõbusast või naljakat oled ka televiisorist näinud?

Jaa, olen.

Mida näiteks?

Ma päris ei tea, aga...

Mis sind naerma ajab vahel? Mida keegi teeb sellist, mis on naljakas?

Kui ma Pikne McQueeni vaatan, siis ta teeb vahel midagi naljakat. Ükskord ta sõitis katustele niiviisi.

Katustele sõitis?

Jah. Seal oli okkad.

Katusel olid okkad?

Jah.

Ja mis siis sai?

Siis Matu pani talle konksu taha ja tõmbas üles.

See oli selline naljakas koht jah?

Jah.

Aga kas sa midagi kurba oled ka televiisorist näinud?

Vahest ei ole ja vahest olen.

Kes see on näiteks kurvastanud telekas?

Ma päris ei tea.

Aga kas sa midagi hirmsat oled ka näinud, mis teeb niimoodi hirmu peale kohe?

Ükskord Pikne McQueenis see roheline auto tegi niiviisi ja siis niiviisi ja pidi peaaegu katki minema.

Pidid peaaegu kokku põrkama?

Ei, üks tegi talle niiviisi ja siis läkski niiviisi (vingerdab käega). Ja siis läks niiviisi maha, ümber.

Kas sa oled vahel kartma ka hakanud mõnda asja niimoodi, et paned vahel silmad kinni?

Jah, vahel ma vaatan hulle multikaid ja panen siis silmad kinni. Lähen kohe minema. Need on väga õudsad. Õudne multikas, ma ei taha seda enam kunagi näha.

Mis seal õudsat oli?

Tal oli niukene nägu (teeb krimpsus nägu). Väga hirmutav nägu oli.

Suu oli kole või hambad olid suured?

Suured olid jah hambad ja ta oli väga külm. Ta võis maja jääks teha. Ta oli väga külm.

Kas see oli lumekuninganna?

Ei, see oli niisugune Urr.

Aa, ma tean küll teda. See on päris hirmus jah?

Jah. Oled ka niisugust koletist näinud?

Jah. Sa siis panid silmad kinni?

Jah. Siis ma läksin kohe üles.

Aga kuidas sa teada said, et enam ei ole koletist ja võib jälle muumisid vaadata?

Siis ükskord oli edasi ja siis ma vaatasin, et üks, kaks, kolm korda tuli hea. Aga siis Urr tegi veel niiviisi, et külmutas lõkke ära. Väga suur lõke oli, aga ta külmutas ära. Jääks ei läinud puud. Ainult tuli kustus ära.

Oled sa kuskil saates veel näinud sellist hirmsat tegelast?

Enam ei ole näinud.

Aga mis sa arvad, kas see külm Urr on päriselt ka olemas?

Mkmmk.

Ta on ainult seal multikas?

Jah. Aga ükskord pidi helistama emme Urrile, aga ma ei teadnud, kuidas ta helistab.

Aa, ta pidi Urrile helistama?

Jah, et ta külmutaks mu mänguasjad ära.

Helistas ka siis või?

Ei.

Kas sul olid mänguasjad laiali või miks emme tahtis, et Urr su mänguasjad ära külmutaks?

Et ma ei olnud voodis, sellepärast tahtiski kutsuda.

Ahsoo, sa ei tahtnud magama minna.

Jah, ma tahan terve aeg üleval olla. Ükskord ma magasin emme juures nii sügavalt terve öö.

Aga, kas siis, kui emme ütles, et ta helistab Urrile, sa läksidki magama?

Jaa, läksin.

Kas sa kartsid ka natuke, et mõtle, kui helistabki Urrile?

Jaa. Ma nii väga kardan. Ma ei taha, et Urr päris minu juurde tuleb. Ma põgeneksin siis kohe Tallinnasse.

Kui Tallinnas on veel üks, siis lähen Soome. Kui Soomes on veel, siis lähen Inglismaale. Kui Inglismaal on veel, siis lähen soojale maale. Siis päikene soojendab ta üles ja siis ta soojneb. Siis Urr sureb ära ka.

Kaob ära siis.

Jah, Urr kardab ju päikest.

Mis sa arvad, kas päriselt ka Urr elab kuskil?

Mina ei ole teda kunagi kuskil näinud. Ta vist valgel ei tulegi välja.

Ta on siis ainult pimedas elab kuskil?

Mhmm.

Või ta on ainult seal Muumimaal?

Ainult multikates on. Ma ei usu, et ta päris Eestis on.

Aga kas emme ja issi lubavad sul kõike vaadata, mida sa tahad?

Jaa, lubavad. Aga öösel nad ütlevad...Ma lähen vahel ka kell 10 magama. Ükskord Pikne McQueen kestis nii kaua, et issi ütles, et magama ja kestis ikka veel edasi.

Mis siis sai?

Siis lõppes ära.

Nii et said lõpuni vaadata?

Jah.

Kui kaua sa siis üleval pidid olema?

No umbes 800 tundi.

Aga kas sul oli siis tegelikult juba uneaeg, kui see käis?

Jaa.

Et sa oleksid pidanud ammu juba magama?

Jaa, aga ikkagi kestis.

Siis issi lubas vaadata lõpuni?

Mhmm. Aga ma pesen vahest ka hambaid puhtaks. Mul laste hambapasta. Ta on sinist värvi hambapasta. Ma ostsin uue, üks sai mul täiesti tühjaks.

Aga kas siis, kui sa seda autode filmi vaatasid ja hambaid pesema läksid, kas sa siis nägid unes ka seda pärast?

Jaa, nägin. Ma nägin nii kaua, et mul vajusid silmad kinni. Siis ma vaatasin mingeid muud unesid. Siis ma nägin, et läks ma läksin üksinda koju ja kedagi ei olnud. Siis ma läksin issi töö juurde ja hakkasin suure autoga töötama.

Sina hakkasid?

Jah.

Unes nägid siis seda?

Jah.

Kas see oli samasugune auto nagu seal McQueeni filmis?

Jah, oli.

Kas sa siis juhtisid seda McQueeni autot?

Jah, juhtisin nii kiiresti, et...Nii kiiresti, et oleks peaaegu kummuli läinud auto. Nii kiiresti tegi. Aga õnneks ma sain neist autodest mööda. Ma arvasin, et ta tuleb minu pihta. Ta oli niiviisi ja siis ma oleksin peaaegu otsale pihta läinud. Natuke läks ots vastu ja läks kohe niiviisi (näitab kätega, kuidas üks auto teist riivas).

Oli hirmus ka?

Jah.

Tahtsid sa siis kohe üles ärgata?

Jah, tahtsin. Ma läksin siis kohe üles ja siis ma veeresin niiviisi ja siis kukkusin niimoodi trepist alla pots-pots.

Kukkusid unes?

Jah.

Oli siis hirmus ka?

Jah. See oli täiesti valus. Ma sain igasse kohta mingid muhud. Igasse kohta pidin kreemi panema. Siis ma ei saanud enam liikuda, pidin ainult kodus istuma.

Kas sul läks midagi katki?

Jah, siit läks (jala) pealt. Verd tuli. Ma näitan, kui suur auk oli. Umbes nii suur (paneab sõrmed ringiks kokku) auk oli.

See juhtus siis, kui sa kukkusid trepist?

Jah.

Aga see juhtus unes? Kas sa siis oli juba hirmus ka, et peaks nüüd ruttu üles tõusma?

Jah. Siis oli juba nii valge, et...Ja siis panin uuesti silmad kinni. Siis hakkasin midagi muud vaatama ja siis tuli jälle see, et läheks magama. Aga mul on niisugused värviasjad, igasugu pintslid ja veetopsikud, millega saab niiviisi teha.

Oled sa kunagi veel midagi hirmsat unes näinud või see oli ainult üks kord?

Ei ükskord ma vaatasin, et keegi pani mulle Matu pähe, aga ma vaatasin, et keegi ei pannud.

Aga räagi, kas sa televiisoris mõnda politseifilmi oled ka näinud?

Jah.

Milliseid sa oled näinud?

Niukseid vahvaid filme, milles on politseid.

Kas sulle politseinikud meeldivad?

Jah. Mul on politseiauto ka.

Aga kas sa mingit tulistamist või tagaajamist oled ka näinud teleasaadetes?

Jah.

Kus saadetes need on?

Need on niuksed pahad saated, mida ma ei taha koguaeg vaadata. Vahest juhtub niiviisi, et üks puu kukub ühele majale peale ja maja läheb...Aga tead sa ükskord üks maja läheb minu kodu läheduses katki.

Päriselt läheb katki või..

Ei, päriselt läheb. Suur vana puu läks pooleks. Ta on kõige kõrgem. Kõikidest puudest kõige kõrgem.

Kas sa mõnda õudussaadet oled ka vaatanud või neid lapsed ei vaata?

Ei. Need on suurte inimeste saated. Ükskord ma tahtsin vaadata ühte, aga issi ei lubanud. Kell oli juba poolüksteist.

Mis saade see oli selline, mis seal tehti?

Ma ei vaadanud seda lõpuni. Issi käskis magama minna. Enne seal olid niisugused jutud. Aga tead kui vaikselt ma hiilin.

Millal sa hiilid, õhtul või?

Jah, õhtul.

Kuhu sa hiilid?

Trepist alla, lähen teisi segama.

Siis, kui teised vaatavad telekat või teevad midagi?

Mhmm.

FOTOD

Nr. 2

Ma olen näinud seda („Võsareporter“), seda („Eesti otsib superstaari“), seda („Aktuaalne kaamera“) ja „Reporterit“ olen ka näinud.

Mis saade see „Reporter“ on?

Noh, niukesed reporterijuhtud, mis vanaema tihti huvitavad.

Vanaema huvitavad need?

Mhmm.

Kas sind ka need jutud huvitavad või sinu jaoks on need igavad?

Mind huvitavad kõige rohkem liiklusõnnetused.

Ahhaa, neid sulle meeldib vaadata?

Jah, kõige rohkem.

On seal vahel midagi hirmsat ka olnud mõnd õnnetust?

Ma ei tea. Vist on jah.

Nr. 3

Ma olen näinud seda („Hei, põialpoisid“) ja siis ma olen veel seda („Muumioru lood“) näinud.

Teised lastesaated on võõrad?

Mhmm.

Nr. 4

Ma olen näinud neid („Simpsonid“).

Kas veel midagi?

Nr. 5.

Ma olen näinud seda („Autod“).

Kas sa teistest oled ka midagi näinud või on need sinu jaoks võõrad?

Natukene on küll võõrad.

Kuule, aga kas sa vahel oled niimoodi ka teinud, et sa oled telekast näinud midagi ja siis sa mängid seda sõpradega järgi?

Mhmmh.

Mida sa näiteks mänginud oled?

Olen mänginud politseimängusid, robotimängusid ja tulistamismängusid ja politseimängusid.

Kas sa püüad siis teha niimoodi nagu televiisoris?

Jah.

Kas sa mängid üksinda või sõpradega koos?

Vahel mängin sõpradega. Mul on üks sõber Sten, kes mängib minuga.

Mis mäng te mängite Steniga?

Mesilasemängu ja siis vahest ta tegi niimoodi, et oli surnud ja siis hakkas mind taga ajama. Ma läksin kohe emme juurde ja sõin ühe koogikese. Siis läksin tagasi. Ükskord me hiilisime pimedas. Mina ei tahtnud siis midagi süüa, kui oli söögiaeg.

Mis Steni lemmikmäng on?

Steni lemmikmäng on mesilasemäng.

Kas sa tead, mis Steni lemmiksaade on televiisorist?

Ei tea vist.

Aga kas sa vahel oled niimoodi ka teinud, et emme või issi ütleb, et ütleb, et aitab nüüd küll teleka vaatamisest või ära seda saadet vaata, siis sa ikka salaja vaatad?

Mhmmh. Aga ma olen vahest maiasmokk. Ma tahan kõige rohkem maiustust.

Aa, hoopis maiasmokk oled?

Mhmmh.

Aga räägi, kas niimoodi on ka olnud, et emme või issi ütleb, et ära seda saadet vaata, see on kole, kas sa siis oled salaja ikkagi vaadanud?

Jaa.

Mis saade see on olnud?

Vahest on niiviisi juhtunud, et üks asi...üks asi juhtus kunagi niimoodi, et päriselt Titanic uppus ka, päriselt uppus.

Kas sa nägid Titanicu filmi ka?

See oli õudsam film. Ühed inimesed said ühes filmis täiesti vigastada. Täiesti mingi õli tuli mingi katuselt välja.

Nii et see Titanic oli ka hirmus film?

Jah. Mingi kümnesada tuhat inimest olid ja kümme said vist päästa või kümnesada sai vist meresse.

Kas sa terve pika filmi vaatasid lõpuni?

See oli kõige pikem. Ma oleks seda muidu terve öö jäänud passima. Ma lähen siis pikali magama heitnud.

Kas sa siis ei viitsinud enam vaadata, ei vaadanud päris lõpuni?

Mhmmh. Mul silmad niimoodi (kissitab silmi) väsivad ära.

Kas sul vahel väsivad...näiteks jalad hakkavad surisema või väsivad silmad ära, kui sa midagi vaatad?

Vahest. Vahest mul jalad, vahest mul kurk on haige ja siis vahest ka...vahest lõin ka puu otsa. Siis vahest aitan issit ja...me pidime kuskil kunagi lõket tegema. Aga ma ei tea, keda me sinna külla kutsume. Steni.

Aga mis sa arvad, kas sellest, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele midagi kasu ka?

Jah, on kasu küll.

Mis kasu?

Ma käisin ükskord Stenil külas ja vaatasin midagi seal.

Aga on see kasulik? Kas see teeb lastele midagi head, et nad vaatavad televiisorit?

Jaa, teeb.

Mis see head teeb lastele?

See teeb niiviisi, et minu see film ajab mind naerma. Ükskord ajas niiviisi, et ma lausa kohe läksin padja peale ja kõndisin trepist alla. Aga tead sa, ükskord ma läksin Muhumaal paljalt õue ja viskasin end lumehange. Siis läksin sauna tagasi ja panin lund täis niimoodi kõhu peale.

Oi, niimoodi tegid. Täitsa huvitav. Aga sa arvad, et televiisori vaatamine on lastele kasulik sellepärast, et televiisori vaatamine on naljakas?

Mhmmh.

Aga mis sa arvad, kas see kahju ka teeb midagi lastele, et nad televiisorit vaatavad?

Jaa, teeb küll. Ükskord oli üks nii julm multikas, et ma oleksin peaaegu minestanud, aga õnneks ei minestanud. Aga tead sa, mul on üks kena auto. See on niukene džiiibike roheline. Saab igast aukudest sõita.

Ahsoo.

(Rühmakaaslased tulevad akna taha nägusid tegema. Teen lapsele ettepaneku, et peidame end laua alla ära, siis teised ei näe meid. Vestlus jätkub laua all)

Aga mis sa arvad, kas see on kuidagi veel lastele kahjulik, et lapsed televiisorit vaatavad?

No vahest üks multikas on minu jaoks kahjulik. Vahest ma kukkusin selle multika peale voodist alla ja sain siia (otsa ette) muhu.

Kukkusid voodist alla? Kuidas see juhtus?

See juhtus niimoodi, et ma vaatasin üksinda seal trepi äärest. Läksin niiviisi trepist alla ja siis keerasin ja siis tuli siia (jala peale) nii pikk vere. Siis ma läksin arsti juurde ja sidusin niukse asja kinni. Siis pidin nädal aega kodus olema ja sain terveks. Aga ükskord mul oli silmapõletik, et siit tuli mäda välja. Me panime silmatilku. Ükskord oli nii valus, sest ta hakkas kohe ravima.

Jaa, siis ta ravis küll. Vaata, et sa pead ära ei löö vastu lauda. Poeme üldse laua alt välja jälle, eks.

Nii et sa kukkusid siis multika peale voodist alla?

Jah. Ma olen pahasid näinud.

Oled pahasid unes näinud?

Mhmm.

Mis need pahad sul seal unest teinud on?

Võitlenud.

Kas see on natuke hirmus ka?

Mhmm.

Kas sa siis ärkasid üles, kui pahad unenäod olid?

Ei.

Intervjuu 11: Ott

Nimi ja vanus: Ott, 5-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 15.02.2011

Räägi, mida sulle siis meeldib teha, kui sa lasteaias ei ole?

Mängida õues.

Aga kui õues ei saa mängida ja on pime juba. Mis sa siis teed?

Siis mängin autodega.

Aga kui sa ei mängi, mis sa siis teed?

Ilmselt vaatan telekat.

Mida sulle telekast vaadata meeldib? Mis saated sulle meeldivad?

Uudised.

Mida sea peale uudiste veel oled vaadanud?

Kättemaksukontorit

On sul mõni lemmiksaade ka?

Jaa.

Mis sul lemmiksaade on?

„Kelgukoerad“.

Miks see sulle meeldib?

Sellepärast, et seal on sellised lahedad asjad.

Mis lahedad asjad seal on näiteks?

Näiteks prillid.

Kas sa lastesaateid ka vaatad?

Mhmm.

Milliseid lastesaateid sa vaatad?

Näiteks „Lumekuningkannat“.

Lumekuningkannat. Mida sa veel vaatad?

Tommy ja Jerry`t.

Kas sul oli mõni lemmik lastesaade ka?

Bakugan.

Miks sulle Bakugan meeldib?

Sellepärast, et seal on erinevad Bakuganid, erinevat värvi.

Kas sa vaatad vahel televiisorist seda ka, mida emme ja issi vaatavad?

Mhmm.

Mida sellist sa oled vaadanud näiteks?

Mingeid politseiasju ja selliseid.

Kas emme ja issi lubavad sul kõike vaadata, mida sa ise tahad või vahel keelavad ka?

Mhmm.

Kas sa tohid televiisorit vaadata nii kaua kui sa ise tahad või vahepeal sulle öeldakse ka, et nüüd aitab?

Mhmm. Vanaema juures veel eriti.

Vanaema ei luba sul eriti televiisorit vaadata?

Natuke lubab.

Kas sa midagi lõbusat või naljakat oled televiisorist näinud?

Naljakat olen.

Mida sa naljakat oled näinud näiteks? Mis sind naerma ajas?

Tommy ja Jerry.

Mis need Tommy ja Jerry nalja teevad?

Hiir pani endale kleidi selga (naerab).

Hiir on tegelikult poiss ja pani kleidi selga?

Jaa (naerab).

Kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist näinud?

Skoobyt.

Kas sa kardad ka Skoobyt?

Koera ei karda, aga kummitusi kardan. Kummitused on tegelikult inimesed.

Aa, pärast tuleb välja, et nad on inimesed. Aga kas siis vahepeal on natuke hirmus ka?

Nojah. Ühes osas oli nii, et üks pani luku taha ka ühe.

Kas sa vahel unes oled ka midagi paha näinud?

Jah.

Mida sa unes oled hirmsat näinud?

Metallimees tuli.

Kes see metallimees on?

See on see, kes laseb metalli ja selliseid asju.

Kas sa oled televiisoris teda ka näinud?

Ei ole.

Kas sa mõnda õudusfilmi oled ka näinud?

Ei ole.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik.

Miks on lastele televiisori vaatamine kahjulik?

Sellepärast, et nad võivad võtta puldi ja teisele asjale panna.

Lapsed ei tohi siis võtta pulti?

Jah.

Kas televiisori vaatamine on veel millegi pärast lastele halb?

Võivad silmad valutama hakata.

Kas emme või issi on sulle rääkinud, et silmad võivad valutama hakata?

Ei ole. Mu sõber tegi nii, et vaatas nii lähedalt. Ta teeb muideks mulle haiget ka koguaeg.

Kas midagi head on ka selles, et lapsed televiisorit vaatavad? Kas sinule on kuidagi kasulik see, et sa televiisorit vaatad?

Mkmm (Ei)

Kas sa vahel ära ka väsid televiisori vaatamisest?

Mhmm.

Mis sa siis teed?

Autodega mängin.

Aga millised saated on sinu meelest igavad, sellised, mida sa ei taha üldse vaadata?

Näiteks sellised klounifilmid ja sellised asjad.

Klounid sulle ei meeldi?

Ei meeldi.

Kas sa muidu seda tead, kuidas pilt, film ja saated saavad televiisori sisse?

Filmi ma tean. Paned punasele nupule ja siis tulebki.

Aga kuidas saateid televiisorist näeb?

Paned sama nupu ja siis valid.

Aga mis sa arvad, kas see, mida televiisorist näeb, on päriselt või mängult?

Mängult. Mõned on päriselt.

Kas uudised on mängult või päriselt?

Päriselt.

Aga kas näiteks Bakuganid on mängult või päriselt?

Mängult.

Kes on su lemmiktegelane mõnest saatest?

Bakuganid on.

Kas sa tohid televiisorit iga päev vaadata või mõni päev ei tohi ka?

Mõni ei tohi.

Millal sa ei tohi?

Näiteks siis, kui ma ujumast tulen.

Kas sul õdesid või vendi ka on?

Õde.

On ta sinust suurem või väiksem?

Suurem.

Kas sa õega koos vaatad ka vahel televiisorist midagi?

Jaa.

Mida sa õega koos vaatad näiteks?

No näiteks Käsne-Kallet. Käsna-Kalle on švamm.

Kas sa eile ka televiisorit vaatasid?

Ma ei tea.

Aga millised saated on kõige igavamad sinu meelest?

Sõjafilmid.

Aga millised on pahad filmid või saated?

Ka sõja.

Kas sa oled vahel mõnda mängu ka mänginud niimoodi, et vaatad televiisorist ja siis mängid samamoodi nagu televiisoris tehti?

Ei ole.

Aga Bakugane sul on, nendega mängid?

Jaa.

FOTOD

Nr. 1. Kas sa siit pildi pealt oled midagi näinud?

Seda ma tean („Kättemaksukontor“).

Kas seal ei ole midagi hirmsat?

Mõned asjad on.

Pärast saadete nimetamist, oli laps näinud veel saateid: „Eesti talenti“, „Sõnasõda“, „Pilvede all“, „NCIS Kriminelistid“, „CSI: Miami“.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

„Kättemaksukontor“.

Miks see sulle meeldib? Mis seal lähedat on?

Püstolid.

Nr2. Kas sa siit oled midagi näinud?

Olen.

Mida sa näinud oled?

„Reporterit“, uudiseid („Aktuaalne kaamera“), „Kelgukoeri“

Kas teised on võõrad või oled sa veel siit midagi näinud?

Üks on tuttav, Dr. House. Seda ma olen ühe korra näinud.

Milline su lemmik siit on?

„Kelgukoerad“

Nr.3 Mida sa siit oled näinud näiteks?

Näitab: „Võlukarussell“, „Tegus Timmu“, lasteka Jussi multikad, „Yakari“, „Hei, põialpoisid“, „Jimmy Neutron“, „Muumiorulood“ ja „Hunt Kriimsilm“.

Milline su lemmiklastesaade on neist?

Yakari.

Miks sulle Yakari meeldib?

Sellepärast, et seal on rääkiv hobune.

Nr. 4. Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

Seda („Garfield“) pool osa, seda („Johnny English“), seda („Pehmed ja karvased“), „Autod“, „Monk“. See meeldib mulle kõige rohkem („Johnny English“) ja see ka („Kollide kompanii“).

Miks sulle see „Johnny English“ meeldib?

Sellepärast, et see (Rowan Atkinson) teeb koguaeg nalja.

Mis nalja ta tegi?

Üks osa oli õudne. Ta tõmbas oma sõbra pikali.

Nad siis võitlesid?

Sõber ei võidelnud, aga üks paha võitles.

Aga mis saade see „Pehmed ja karvased“ on?

Seal on jänkud ja hundid.

Kas sa muidu tead ka, mis tööd need inimesed seal teevad?

Ei tea.

Nr. 5. Kas sa siit oled midagi näinud?

Simpsoneid, „Kariibimere piraate“ ja seda („Austin Powers“).

Intervjuu 12: Sandra

Nimi ja vanus: Sandra, 5-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuerimise kuupäev: 15.02.2011

Mida sulle meeldib teha siis, kui sa kodus oled?

Mängida. Emmega süüa teha.

Mida sulle veel kodus teha meeldib?

Põrandat pesta ja lastetuba segamini teha ja siis ise ära ei korista.

Kas sa vahel televiisorit ka vaatad?

Jah, siis kui sealt multikaid tuleb. Õhtul on kõige rohkem multikaid.

Mis multikad sulle meeldivad?

Igasugused. Üks multikas on mingi lambast (Tegus Timmu). Ühtedel hommikutel see tuleb. Ma päeva nime ei mäleta, aga hommikul see tuleb.

Mida sa veel televiisorist vaatad?

Samueli.

Kes see Samuel on?

See on üks tuletõrje, kes kiirustades läheb viiu-viiu autoga.

Milliseid multikaid sulle veel vaadata meeldib?

Plaadi pealt multikad on kõige lähedamad.

Milliseid plaate sul on?

Igasuguseid. Kõik teised plaadid on issi muusika plaadid, millest meile ainult mõned meeldivad.

Kas sul on mõni lemmiksaade ka, mida sa alati tahad televiisorist vaadata, kui see tuleb?

Mulle meeldib see Samuel.

Kas sa vahel vaatad suurte inimeste saateid ka?

Need mulle ei meeldi. Ainult üks loomasaade, mis on suurte inimeste saade, see mulle meeldib.

See loomasaade meeldib, aga muidu sulle ei meeldi suurte saated?

Mhmm.

Miks sulle suurte saated ei meeldi?

Sealt tulevad uudised, mis mulle ei meeldi.

Miks sulle uudised ei meeldi?

Sellepärast, et seal pole siukseid multikategelasi. Sellepärast on need igavad minu jaoks. Multikad ei ole igavad.

Räägi, kas sa midagi naljakat oled ka televiisorist näinud?

Jaa, klounimultikaid.

Mis see kloun nalja on teinud näiteks?

Igasuguseid naljakaid asju. Ühes loos oli niimoodi, et üks multika tegelane komistas puuri otsa, see oli üks mingi akutrell. Pärast kui auto jäi seisma, ei saanud uksi üldse lahti. Sellel multikategelasel tuli meelde, et selle vastu, mille vastu ta oli komistanud, see oli puur. Et ta saaks akna ju lahti puurida, et välja minna autost. Kirvest neil ei olnud kuskil.

Kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist näinud?

Jah, aga see polnud multikas. See oli meil unejutt.

Unejutt oli hirmus. Aga see polnud televiisorist?

Ei olnud. See multikategelane....see....need...

Kas mõnes saates, mida sa telekast oled näinud, on ka vahel midagi hirmsat olnud?

Jaa, suurte saadetes need püssivatavad.

Püssitavad?

Jaa, see on hirmus.

Kas sa paned siis silmad kinni või mis sa teed, kui hirmus on?

Ei, siis ma jooksen lastetuppa ja hakkän oma ehetega mängima. Ehetega meeldib mulle kõige rohkem mängida. Need on siuksed põnevad asjad.

Aga kes neid püssitamise filme vaatavad?

Emme ja issi. Ja käsivad meil koguaeg lastetoas istuda.

Siis, kui nad vaatavad neid püssitamise filme?

Jah.

Kas sa emme ja issiga koos ka vahel midagi vaatad?

Jah. Neile meeldivad mõned meie laste filmid ka. Neile meeldib ka Samuel.

Kas sa tavaliselt vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

Tuuturi ja Otiga. Need on minu vennad.

Kas nad sinust suuremad või väiksemad?

Väiksemad. Tuuti on 1-aastane, aga Oti on kolmene.

Siis sa vaatad nendega koos mõnikord televiisorit?

Jah, Tuuti ronib põmsti diivani peale ja hakkab vaatama telekat. Ta teeb koguaeg hehehee, sest seal tulevad aina uued, huvitavad asjad välja.

Kas emme ja issi lubavad sul vaadata televiisorist kõike, mida sa ise tahad vaadata või vahel ütlevad ka, et need pole laste saated, neid ei tohi lapsed vaadata?

Nad mõnikord ei luba meil multikaid vaadata. Ütlevad meile, et palju ei tohi telekat vaadata.

Ahaa. Nad ütlevad, et sa oled juba liiga palju televiisorit vaadanud ja mine tee nüüd midagi muud ka?

Jah, näiteks ütlevad, et mine mängi lastetoas. Lastetoas on ka huvitav mängida.

Kuule, aga kas sa seda tead, kuidas filmid ja saated televiisori sisse saavad? Kuidas me näeme televiisorist seda, mida me näeme?

Õues teevad ühes majas seda multikat. Seal telemajas.

Ahaa, et saateid tehakse telemajas?

Jah, aga ma ei tea, kuidas need saavad sinna teleka sisse minna.

Mis sa arvad, kas see, mida sa televiisorist näed, on mängult või päriselt?

See on mängult. Vaata, mõnes multikas või ju nõnda olla, et keegi võlub midagi, aga päriselt ei saa ju võluda. See on mängult.

Aga kas suurte inimeste saated, näiteks uudised on ka mängult või on need päriselt?

Päriselt. Sellepärast, et seal näidatakse siukseid asju nagu õues kuskil on lindistatud. Keegi nagu libastub ja siis näitab meile ka.

Aa, nii et uudised on päriselt?

Jah, see uudis meile meeldib. See on ainult üks uudis, mis meile meeldib. Me vaatame vanematega seda.

Sa vaatad vanematega koos siis uudiseid?

Jah.

Mis seal uudistes räägitakse?

Igasuguseid asju. Ma täpselt ei tea.

Kas sa vaatad televiisorit iga päev või päris iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata. Mõnikord on mul nii huvitav. Ühel õhtul emme tõi meile söögiks hamburgerit ja krõpse. Neid me sõime ühel õhtul. Ja siis ta tõi meile mänguasju ka. Mulle tõi ta hüppenööri ja Otile traktori.

Nii et see päev, kui emme tõi teile hamburgerit ja mänguasju, siis oli teil nii huvitav, et te ei vaadanud televiisorit?

Ei, seal oli üks lastefilm ka „Sööbik ja pisik“.

Kas sa oled vahel mänginud ka mõnda sellist mängu, et sa oled televiisorist näinud ja siis mängid ise ka?

Jah, aga mul lähevad kõik need tegevused meelest ära. Tuleb selline segapusa, et ma ei saagi neid tegevusi teha.

Aga mis sa arvad, kas see et lapsed vaatavad televiisorist lastesaateid ja suurte saateid, on lastele kasulik või kahjulik?

Ei ole see üldse kasulik.

Mis sa arvad, miks ei ole televiisori vaatamine lastele kasulik?

Ma ei tea.

Kas sul silmad jäävad mõnikord valusaks televiisori vaatamisest?

Mul ei ole kunagi silmadel valus.

Aga millised on sinu meelest pahad saated?

Need vanemate saated, kus mingid püssitavad. Kurb on ju kui püssitavad inimesi. Siis mingid inimesed surevad ära.

Kas sa oled televiisorist näinud veel midagi kurba?

Ei, peale püssisaate pole mul midagi hirmsat. Üks multikas on mul ka hirmus. Ajavad tiigrit ja kassi taga. Korruga tuli taifuun ja pühkis nad ära ja siis nad otsivad seda tiigrit taga.

Ah nii.

Jaa, mingi hirmus asi. Ja siis ükskord oli mingi naljakas asi. Nägid kaugelt, et seal on üks ring, aga lähedale tulid, ei olnud midagi. See oli naljakas.

Kas sa unes oled kunagi midagi paha näinud?

Ei. Tavaliselt mul pole und. Mul on siuke unepüüdja, mis on hästi kõrgel ja ilus. See püüab kõik pahad unenäod kinni. Aga tavaliselt pole mul ühtegi unenägu.

FOTOD

Kas sa siit pildi pealt oled kedagi näinud või on need võõrad?

Seda saateonu (Kristjan Jõekalda) ma olen näinud. Seda superstaari ma olen näinud (Eesti Talent).

Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

Seda saadet emme ei taha, et ma vaataksin (Dr. House). See on paha püssisaade. Seda saadet (superstaar) olen ma näinud. Seda ma tahaksin kõige rohkem vaadata.

Miks sulle meeldib superstaari saadet vaadata?

Sellepärast, et seal on üks Elmajoneeza, kes laulab: kes ei tantsi, on politsei. Naljakas laul. Sellepärast mulle superstaar meeldib. Kõige rohkem meeldib mulle Unemati. See on aeglane ja eesti keeles. Sellest ma saan aru. Teised on kiired, ma ei saa sõnadest aru.

Kas sa teistest saadetest oled ka midagi näinud?

Seda (Aktuaalset Kaamerat).

Mis seal saates räägitakse?

Vaata seda jää peal kukkumist räägiti siin.

Teisi saateid ei ole näinud?

Seda olen ka näinud (Kelgukoerad). Reporterit olen ka näinud, aga seda ma ei vaata, sest sealt tulevadki need hirmsad asjad.

Mis sealt hirmsalt tuleb?

Sealt tulevadki need püssisaated.

Kas sa paned siis silmad kinni või lähed mängima, kui Reporter on televiisorist?

Lähnen mängima. Emme kutsub meid siis, kui meil multikad tulevad. Meie tavaliselt multikate ajal oleme olnud lastetoas.

Foto nr3. Mida sa siit oled näinud?

Seda ja seda...Neid kõiki. Need kõik on mulle tuttavad multikad.

Milline su lemmikmultikas on siit?

Kõik on lemmikud. See on hirmus natuke (Jimmy Neutron).

Miks see hirmus on?

Seal tuleb hirmsaid asju natukene. Ühes osas nad panid banaanid kasvama ja siis tulid turbokiirusel suured ...ja siis pidid ära hävitama need, sest nad hoidsid inimesi kinni ja Jimmyt hoidsid ka kinni.

Nr 4. Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Pikne on mu lemmik (Autod).

Miks see su lemmik on?

Sellepärast, et seal autod kimavad. Vaata, see kollimultikas on ka lahe (Kollide kompanii). See Garfield on mingi kass, seda ma olen ühe korra näinud.

Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Simpsonid. Seda ema ei taha meile näidata, sest see on ka natuke hirmus. Seda meie tahame vaadata, aga tema ei taha lubada.

Kas sa teistest oled ka veel midagi näinud?

Teised on mulle võõrad.

Intervjuu 13: Maria

Nimi ja vanus: Maria, 6-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaia magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjueerimise kuupäev: 07.02.2011

Mis sulle meeldib teha siis, kui sa lasteaias ei ole?

Näiteks me mõtleme sõbranna Anniga midagi huvitavat välja. Anni on mul väga lähedal, ainult paar sammu.

Ta on su sõbranna?

Jah ja me elame hästi lähedal.

Kas te mängite õues või toas?

Annil on praegu haigus, siis mängime toas.

Kas siis, kui sa koju lähed, hakkad kohe Anniga mängima?

Tavaliselt ma helistan talle ja mõnikord ta ei saa mulle külla tulla ka ja alati ma ei saa neile minna.

Aga mis sa siis teed, kui sa ei saa külla minna või Anni ei saa sulle külla tulla, kui sa üksinda oled?

Siis ma mängin. Emme tõi mulle ühed legod alla.

Kas sa televiisorit ka vahel vaatad?

Jaa.

Mida sulle televiisorist vaadata meeldib?

Igasuguseid huvitavaid Barbie filme.

Kas need on kasseti peal?

Ei, meil ei saa kassette vaadata. Need on plaadi peal. Enne meil oli kassetimängija küll, aga enam ei ole.

Mida sulle veel televiisorist vaadata meeldib?

Näiteks Muumisid.

Milliseid lähedaid lastesaateid sa veel vaatad?

Näiteks ma vaatan Pipit ja Bämbit.

Tuleb sul veel meelde mingeid lemmikuid?

Praegu ei tule.

Aga milline on su kõige lemmikum saade?

Rapuntsel, sest mul on Rapuntsli Barbie.

Kas sul oli enne Barbie või sa nägid enne seda Rapuntslit televiisorist?

Enne ma nägin telekast.

Ja siis tahtsid endale ka seda Barbiet?

Jah. Siis ta tuli müügile. Ta nägi välja nii huvitav ja ilus ja siis emme ostis ta mulle sünnipäevaks. Aga tahad teada, mida mu issi mulle sünnipäevaks tõi?

Mis ta tõi?

Aabitsa.

Aa, sa hakkad varsti kooli minema.

Ma olen praegu kuus, järgmisel aastal lähen.

Siis on sul natuke aega veel koolini. Aga räägi, kas sa suurte inimeste saateid oled ka vaadanud?

Jaa, vaatan.

Milliseid?

Näiteks, kui ma lähen mamma juurde, siis ma vaatan seal „Kirgede tormi“. Siisi me vaatame veel „Südame häält“ ja selliseid filme, mis mammale meeldib vaadata.

Mis filmised need on sellised? Mis see „Kirgede torm“ on, mis seal tehakse?

Seal on...üks Emma, kuid tema läks sealt ära. Seal on üks teine tüdruk, kes tahtis last, kuid tema laps ei saanud tulla, sest tal juhtus selle lapsega midagi.

Miks see „Kirgede torm“ meeldib sulle?

Sest see on huvitav.

Liiga pikk ei ole?

Ei ole.

Aga mammale meeldib ja sellepärast sa vaatad ka?

(Noogutab). Ja siis me vaatame veel seda „Kuuskümmend sekundit“.

Mis saade see „Kuuskümmend sekundit“ on?

Seal on kolm mängijat. Siis nemad peavad küsimustele vastama õigesti kõik kolmekesi ühel mõttel. Ja kes on niimoodi, et kui nad vastavad valesti, siis nad kaotavad ühe elu, aga kui nad vastavad õigesti, siis nad ei kaota elu. Samas nad teenivad selles mängus raha.

Nad saavad selle raha siis endale pärast?

Nad saavad selle vist pangast kätte.

Kas sina tead ka vastuseid nendele küsimustele, mis seal küsitakse?

Osasid tean.

Et sa pakkud siis vastuseid?

Mõnikord ma tahan emmega ka sellist mängu mängida.

Emme siis ütleb ka?

Emme ütleb osad asjad õiged, osad valed.

Mida sa veel oled suurte saadetest vaadanud?

Praegu ei tule meelde.

Kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist vaadanud?

Jaa.

Mida näiteks?

Näiteks, kui ma olin Krissu sünnipäeval, siis seal oli telekas üks hirmus film ja kui me Krissuga mängisime, siis ma jäin seda vahepeal vaatama. Siis Krissu ütles, et sa ei tohi seda vaadata, sest sa võid seda unes näha. Krissu oli ükskord näinud sellist filmi ja siis juhtus selline asi Krissuga.

Kas sina oled ka mõnda filmi unes näinud?

Tegelikult ei ole, aga ma olen hirmsaid unenägusid näinud küll.

Mid hirmsat sa oled näinud unes?

Näiteks, et minu emme suri ära ja igasuguseid.

Kas sa koletisi oled ka unes näinud või on sind keegi unes taga ajanud?

Ei ole.

Aga mis seal Krissu juures nähtud filmis hirmsat oli?

Mul ei tule meelde. See oli sügisel.

Kas seal oli koletisi?

Ei olnud, aga see oli hirmus.

Kas seal oli äkki tulistamist?

Tulistamist võis küll olla, sest ma nägin, et ühes kohas tulistati.

Aga kas sa õudusfilme oled ka vaadanud?

Võib-olla isegi olen. Ma kardan, et olen, sest ma vaatan telekast selliseid hirmsaid filme.

Kas sul tuleb meelde, mis on kõige hirmsam film, mida sa telekast oled näinud?

Ei tule.

Aga millised on need hirmsad filmid, mida sina vaatad? Kes seal tegelased on või mis seal tehakse?

Osades on kolle ja osad on sellised tulistamised. Ükskord, kui issi vaatas telekat, siis seal oli tulistamist. Ma vaatasin ka ja emme vaatas ka. Ja seal oli koll ka.

Kas sa kartsid ka?

Ei.

Kas sa neid õudseid filme ei karda siis?

Tegelikult ei karda, sest ma olen juba suur tüdruk. Viiesena ma ka ei kartnud enam.

Aga mida sa neljasena kartsid?

Ma ei tea.

Aga kas emme ja issi lubavad sul televiisorist vaadata kõike, mida sa ise tahad?

Ei luba, sellepärast, et emme ütleb, et kui ma vaatan hirmsaid filme, siis... Emme ei luba mul neid vaadata, aga ma olen vahepeal vaadanud siiski.

Kas sa vaatad siis salaja?

No peaaegu, sest emme ei luba, aga issi lubab ja issiga ma vahepeal neid vaatan.

Et emme ei luba, aga issiga vaatad siis, kui emmet kodus pole?

Jah.

Issi on siis leebem?

Mhmmh.

Aga issi vaatab siis ise ja siis sina lähed issi juurde vaatama?

Vahepeal lähen. Ja vahepeal mulle meeldib ise filmi välja mõelda. Ise saab ka filmi välja mõelda.

Mis moodi sa teed ise filmi?

Mm...

Nagu näitled?

Jah, ma mängin vahepeal isegi oma Barbiede`ga, et keegi teeb neist ja... See on ka huvitav.

Mida sa mängid Barbiedega?

Näiteks selliseid mängu, et Barbie on printsess või haldjas. Mul on üks haldja Barbie ka, kellel saab tiibu ära võtta. Tal on kolm paari tiibu.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata tegelikult ja kui vaatan, siis hästi vähe. Näiteks eile ma vaatasin ainult Rapunslit. Eile oli kino ja siis ma läksin sinna vaatama.

Rapunslit käisid kinos vaatamas?

Jah. Meil on palju naabreid ja nendega käisime. Siis ma sõin kolm paari popkorne, kolm topsitait.

Aga millal sa telekat tavaliselt vaatad?

Näiteks siis, kui mul on igav. Siis mul tulevad sellised asjad peale, et ma tahan ise ka teha mänguasjadega samamoodi.

Sa saad siis mõtteid või ideid mängudeks?

Mhmmh.

Mida sa oled näiteks mänginud mänguasjadega samamoodi?

Näiteks Bämbit. Bämbris on üks selline koht, kus nad leiavad kõik endale tüdrukud. Ja siis mina mängin, mul on üks selline põder pehme ja üks hobune. Siis ma mängin, et tema leiab tema, jänese leiab jänese ja ...mis loom see üks oli, mul ei tule praegu meelde...ja koer leiab koera.

Nii et sa saad siis ideid, mida mängida?

Mhmmh.

Siis ei ole enam igav?

Jah ja siis ma vaatan seda filmi uuesti või teist filmi.

Siis kui uuesti igav hakkab?

Jah.

Kas sul on vahel silmad ka hakanud valutama televiisori vaatamisest?

Jah, isegi arvuti mängimisest.

Mis sa siis teed, kui silmad valusaks lähevad? Kas sa vaatad siis edasi või puhkad?

Ei, ma lähen ära, sest muidu lähevad silmad rikki ja tuleb prillid osta.

Kes sulle seda rääkis?

Tegelikult mulle pole seda keegi rääkinud. Aga tead, et mul on üks vend. Tema vaatas ka koguaeg telekat ja temal on ka prillid.

Kui vana su vend on?

Ma ei tea, aga mul on kaks venda ja see vend, kellest ma rääkisin, on teisest vennast noorem.

Kas sa vendadega koos vaatad ka vahel telekat?

Jah. Eile ma vaatasin näiteks Jossiga ühte seda Piknet. Ta vaatab ka osasi lastesaateid. Siis ma läksin tema käest küsima, kas ta tahab hikidega mängida, aga ta ei tahtnud, sest ta tahtis pärast filmi vaatamist magama minna.

Aga sina ei olnud siis väsinud?

Ei, aga emme tahtis ikkagi, et ma magama läheks. Aga siis me mängisime emmega natukene veel Barbiedega enne. Mu emme mängib väga harva muga Barbiedega. Talle ei meeldi tavaliselt Barbie`dega mängida.

Aga kas sulle need saated ka meeldivad, mis su vendadele meeldivad, või need on sinu jaoks igavad?

Osad meeldivad küll. Näiteks eile mulle meeldis Pikne. Siis mulle meeldivad veel mõned õudusfilmid, mida nemad vaatavad. Nemad lubavad ka vaadata, nad ei tea, et ma ei tohi neid vaadata.

Nad lubavad sul vaadata, kui emme ei näe?

Mhmm.

Kas nad räägivad sulle ka, mis seal toimub?

Ma ei oska küll lugeda, aga ma vaatan. Need on teistes keeltes.

Siis vaadates saad aru?

Jah. Mulle see keel ei loe. Mul näiteks multikaid teistes keeltes plaatide peal ja siis ma vaatan suvaliselt neid ka.

Kas sa oled mõne võõrkeelse sõna ka õppinud plaadi pealt?

Ei ole, aga mul on selline inglise keele õppimise plaat ja sealt ma õpin.

Mõnest multifilmist ei ole sulle sõnu meelde jäänud?

Ei ole. Nad räägivad palju. Aga ma tean, mis on roos inglise keeles- rose.

Kust sa tead seda?

Linnas on üks spaa Rose Spa, emme rääkis, et rose on inglise keeles roos.

Mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on lastele kasulik või kahjulik?

Tegelikult see on kahjulik, aga siiski see on huvitav. See rikub ka silmi. See Anni, kes käib juba koolis, ta ütleb, et ta ei taha, et ma telekat vaatan ja arvutis olen, sest see rikub silmi. See rikubki silmi.

Aga siis on huvitav ikkagi?

Jah.

Sellepärast sa siis vaatadki televiisorit?

Jah.

Aga kas sa õpid ka midagi sealt televiisorist?

Osasid asju õpin küll, aga osasid asju, mis on tegelikult väljamõeldised, siis ma ütlen emmele, et minu arust see on tõsi. Mulle meeldivad need asjad.

Aga mis sa arvad, kas see, mis televiisoris on, on päriselt või mängult?

Päriselt.

Need on siis kuskil päriselt juhtunud?

Mhmm.

Kas Rapuntsel elab ka kuskil päriselt?

Ma arvan küll. Ma tahan endale ka sama pikki juukseid kui Rapuntslil, sest seal kinos oli Rapuntslil veel pikemad juuksed kui minul ühe plaadi peal. Ma tahan selliseid, mis mul plaadi peal on, sest tal on liiga pikad, aga sellel, mis minul plaadi peal on, on ainult pool maad juukseid. Seal ei ole täitsa maani, aga sellel teisel oli peaaegu, et saab põranda peal terve ringi juustega teha.

Sa tahad siis sama pikki juukseid?

Mhmm.

Aga sa ei tea, kus Rapuntsel elab?

Ei.

Aga mõne teise multifilmi kohta tead, kus selle tegelased elavad?

Aga ma arvan, kus üks elab. Lapimaal, sest jõuluvana elab Lapimaal.

Ühes multikas oli siis jõuluvana?

Jah. Ja ma olen unematit näinud. Ma tean kus unemati elab. Unemati elab taevas.

Ja siis ta toob und?

Nagu lasteaias ta tõi meile und. Vahepeal ma näen lasteaias ka und. Ükskord ma nägin, et emme tuli koju ja siis mina jooksin emme juurde kalli tegema.

See oli küll ilus unenägu.

Mhmm.

Kas sa seda ka tead, mis moodi pilt televiisorisse saab?

Ei, jaa. Kui sa paned plaadi sisse, siis on nagu...see makk kerib selle filmi edasi hästi kiiresti. Makk paneb neid pilte, mis on seal ette nähtud.

Aga kui sa ei vaata plaadi pealt, vaid kanali pealt.

Ma arvan, et osad inimesed, kes seda filmi teevad, võib-olla nemad kerivad neid filme.

Kus need filmid on tehtud, tead sa?

Ei tea.

Kas need on televiisori sees või kuskil kaugemal?

Ma arvan, et need on seal majas, kus nad seda tööd teevad.

Mitte nad ei ole seal televiisori sees?

Ei. Inimene ei saa ju televiisori sisse.

FOTOD

Nr. 1

See on „Pilvede all“. Ma vaatan seda emmega. Need kolm on õed, aga tema ei ole, temal on teistsugune isa ja neil on samad isad.

Mis need õed teevad seal seriaalis?

No ütleme näiteks, et oli niimoodi, et see õde (Kertu) tegi ühe laua, sest neile pidid külalised tulema. See õde (Piret) oli haige. See (Mari) rääkis, et see mees, keda me nägime, oligi minu isa. Ja siis ta (Kertu) ütles, sa pole meile rääkinud ja tema (Kertu) hakkas temaga (Mari) kaklema.

Ja siis ma vaatan veel seda („Eesti talent“).

Kes sulle sealt meeldis?

Näiteks üks tants meeldis mulle. Ma sain seda oma sõbranna juures vaadata.

Mis seal talendisaates tegema peab?

Ükskõik mida, aga see peab olema huvitav ja iga kord läheb keegi mängust välja.

Kas mõni pilt on sulle siit veel tuttav?

Ei.

Pärast saadete nimetamist.

Ma vaatan „Kättemaksukontorit“ ka.

Mis seal tehakse?

Seal oli üks tüdruk, kes oli röövitud, aga seda pole näidatud. Aga siiski ta on tegelikult surnud ja ta on ingel ja siis ta käib koguaeg Britta ja selle...Marioni juures. Siis on veel selliseid osasid, kus on näiteks...Nad käivad Kättemaksukontoris ühte kino vaatamas. Tegelikult see on rohkem nagu teater. Ja siis seal tegelikult kõik ...keegi on seal nagu. Aga tegelikult üks petab seda naist, kes seal teatris tegi, sest keegi ei ...nagu sa tead, on see kõik mäng. Nii et tegelikult seal mängus oli välja mõeldud, et see naine tapeti. Siis üks mees, kes oli laval, see süüdistas seda naist, aga tegelikult see naine pole teda tapnud. Aga siis järgmine päev pandi see mees vangi.

Kas see „Kättemaksukontor“ on vahel hirmus ka?

Jah, osad kohad on hirmsad. Osasid kohti ma ei julge vaadata, ma lähen ära siis.

Kas sa lähed siis teleka eest üldse ära või paned silmad kinni?

Lähen teleka juurest ära.

Kas sa tuled siis hiljem tagasi või sa ei vaatagi seda lõpuni?

Tulen hiljem tagasi.

Aga kus sa tead, et see hirmus koht läbi sai?

Sest ma kuulen, mida nad räägivad. Ma tean rääkimise järgi ka.

„Tantsud tähtedega“ vaatasin ka. See mulle väga meeldis.

Miks see sulle meeldis?

Sest seal üks tüdruk. Ta ei tantsinud kõige ilusamalt, kuid ta oli nii ilus. Näe see tüdruk (Liina Vahter).

See „Ühikarottidest“ tüdruk?

Jah.

Kas sa „Ühikarotte“ ka vaatad?

Ei. Mulle meeldis ta, sest tal on alati nii ilusad riided ja ta võitis selle saate. Ma tean seda ka, sest me vaatasime emmega viimast saadet.

Kas sa vaatasidki koguaeg seda saadet emmega koos või sa vaatasid üksinda ka seda?

Ei, ma vaatasin emmega ja vahepeal mammaga. Minu mamma oleks tahtnud, et see (Urvo Palo ja Aleksandr Makarov) oleks võitnud, sest talle meeldis see mees.

Nr. 2 Kas sa siit oled midagi näinud?

Jaa, seda („Võsareporter“) ja seda („Reporter“).

Mis saade see „Reporter“ on?

Reporteris tuleb üks film, kus on natuke küsimusi. Ma olen seda pilti („Kelgukoerad“) ka näinud.

Mis seal „Kelgukoertes“ tehakse?

Kelgukoerades...ma tean, et tema nimi on Kelk ja tema töötajad on tema koerad. Siis nad peavad uurima. Tema koerad peavad uurima neid tegusid. Seal on olnud osad mõrvajad ja...

Kas nad lahendavad siis ära ka need juhtumid?

Jah.

Aga mis seal „Võsareporteris“ on?

Seal on ka nagu selliseid huvitavaid asju. Ma ei oska kõiki asju seletada.

Aga mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

„Kelgukoerad“, sest see on kõige huvitavam.

Aga kas sa sellest oled aru saanud, mida nad seal „Reporteris“ küsivad või mille kohta see saade käib?

See on nagu uudised ja siis on ilmated.

Mis kõige huvitavam seal uudistes on?

Ilmated ongi, sest seal on tavaliselt osad tüdrukud ja need tüdrukud oskavad hästi rääkida.

Seal vahel näidatakse ju õnnetusi ja selliseid asju ka.

Jah. Õnnetusi ma tahan ka vahepeal vaadata.

Mis õnnetusi seal näidatakse?

Näiteks üks oli selline, et üks loom oli härmataadi haiguses. Ma ei saanud aru, mida temaga tehti ja siis me hakkasime mingit teist filmi teisi kanali pealt vaatama.

Kas see loom oli koer?

Mhmmh.

Aga sa täpselt ei tea, mis haigus tal oli?

Ei tea.

Pärast saadete nimetamist oli näinud veel saadet „Eesti otsib superstaari“

„Eesti otsib superstaari“ ma ka vaatasin. Selle võitis eelmisel aastal Ott Lepland. Ennem me saime vaadata seda sealt telekast, kust minu multikaid, aga enam ei saa. Multikate juurest sai enne seda vaadata, aga ma jäin magama ja siis emme ütles, et Ott Lepland võitis. Aga siis oli minu kass minu juurde tulnud. Minu kassile ei meeldi eriti sellised müramised ja ta tuleb ainult siis, kui on keegi hästi rahulikult.

Nr. 3

Seda („Hei, Pöialpoisid“) ma olen vaadanud. Ja ma vaatan seda („Tegus Timmu“) ka. Siis ma vaatan veel Muumisid ja Yakarit. Seda („Jimmy Neutron“) vaatan ka.

Nr. 4. Kas siit tuleb sul ka midagi tuttavat ette?

Jah, „Simsonid“. Ma vaatan „Simpsonid“.

Kas „Simpsonid“ sulle meeldivad või on need igavad natuke?

Meeldivad. Need on huvitavad.

Mis Simpsonid teevad?

Mul on üks Simpson plaadi peal ja see ema Simpson, kellel on püstised juuksed, on igav, aga tema (Bart) saab endale uued sõbrad ja läheb nende kampa. Aga siis nad jäävad ühte lõksu ja see isa Simpson päästab .

Nr. 5 Kas sa siit oled ka midagi näinud?

Seda („Autod“), seda („Kollide kompanii“) ja seda („Garfield“). Seda („Pehmed ja karvased“) ma olen ka näinud.

Mis see („Pehmed ja karvased“) on?

Selle filmi nime ma ei tea, aga ma vaatan seda.

Selle nimi on „Pehmed ja karvased“.

Aa, jah. Läks meelest ära.

Aga mis seal tehakse?

Seal räägitakse mõndadest asjadest.

Miks see sulle meeldib?

Sest seal on igasuguseid ilusaid loomi või inimesi.

Sulle meeldivad need tegelased?

Mhmm.

Kas sa tead ka, kes need inimesed on seal?

Ei tea.

Piltidest saigi nüüd kõik. Aga räägi, millised saated on sinu meelest igavad?

Igavad...näiteks on igav on üks selline saade „Vend on mu koer“. See on igav, see pole üldse lõbus. See on ka plaadi peal.

Mida sulle veel ei meeldi vaadata?

Näiteks mulle ei meeldi vaadata...Aa, mulle ei meeldi näiteks vaadata seda...mis see oligi...osad muumiosad on ka tegelikult igavad, aga osad ei ole. Rohkem mul igavaid pole.

Kas vahel on niimoodi ka, et keegi teine vaatab televiisorit ja siis sina mõtled, et sulle see üldse ei meeldi?

Jah, aga siis ma hakkam lõpuks ikkagi vaatama. Annil on üks film, mida mina ei taha vaadata, aga mina hakkam seda ikka vaatama.

Mida sa pole näiteks tahtnud vaadata?

Näiteks „Eliinat“

„Eliina“? See on filmi nimi?

Jah. Seal on üks tegelane Eliina.

Kas sa seda ka tead, kui kaua sa tohid televiisorit päevas vaadata? Kas keegi vahel keelab ka sind, et nüüd aitab?

Ei.

Sa tohid need saated ära vaadata, mida sa tahad?

Jah.

Intervjuu 14: Katriin

Nimi ja vanus: Katriin, 6-aastane

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: lasteaias magamistuba uurija ja laps istuvad kirjutuslaua taga kõrvuti, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuu kuupäev: 07.02.2011

Mis sulle siis meeldib teha, kui sa lasteaiast koju oled läinud?

Paus.

Mis sulle siis meeldib teha, kui lasteaiapäev läbi saab?

Paus.

Kas sulle mängida meeldib näiteks?

Jaa.

Mis mängu sulle mängida meeldib?

PetShopi. Mul on on PetShop`ide maja.

Aaa.

Ja auto on ka veel.

Sulle meeldivad PetShopid?

Jah, aga sinna majja on vaja 20 PetShopi, mul on praegu neli.

Aga milline see PetShop välja näeb?

Siuksed väiksed.

Kas need on legojukud?

Mkkm.

Kas nad on inimese moodi?

Looma moodi.

Kas neid on telekas ka või need on mänguasjad?

Need on mänguasjad. Telekas on ka. Ühel tüdrukul oli ma ei tea kui palju neid.

Aa, et teistel lastel on palju PetShope?

Mariil pidi ka olema 14.

Aga kas sa televiisorit ka vahel vaatad?

Mhmm.

Mida sulle televiisorist vaadata meeldib?

Käsna-Kallet.

Käsna-Kallet? Kes see Käsna-Kalle on?

Ta on nagu selline, et saab pesta, selline kollane švamm ja Patric on meritäht.

Patric on ta sõber?

Ta kõige lemmikum sõber.

Mis lastesaateid sa veel vaadanud oled?

CatDog'i. See on see, kus kass ja koer on koos täpselt.

Kas see on Tom ja Jerry või see on teine?

Ei, see on nagu kass ja koer.

Kas see CatDog on nii kass kui koer?

Cat on seal kass ja koer on Dog.

Kas nad on siis sõbrad või riidlevad seal?

Mõnikord riidlevad ka.

Kass ja koer ei saa hästi läbi vahel jah.

Tegelikult koer püüabki kasse.

Koer hakkab vahel jah kassi järgi jooksuma.

Aga mõnikord ei püüa ka.

Need on sellised rahulikumat koerad jah. Aga mis lastesaateid sa veel oled näinud?

Tommy ja Jerryt. See käib 23 kanalil, aga 24 on mu lemmikum kanal.

24? Mis multifilme seal tuleb, et see su lemmik on?

Ma vaatan Avatari, aga Avatar mulle ei meeldi.

Avatar? Kas selline multifilm on olemas?

Mhmm.

Kas need on sellised välja mõeldud või kes need avatarid on?

Mingi kätega saavad taltsutada igasuguseid.

Nad on hästi tugevad need avatarid?

Mhmm.

Kas see avatar on hirmus ka?

Mkkm. Ta on peaaegu nagu inimene.

Kas ta on hea see avatar?

Mõned on seal pahad ja võitlevad nendega alati. Mingi suur loom on ka. Lendab nagu nõnda.

Siis avatar võitleb nendega?

Mhmm.

Aga mis su lemmikmultifilm on selle kanali pealt?

Käsna-Kalle.

Käsna-Kalle tulebki seal kanalilt jah.

Aga teise, 23 pealt on Tommy ja Jerry.

Miks sulle „Tommy ja Jerry“ meeldivad?

Sest Tommy püüab seda hiirt ja hiir teeb kassile haiget alati.

Miks see sulle meeldib, on see naljakas?

Mhmm.

On sul vahel kahju ka sellest hiirest?

Mkkm.

Aga kassist?

Mkkm.

Nad siis lepivad ära pärast?

Alguses nad said sõbraks, aga siis löi jälle teda.

Kas nad haiget ka saavad seal vahel?

Mhmm.

Nad siis nutma ei hakka?

Mkmm. Hiir jookseb minema.

Aga kas hiir saab siis hästi ruttu terveks, kui kass talle haiget teeb?

Sellel on mingi auk veel seal. See näitas, et väike ja siis teda tehti ka hiireks. Ta oli küll elevant, aga siis tehti teda ka veel hiireks.

Kas seal Tommys ja Jerrys on midagi naljakat ka?

Noogutab.

Mis seal Tommys ja Jerrys naljakat on?

Paus.

Mis sind on vahel hästi naerma ajanud seal Tommys ja Jerrys?

Alguses oli niimoodi, et üks pani nagu motika häälega jooksu.

Hiir pani siis motika häälega jooksu?

Ei, see kass pani.

Ta jooksis siis hiire eest ära?

Tahtis hiirt kinni püüda. Kass püüab alati hiirt. Kui ta näeb hiirt, siis ta püüab teda.

Kas see kass on siis tugev?

Ta on ka tugev, aga hiir on temast natuke tugevam.

Ta ei saa seda hiirt kätte siis?

Ei.

Aga kas need hiir ja kass on head tegelased või on nad pahad?

Head. Ühekorra nad olid sõbrad.

Aga seda juhtub harva, kui nad on sõbrad?

Nendel on osasi palju.

Iga päev?

Mõnikord on ainult üks osa.

Mitut multifilmi sa tohid vaadata järjest? Mis multikaid sa vaatad?

Ben Ten on.

Kes see Ben Ten on?

Ta on poiss. Ta võib muuta ennast ükskõik kelleks. Tal on käe peal asi ja siis ta saab aru, kelleks ta tahab end muuta.

Aa. Kuidas see võimalik on siis niimoodi?

Paus.

Kas sina saaksid ka ennast muuta, kui sul see asi käe peal oleks?

(Raputab pead) See on lihtsalt tehtud niimoodi.

Aa, et see ei ole päriselt niimoodi?

Aga poes on müügil need ka.

Need kellad?

Need olid müügil Aurigas mänguasjapoes.

Aga kui sa mõtled kõikide multifilmide ja lastesaadete peale, mida sa oled vaadanud, kas sul on mõni kõige lemmikum ka?

Käsna-Kalle. Kui see käib, siis ma hakkan vaatama seda, aga Marken eriti ei lase.

Kes see Marken on?

Mu vend.

Miks ta siis ei lase?

Ta ei taha.

Kui vana su vend on?

10. Kevadel saab 11.

Aga mis siis saab, kui vend ei taha vaadata?

Paus.

Kas ta paneb sul siis ära multika?

Noogutab.

Kas sa jääd siis kurvaks?

Siis ma ütlen emmele.

Ja mis emme teeb siis?

Hakkab kisama siis temaga.

Siis venna paneb tagasi sulle multikad?

Mhmmh.

Kas teil on üks televiisor või mitu?

All on väike, üleval on suur.

Kas te niimoodi ei tee, et sina vaatad näiteks väikest televiisorit ja vend suurt?

Väikestel...mamma-papa juures toas ei ole lastekanaled.

Aa, seal sa ei näe neid.

Seal ei käigi lastesaateid.

Aga kas sinule mõni selline asi ka meeldib, mis su vennale meeldib vaadata?

Markenile meeldib Avatar.

Aga sinule see eriti ei meeldib?

Siis ma tahan arvutisse minna. Aga siis tuleb kohe Marken.

Kas te lähete siis vennaga riidu vahel sellepärast, kes mida teha saab?

Mhmmh.

Aga vahel vaatate ikkagi koos ka televiisorit?

Mhmmh.

Mida te koos vaatate?

Seda CatDogi tahab Marken ka vaadata.

Aga kas sa mõnda suurte inimeste saadet oled ka vaadanud, midagi, mida emme ja issi vaatavad?

Mkmmk.

Uudiseid, ilmateadet või...

Ma olen vaadanud loomi. Seal näitab igasuguseid loomi.

Selline loomakanal on siis?

Noogutab.

Mis seal loomakanalil huvitavat on?

Näitavad igasuguseid loomi, räägivad nendest.

Kas sa tead siis, tunned ära, mis loomad need on?

Üks oli vees. Seda ma ei teadnud.

Kas sa küsisid sa siis kellegi käest, mis loom see on?

Nad ise ka ei teadnud.

Küsisid sa siis venna käest või kelle käest sa küsisid, mis loom see on?

Mamma käest.

Mamma ka ei teadnud seda looma?

(Raputab pead). Mingi vees oli siukene pikk. Nagu ninakoht oli.

Krokodill ei olnud?

See oli mingi helehall.

Aa. Sulle siis meeldivad loodusfilmid?

Mhmmh.

Aga kas sa midagi hirmsat oled ka telekast näinud?

... pealt käivad mingid hirmsad filmid, kui on öö.

Mis kanali pealt?

Showtime`i. Vajutad üks ja seitse.

Aga seal on siis ainult öösel hirmsad filmid?

Kui hommik on, siis ei ole üldse hirmsad.

Aga kas sa oled siis vahepeal õhtul hilja üleval olnud ja vaadanud neid sealt?

Mhmmh.

Aga siis sa oled ruttu ära pannud kanali või oled neid edasi vaadanud?

(Noogutab). Seal oli niimoodi, et mingil mehel oli igas kohas. Siin oli sees nahk, siit selja pealt, kõhult ja siis veel siit ja siit ja suust olid ka veel läbi.

Mis need läbi olid?

Sellised tehti lahti ja pandi kinni.

Mingid klapid või konksud või?

Mingi konks.

Kas tal oli siis valus ka?

Ta sikutas need kõik välja. Ta tegi niimoodi, et siit tuli välja see asi.

Ta võttis need välja enda seest?

Ja suust võttis ka.

Kas ta jooksis siis verd ka, kui ta need ära võttis?

(Noogutab) Ja siis oli mingi naine ja siis oli veel ühe asja sees mingi võti. Tal läks käsi sinna sisse ja siis ta käsi hakkas ära põlema.

Ta tahtis nagu võtit võtta?

Ta pidi võtma selle.

Ja siis tal läks käsi põlema?

Ta läks veriseks üleni. Ta ei saa ennast nõnda lahti. Tal olid ka nõnda üle kere olid need asjad ümber.

Nad olid nagu kinni pandud kuskile?

Ja siis ta pidi võtmeaga lahti tegema. Ta pidi kukkuma, kukkus nagu sinna. Marken ütles, et see kukkus sinna. Aga see oli poolüksteist.

Päris hilja. Kas sa tohid nii kaua üleval olla?

(Raputab pead).

Aga see päev tohtisid?

Siis olid emme ja issi kodus.

Nad lubasid sul vaadata?

Aga kui olid raketid, siis me olime veerand ühest veel ülemaal.

Kas see oli siis vanaastaõhtul?

Väga palju rakette. Issi tegi need keerutavad ja teevad paugu ära lõpuks.

Aga kas seda hirmsat filmi sa vaatasid sellel päeval, kui rakette lasti või see ei olnud sellel päeval?

See oli siis, kui raketid olid juba ära lastud.

Kas see oli täitsa öösel siis?

(Noogutab).

Kas sa väsinud ei olnud siis?

Mkmmk.

Oled sa veel midagi hirmsat sealt Showtime`ist näinud?

Showtime`ist olid dinosaurused või mis loomad need olid. Seda näitas siis, kui see hakkas lõppema.

Aa, dinosaurused?

Jaa, kõik kohad olid munasid täis ja üks laps oli tal surnud.

Kas see multifilm või päris film?

See oli jälle Showtime`ist.

Olid need dinosaurused hirmsad?

Ma arvan, et need olid dinosaurused. Emme ise ka ei teadnud, mis loomad need on. Ta kõndis kahe jalaga ja dinosauruse häälega ka oli.

Seda sa vaatasid emmega koos siis?

Issi ja emmega.

Kas sa vaatad sageli emme ja issiga koos midagi televiisorist?

Issi võtab mult alati puldi ära, kui ta tuleb ülesse.

Ta tahab ise siis midagi vaadata?

Ta vaatab ise. Ma olen talle rääkinud, et tema peab mulle ka andma puldi, aga ta ei anna.

Aga kui pult oleks sinu käes, mida sa siis vaataksid?

Ta võtab ära siis.

Aga kui ta jätaks sulle pildi, mis kanali peale sa siis paneksid?

Sealt kus Käsna-Kalle käib, 24 peale.

Aga siis issi võtab ära ja paneb teise kanali peale?

Kui Käsna-Kalle käib, siis ta ei pane. Aga ühekorra ma sikutasin talt puldi käest ära ja ütlesin, et kui Käsna-Kalle ei käi, siis ma panen tagasi. Aga kui käib, siis jätan. Siis käiski.

Ja siis sa said vaadata?

Mhmmh.

Aga mida siis issi tahab vaadata?

Siis ta lubas vaadata.

Aga teinekord, kui issi tahab pulti, mida ta siis vaadata tahab?

Uudiseid, kui uudised käivad. Ta vaatab peaaegu alati Showtime`i, aga emmet see enam ei huvita. Aga 23 pealt ei ole enam eesti keelt. Ühekorra oli eesti keel, aga issi pani inglise keele.

Miks ta inglise keele pani?

See oli ammu juba.

Aga kas sa aru ka saad multikatest, kui need inglise keeles on?

Mhmm.

Oskad sa mõnda sõna inglise keeles, oled kuulnud mõnest multikast ja on meelde jäänud?

Jäätis on inglise keeles ice cream. No tähendab ei.

Kas sa seda oled multikast kuulnud?

Käsna-Kalles on mingi.

Kas sa midagi sellist oled ka televiisorist näinud, mis on kurb olnud?

Paus.

Midagi, mis sind on kurvaks teinud?

Midagi ei ole. Aga CatDogis oli niimoodi, et nad lasid ja CatDog pidi kassi vedama, aga siis ta pole liikunud, sest ta oli juba jääga koos.

Kas kass või koer?

Koer pidi jooksuma.

Aga oli külmunud?

Varsti oli ta siis juba külmunud, sest nad seisid seal ja siis teised tulid.

Ja mis siis sai?

Siis kass läks ise tegema. Lõke põles ka.

Kas siis oli kurb, kui see koer seal külmunud oli?

Mkmm.

Aga kas sa vahel unes oled ka näinud midagi sellist, mida sa televiisorist oled näinud?

Ma olen näinud, kui issi on kodus ja emme on töö. Siis ma olen näinud mingit kolli unes ja siis jäin kisama nõnda.

Ärkasid üles ja siis kisasid?

Mhmm.

Mis see koll tegi sulle unes?

Ma ei mäleta enam. Kohutas mind.

Oi.

Ühekorra ma nägin sellist und, et ma nutsin. Siis tõusin üles ja mul olid ka juba pisarad.

Siis tõusid üles ja vaatasid, et pisarad olid silmas?

Ma tundsin, et midagi märga on.

Kas sa mäletad ka, miks sa unes nutsid?

Ei tea. Kus koll oli, seda ma mäletan, aga ma ei mäleta, mida ta tegi siis.

Milline see koll välja nägi?

Oli tekk selline peal. Alguses olid mõned inimesed seal ja siis pärast ei olnud seal kedagi.

Sa olid üksinda selle kolliga?

Mhmm.

Aga mis sa tegid, kui sa üles ärkasid?

Hakkasin kisama. Siis oli kell alles üks.

Ja mis siis sai?

Siis ma jäin uuesti magama. Üldse pole und näinud.

Kas issi luges siis uuesti muinasjuttu või lohutas?

Mkmm. Ma jäin magama.

Sa jäid ise magama, ei kutsunud kedagi, nad ei teadnud, et sa ehmatasid?

Issi tõusis siis kohe üles. Issi pani uuesti mulle teki peale ja siis tõusin uuesti üles kell 7. Sest siis kui kell hakkab 7 mööda minema, siis peab tõusma, sest ma tahan Käsna- Kallet näha.

Sa tõused siis hommikul varem üles, et Käsna-Kallet vaadata?

Pool kaheksa lõpeb ära.

Kas raske pole üles tõusta nii vara?

Mkmm, aga väsinud olen.

Aga kes sind hommikul nii vara üles äratab?

Tõusen ise, aga emme paneb kella helisema.

Kas sa tahad, et emme äratab sind Käsna-Kalle ajaks üles?

Ühel korral oli pühapäev ja siis Käsna-Kallet ei olnud. Siis ma magasin hoopis kaheksani.

Kas sa näiteks mõnel hommikul sellel ajal ei taha kauem magada sellel ajal, kui Käsna-Kalle käib?

Mkmm, sest sealt hakkavad alati uued osad.

Aa, sa ei taha vahele jätta ühtegi osa.

Mhmm.

Mis selles Käsna-Kalle multikas nii lähedat on, et see sulle nii väga meeldib?

Seal on naljad ka. Mingi Patric mängis trummi oma kõhu peal ja siis pani peaga ka vastu oma kõhtu. Siis oli valjem hää.

Mis nalju seal veel on olnud?

Täna oli selline, et nad lähevad kõrgemale lilledele ja siis lasti Käsna-Kalle pihta ja ta kingad läksid nii suureks. Siis lasti Kalmerile vastu nina ja siis lasti kaks korda veel, oli väga pikk.

Kas sa mõnikord oled mänginud ka niimoodi, et teed järgi seda, mida sa oled telekast näinud?

Fiid.

Kes see Fii?

Wii. Selline telekamäng.

Aa, wii.

Nagu oled peal ja pultidega. Meil on vormel ja siis oli veel viis mängijat ja siis oli üks muu mingi tavaline.

Kas sa vahel oled niimoodi ka mängunud, et sul seda wiid ei ole, aga siis sa oled näinud telekast midagi ja siis sa tahad ise sama asja teha? Näiteks kas joonistada sama asja või mängida?

Ma olen tahtnud.

Mida sa oled tahtnud?

Nad on seal joonistanud näiteks õhupalle ja siis ma tahtsin ka joonistada.

FOTOD

Nr. 4

Ma tean, see on kass Garfield, need on „Pehmed ja karvased“, see on koletised („Kollide kompanii“) ja see on Pikne McQueen („Autod“).

Kas sa seda oled ka näinud („Kollide kompanii“)?

Jah, seal nad lähevad kappi ja voodi alla.

See ei olnud see koll, kes sul unes oli?

Mkmm.

See on hea film jah.

See oli mingi tekiga see teine. Tal on mingi sõber rohelist värvi ja ühe silmaga. Aga mul on see kass Garfieldi film olemas.

Aa.

Aga seda „Pehmed ja karvased“ ma vaatan alati.

Mis saade see „Pehmed ja karvased“ on?

Nagu mõned on pehmed ja mõned on karvased. Need pole päris inimesed.

Kes nad on?

Nad on pannud endale lihtsalt maskid ette.

Kas nad on nukud?

Nukkude moodi, aga silmad ei liigu. Silmad on ühes kohas.

Oled sa aru saanud, kes nad on siis? On nad inimesed, nukud?

Seal on tegelikult inimene sees, sest nende silmad ei liigu. Inimene võib näha sealt sees läbi ka.

Kas sa tead ka, kes need tegelased on?

Üks on naine, teine on jänes. Seal on mingi notsu ka ja hunt. Teised on kõik inimesed.

Ahhaa, kas sa tunnud ka neid inimesi?

Mkmm.

Mis need inimesed teevad seal?

Alguses rääkis ühega juttu ja siis läks nagu poodi, aga uks käis ainult lahti, aga süüa pole võtnud omale.

Käis poes?

Nii ruttu tegi ära selle. Käis poes ära ja tuli kohe tagasi.

On see tore saade?

Mhmm.

Miks see sulle meeldib?

Sest seal on ka mõned uued, näitab hunte ja igasuguseid loomi.

Nr. 5

Need Simpsonid, need on piraatide film („Kariibimere piraadid“), need on politseid tavalised ja rohkem ei tea.

Kas sa seda piraatide filmi oled ka näinud?

Marken vaatab seda. Ta vaatab Simpsonseneid ka.

Aga sina ei vaata neid?

Noh, mõnikord vaatan.

Siis kui Marken vaatab, siis jääd ka vaatama?

Mhmmh.

Aga kas sa piraate ei kardad?

Mkmmk. Mingid otsivad sealt kulda ja asju.

Aga nad ei ole siis pahad piraadid?

Mkmmk. Mõned on seal pahad, võitlevad nendega.

Aga Simpsonid sulle ei meeldi?

Mõnikord meeldivad, mõnikord ei meeldi.

Miks mõnikord ei meeldi?

Igavad on. Seal pole nalja. Nad ainult lobisevad. Aga kõik inglise keeles ja teistes keeles lobisevad nii palju, aga kui on eesti keeles ei lobise peaaegu üldse. Imelik, kuidas see niimoodi on. Showtime'ilt ei räägita liiga kiiresti.

Aga Showtime on inglise keeles ju?

Vene keeles.

Vene keeles?

Ei, inglise keeles.

Aga siis sa ei saa hästi aru, mis nad seal räägivad?

Noogutab. Seal on kirjad sellised all, tavalised trükikirjad. Ma neid ei oska veel.

Nr. 3.

Ma olen siit kõike näinud. Lastekas käis mul, Muumit ma pole näinud ja see on seitse põialpoissi.

Aga milline sulle neist kõige rohkem meeldib?

See („Yakari“) ja see („Tegus Timmu“) ja Muumid.

Aga kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest lastesaatest?

Mhmmh.

Kes su lemmiktegelane on?

Käsna-Kalle.

Nr. 2

Need on uudised („Reporter“), see on Võsapets nagu peab sinna (mikrofoni) sisse rääkima. Seal näitab tantsimist (näitab „Eesti otsib supertaari“ pilt) ja kui üks vajutab, siis sellele nagu ei meeldi (ajas segamini tõenäoliselt saatega So You Think You Can Dance). Ja need räägivad lihtsalt („Aktuaalne kaamera“)

Aga mis see „Võsareporter“ on?

See nagu otsib inimesi ja räägib nendega.

Kas see Võsapets on siis naljakas või miks ta sulle meeldib?

Naljakas pole, aga vaatame.

Sul emme ja issi vaatavad seda?

Mhmmh.

Sa vaatad nendega koos?

Mhmmh.

Aga mis saade see „Reporter“ on?

Reporteris räägitakse lihtsalt, mis inimestega on. Et suured lume...Alguses näitas, et üks politsei oli metsa sõitnud, siis oli veel lumehange ja kokku põrganud autodega.

On seal vahel midagi hirmsat ka näidatud?

Mkmmk.

Reporterit sa vaatad ka siis emme-issiga koos?

„Reporter“ mind eriti ei huvitagi.

Aa, seda vaatavad sul teised kodus.

Nr.1

See on see, kus nagu teevad igasuguseid asju („Sõnasõda“). Nagu aeg jookseb seal. Need on tavalised filmid („Kättemaksukontor“).

Mis seal tehakse („Kättemaksukontor“)?

Seal ka nagu räägitakse. On kolme pealt, igasugustelt kanalitelt.

Kas nad päte ajavad ka seal taga?

Mõned on pahad. Üks naine tahtis alla hüpata nagu, aga need tulid teda...ei lubanud tal alla kukkuda.

Ta tahtis kõrgelt alla hüpata?

Läks trepist üles ja tahtis hüpata, aga need tulid talle järele.

Kas see osa ei olnud hirmus, kus ta alla tahtis hüpata?

Mkmmk.

Kas sa „Tantsud tähtedega“ oled ka vaadanud?

Mhmm. Mõned on siit võitnud ka. See Ühikarottidest üks naine võitis.

Kas sa „Ühikarotte“ vaatad ka?

Mhmm. Markenile need meeldivad väga palju.

Kas sulle ka meeldivad või sulle nii väga ei meeldi?

Meeldivad. Kui „Eestlane ja venelane“ lõppeb ära, siis nende järel hakkab.

„Eestlast ja venelast“ sa oled ka vaadanud?

Mhmm, sest nende järel hakkabki.

Aga mis seal „Ühikarottides“ on?

Seal tehakse ka nalja. Mingi üks paks, sellel kõht valutas ja ta läks seina vastu, kukkus ümber.

Sein kukkus ümber või ta ise kukkus ümber?

Ta ise kukkus. Ja siis alguses mingi kass sittus maha ja pissis ühe saapa sisse ja mingi hiir oli ka toodud sinna.

Neil juhtub igasugu selliseid asju siis koguaeg seal.

Mhmm.

Oled sa siit veel midagi näinud või on teised võõrad?

Need on võõrad.

Siis rohkem pilte mul pole. Aga kas sa seda tead, kas see, mis televiisoris on, on mängult või päriselt?

No mõned on mängult. Nagu saab igasuguseid asju seal teha ja mingi oli nõnda, et lihtsalt uks läheb lahti.

Kas sa tead, kuidas pilt televiisori sisse saab?

Mkmmk.

Oled sa mõelnud, kuidas see pilt võib saada sinna sisse?

Selliste väikeste neliruutudega on tehtud. Väga väiksel. Kaugelt sa neid ei näe, aga lähedalt näed.

Kust sa tead?

Me oleme vaadanud Markeniga lähedalt ja siis on nagu väiksed need.

Et televiisori sees on väiksed ruudud?

Mhmm.

Ja sa pead olema hästi lähedal, et neid näha?

Sa pead olema peaagu selle vastus. Kui sa oeld kaugel, siis sa neid ei näe. Siis sa näed, et need on ühesugused, nagu inimene päriseltki on.

Kas niimoodi saabki pilt sinna sisse?

Mhmm.

Aga kas sul silmad vahel ära ka väsivad teleka vaatamisest?

Mkmmk. Markenil olid juba punased, istus arvutis ja siis hakkas telekat ka veel vaatama.

Aga kas sina tohid televiisorit vaadata nii kaua kui sa ise tahad või vahel ei tohi ka?

Mõnikord emme keelab ka. Marken tahab alati arvutis olla. Kui issi on tööl, siis ta on koguaeg arvutis, aga kui issi on kodus, siis ta ei käi arvutis. Mul on ka arvutis mõned kalad lihtsalt. Neid peab toitma.

Aga kas vahel niimoodi on ka, et sa vaatad mõnda saadet ja siis emme ütleb, et ära seda vaata, see pole lastesaade?

Mõned on lihtsalt sellised.

Mida emme sul vaadata ei luba?

Ei luba näiteks mingeid hirmsaid filme. Tahab magama meid panna siis.

Kas sa vaatad televiisorit iga päev või päris iga päev ei vaata?

Mõnikord ma söön ka ja mõnikord mängin. Siis ma ei vaata. All on mul rohkem puslesid. Üleval on ainult mõned. Jõuluvana tõi mulle PetShopi auto.

Ahaa. Kuule, aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on kuidagi kasulik ka?

Mkmmk, sest nõnda võivad silmad haigeeks jääda. Ühekorra, kui ma olin väike, siis mul kõrvapõletik ja kõrvast jooksis mäda.

Aga kas televiisori vaatamine on kahjulik veel kuidagi?

Mkmmk.

Aga kas midagi head ka lapsed televiisorist saavad, õpivad sealt näiteks midagi?

Mkmmk. Üks Annabel ütleb, et ole vaikselt, sest ta ei saa aru.

Mis sa arvad, kas televiisori vaatamine on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik, sest kui sa vaatad kaua televiisorit, lähed arvutisse ja siis vaatad veel telekat, siis võivad silmad minna punaseks ja ära väsida.

Aga kui see natuke kahjulik on, miks sa ikka televiisorit vaatad?

Sest Käsna-Kalle käib. Ma tahan seda alati vaadata.

Aga kas siis ei ole televiisori vaatamine kahjulik, kui sa Käsna-Kallet vaatad?

Mkmmk, sest Käsna-Kallel on ainult kaks osa. Ühekorra oli kolm osa, nüüd on kaks osa.

Kas sa vahel oled niimoodi ka, et emme-issi ei luba sul midagi vaadata ja siis sa salaja vaatad?

Ükskord emme ja issi läksid korraks poodi ja issi ütles, et ära võta pulti ära.

Ja siis sa võtsid selle ära?

Mhmmh.

Mis kanalile sa siis panid?

24. Üks lõppes ära ja siis hakkas Käsna-Kalle.

Aga seda Showtime`i sa ei taha üksinda vaadata?

Mkmmk. Sest kui Marken on näiteks arvutis, siis ma ei hakka Showtime`i vaatama.

Sina vaatad siis multifilme?

Mhmmh. Marken vaatab ainult mõnikord Showtime`i.

Kas sa eile ka televiisorit vaatasid?

Ma vaatan igakord. Eile käis üks Käsna-Kalle. Siis hakkas muu film. Vaatasin selle ära ja siis hakkas jälle Käsna-Kalle.

Eile oli siis mitu Käsna-Kallet?

Mhmmh. Aga kui üles tõused, siis eriti neid ei ole. Laupäeval ja pühapäeval ei ole.

Laupäeval ja pühapäeval saad sa siis kauem magada?

Aga siis on ka mõned naljakad veel.

Siis on mingid teised multikad.

Jah.

Aga millised saated sinu meelest igavad on?

Avatar ja Ben Ten. Üks on see suur Ben Ten. See mind ei huvita üldsegi, aga väike mulle meeldib.

Kas on veel midagi, mida teised vaatavad ja sa ütled, et sa ei taha seda vaadata?

Mhmmh, aga Marken alati siis vaatab.

Mida sellist Marken vaatab, mis sulle ei meeldi?

Avatari. Ta ütleb, et ära pane ära, aga ma sain puldi. Ta on mult võtnud puldi ära. Ma olen öelnud, et võta pult, aga siis ta ei tahtnud ja ma sain selle enda kätte tagasi.

Kas sulle sõbrad on ka vahel soovitanud midagi vaadata televiisorist?

Marii on mu lemmikum sõber.

Kas Marii on ka vahel öelnud, et see on lahe multifilm, vaata seda?

Mõnikord. Ma küsisin talt, kas ta vaatab Käsna-Kallet. Ta ütles: „Ei vaata“. Ma küsisin, mille pärast. Ta ütles, et ta ei tea, mis kanali pealt see hakkab.

Kas sa siis ütlesid talle, mis kanali pealt see hakkab?

Jah. Ja kodus on Volli mu kõige suurem sõber.

Kes see Volli on?

Kass.

Kas ta on nagu Garfield?

Ei, ta on musta ja valgega.

Aga millal sa tavaliselt vaatad televiisorit?

Siis, kui mõned lahedad filmid käivad. Kui 23 pealt käib näiteks mingi, mis mulle ei meeldi ja teise kanalilt käib midagi, mis mulle ka ei meeldi. Kui suur Ben Ten mulle ei meeldi ja teise pealt käib Avatar, siis ma hakkain midagi muud vaatama kas plaadi või kasseti pealt.

Aga kust sa tead, millal on televiisorist need saated, mis sulle meeldivad?

Sest need hakkavad teiste järel. Aga eriti ma vaatan alati Käsna-Kallet.

Kas sa tead, mis kell su lemmikud saated hakkavad või sa vaatad juhuslikult neid?

Käsna-Kalle hakkab iga päev mingist muust. Millalgi muus kell. Kell võib olla ükskõik mis.

Et sa täpselt ei teagi, mis kell see hakkab?

Mkmmk.

Intervjuu 15: Karl

Nimi ja vanus: Karl, 6-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuueerimise kuupäev: 14.02.2011

Mida sulle siis meeldib teha, kui sa pole lasteaia, vaid oled kodus?

Siis mulle meeldib õega mängida.

On sul vanem või noorem õde?

Noorem.

Aga kui sa õega ei saa mängida või ei viitsi mängida, mis sa siis teed?

Siis... ma ei tea.

Kas sa televiisorit ka vahel vaatad?

Jah.

Mida sa televiisorist vaatad?

Multikaid.

Kas sul on mõni lemmikmultikas ka?

Jah.

Mis su lemmikmultikas on?

Pikne.

Miks Pikne on sinu meelest lahe multikas?

Sest seal rallitatakse.

On sul keegi lemmik ka sealt?

Jaa McQueen.

Millised saated sulle veel meeldivad?

Nukitsamees.

Milliseid lastesaateid sulle veel meeldib vaadata?

Rohkem polegi.

Aga kas sa suurte inimeste saateid oled ka vahel vaadanud?

Ma olen vaadanud ühte tugeva mehe filmi, kus seda meest ründas 100 laeva.

Oled sa veel mõnda suurte saadet või filmi vaadanud?

Jah.

Mida näiteks?

Ma ei mäleta enam.

Kas sa emme ja issiga koos vaatad ka vahel midagi televiisorist?

Jah

Mida sa emme ja issiga koos vaatad televiisorist tavaliselt?

Üks film oli, aga ma ei tea selle nime.

Aga oled sa televiisorist midagi naljakat ka näinud?

Need on venekeelsed.

Mis seal nalja tehti?

Üks poiss sõitis suuskadega mäest alla ja kukkus pikali.

Aga kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist näinud?

Jaa.

Mida sa näiteks hirmsat oled näinud?

Kummitusi.

Kas sa panid siis silmad kinni või julgesid edasi vaadata?

Julgesin edasi vaadata.

Aga kas sa midagi kurba oled ka televiisorist näinud?

Ei ole.

Kas vahel on niimoodi ka olnud, et oled televiisorist midagi hirmsat näinud ja siis oled öösel paha und näinud?

Ei ole.

Aga kas sa tohid televiisorist vaadata nii kaua, kui sa ise tahad või vahel emme-issi ütlevad ka, et nüüd aitab?

Emme ja issi ütlevad, et nüüd aitab.

Aga kas sa vaatad televiisorit iga päev või päris iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata. Vahepeal ma käin õues.

Kes su lemmiktegelane on mõnest saatetest, filmist või multikast?

Käsna-Kalle.

Miks see Käsna-Kalle lahe on?

Sest, kui ta magas öösel, siis ta läks teki alla ja nägi, et hamburger kõndis.

Kas sa tead, kuidas pilt, filmid ja saated saavad televiisori sisse? Kuidas me näeme seda, mida me televiisorist näeme?

Ei tea. Ma tean ainult seda, et filme filmitakse kaameraga.

Ja kuidas need filmid televiisori sisse pärast saavad?

Ma ei tea.

Aga mis sa arvad, kas see, mida me televiisorist näeme, on mängult või päriselt?

Mängult.

Käsna-Kalle on mängult näiteks?

Jah. Teda pole olemas.

Aga kas uudistesaaade on ka mängult?

Ei, see on päriselt. Seal näidatakse, mis on juhtunud.

Kas sa oled vahel mänginud ka mõnda sellist mängu, mida sa oled televiisorist näinud või teed järgi midagi, mida sa oled televiisorist näinud?

Mkmmk.

Kas sul vahel silmad ka ära väsivad televiisori vaatamisest?

Jah. Kunagi, kui ma vaatasin, ma panin silmad kinni. Ma olin nii väsinud.

Aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Natuke kahjulik, sest silmad jäävad haigeks.

Kust sa tead, et silmad jäävad haigeks?

Emme ja issi on mulle rääkinud.

Kas televiisori vaatamine on millegi pärast natuke kasulik ka?

Ma ei tea.

FOTOD

Nr 5. Kas sa siit pildi pealt oled midagi näinud või need võõrad sulle?

Jaa. Seda („Politseiakadeemia“) olen näinud. Seda Jack Sparrow` t („Kariibimere piraadid“) ma olen näinud ja Simpsoneid ka. Teisi pole.

Mis su lemmik neist on?

See („Politseiakadeemia“) oli natuke naljakas. Simpsonid mulle ei meeldi, sest nad räägivad vene keeles.

See („Politseiakadeemia“) on natuke naljakas, aga see („Kariibimere piraadid“) on kõige ägedam.

Nr.4 Kas sa siit oled midagi näinud?

„Pehmeid ja karvaseid“, Piknet („Autod“), Garfieldi ja seda („Kollide kompanii“). Monki ma olen ka näinud. Teisi pole näinud.

Mis sulle siit kõige rohkem?

„Garfield“ ja „Kollide kompanii“

Nr3. Mida sa siit oled näinud?

Yakarit, seda („Jimmy Neutron“), seda („Tegus Timmu“), seda („Hei, põialpoisid“), seda („Võlukarussell“), seda („Muumiorulood“) ja seda („Lastekas“).

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

Võlukarussell, Muumiorulood ja Jimmy Neutron. Ja see ka („Hunt kriimsilm“)

Nr. 4 Kas sa siit pildi pealt oled midagi näinud?

Seda („Võsareporter“), „Kelgukoeri“, uudiseid, superstaari, Reporterit ja seda („Ühikarotid“).

Mis sulle meeldib neist kõige rohkem?

Superstaar, „Ühikarotid“ ja „Kelgukoerad“.

Mis seal „Ühikarottides“ tehakse?

Ma olen seda vaadanud, aga ma ei mäleta seda. See (Lauri Pedaja) on mulle tuttav selles saates „Klass: elu pärast“.

„Klass: elu pärast“. Kas sa oled seda ka näinud?

Jaa.

Millest see oli? Millest see film rääkis?

Joosep tulistas klassis ja ta oli vanglas. Ta oli üks poiss. Üks tädi, üks ka ta kooli õpilane käis teda vaatamas. Aga onu ütles, et Joosep ei taha tulla praegu.

Kas sa tead ka, miks Joosep tulistas koolis?

Sest see poiss (Lauri Pedaja) ja teised poisid tegid talle halba.

Kas see oli natuke hirmus film ka?

Ei.

Aga igav ei olnud?

Ei.

Kas sa vaatasid seda üksinda või kellegagi koos?

Emme, Elleni (õde) ja issiga.

Kas sa tavaliselt vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

Elleniga. Aga „Kelgukoertes“ oli see „Reporterit“ mees ka. Ta oli seal arst.

Aga millest see „Reporterit“ saade on?

Need on uudised. Seal räägitakse, mida keegi tegi.

Kas sa tohid kõiki saateid vaadata, mida sa ise tahad või vahel emme-issi ütlevad ka, et seda ei tohi vaadata, see pole lastesaade?

Ma võin kõike vaadata, aga ma ei taha. Äkki üks ei meeldi mulle.

Mis sulle ei meeldi näiteks?

Uudised ja see („Võsareporter“)

Nr2. Kas sa siit pildilt oled ka midagi näinud?

„Kättemaksukontorit“, seda („Sõnasõda“), seda, ma ei mäleta selle nime („Eesti talent“). „Tantsud tähtedega“ olen ka näinud.

Mis siit sinu meelest kõige lähedam saade on?

„Kättemaksukontor“

Miks see sulle meeldib?

Seal need politseid uurivad asju ja siis neil on kõrvaklapid ka autos, mida nad kuulevad. Luuravad ja neil on relvad. Seal oli kummitus ka.

Kas sa kummitust kartsid?

Ei. Tegelikult see polnud kummitus. Üks mees muutis ennast kummituseks.

Kas sa mõnda õudusfilmi oled ka kunagi näinud?

Jah. Üks on mul plaadi peal. See on see „Nukitsamees“. Seal üks poiss ja tüdruk korjasid maasikaid ja tuli öö ja nad magasid kivi juures. Oli üks vana naine ja koll. Siis nad läksid metsa ja seal oli Nukitsamees, nende kollide laps. Ja hiiglased olid ka seal. Nad ütlesid, et inimese lõhn on siin.

Intervjuu 16: Henri

Nimi ja vanus: Henri, 6-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuu kuupäev: 15.02.2011

Mida sulle siis meeldib teha, kui sa oled lasteaiast koju läinud või on üldse vaba päev lasteaiast?
Mängida.

Mis mängu sa mängid?

Bakuganidega, aga suvel mängin Yogi-Yosid sõbraga.

Kas need on karud?

Ei, mingid kaardid nagu.

Aga mida sulle peale mängimise veel kodus teha meeldib?

Olla arvutis ja vaadata telekat.

Mida sa televiisorist vaatad?

Vaatan mingi cartooni.

Cartoon Netwroki?

Jah.

Milliseid multikaid sa vaatad sealt? On sul mõni nimi ka meeles?

Ben Ten.

On sul veel mõni multifilm meeles, mis sulle meeldib?

Mkkmk (ei).

Aga milline on sul lemmikmultikas, mida sa alati tahad vaadata, kui see televiisorist tuleb?

Ben Ten.

Miks sulle meeldib Ben Ten?

Mul on Ben Teni asju ka kõige rohkem.

Milliseid asju?

Pusle ja kell ka, mis seal multikas on.

Aga kes see Ben Ten on?

Mingi poiss, kes saab ennast muuta.

Kelleks ta saab ennast muuta?

Mingi...kõik mul ei ole meeles...mida päris elus olemas ei ole.

Ma just tahtsin küsida, et kui sul on Ben Teni kell, kas sina saad ennast ka muuta?

Jah, aga päriselt ei saa.

Sa mängid, et sa saad?

Jah, see on mänguasi. Teistel võib olla ka selliseid. Näiteks mu sõbral on suure Ben Teni kell. Suur saab teistsuguseks.

Millised on veel lähedad lastesaated sinu meelest?

Ma pole kõiki multikaid meelde jätnud. Ainult kaks tean.

Mis teine multikas on, mis sulle meeldib?

Batman.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata, kui mul teleka keeld on.

Mida see teleka keeld tähendab?

Et ma ei tohi telekat vaadata.

Miks sa ei tohi telekat vaadata?

Et ma tegin rumalust.

Kui sa üks päev oled pahandust teinud, siis sa ei tohi järgmine päev televiisorit vaadata või see sama päev ei tohi?

Kui isa ütleb, et homme ka ei vaata, siis ei tohi ma täna ja homme.

Kas vahel on kaks päeva ka siis teleka keeld olnud?

Mhmmh.

Aga see on siis sellepärast olnud, et sa oled teinud midagi pahandust?

Mhmmh.

Kas seda juhtub harva või sageli, et sul on teleka keeld?

Väga harva, aga arvuti keeld on väga sageli.

Telekakeeld on harva, aga arvutikeeld sageli.

Mhmmh.

Aga miks arvutikeeld on sageli?

Mu õel on ka arvutikeeld sageli.

Kas emme ja issi lihtsalt ei taha, et te arvutiga mängite või telekat vaatate?

Ei, me lihtsalt teeme rumalusi.

Aga kas vahel on niimoodi ka, et emme või issi lihtsalt ütlevad, et sa oled juba nii palju televiisorit vaadanud, et nüüd aitab?

Mhmm.

Kas sa midagi sellist oled ka televiisorist vaadanud, mida emmele ja issile meeldib vaadata?

Jaa. „Rajalt maha“ ja „Simpsonid“. Kui emme-issit kodus ei ole, siis ma vaatan „Futuramat“. Emme-issi muideks ei luba mul seda vaadata, sest seal on suitsetamine ja viina joomine ja lapsel ei ole ilus seda teha.

Aga siis sa oled salaja seda vaadanud vahel?

Jah, koos oma õega.

Kui vana su õde on?

14.

Kas sa oled vahel veel midagi salaja vaadanud siis, kui emmet-issit kodus pole?

Mkmm.

Teisi asju sa tohid vaadata siis, kui tahad?

Jah, aga uudiseid ma ei taha vaadata.

Miks sa uudiseid ei taha vaadata?

Sellepärast, et mul pole uudistest midagi kuulata.

Kas sa eile õhtul vaatasid ka midagi televiisorist?

Jah.

Mida sa vaatasid?

Ma ei mäleta eriti.

Vanemad tulevad lapsele järgi ja intervjuu jätkub järgmisel päeval.

Ma võib-olla küsisin juba eile, aga räägi uuesti, mis su lemmiksaade on televiisorist?

Ben Ten. Täna ma nägin Ben Teni hommikul.

Enne lasteaeda tulekut vaatasid?

Jaa.

Mida sa veel vaatasid enne lasteaeda tulekut?

Ma rohkem ei saanud vaadata, sest me pidime hakkama lasteaeda tulema.

Fotod

Nr. 5 Kas sa siit pildi pealt oled kedagi näinud või on need võrrad?

Ma olen kapten Jack Sparrow` t näinud, „Simpsonid“, Austin Powersit ja rohkem ma ei ole.

Milline sulle neist kõige rohkem meeldib?

„Simpsonid“

Mis seal Simpsonites on?

Neis on mäng ka tehtud. Ma olen mänginud seda. Vinge. Simpsonites oli see lahe, kus mingi Simpsoni isa ronis mäest üles.

Nr. 4 Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

Jaa, seda olen („Garfield“), seda olen („Kollide kompanii“), see on mul muide plaadi peal ja see („Autod“) on mul ka plaadi peal. Seda („Pehmed ja karvased“) olen näinud. Kas see („Johnny English“) on mr. Bean?

See on Johnny English, aga see on sama näitleja, kes mr. Beaniski mängib.

Ma olen mr. Beani näinud.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

See „Autod“

Miks see „Autode“ film lahe on?

Sellepärast, et see Pikne sõidab rallit. Mulle meeldib rallisõit. Ja see Garfield meeldib ka. Ma olen seda üks kord näinud. Ma nägin telekast.

Nr. 3 Vaatame järgmist pilti.

Seda olen, seda, seda, seda....Loetleb kõik saateid peale saate „Hei, Pöialpoisid“.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

See Jimmy Neutron. See oskab leiutada. Tal on mingi robotkoer. Ta võitis selle robotkoera, ma olen seda näinud.

Nr. 2. Kas sa siit oled midagi näinud?

Seda „Eesti otsib superstaari“, seda („Reporter“), seda („Võsareporter“), seda („Aktuaalne kaamera“). Dr. House`i olen näinud.

Millest see Dr. House on?

Mingi onu on tige. Siis ma rohkem ei ole näinud.

Kas see Dr. House on hirmus ka?

No emme ja issi ei luba vaadata. Ma olen vahel salaja piilunud. Aga kui ta hakkas sõbraks saama, siis emme ja issi ikka ei lubanud vaadata, aga ma piilusin ikka. Siis olid emme-issi kodus.

Aga nad ei teadnud, et sa piilud?

Jah, nad ei näinud.

Oli seal midagi hirmsat ka siis, kui piilusid?

Ei olnud.

Aga mis saade see uudised on?

Ma kõiki ei mäleta.

Aga mis selles saates „Pehmed ja karvased“ on?

Seal räägitakse midagi, aga mul ei jää need meelde alati.

Nr. 1. Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

„Eesti talenti“ olen. Mis see on?

See on „Tantsud tähtedega“.

Olen seda „Tantsud tähtedega“ näinud. „Sõnasõda“ olen.

Pärast saadete nimetamist

Aa, „Kättemaksukontorit“ olen ka näinud.

Kas see meeldib sulle või on igav?

Mingi vinge noh. Mingi see oli hea, kui mingi vanaisa istus nende autos, siis nad vahetasid õlu ära ja panid unejoogi. Ise kõndisid minema. Siis mees ütles vahepeal, et tal kõht valutab ja siis nad andsid talle seda juua ja ta jäi magama. Aga ta ärkas üles vahepeal.

Kas sa tohid televiisorist vaadata kõike, mida sa ise tahad või emme-issi vahel ütlevad ka, et seda ei tohi vaadata, see pole laste saade?

Ütlevad.

Mis saateid sa vaadata ei tohi?

No „Kättemaksukontorit“ ei tohtinud, aga kui neid kodus polnud, siis ma vaatasin.

Kellega koos sa vaatasid „Kättemaksukontorit“?

Üksinda. Õde oli arvutis. Õde oli üleval, mina all.

Siis sa üksinda salaja vaatasid?

Jah.

Kas see oli ainult üks kord?

Tegelikult ma olen seda mitu korda näinud. Ma vaatan siis neid, kui emme-issi kodus pole.

Mida sa veel vaatad siis, kui emme-issit kodus pole?

Igasuguseid, mida me ei tohi vaadata. Aga ma pole Dr. House`i saanud vaadata.

Mis filmid need on sellised, mida sa vaatad, kui emme-issit kodus pole. Mida neis filmides tehakse?

Noh, mingit paha asja, aga ma ei hakka üldse kartma. Maibet (õde) keelab mul vaadata oma mängu. Ise on natuke noorem, kui see mäng. See mäng on 16-aastastele, ta on 14.

Aga millised saated on sinu meelest pahad saated?

„Eesti otsib superstaari“, see on natuke igav. Mulle meeldib „Eesti talent“ rohkem. Muidu peab muudkui laulma, aga „Eesti talendis“ saab tantsida ka.

Kas sa midagi hirmsat oled ka televiisorist näinud või mõnda õudusfilmi?

Ei.

Aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik.

Miks on kahjulik?

Et silmad võivad punaseks minna.

Kas sul on kunagi silmad punaseks läinud või on silmad niimoodi ära väsinud, et ei taha vaadata.

On väsinud, aga prille ette pole saanud.

Mida sa teed siis, kui silmad ära väsivad?

Panen teleka kinni ja heidan diivani peale pikali. Tead mu õde kunagi ütles mulle, et sure ära. Tegelikult me vihkame üksteist.

Oi, see on küll inetult öeldud. Kuule, aga mis sa arvad, kas see, mis televiisorist tuleb, on mängult või päriselt?

No saates nad näitlevad, aga multikad on joonistatud.

Aga kas uudised on mängult või päriselt?

Päriselt.

Kas sa seda tead, mis moodi pilt televiisori sisse saab?

Et antenn püüab mingisuguseid laineid.

Ja siis me näeme pilti televiisorist?

Jah.

Aga kas unes midagi halba oled ka kunagi näinud?

Olen, aga ma ei mäleta hästi. Igasuguseid pahasid.

Kas sa midagi kurba oled näinud televiisorist?

Olen.

Mida sa näiteks kurba oled näinud?

Ma ei mäleta igasuguseid kurbi asju.

Aga naljakat. Kas mõni nali tuleb sulle meelde, mida sa oled näinud televiisorist?

Ei, aga kunagi nägin ühte naljakat, aga ma ei mäleta enam.

Kes on su lemmiktegelane mõnest saatest?

Lemmiktegelane on Ben Teni haikala, kes pole tegelikult haikala, tal on kaks kihva. Mingi paha.

See on su lemmiktegelane?

Jah, see on joonistatud. Ma olen mänginud, et see üks mees on nagu seal ja hakkab mulle veepalle tulistama. Ta pole pihta saanud. Jäämehena ma pean talle jääde tulistama, tulemehena tuld.

See oli arvutis siis?

Jah.

Või sa mängisid päriselt ka seda mängu?

Ei.

Aga mis sa arvad, kas televiisori vaatamisest on sulle mingit kasu ka? Kas sa õpid sealt midagi või saad targemaks?

Ei.

See on lihtsalt lõbus?

Nojah, mulle meeldib.

Kas sa tead, mis saated su sõpradele meeldivad?

Kust ma seda tean?

Te ei ole sõpradega rääkinud, mida nad televiisorist vaatavad?

Ei. Mikk on juba käinud. Kas tema oskas kõikidele vastata?

Ega siin ei olegi õigeid ega valesid vastuseid.

Kas ta teadis, mis tal unes naljakat oli?

Ma ei teagi. Ega siin ei ole õigeid või valesid vastuseid, sest iga laps vaatab erinevaid asju. Igal lapsel ongi oma jutud.

Intervjuu 17: Kaspar

Nimi ja vanus: Kaspar, 7-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuuerimise kuupäev: 14.02.2011

Mida sulle meeldib teha siis, kui sa oled lasteaiast koju läinud või on üldse vaba päev lasteaiast?

Kodus mulle meeldib teha seda, et ma süüa ära ja siis mängin emmega natuke mängu ja siis saan vaadata natuke televiisorit ja siis lähen magama.

Mida sulle televiisorist meeldib vaadata?

Televiisorist mulle meeldib vaadata multikaid.

On sul mõni lemmikmultikas ka?

Jah, Ben Ten.

Miks see Ben Ten sinu lemmikmultikas on?

Sellepärast, et see Ben Ten saab käekellaga muuta ennast ükskõik kelleks, kas või dinosauruseks.

Kas sa tahaksid ka olla nagu Ben Ten?

Jaa. Koguaeg saab ennast muuta ma ei tea kelleks.

Kas Ben Ten hirmus ei ole?

Ei ole. Ben Ten haiget ei tee, kui sa ise ei tee. Aga ta võib pimedas ringi jalutada ja käed-jalad taskulambiks muuta. Siis ta saab vaadata.

Kas sul on selle Ben Teni kell ka?

Jah.

Saada sa ennast ka sellega muuta?

Ei saa (naerab). See on mängult.

Millised multikad sulle veel meeldivad?

Batman ja siis Eesti multikatest mulle meeldib kokafilm. Teevad seda toitu, aga ma ei tea, mis selle nimi on. Ükskord nad tegid hamburgerit.

Oled sa proovinud mõnda sööki järgi ka teha?

Ei ole. Pole aega olnud.

Mida sulle veel meeldib vaadata?

Multikaid rohkem ei ole. Mulle meeldib vaadata õhtul suurte sõjafilme.

Millised need suurte sõjafilmid on? Mis seal tehakse?

Seal sõidetakse laevaga, võideldakse ja ujutakse vee all. Seal tehti seda ka, et nad lasid üksteise laevade pihta. Üks oli hea laev ja teine paha laev. Pahade laev võitis, kuna neil olid siuksed kahurid, et seal sees on pomm ja kui see pomm pihta laseb, siis kõik plahvatab. Neil oli neli sellist pommi. Siis see laev hävines ja ma ei mäleta, kas nad said 1000 või 1500 eurot sellest laevast.

Kas see oli üks pikk film?

Jah. Õhtul hilja.

Jõudsid sa terve filmi siis ära vaadata?

Ei ole. Ma läksin magama.

Oli see film natuke hirmus ka?

No vahepeal ma panin silmad kinni jah.

Mis koha peal sa silmad kinni panid?

Siis, kui ma kartsin, et nad...Ma kartsin seda kohta, kui nad hakkasid seda laeva pommitama.

Kas laev uppus ära?

Inimesed said sealt välja, aga laev uppus täiesti põhja.

Kas sa veel vaatad mingeid suurte inimeste saateid, neid mida emme-issi vaatavad?

No sõjafilme vaatangi.

Aga mis saade kõikidest saadetest või filmidest su kõige lemmikum on? Mida sa alati tahad näha, kui see televiisorist on?

Ma tahan näha seda Ben Teni.

See ongi sinu lemmiksaade?

Jah.

Kas sa vahel mängid mõnda sellist mängu ka, et sa oled näinud televiisorist, et nii tehakse ja siis sa mängid samamoodi. Mängid näiteks Ben Teni.

Ma olen sõbraga mänginud Ben Teni. Mina olin Ben Ten ja tema oli Ben Teni isa. Ta sai kõik teha katki.

Kui ta puudutas kollast, siis ta muutus kollaseks.

Ja siis mängisite niimoodi järgi?

Jah.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või päris iga päev ei vaata?

Iga päev ei vaata. Õhtul ma ei saa vaadata vahel, sest emme vaatab. Ainult hommikul saan vaadata.

Hommikul enne lasteaeda tulekut?

Jah.

Aga õhtul siis ei saa alati vaadata?

Jah. Kui emme vaatab, siis ma mängin PSP-ga.

Mida emme televiisorist vaatab?

Emme vaatab Fox Life`i ja Sony`t.

Sina neid ei taha vaadata?

Need on nii igavad naiste filmid.

Mis on sinu jaoks veel igav televiisorist?

Minu jaoks on igav „Kodu keset linna“.

Miks see igav on?

Seal ei ole midagi huvitavat. Lihtsalt kõnnitakse ringi ja räägitakse juttu. Seal ei tehta midagi. Mingit võitlust või sellist asja pole. Kõige parem on siuksed võitlused, nagu suuremate filmid. Siis on huvitavam. Mitte pole lihtsalt, et kõnnitakse ringi ja minnakse kurjaks. Seal pole midagi erilist.

Sulle meeldivad sellised saated, kus on tegevust?

Jah.

Kas sa tohid televiisorist vaadata kõike, mida sa ise tahad või emme-issi vahel ütlevad ka, et seda ei tohi vaadata, see pole lastesaade?

Ei, ma võin kõike vaadata.

Aga kas sa tohid nii kaua televiisorit vaadata, kui sa ise tahad?

Ei. Emme ütleb, kui on kõik.

Kas sa tead ka, kui kaua sa tohid vaadata?

Ei tea. Vist oli kolm minutit.

Mis sa siis teed, kui emme ütleb, et nüüd aitab teleka vaatamisest?

Siis ma pesen hambad ära ja lähen magama.

Kas sul vahel silmad ka ära väsivad teleka vaatamisest?

Jaa.

Mis sa siis teed, kui sul silmad ära väsivad?

Siis ma panen natukeseks pausi peale ja puhkan.

Ise paned pausi peale?

Jaa.

Mida sa hirmsat oled televiisorist näinud?

Politseifilmi. Et mingi väike mees oli nii väike tüüp ja ta võis tõmmata teisel jala otsast ära. See oli hirmus, aga see oli jube lahe tegelikult.

Et oli hirmus, aga oli lahe ka.

Jah. Ja siis see tüüp võttis relva ja hakkas niimoodi trrr-trrr (teeb tulistamise häält) tulistama. Siis see sirutas niimoodi ja tõmbas tal jala otsast ära. Kõik oli verine niimoodi. Viskas minema selle jala, see oli prügikastis. Polkad tulid ka kallale. Võttis polkul jala otsast ära ja siis polku hüppas ühe jalaga, võttis relva ja piitsa käest ära ja pani teisele pihta. Siis see läks ise polku autosse ja kimas minema.

Ah selline film oli?

Jah.

Kas sa vahepeal panid silmad kinni ka?

Jah, väga tihti.

Aga sa tahtsid seda ikka edasi vaadata?

Jah.

Üksinda vaatasid seda või kellegagi koos?

Üksi, reede õhtul.

Kas sa tavaliselt vaatad üksinda televiisorit või kellegagi koos?

Mõnikord üksi, mõnikord emme ja issiga koos. Mõnikord lihtsalt issiga ja mõnikord lihtsalt emmega ka.

Mida sa tavaliselt emme või issiga koos vaatad?

Eile vaatasime seda naistefilmi, mis oli väga igav. Mina läksin poole pealt ära.

Mis film see oli selline?

Oli mingi film „Sõbrad“.

Kas sa midagi naljakat oled ka televiisorist näinud?

Jaa, klouni saateid. Kloun muutis oma nina punaseks. Tegelikult oli sinine, siis ta muutis selle punaseks. Ta hüppas ühe jala peal hästi peenikese selle peal ja tal tulid pätid vastu. Siis ta tegi niimoodi, et hüppas üle pättide ja pätid hoopis kukkusid alla. See kloun ütles: „Hei,hei!“

Klounid sulle meeldivad?

Jaa. Nad on naljakad.

Aga kas sa seda tead, mis moodi saated ja filmid televiisori sisse saavad?

Mingi antenn pidi saama mingi selle...ta pidi antenni kaudu saama saateid või asju ja selle järgi ta näitabki. Ta pidi saama midagi, ma ei mäleta mida.

Kas keegi rääkis sulle seda?

Ei. Meil on lasteaias üks muinasjutt, kus tehti plastiliinist telekas ja siis seal oli niimoodi. Antenn tuleb ka panna, muidu ei tulle sulle pilti ette. Antenn võtab ühendust nende piltide ja värkidega.

Ah niimoodi käib.

Jah.

Kuule, aga mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik.

Miks televiisor on kahjulik lastele?

Kahjulik on ta sellepärast, et televiisor või lapse silmad haigeks teha. Silmad väsivad ära. Ja siis laps võib öösel ära surra, kui ta vaatab mingeid õudukaid ja ta võib pahasid unenägusid ka näha.

Sellepärast pole hea lastel televiisorit vaadata?

Iga päev ei tohi.

Kas millegi pärast on televiisori vaatamine lastele hea ka?

Lastesaated on toredad. Igasugused tulistamise filmid ei ole head. Mõnes multikas on ka tulistamist, aga natuke. See pole päris hull värk, et tõmmatakse jalad otsast ära.

Aga sa ikkagi vaatad neid hulle värke?

Mõnikord jah.

Aga miks sa neid vaatad, kui need kahjulikud on lastele?

Ma olen juba suurem, sellepärast. Ma olen kõige suurem siin rühmas.

Sa ütlesid, et kui lapsed õudukaid vaatavad, võivad nad pahasid unenägusid näha. Kas sina oled ka paha und näinud?

Jaa. Ma olen näinud, et politseiauto ajas mind taga ja siis ma öösel hakkasin nutma. Aga ma jäin ilusti magama jälle.

Ärkasid üles selle peale, et politseiauto ajas sind taga?

Jah ja siis ma jäin väga raskesti magama. Väga raskesti.

Kas see oli üks kord või on seda veel juhtunud?

No viis korda, aga ma teisi kordi ei mäleta.

Kas sa midagi kurba oled ka televiisorist näinud?

Ei ole midagi kurba.

FOTOD

Nr1. Kas sul siit on mõni saade tuttav?

See saade („Kättemaksu kontor“), see ka („Eesti talent“), „Tantsud tähtedega“, „Sõnasõda ka“.

Teisi oled ka näinud või need on võõrad?

Need on võõrad.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

„Kättemaksukontor“

Miks see sulle kõige rohkem meeldib?

See on tulistamise asi.

Kas hirmus ei ole vaadata tulistamist?

Mõnikord. Näiteks siis, kui see tüüp võttis jalad otsast ära.

Nr.2. Kas sa siit oled näinud midagi?

Jaa. Issi on vaadanud seda („Reporter“), seda („Võsareporter“), seda („Aktuaalne kaamera“), siis seda „Eesti otsib superstaari“. Mis see on?

„Kelgukoerad“

„Kelgukoeri“ olen vaadanud, „Dr. House`i“ ka.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

„Eesti otsib superstaari“.

Mis seal lähedat on?

Seal on niimoodi, et on kolm kohtunikku, kes peavad ütleva õige või vale. Kui üks kohtunik ütleva vale, siis ta saab mingi kollase kaardi. Siis ta sai edasi.

Kas sa seda tead, mis seal „Võsareporteris“ tehakse?

„Võsareporter“ on selline film, et seal vaieldakse koguaeg. Et vaieldakse, et hoopis tema on süüdi või tema või hoopis tema või tema või...

Kas see on sinu jaoks huvitav või igav?

Igav.

Kas „Reporter“ sulle meeldib?

Äkää. Need on uudised. Uudised mulle ei meeldi. Seal räägitakse, mis on vahepeal juhtunud.

Mis seal tavaliselt juhtunud on?

On juhtunud avariisid, mida näidatakse. Siis on näidatud, kuidas on keegi midagi teinud või vanglasse läinud. Või kellel on sünnipäev. Igasugu asju näidatakse.

Nr. 3 Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

Jaa, ma olen kõike näinud.

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

See Jimmy Neutron.

Nr4. Vaatame järgmist pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

Seda (Autod), seda (Garfield), seda „Kollide kompanii“, seda („Pehmed ja karvased“).

Mis sulle siit kõige rohkem meeldib?

See „Kollide kompanii“.

Miks pärast?

Sellepärast, et nad teevad igasugu naljakaid asju seal. Lähevad uksest sisse ja üks on teiselt pool valge, aga tegelikult läheb hoopis maja sisse.

Aga mis on selles saates „Pehmed ja karvased“?

Seal räägitakse, et nad on pehmed ja karvased. Seal on päris inimesed. Seal on president ja Edgar Savisaar ja Toomas Hendrik Ilves.

Kas need on päris inimesed või nukud?

Need on päris inimeste nukud. Nad pole päris samasugused. Nukud.

Et nad mängivad siis?

Jah.

Nr. 5. Vaatame viimast pilti. Kas sa siit oled midagi näinud?

See on „Politseiakadeemia“, seda ma tean. Simpsoneid ma tean. Seda („Kariibimere piraadid“) on mul kõik kolm plaati olemas.

Kas „Kariibimere piraadid“ pole hirmus?

On küll, aga ma ei pane kunagi silmi kinni.

Seal pole pahasid asju?

On küll. Tulistamised ja nii.

Nüüd ongi kõik pildid otsas.

Intervjuu 18: Kristofer

Nimi ja vanus: Kristofer, 7-aastane

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: rühma eesruum, õpetajate nurk, laps istub ühel pool lauda diivanil ja uurija teisel pool, teisi lapsi ega õpetajat intervjuu juures pole.

Intervjuu kuupäev: 14.02.2011

Räägi, mida sulle meeldib teha siis, kui sa lasteaias ei ole. Oled õhtul näiteks lasteaiast koju läinud.

Kõige rohkem meeldib olla lihtsalt kodus ja puhata, et siis järgmisel päeval olla hästi välja puhanud.

Mis moodi sa puhkad?

Kui on õhtu, siis lihtsalt voodis. Aga kui sa oled just lasteaiast koju jõudnud, kuidas sa siis puhkad. Siis ma olen diivani peal puhkan ja vaatan lastesaateid.

Millised lastesaated sulle meeldivad?

Yakari, siis Tomi ja Anni, „Pritsimees Samuel“, see on tuletõrje multikas.

Kas sul on mõni lemmiklastesaade ka?

Tomi ja Anni ongi, aga see on ainult teispäeviti. Kunagi see oli iga tööpäeva õhtul, aga nüüd on teispäeviti.

Kas seal saates on multifilmid ka?

Ei ole. Pärast seda tulevad multikad. Kui ei ole teispäev, siis on ainult lihtsalt multikad, rohkem multikaid.

Kas sul mõni lemmikmultifilm ka?

Yakari.

Miks see sulle meeldib?

Seal on igasuguseid hästi palju erinevaid lugusid.

Kas sa suurte inimeste saateid ka vaatad vahel?

Ei vaata, aga kui ma ükskord reisil olin, siis ma vaatasin õhtul James Bondi. See oli päris hilja.

Kuidas sulle see James Bond meeldis?

No see oli natuke sõjakas, aga lahe.

Hirmus ei olnud?

Ei.

Aga kas sa vahel vaatad midagi seda ka, mida emme ja issi vaatavad?

Jaa, uudiseid ja...(paus).

Üks saade on veel, aga sul ei tule nimi meelde?

Jah.

Mis seal saates tehakse?

Seal ka räägitakse erinevatest asjadest.

Kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest lastesaatest?

Tomi ja Anni saatest Tom.

Miks ta sulle meeldib?

Sest tema on peaaegu igas saates, teised ei ole. Ta teeb mõnikord lähedaid nalju.

Räägi, kas sa oled midagi hirmsat ka kunagi televiisorist näinud?

Ei.

Aga mõnda õudusfilmi?

Ei.

Kas sa ei taha neid vaadata või sul ei lubata neid vaadata?

No mu issi ega emme ka ei vaata neid. Keegi ei vaata neid.

Kas sa tohid televiisorist vaada kõike, mida sa ise tahad vaadata või vahel emme või issi keelavad ka?

Väga ei keela, aga mõnda asja keelavad, aga mitte väga.

Mida emme-issi on näiteks keelanud vaadata?

No sõjafilme.

Et sõjafilme ei ole hea lastel vaadata.

Õhtul tulevad muidu pahad unenäod. Kui ma olin 4-aastane, siis ma vaatasin kogu aeg issiga koos filme.

Kas siis tulid pahad unenäod?

Tulid jah.

Mida sa siis unes nägid?

Sõja...Sõjafilmid ja siis tulevad sõjafilmid unenäos.

Kas sa näed siis sõda unes?

Jah.

Kas sa ärkasid siis üles?

Üles ei ole ärganud.

Kas sa praegu näed ka vahel halba und?

See on väga harva.

Kas sa mäletad ka, mis oli viimane halb uni?

See oli nii ammu, seda ei mäleta.

Mida sa oled lõbusat või naljakat näinud televiisorist?

„Kõige naljakamaid koduvideosid“

On sul mõni naljakas koht sealt meelde ka jäänud?

Üks kutsu sõitis selle lennukiga.

Kas ta tõusis siis õhku?

Oli natuke õhus ka, jalad tulid maast lahti. Oli nagu üks lennuk, millele lükati hoog sisse.

Naljakaid koduvideosid sa vaatad siis kogu aeg?

Siis, kui emme ja issi vaatavad. Mulle endale meeldib ka see.

Kas sa midagi kurba oled ka näinud televiisorist?

...Mkmmk.

Kas vahel, kui emme-issi ei luba sul midagi vaadata, näiteks sõjafilmi, kas sa oled siis salaja ikka vaadanud?

Kui issit kodus pole, siis emme lubab mul kõike vaadata. Aga kui issi kodus on, siis kõike ei või. Issi keelab mul neid sõjafilme vaadata.

Et issi on rangem kui emme?

Mhmm.

Aga siis, kui emme on kodus, siis lubab emme seda ka vaadata, mida issi ei luba?

Mhmm.

Kas sa vahel oled mänginud ka mõnda mängu niimoodi, et oled televiisorist näinud midagi ja siis mängid samamoodi?

Ei ole.

FOTOD- projektiivtehnika

Nr. Kas sa nendest oled kedagi näinud?

Seda ma tean („Tantsud tähtedega“), seda „Sõnasõda“. Siis „Eesti talent“. Seda („Kättemaksukontor“) ka veel tean.

Kas „Kättemaksukontor“ hirmus ei ole sinu jaoks?

Ma olen seda nii palju vaadanud, juba 6-aastaselt.

Kas see meeldib sulle?

Ma ei tea. Ma lihtsalt huvi pärast vaatan, aga ma ei tea, kas see mulle meeldib.

Kas sa vaatad „Kättemaksukontorit“ üksinda või kellegagi koos?

Üksinda ikka.

Milline saade sulle neist kõige rohkem meeldib?

„Tantsud tähtedega“ on läbi, sellest on kahju. See mulle meeldis. Aga nüüd on „Sõnasõda“. See on nii lahe. Ükskord oli mingi see pullitaltsutaja. See Jüri Nael pani mitu korda kukkus alla.

Aga miks sulle see „Tantsud tähtedega“ meeldis?

Sest seda vaatab mu emme ja lõpus läks see nii põnevaks. Pidin ikka vaatama.

Nr. 2. Kas sa siit oled midagi näinud?

„Reporter“. Näitab: „Võsareporter“, „Aktuaalne kaamera“, „Dr. House“. Mis asi see on?

See on „Eesti otsib superstaari“

Aa, seda olen ka.

Aga mis saade see „Võsareporter“ on?

Seal ka räägitakse igasugu asju. Uudised ikka. Need („Reporter“) on nagu uudised, aga seal („Võsareporter“) räägitakse erinevaid asju maalt. Võsareporter on maalt, aga Reporter on tervest Eestist.

Ahaa. Mis saade see „Reporter“ on?

Seal hommikuti näitab ilma ja mis on juhtunud.

Mis seal tavaliselt juhtunud on?

Seal on igasuguseid nagu...mõnikord on nalja natuke tehtud, autorallid.

Kas sa vaatad seda iga päev?

See on iga hommik jah, aga mõni hommik ma ei saa vaadata, kui ma lasteaaeda pean varem tulema. Kui ma saan kodus olla, siis ma saan vaadata.

Aga milline saade sulle neist kõige rohkem meeldib?

See („Aktuaalne kaamera“)

Miks see sulle meeldib?

Sest seda vaatavad emme-issi ja endal on ka põnev.

Kas see igav ei ole sinu jaoks?

Ei ole.

Aga sulle meeldib see sellepärast, et emme-issi vaatavad?

Ei, mulle meeldib sellepärast, et mulle meeldivad spordiuudised ja ilmateade on väga hea ja teised asjad ka.

Nr. 3 Siin on veel üks pilt. Mida sa siit oled näinud?

Kõike.

Mis su lemmik siit on?

Mul hästi palju lemmikuid, kuus lemmikut.

Millised su lemmikud on?

Yakari, Tegus Timmu, Jimmy Neutron, Võlukarussell

Nr. 4. Kas sa siit oled midagi näinud?

Garfield, see („Kollide kompanii“), see „Autod“, see („Monk“), see („Pehmed ja karvased“)

Millest see „Pehmed ja karvased“ on?

Seal on jänes, president Toomas Hendrik Ilves, siis on Andrus Ansip, notsu, hunt ja...

Kas sa tead ka, kes need tegelased on, millega nad tegelevad, näiteks see Andrus Ansip.

Nad tegelevad erinevate asjadega.

Mis tööd nad teevad?

Seda on nüüd küll raske öelda. Ma olen kaks korda seda näinud vist.

Kas sa seda tead, kes on Andrus Ansip?

Eesti peaminister.

Aga mis see „Monk“ on?

Seda ma olen väga harva näinud. Ma ei vaata tihti, aga näinud olen.

Nr. 5 Üks pilt oli veel. Kas sa siit oled midagi näinud?

Simpsoneid, Politseiakadeemiat ja see („Kariibimere piraadid“)

Mis sulle neist kõige rohkem meeldib?

Politseiakadeemia.

Miks sulle Politseiakadeemia meeldib?

Sest mu isa vaatab seda ja me kõik vaatame seda. Mul on väike vend ka, kes vaatab seda. Ta ei räägi veel, aga lihtsalt istub niimoodi ja vaatab telekat. Ta on aasta ja neli kuud.

Rohkem pilte pole. Kuule, aga kas sa seda tead, mis moodi pilt saab televiisorisse? Mis moodi me näeme seda, mida me televiisorist näeme?

Voolu abil.

Aga kas sa seda tead, kas see, mida me televiisorist näeme, on päriselt juhtunud või mängult?

Mõned asjad on päriselt ja mõned mängult.

Mis näiteks mängult on?

Paus.

Kas näiteks Yakari on mängult või päriselt?

See on mängult, sest....ma ei tea, miks see mängult on.

Aga kas „Aktuaalne kaamera“ on päriselt või mängult?

Päriselt.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik natuke.

Miks ta on natuke kahjulik lastele?

Sest kui väga palju vaadata, jäävad silmad haigeks.

Aga kas midagi kasulikku on ka televiisori vaatamises lastele?

Ei ole.

Aga miks sa vaatad televiisorit, kui see kasulik pole?

Ma väga palju ei vaata. Natuke ikka vaatan. Natuke võib vaadata, aga mitte väga palju.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või mõni päev ei vaata ka?

Ma mõni pühapäev ei vaata, aga muidu ikka vaatan.

Kas sa käid peale lasteaias kuskil ringides ka?

Ma käin eelkoolis ja ujumises. Täna mul ongi trenn pärast lasteaeda.

Lisa 5. Rühmade õpetajatega tehtud intervjuude transkriptsioonid

Lisa 5.1 Kuressaare rühma õpetaja

Õpetaja töötamise staaž: 18 aastat

Linn: Kuressaare

Intervjuu situatsioon: rühmas, lapsed teevad lõunauinakut

Räägi, mida sulle meeldib teha siis, kui sa lasteaias ei ole. Oled õhtul näiteks lasteaiast koju läinud.

Kõige rohkem meeldib olla lihtsalt kodus ja puhata, et siis järgmisel päeval olla hästi välja puhunud.

Mis moodi sa puhkad?

Kui on õhtu, siis lihtsalt voodis. Aga kui sa oled just lasteaiast koju jõudnud, kuidas sa siis puhkad. Siis ma olen diivani peal puhkan ja vaatan lastesaateid.

Millised lastesaated sulle meeldivad?

Yakari, siis Tomi ja Anni, „Pritsimees Samuel“, see on tuletõrje multikas.

Kas sul on mõni lemmiklastesaade ka?

Tomi ja Anni ongi, aga see on ainult teisipäeviti. Kunagi see oli iga tööpäeva õhtul, aga nüüd on teisipäeviti.

Kas seal saates on multifilmid ka?

Ei ole. Pärast seda tulevad multikad. Kui ei ole teisipäev, siis on ainult lihtsalt multikad, rohkem multikaid.

Kas sul mõni lemmikmultifilm ka?

Yakari.

Miks see sulle meeldib?

Seal on igasuguseid hästi palju erinevaid lugusid.

Kas sa suurte inimeste saateid ka vaatad vahel?

Ei vaata, aga kui ma ükskord reisil olin, siis ma vaatasin õhtul James Bondi. See oli päris hilja.

Kuidas sulle see James Bond meeldis?

No see oli natuke sõjakas, aga lahe.

Hirmus ei olnud?

Ei.

Aga kas sa vahel vaatad midagi seda ka, mida emme ja issi vaatavad?

Jaa, uudiseid ja...(paus).

Üks saade on veel, aga sul ei tule nimi meelde?

Jah.

Mis seal saates tehakse?

Seal ka räägitakse erinevatest asjadest.

Kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest lastesaatest?

Tomi ja Anni saatest Tom.

Miks ta sulle meeldib?

Sest tema on peaaegu igas saates, teised ei ole. Ta teeb mõnikord lähedaid nalju.

Räägi, kas sa oled midagi hirmsat ka kunagi televiisorist näinud?

Ei.

Aga mõnda õudusfilmi?

Ei.

Kas sa ei taha neid vaadata või sul ei lubata neid vaadata?

No mu issi ega emme ka ei vaata neid. Keegi ei vaata neid.

Kas sa tohid televiisorist vaada kõike, mida sa ise tahad vaadata või vahel emme või issi keelavad ka?

Väga ei keela, aga mõnda asja keelavad, aga mitte väga.

Mida emme-issi on näiteks keelanud vaadata?

No sõjafilme.

Et sõjafilme ei ole hea lastel vaadata.

Õhtul tulevad muidu pahad unenäod. Kui ma olin 4-aastane, siis ma vaatasin koguaeg issiga koos filme.

Kas siis tulid pahad unenäod?

Tulid jah.

Mida sa siis unes nägid?

Sõja...Sõjafilmid ja siis tulevad sõjafilmid unenäos.

Kas sa näed siis sõda unes?

Jah.

Kas sa ärkasid siis üles?

Üles ei ole ärganud.

Kas sa praegu näed ka vahel halba und?

See on väga harva.

Kas sa mäletad ka, mis oli viimane halb uni?

See oli nii ammu, seda ei mäleta.

Mida sa oled lõbusat või naljakat näinud televiisorist?

„Kõige naljakamaid koduvideosid“

On sul mõni naljakas koht sealt meelde ka jäänud?

Üks kutsu sõitis selle lennukiga.

Kas ta tõusis siis õhku?

Oli natuke õhus ka, jalad tulid maast lahti. Oli nagu üks lennuk, millele lükati hoog sisse.

Naljakaid koduvideosid sa vaatad siis koguaeg?

Siis, kui emme ja issi vaatavad. Mulle endale meeldib ka see.

Kas sa midagi kurba oled ka näinud televiisorist?

...Mkmk.

Kas vahel, kui emme-issi ei luba sul midagi vaadata, näiteks sõjafilmi, kas sa oled siis salaja ikka vaadanud?

Kui issit kodus pole, siis emme lubab mul kõike vaadata. Aga kui issi kodus on, siis kõike ei või. Issi keelab mul neid sõjafilme vaadata.

Et issi on rangem kui emme?

Mhnh.

Aga siis, kui emme on kodus, siis lubab emme seda ka vaadata, mida issi ei luba?

Mhnh.

Kas sa vahel oled mänginud ka mõnda mängu niimoodi, et oled televiisorist näinud midagi ja siis mängid samamoodi?

Ei ole.

FOTOD

Nr. Kas sa nendest oled kedagi näinud?

Seda ma tean („Tantsud tähtedega“), seda „Sõnasõda“. Siis „Eesti talent“. Seda („Kättemaksukontor“) ka veel tean.

Kas „Kättemaksukontor“ hirmus ei ole sinu jaoks?

Ma olen seda nii palju vaadanud, juba 6-aastaselt.

Kas see meeldib sulle?

Ma ei tea. Ma lihtsalt huvi pärast vaatan, aga ma ei tea, kas see mulle meeldib.

Kas sa vaatad „Kättemaksukontorit“ üksinda või kellegagi koos?

Üksinda ikka.

Milline saade sulle neist kõige rohkem meeldib?

„Tantsud tähtedega“ on läbi, sellest on kahju. See mulle meeldis. Aga nüüd on „Sõnasõda“. See on nii lahe. Ükskord oli mingi see pullitaltsutaja. See Jüri Nael pani mitu korda kukkus alla.

Aga miks sulle see „Tantsud tähtedega“ meeldis?

Sest seda vaatab mu emme ja lõpus läks see nii põnevaks. Pidin ikka vaatama.

Nr. 2. Kas sa siit oled midagi näinud?

„Reporter“. Näitab: „Võsareporter“, „Aktuaalne kaamera“, „Dr. House“. Mis asi see on?

See on „Eesti otsib superstaari“

Aa, seda olen ka.

Aga mis saade see „Võsareporter“ on?

Seal ka räägitakse igasugu asju. Uudised ikka. Need („Reporter“) on nagu uudised, aga seal („Võsareporter“) räägitakse erinevaid asju maalt. Võsareporter on maalt, aga Reporter on tervest Eestist.

Ahaa. Mis saade see „Reporter“ on?

Seal hommikuti näitab ilma ja mis on juhtunud.

Mis seal tavaliselt juhtunud on?

Seal on igasuguseid nagu... mõnikord on nalja natuke tehtud, autorallid.

Kas sa vaatad seda iga päev?

See on iga hommik jah, aga mõni hommik ma ei saa vaadata, kui ma lasteaaeda pean varem tulema. Kui ma saan kodus olla, siis ma saan vaadata.

Aga milline saade sulle neist kõige rohkem meeldib?

See („Aktuaalne kaamera“)

Miks see sulle meeldib?

Sest seda vaatavad emme-issi ja endal on ka põnev.

Kas see igav ei ole sinu jaoks?

Ei ole.

Aga sulle meeldib see sellepärast, et emme-issi vaatavad?

Ei, mulle meeldib sellepärast, et mulle meeldivad spordiuudised ja ilmateade on väga hea ja teised asjad ka.

Nr. 3 Siin on veel üks pilt. Mida sa siit oled näinud?

Kõike.

Mis su lemmik siit on?

Mul hästi palju lemmikuid, kuus lemmikut.

Millised su lemmikud on?

Yakari, Tegus Timmu, Jimmy Neutron, Võlukarussell

Nr. 4. Kas sa siit oled midagi näinud?

Garfield, see („Kollide kompanii“), see „Autod“, see („Monk“), see („Pehmed ja karvased“)

Millest see „Pehmed ja karvased“ on?

Seal on jänes, president Toomas Hendrik Ilves, siis on Andrus Ansip, notsu, hunt ja...

Kas sa tead ka, kes need tegelased on, millega nad tegelevad, näiteks see Andrus Ansip.

Nad tegelevad erinevate asjadega.

Mis tööd nad teevad?

Seda on nüüd küll raske öelda. Ma olen kaks korda seda näinud vist.

Kas sa seda tead, kes on Andrus Ansip?

Eesti peaminister.

Aga mis see „Monk“ on?

Seda ma olen väga harva näinud. Ma ei vaata tihti, aga näinud olen.

Nr. 5 Üks pilt oli veel. Kas sa siit oled midagi näinud?

Simpsonid, Politseiakadeemiat ja see („Kariibimere piraadid“)

Mis sulle neist kõige rohkem meeldib?

Politseiakadeemia.

Miks sulle Politseiakadeemia meeldib?

Sest mu isa vaatab seda ja me kõik vaatame seda. Mul on väike vend ka, kes vaatab seda. Ta ei räägi veel, aga lihtsalt istub niimoodi ja vaatab telekat. Ta on aasta ja neli kuud.

Rohkem pilte pole. Kuule, aga kas sa seda tead, mis moodi pilt saab televiisorisse? Mis moodi me näeme seda, mida me televiisorist näeme?

Voolu abil.

Aga kas sa seda tead, kas see, mida me televiisorist näeme, on päriselt juhtunud või mängult?

Mõned asjad on päriselt ja mõned mängult.

Mis näiteks mängult on?

Paus.

Kas näiteks Yakari on mängult või päriselt?

See on mängult, sest...ma ei tea, miks see mängult on.

Aga kas „Aktuaalne kaamera“ on päriselt või mängult?

Päriselt.

Mis sa arvad, kas see, et lapsed televiisorit vaatavad, on lastele kasulik või kahjulik?

Kahjulik natuke.

Miks ta on natuke kahjulik lastele?

Sest kui väga palju vaadata, jäävad silmad haigeks.

Aga kas midagi kasulikku on ka televiisori vaatamises lastele?

Ei ole.

Aga miks sa vaatad televiisorit, kui see kasulik pole?

Ma väga palju ei vaata. Natuke ikka vaatan. Natuke võib vaadata, aga mitte väga palju.

Kas sa vaatad iga päev televiisorit või mõni päev ei vaata ka?

Ma mõni pühapäev ei vaata, aga muidu ikka vaatan.

Kas sa käid peale lasteia kuskil ringides ka?

Ma käin eelkoolis ja ujumises. Täna mul ongi trenn pärast lasteaeda.

Lisa 5.2 Tallinna rühma õpetaja

Õpetaja töötamise staaž: 29 aastat

Linn: Tallinn

Intervjuu situatsioon: laste lõunauinaku aeg, õpetaja on just tööle tulnud.

Kui kaua teie olete lasteaiaõpetajana töötanud?

Minul saab 1. septembril nüüd 30 aastat täis.

Ja kui vanade lastega olete töötanud?

Ma alustasin sõimega ja nüüd see liitühm on kümme aastat olnud.

Kuivõrd tuleb lasteaias välja see, millised laste teletarbimisharjumused: kui palju nad vaatavad televiisorit, mida nad sealt vaatavad?

Tulevad välja reklaamid ja see, et üks...Mingi sügisel oli üks seriaal ja siis lapsed rääkisid, et nad ei saanud öösel magada. Mis seriaal see oli nüüd?...

Eesti seriaal?

Jah.

„Kättemaksukontor“?

Jah, seal olid mingid kummitused. See ehmatas lapsed ära. No ja muidugi reklaamid on sellised, mis korduvad, aga ma ei ütleks, et nii väga nüüd.

Nii et kaks põhilist, mis lasteaias välja tulevad, on reklaamid ja see, kui laps on midagi hirmsat näinud?

Jah. Või siis mingi reklaam on olnud. Mul teises rühmas oli niimoodi, et Ühikarotid olid päevakorras. Lapsed vaatasid Ühikarotte ja siis mängisid Ühikarotte, vähemalt üritasid, aga siis sai selgitatud, millised on lastesaated ja millised täiskasvanute omad.

Mis moodi nad neid Ühikarotte mängisid?

No kõik need ropud sõnad. Kusjuures ma ise ei tea, ma ei ole näinud seda, aga siis mul paariline ütles, et see on ühikarottidest. Need ropud sõnad, väljendid, maneerid, käitumine, kõndimine ja kõik selline.

Kui vanad need lapsed olid?

Kuueaastased. Siis oli kohe niimoodi, et a`la täna kolmapäev, täna õhtul on „Ühikarotid“ ja vaatame siis. See oli kohe niimoodi paigas.

Et see oli siis pop saade laste hulgas?

Tundus jah. Kui kodus on ka teismeline, kes vaatab seda seriaali, siis eriti.

Aga kuidas teile tundub, mida lapsed üldse televiisorit vaatavad. Kui palju nad vaatavad lastesaateid, kui palju täiskasvanute saateid?

Oleneb lastest. Siin ma ei ole täheldanud seda, et lapsele on järgi tulnud, kell hakkab pool kuus saama ja vanem ütleb, et kuule see saade hakkab, mida sa vaadata tahtsid, et me peame nüüd kribin-kribin tegema. Ma ei ole hetkel täheldanud seda. Aga muidugi, mida mängitakse, on Bakugani multikad. Neid multifilme üritatakse mängida.

Mis multikaid mängitakse?

No see sama Bakugan ja mingi...ma jään vastuse võlgu. Mingid robotid ja sellised. Robotiteema on ja muidugi arvutimängud. Arvutimängudest kajastub laste mängudes see, et lähme kergemast levelist raskemasse. Vahepeal oli nii, et sättisid toolid. Ühe tooli pealt teisele hüppamine oli juba raskem level.

Kumba on raskem, kas televisiooni mõjutusi või arvuti mõjutusi?

Tähendab need Bakuganid olid vahepeal ikka päris populaarsed. Võib-olla see mõju oli...ma ütleks, et võrdselt.

Et ei domineeri üks?

Ei.

Aga olete te märganud, et laps on mõnikord olnud ilmselgelt häiritud sellest, mida ta on televiisorist näinud?

Jah, konkreetne näide oli laps, kes vaatab üsna palju multifilme. Laps hakkas tegema seda, et ta ärkas magamise ajal nutuga üles. Ta oli täiesti krampis ja ma ei saanud aru, et mis, täitsa värises, ta oli hirmul. Mis asi see täpselt oli? Ema ütles, et ta vaatab kodus väga palju multifilme. Kui mõelda, et robotides on suured robotid, mis tulevad, siis see ilmselt tuleb ikkagi lapsele mõjutab. Samamoodi on öeldud, et need Tommy ja Jerry multifilmid mõjuvad lapsele halvasti. Mõtled küll, et süütu film, aga tegelikult on vägivald täitsa sees olemas.

Aga see laps ärkas siis üles päeval magamise ajal?

Jah, päeval magamise ajal ärkas üles täiesti nutuga. Üritasime rahustada kõik ja vanem ütles, et peab pöörduma psühholoogi juurde. Aga siis vanem jättis ära multifilmid või vähendas seda kordade arvu ja tundub, et hetkel on kõik korras.

Enam ei ole selliseid juhtumeid olnud?

Ei. Ta muidugi puhkas ka kodus vahepeal ja ema ütles, et enam pole olnud.

Mida see laps kartis?

Ta rääkis, et suur paks tekk tuleb talle peale ja ta ei saa sealt teki alt enam välja. Kui nüüd mõelda, siis robot on ka ju tegelikult. Ühte filmi ma olen näinud, kus mingi koletisrobot, transformer. Ta on ka ju hirmus, kui ta tuleb lapse peale. Kui laps veel vaatab oma sellest väiksest läpakast, DVD mängijast, siis muidugi tal tekib hirm.

See tunne kandus siis unne edasi?

Võib arvata, aga ega seda täpselt ei tea ju.

On veel olnud sarnaseid juhtumeid, kus olete märganud, et laps on olnud häiritud sellest, mida ta telerist nägi?

Mul hetkel ei tule meelde. Need on nau viimased sellised eredamad muljed.

Aga olete märganud seda, et laps on õppinud midagi telesaatest? Kas uusi fakte, sõnavara, näinud loodussaateid või midagi muud, kus teile tundub, et laps on saatest õppinud?

Loodussaateid nad vaatavad küll.

Kas on midagi veel, mida te olete seostanud telesaadetega, et mujalt laps seda õppida ei saanud tõenäoliselt?

Tähendab on küll, aga mul konkreetset näidet tuua ei ole praegu. Eks neid ikka ole. Positiivsel mõjuvad ikka ka.

Millist positiivset mõju telesaated avaldavad lastele?

No see ongi, kui seal on midagi õpetlikku ja samas kui räägitakse ka nendest ohtudest, mis võib mingi asi kaasa tuua. Selles suhtes mulle need Jussikese multifilmid meeldivad, sest seal on jutt lühike, konkreetne ja lapsele arusaadav. Nii palju, kui mina neid koos lastega vaadanud olen, siis need on küll väga kasulikud minu meelest.

Mida kasulikku näete veel televiisoris lastele?

Noh, öeldakse, et televiisor on lapsehoidja, aga kas ta ikka on. Ta saab muidugi selles suhtes, et ta vaatab, erinevad maailmad tulevad talle koju kätte. Oleneb muidugi, milline tal puldi peal see nupuasetus on ja kui palju kanaleid ta näha saab. Aga muidugi vanem peab kontrollima, mida see lapsuke sealt vaatab. Et ta ei vaataks täiskasvanute filme ja saateid.

Millised on peamised ohud, mida televisioon kujutab lastele?

Seal reklaamitakse selliseid imeasju, mida laps tahaks väga endale saada, aga mida majanduslikult pole võimalik saada. Jõulud on selles mõttes kõige kurvem aeg, et reklaamitakse imeasju ja laps paneb ka omale jõuluvanakotti kirja, et ta sooviks seda kindlasti saada, aga seda pole võimalik saada.

Et laps hakkab reklaamide mõjul endale asju tahtma?

Jah, kindlasti. Ja muidugi negatiivses mõttes veel....(majast sõidab päästeauto sirneenidega mööda) Ma unustasin ära nende sireenide peale.

Üks oht oli see, et laps hakkab endale tahtma neid asju, mida ta reklaamis näeb. Milliseid ohte veel on?

No vot see vägivald tegelikult on see, mida väga palju nendes filmides on, kui ta satub valel ajal televiisori ette. Vot tuli meelde, üks õhtu siin sügisel oli ka, et lapsed ehitasid plaatidest televiisori. Siis üks poiss oli diktor. Ja mida siis televiisorist räägiti? Räägiti uudiseid ja uudiste teema oli selline, et pomm plahvatas ja lennuk kukkus alla ja mitu inimest siis surma sai. Laps luges sellist uudist. Oleks, et koer sai pojad või midagi lapsemeelset, aga esimene uudis oli, et lennuk kukkus alla ja nii mitu surnud. Ma siis vaikselt uurisin, kas teisi uudiseid ei ole selliseid meeldivamaid. Seal olid pandud veel ritta pealtvaatajaid. Osad lapsed olid pealtvaatajad. Ma küsisin, kuidas need uudised pealtvaatajale mõjuvad ja siis ta ei osanudki öelda, aga tema jaoks oli oluline see uudis edasi anda. Vägivald, õnnetused ja kõik, mis jääb meelde.

Tuleb veel meelde mõni negatiivse mõju näide?

Hetkel ei tule.

Kuidas teile tundub, kui palju vanemad jälgivad, mida ja kui kaua laps vaatab? Kuivõrd nad seavad piiranguid sellele, mida laps vaadata tohib?

Ma arvan, et meie lapsevanemad on küll üsna teadlikud. Kui sa juhid nende tähelepanu sellele, et vaadake, mida ta sealt televiisorist vaatab, siis nad hakkavad jälgima. Et ei ole see nii, et koju, klõps telekas mängima ja laps teleka ette. Ma ei ütleks, et meie rühmas oleks selline tendents.

Nii et ei ole päris vabakasvatus selles osas?

Jah, ikka, ei ole. Pigem võib-olla mõnes kodus polegi televiisorit.

Kas praegu on teie rühmas veel mõnda last, kelle puhul tundub, et tal ei ole üldse televiisorit kodus või ta ei ole televiisorit vaadanud?

No televiisorid neil ikka vist on, aga kas ta just mängib. Võib-olla pannakse seal pigem DVD mängijad, vaadatakse mingit multifilmi või midagi sellist.

Sellist last päris ei ole, kes tundub, et on televisioonist päris kõrvale jäänud?

Ei, mul nagu ei meenu, et oleks

Kuidas teile tundub, milline roll on lasteaiatöötajal laste teletarbimisharjumuste kujundamisel Kas üldse on mingit rolli või on see vanema ülesanne või kuidas see roll jaotub vanema ja õpetaja vahel?

See ongi see, et tegelikult lapsed on siin ju ikkagi suurema osa oma päevast. Et siis õpetajana saab ka juhtida laste tähelepanu sellele, kas on vaja, et sa vaatad seda saadet ja kas see ikka sinule on konkreetset mõeldud.

Olete vahel suunanud ka niimoodi?

Just siis, kui see „Kättemaksukontori“ teema oli, siis me arutasime, kas ikka peaks vaatama seda. Nad said aru küll, et ega see laste jaoks pole, aga ikkagi põnev on. Ja kui terve pere õhtul vaatab ja last pole veel magama pandud, siis ta paratamatult vaatab koos vanemaga.

Siis te arutasite lastega koos?

Jah. Siis sai juhitud tähelepanu. Seal tuli hästi välja, et näed, see ei olnud sulle mõeldud, sa ei saanud öösel magada.

Kuidas teile tundub, kas samavanuste laste meediatarbimisarjumused on sarnased või erinevad?

See ikka oleneb kodust ka: kuidas on kodune õhkkond ja olukord selles suhtes, et kas on arvuti oluline või televiisor. Tundub, et arvuti on isegi tähtsam, et arvatist nad saavad mängida. Ma arvan nii, ma ei tea.

Aga samavanuste laste puhul siis tulevad ikka erinevused välja?

Jah.

Kuidas teile tundub, kui palju lapsed televiisorit vaatavad: iga päev, kord nädalas, paar korda nädalas?

Ma arvan, et ikka iga päev minnakse koju ja pannakse televiisor mängima. Kas nad just vaatavad seal midagi, see on iseasi, aga...noh...

Pigem on siis igapäevane osa?

Ma arvan küll. Ma pole mingit statistikat teinud.

Aga vähemalt mulje on selline jäänud, et televisioon on igapäevane osa laste elust?

Ma ütlen, et noh hommikuti teinekord seda reklaami mängivad meile.

Mis reklaami nad mängivad?

See on see, kus Veerpalu ja need lähevad suusatama ja siis öeldakse, et pange muss vaiksemaks.

See on see leiva või saia reklaam?

Ma ei tea. Ma niimoodi ei vaata.

Aga seda nad mängisid siis?

Jah. „Muss pange vaiksemaks“ see lause kõlas seal.

See jäi lastele siis meelde.

Jah. Tegelikult reklaami lauseid on enimgi siin olnud, aga ma ei ole üles kirjutanud.

Kuivõrd mõjutab laste sõnavara see, mida nad on televiisorist kuulnud, sõnu, mida vanemad tõenäoliselt lapsele ei ütle, aga laps teab seda?

Eks ikka. Kui on sõnad sellises põnevas ja meeldivas võtmes, siis see kajastub ka lapse kõnes. Kui mingi igav monotoonne jutt, ega siis laps järgi ei korda.

Kuidas teile tundub, millised tegelased lastele meeldivad? On silma jäänud mingeid lemmiktegulasi?

No see ongi jälle, et oleneb lapsest. Kellele meeldivad hobused, kellele bakuganid. Tüdrukud ja haljad ja printsessid. Ja siis muidugi need robotid.

Millist eeskuju teletegelased annavad lastele, kas siis printsessid või robotid?

No poistele ikka sellist jõulist ja tugevat, ikka võidetakse, et tugev ikka võidab. Tüdrukud on ikkagi mida ilusam ja mida uhkem. Tüdrukutele läheb see sätendav osa peale hästi.

Kas siin rühmas on ka mingid arvamusiidrid, kelle arvamust kuulatakse näiteks selles osas, mida televiisorist vaadata?

Saadate osas ma ei tea, aga eks ikka.

Te tõite selle Ühikarottide näite, et lapsed ütlesid, et täna õhtul vaatame?

No see oli jah, et üks ütles ja enamus tahtis kaasa minna selle teemaga. Et eks ikka on. Ja noh siin on ka ikkagi, kes on liider, kes ütleb, et see on tugev. Ma ei tea, kas see tugevus läheb multifilmiga kokku. Kummaline on see, et kui meil on sünnipäevad ja kommade võtmine, siis üks laps võtab ees sinise kommi ja ütleb, et see komm on tugev, et võtke siis kõik seda. Ja muideks hakkavadki kõik võtma seda sinise paberiga kommi. Võib mõelda, et see on ka kuskilt multifilmist tulnud. Multifilmides on ka ju tugevad liidrid.

Et talle seostub see sinine värv siis millegi tugevana?

No ma ütlen jah, et täitsa kummaline, et arvatakse, et see komm annab tugevust juurde.

Aga kuivõrd tuleb laste hulgas välja selline sotsiaalne surve. Et mõni laps, teda ennast võib-olla see saade ei huvitagi, aga kuna kõik räägivad sellest, siis ta läheb ütleb ka emale et vaatame seda. Selline soov olla kaasatud, teised räägivad ja ta tahab ka seda näha.

No kui need bakugani reklaamid tulid siis kindlasti paljud ütlesid, et nad tahavad seda.

Pigem nagu midagi saada just?

Jah, midagi saada.

Aga sellist asja ei ole, et kui mõni ütleb, et tema pole saadet näinud, siis teda halvustatakse, omavaheline selline...?

Võib-olla suured võivad omavahel tõgada teist, aga ma ei ole niimoodi näinud.

Nii väikestel ei teki veel seda kampa kuulumise vajadust?

Need neli kooliminejat, võib-olla seal on niimoodi, et kui liider ütleb, et see on hea, siis nii peabki olema ja püütakse tema järgi olla. Kui tema õhtusööki ei söö ja temale ei maitse, siis teised ka ei söö. Siit võib ka edasi minna, et ikkagi arvestatakse seda liidrimomenti.

Teie rühmas on kõige nooremad 4-aastased ja kõige vanemad 7-aastased, kas nende jutud telesaadetest, mängud ka erinevad?

Võib-olla see 6-aastane tahab ka kindlasti 7-aastaste joonel olla. Siin jällegi selle liidri järgi, aga ma ei tea, ma ei ole eriti märganud erinevusi.

Sellist asja ei tule välja, et 4-aastased vaatavad multfilme ja 7-aastased tahavad rohkem juba täiskasvanute saateid vaadata?

Ei. Tundub, et multfilme vaatavad ikkagi kõik. Oleneb ainult tasemest, millist. Siin oligi, et sai mänguasjade päeval mänguasju kaasa võtta. Eelmisel aastal üks võttis DVD mängija ja multfilme, siis teised ütlesid ka, et mul on see multifilm.

Kas teil on rühmas ka televiisor?

Ei ole.

Ka õppefilme ei vaata?

Ei, ei. Ja ka arvutiga lapsed ei mängu. Arvutist vaatame ainult tõesti, kui on mingeid looduspilte või Jussikaid.

Kui telemõjudest räägitakse, siis teadlased ise jagunevad ka kaheks: ühed leiavad, et telesaated võivad lapsi arendada, neile uusi teadmisi anda; teised jälle toovad negatiivset poolt välja nii füüsilisele kui vaimule. Mis teie arvate, kumma poolega teie nõustute?

Min arvan, et oleneb ikkagi kõik sellest, milliseid saateid lastele ette söödetakse. Mingil määral on ta kindlasti ka kasulik, kõik ei ole halb, mis sealt tuleb. On ka väga lastesõbralikke ja õpetlikke filme. See oleneb kõik sellest, mida vanem talle näitab. Ega siis kõike ei saa alati ka raamatust kätte. Ta peab tutvuma erinevate võimalustega. Mina midagi halba ei näe selles. Ainult see aeg tuleb vaadata, mis ajal ja piirata. Ei saa terve päev istuda televiisori eest ja vaadata.

Pigem siis positiivne, kui piirata aega ja ka seda, mida laps vaatab?

Selles suhtes positiivne, aga tuleb ikka piirata neid. See ei ole nii, et sa võid ainult istuda koguaeg televiisori ees. Et sul on ka mänguasjad, millega tegeleda.

Et televiisor võiks olla lihtsalt üks väike osa lapse tegemistest?

Jaa. Mina arvan küll, et nad võiksid ikkagi vaadata.

Mingi 10-15 aastat tagasi, kui tulid esimesed tugevate tegelastega multfilmid, kes olid sellised võitlejad, mootorratturhiired või midagi. Siis mul konkreetne kogemus oli üks lapsevanem rääkis, et tema laps usinasti vaatas neid ja siis üks päev ootavad lapsega sõidutee ääres rohelist tuld, et üle tee minna. Järsku vaatas, mida tema 5-aastane poeg teeb. Poiss tõstis käe üles, ma ei tea, neil oli mingisugune moodus, et peatab. Ta omaarust tahtis peatada autode liikluse ja üle tee minna. See oli konkreetselt sealt multifilmist pärit. Siis ema sai tal kratti pidi kinni ja nad vestlesid. See oli väga tugev mõju sellele lapsele. Ta pani ennast selle kangelase rolli ja arvas, et tal on võlujõud käes. Tema tundus, et vaatas ka hästi palju neid filme.

Nii et see oli reaalne situatsioon, mis oleks võinud täiesti ohtlikuks kujuneda?

Oligi ohtlik täielikult. Siis sai vanem ma aru, et see pole ikkagi õige, mida ta teeb.

Kuivõrd lapsed üldse saavad aru, kas see, mida nad televiisorist vaatavad, on päriselt või mängult?

Vot ega nad ei saa aru. Kuidas jälle kodus räägitud on. Nad võib-olla mõtlevad jah, et see on päriselt, aga kui sa seletad neile lahti, et see ei ole nii, siis nad hakkavad aru saama. Selgitama peab, arutama lastega asju, et tõesti need on filmid ja need pole päris elu. Lastega peab hästi palju rääkima ja ümbritsevat elu tutvustama, siis ta saab aru ka, mis on õige ja mis vale.

Nii nagu vanem ja õpetaja õpetab lastele kõiki muid oskusi, peaksid nad lapsele õpetama ka teletarbimist ja telesaadetest aru saamist?

Jah, loomulikult. Nüüd räägitakse palju internetimängudest. Võib-olla seda oleks pidanud ka päris alguses tegema, et kuhu sa võid sattuda.

Et varakult tuleks ennetada seda?

Varakult just. Oligi alles, et vaatasime lastega Jussi multikaid interneti kohta. Võib-olla esimesest korrast laps ei saa aru, neid peab mitu korda näitama, siis jõuab kohale.

Aga neid Jussikese multifilme olete vaadanud lastega?

Jaa, vastavalt nädala teemale oleme lisanud neid. Mitte nii, et õhtul vabal ajal. Meil on seda mänguaega väga vähe. Lapsed soovivad väga palju mängida ja mängivadki. Et selles suhtes kindlasti mitte...see looduskalender on teine, kust vaatasime linnumaja ja metssigu. Aga see on ka nii, et ta ei jää sinna tuimalt istuma, ta tegutseb ja mängib seal toas. Teda huvitab mäng rohkem kui televiisor.

Ja kodus nad tõenäoliselt nagunii saavad vaadata?

Jah. Kuigi mõni aastakäik on jälle selline, et tahaks õudsalt arvutimänge. Ma ütlen, et see kõik hakkab kodust peale: kuidas tegeletakse temaga kodus, milliseid suunanguid. Kui suunatakse laps mängima ja antakse talle juhtlõngad kätte, siis tal võib-olla ei vajagi teleka ees olla. Aga ma ütlen, et ma ei ole kursis nende lastesaadetega, et ma ei teagi, milliseid lastesaateid on.

Aga erinevate aastakäikude lapsed on siis ka erinevad?

Jaa, loomulikult.

Kuigi kõik on üles kasvanud meediaajastul, enam-vähem sarnases meediakeskkonnas?

Jah. See kõik tuleb ikkagi kodust. Laps on kodu peegel.

Aga praegu on teile sattunud selles mõttes hea rühm, et nad ei ole nii meediakesksed?

No nad võivad vaadata, aga ma ei ole kuulnud, et mingeid selliseid...et väga mingeid.

Probleeme pole kerkinud sellest?

Ei ole.

Ma viin seda uuringut läbi nii Tallinnas kui Kuressaares. Mis te arvate, kas lapse laiema kasvukeskkonnast, sellest, kus ta elab, sõltub ka see, mida ja kui palju ta televiisorist vaatab? Kas Kuressaare ja Tallinna lapsed võivad teie arvates erineda?

Mul on millegi pärast selline tunne, et Kuressaare lastel on rohkem võimalusi õues olla. Võib-olla lapsed viibivad rohkem õues ja neil pole aega teleka ja arvuti ees olla. Seal elavad ju individuaalelamutes paljud, aga linnas elavad kortermajades. Võib-olla see on üks põhjuseid. On vanemaid, kes lähevad pärast lasteaeda kelgutama või parki jalutama siin, aga millegi pärast mulle tundub, et väikses kohas saavad lapsed olla rohkem õues.

Et te arvate, et kui erisusi tuleb, siis sellepärast, et väikses kohas on võimalik lastel rohkem õues mängida?

Jah. Linna sa ikkagi ei luba õue teda. See võib olla, aga see oleneb ka kodudest. Kellel pannakse multifilm peale või kellel vanem vaatab ise koguaeg televiisorit, need lapsed paratamatult vaatavad ka rohkem.

Aga kas selle rühma lapsed on ka aktiivsed huviringides käijad?

Jah, on küll. Meil lapsed käivad siin trennides ja eelkoolides. Laste aeg on sisustatud.

Nii et siin on neil ka pärast lasteaeda aeg sisustatud?

Jah. Väikses kohas...oleneb jälle väiksest kohast. Seal peaksid ka võimalused olema, aga oleneb ka vanema rahakotist. Kui ikka raha pole, siis ei saa ju, siis lähed koju. Nokk kinni-saba lahti. Tahaksid võib-olla trenni panna, aga pole võimalust. Tegelikult ongi huvitav teada, kui te lapsi küsitlete. Me ei teagi. Meil on kodumängud ja poisid mängivad autodega.

Need mängud on tavalised mängud või tuleb ka näiteks kodumängus ette midagi seebikalikku?

Ei ole. Selles rühmas ei ole niimoodi täheldanud, et oleks mingit seriaali mängitud. Siin aastaid tagasi mängiti küll seriaali. Ma ei tea mis seriaal see oli. Igal juhul on mängitud küll seebikaid, et see on mõjutanud laste silmaringi.

Aga lihtsalt praeguses rühmas seda pole?

Mhmm.

Aga näiteks see „Kättemaksukontor“. Kas nad seda mängisid ka järgi?

Ei. Nad rääkisid. Mängu see ei tulnud. See tuli järgmine hommik. Kui laps hommikul lasteaeda tuleb, siis ta peab seda informatsiooni jagama, mis tal juhtus eelmisel õhtul.

Ja siis vahel on tulnud ette, et lapsed on rääkinud millestki, mida nad on näinud?

Jah. Seda nad on jah arutanud.

Mis asjad neile hirmu tegid siis?

See oligi mingi kummituse osa.

See oli üksikjuhtum või on lapsed veel tulnud rääkima, et tead sa ma nägin sellist asja?

See on nagu kõige eredamalt meeles. Eks neid on ikka olnud, et tulevad ja räägivad järgmisel päeval.

Tahate äkki lisada veel millegi kohta, mille kohta ma olen unustanud küsida või mille osas jäi mõte pooleli võib-olla vestluse käigus?

Praegu ma ei...hetkel ei tule midagi meelde.

Ei jäänud kuskil mõte poolikuks või lisada midagi, mille peale ma pole tulnudki, et seda küsida seoses televisiooniga?

Ei, ei ole....Aa, televisiooniga oli küll veel, et üks reklaam oli, kus üks rühma laps esines. Siis kohe järgmine päev küsiti, kas sa nägid seda reklaami. Siis meil oli veel üks rühma laps, kes reklaamis esines.

Mis reklaam see oli?

Ma ei tea. See oli üks selline reklaam, kus pere oli koos ja nemad olid seal laste rollis. Ma ütlen ausalt, et ma ei mäleta, mis reklaam. Kas oli mingi toode...ma tõesti ei mäleta.

Mis jutt siis lahti läks?

Noh, et kas sa nägid. Ja siis hiljuti oli üks lapsevanem televiisoris ja siis ka küsiti, kas sa nägid tema ema televiisoris. Aga neid vastuseid küll ei tulnud eriti, et nii väga seda saadet oleks vaadatud. Vot.

Nüüd sai kõik?

Jah.

Lisa 6. Fookusgrupiintervjuud lasteaiaõpetajatega

1. Fookusgrupp 4.11.2009 (kestus 1h 59m)

Moderaator Kristiina Kruuse

Osalejad (O - kui mitu vastajat korraga ütleb sama vastuse)

Paus ( ) - sulgudes pausi kestus sekundites

[ ] - muud märkused

Nagu Kristi eelnevalt juba rääkis, siis me lindistame selle vestluse, et meil oleks hiljem lihtsam seda materjali uurida. Kõigepealt ma tahaksin teiega tutvavaks saada. Nagu ma enne rääkisin, olen ma Kristiina, Tartu Ülikooli magistrant ja ma uurin meedia mõjusid lastele. Igapäevaselt töötan ma uuringukonsultandina firmas InCase ja ajakirjanikuna Tartu Postimehes. Mind huvitab, kust teie olete siia kokku tulnud. Mis teie nimi on kõigepealt, mis lasteaia te tulete, kui kaua te olete lasteaiaõpetajana töötanud ja kui vanu lapsi te praegu õpetate? Alustame siit vasakult järjest.

1: Saverna lasteaia Sipsik olen. Seal töötan nüüd teist aastat. Enne seda lõpetasin Tallinna Ülikooli bakalaureuse mitme aine õpetaja erialal ja nüüd lõpetasin kevadel just Tartu Ülikooli, kus ma õppisin juurde veel sotsiaalpedagoogikat. Lasteaias õpetan 2-4-aastaste rühma, noorem liitühm siis.

2: Mina olen .... Tulen Keila lasteaia Vikerkkaar. Töötanud olen 21 aastat ja praegu on 6-7-aastased lapsed.

3: Minu nimi on .... Tulen Tartust Anni lasteaia, mis on väike eralasteaed. Töötanud olen nüüdseks seal kolm aastat ja töötan sobitusrühmas, kus on 3-7-aastased lapsed.

4: Mina olen .... Tulen Pärnu Kastani lasteaia. Õpetajana olen töötanud 12 aastat, aga varem tegelikult juba õpetaja abina ka. Praktiliselt peale kooli kohe läksin lasteaeda, nii et hästi pikk praktika on. Ja hetkel on 3-4-aastased.

5: Mina olen ..., tulen Järvamaalt Roosna-Alliku lasteaia. Meil on väike lasteaed, 2 rühma. Töötanud olen 25 aastat ja praegu on 2-4-aastased lapsed.

6: Mina olen .... Tulen Saaremaalt Orissaare lasteaia. Töötanud olen lasteaia 20 aastat. Selle aja jooksul erinevate vanustega. Praegu töötan tugiõpetajana, tegelen erivajadustega ja õpiraskustega lastega.

7: Mina olen .... Tulen Märjamaa lasteaia Pillerpall. Töötanud olen 15 aastat ja praegu on 4-5-aastased lapsed.

8: Mina olen .... Tulen Valgamaalt Tõrvast. Mul on 4-aastased lapsed ja töötanud olen 28 aastat.

9: Mina olen ..... Tulen Pirita lasteaia. Töötanud olen 23 aastat ja lapsed on vanuses 3-4.

10: Mina olen ..... Tulen Hiiumaa Käina lasteaia. Olen töötanud 1981.aastast, see on siis 28 aastat. Raske juba arvuta kui kaua.

Ja kui vanasid lapsi praegu õpetate?

10: 6-aastaseid.

11: Mina olen Linda. Tulen Sillamäe Pääsupesa lasteaiast. Meie lasteaed töötab keelekümblyse programmi järgi. Töötan juba üks kuuendat aastat ja minu rühmas on 3-4- aastased lapsed vene peredest. Õpetan eesti keeles. See on mul juba teine lend, kelle ma võtsin.

Selline rõõmsalt väga mitmekesine seltskond on meil siin. Eesti eri otsadest tulevad arvamused kokku. Aga alustaksime natukene üldisemalt. Kui räägitakse meediast, siis mida peetakse teie arvates meedia all silmas? Ma panen märksõnad ka tahvlile kirja. Ja võite alustada vabas järjekorras. See, kellel mõte tuleb, see räägib.

1: Televisioon kohe kindlasti.

O: Raadio, ajakirjandus.

1: Arvuti.

2: Internet

Televisioon, ajakirjandus, raadio, arvuti, internet...Mis veel pähe tuleb?

1: Võib-olla reklaamid lähevad ka sinna alla.

Te nimetasite meedia kanaleid praegu peamiselt. Aga mida meedia tähendab? Mis see meedia kui selline on?

1: Info liikumine

2: Info vahendamine

4: Info vahendamine nende kanalite kaudu.

Nimetasite info liikumist. Meedia ongi ühisnimetus info liikumise, edastamise, vahendamise ja säilitamise viisidele, vahenditele. Infokandjad kokku on meedia. Need märksõnad, mis ma siia tahvlile kirja panin, on erinevad meediakanalid ja kui meil edaspidi meediast juttu on, siis just sellist käsitlust me peame meedia all silmas.

O: Mhmh.

Nüüd mind huvitab, mida te ise olete oma lasteaiastöös tähele pannud: kas ja milliseid meedia oletatavaid mõjutusi olete märganud lastele. Kas näiteks laste mängudes, sõnavaras, käitumises olete te märganud, et meedia on jõudnud nendeni?

9: Kindlasti. Mõju on väga suur, sest lapsed praktiliselt kasvavad teleka ees. Väga vähesed vanemad leiavad aega oma lastega tegelemiseks. Ja siis nad mängivad neid mängu, päästavad maailma...kes on Ämblikmees, kes....Väga, väga mõjutab. Lapsed langevad meedia ohvriks.

6: Jah. Lapsed vaatavad täiesti korrapäratult kõiki saateid. Minul oli üllatus see, kui üks hommik läksin tööle. Hea, et ma olin eelmisel õhtul telekat vaadanud. Ringvaates tutvustati seda bakugani. Me ei teadnud keegi sellest midagi, aga järgmisel hommikul oli ühel poisil see kaasas juba ja ta demonstreeris kõigile seda.

Kas ja milliseid mõjutusi on teised märganud?

7: Ikka pätt ja politseinik käivad päevast päeva.

9: Ja kodu nad mängivad niimoodi, et kui poiss on isa rollis, siis tema istub arvuti taga ja sina ema tee süüa, triigi pesu, mine jaluta koeraga. Järelikult kodus on rollid niimoodi.

Milliseid tähelepanekuid on teil veel?

1: Väga jõhkraid mängu on tulnud laste loovmängu. Et ta nagu näeb mingit võitlusstseeni telekast ja ta ei taju ära, et ta võib teisele haiget teha, kui ta talle selga kargab. Hästi jõhker on.

5: Meil olid zombid. Üks poiss kujutas ette, et ta tulistab zombisid. See oli ühest arvutimängust.

2: Minu meelest on see periooditi ja vanuseti erinev. 5-6-aastased lapsed on rohkem mõjutatavad kui 6-7-aastased, kes mul praegu on. Nad on nagu välja kasvanud mingis mõttes ja huvid on muutunud.

6: Ja 3-4-aastased on veel teistsugused. Sinna nagu ei ulatu see, kui neil on kindel päevakava. Nad lähevad kell 9 juba magama. Neid nii väga ei mõjuta see igapäevatelevisioon, aga neid mõjutavad jälle multifilmid ja sealt tulenev tekst ja sealne tegevus, mitte konkreetset igapäevatelevisioon.

7: Mina olen tähele pannud, et minu meelest on see ka rühmiti erinev. Minul läksid lapsed just poolteist aastat tagasi kooli, siis nemad oli näiteks palju rohkem arvutist ja sellest huvitatud. Nad koguaeg uurisid, mida ma teen arvutis ja kas nemad saaksid ka teha. Seda hoolimata vanusest, sest nad olid 2-aastasest 7-aastaseni minu juures. Nad olid algusest peale sellest huvitatud. Aga nüüd on mul selline rühm, kes tahab tohutult mängida ja ei ole üldse sellistest asjadest huvitatud. Ma olen tähele pannud, et sõltub ka millest...ma ei tea, millest

11: Kindlasti kodune õhkkond mõjutab. Lapsed ju võtavad kaasa peremudeli ja toovad selle rühma kaasa.

7: Jah. Ja praegu on vanemad hakanud palju valima, milliseid multifilme antakse rühma kaasa. Kuna meil on rühmas arvuti, siis aeg-ajalt...võib-olla vahel juhtub, et me vaatame. Et valikut on hakatud tegema

sellistes asjades. Alguses oli kõik, mis tuli, kõike osteti, aga praegu on vanemad väga palju toonud just selliseid multifilme, mis olid nende enda lapsepõlves sellised südamligid ja ilusamad asjad.

2: Aga vanemat tuleb ikka väga palju suunata ka. Nad jätaivad täiesti mõtlematult lapsed arvuti ette, et ise rahulikult millegagi tegeleda. Koolieelikud võivad olla kõige rohkem 20 minutit arvuti ees.

10: Koolieelik ei peaks üldse arvuti ees olema.

2: No see on maksimum jah see 20 minutit, aga vanemad ei tea sellest tihti midagi.

10: Ei tea jah. 3-aastaselt hakkad juba vanemale rääkima, et kuulge, teie laps on liiga palju...Ma näen ju rühmas, et laps on närviline. Ta on närviline selle pärast, et eelmisel õhtul vanem vend on näidanud mingit jubedat püssimängu. Loomulikult ei ole ta siis öösel magada saanud. Ma räägin 3-aastaselt, 4-aastaselt, 5-aastaselt ja olukord ei ole muutunud. Korra oli. See on nii väike aeg. Et kui sa talle räägid, siis ta nagu saab aru, aga läheb aeg mööda ja see on ununenud. Nagu siit välja tuleb, siis see on kõige mugavam lapsehoidmise viis.

Sellest räägimegi hiljem täpsemalt veel. Aga olete te märganud ka mingisuguseid positiivseid mõjutusi lastele?

10: Loomulikult. „Tantsud tähtedega“ on väga ilus. Tüdruk tuleb hommikul, haarab poisi kaenlasse ja hakkavad tantsutähti järele tegema. Minu meelest on see väga ilus.

5: Mina olen ära kasutanud televisiooni mängudes. Lapsed ehitavad suurtest klotsidest televiisori ja siis me esineme seal. Seal saab nukuteatrit teha, intervjuusid võtta ja mida iganes.

6: Tegelikult on televisioonis ka palju õpetlikke saateid. Loodussaateid on väga ilus vaadata.

11: Aga kas lapsed tahavad neid vaadata?

6: Ikka tahavad. Meie lapsed veel tahavad.

5: See on suunamisest ka, et kui vanem suunab vaatama, siis nad vaatavad.

6: Nad väga vaimustunult räägivad loodusfilmidest. Tänapäeva rohke meedia juures on probleem, et kasvataja peab ka kõige sellega kursis olema. Kui ta tuleb sulle seebikast rääkima ja sa seda vaadanud pole, siis sa ei oska kaasagi rääkida.

11: Mul on rühmas üks 4-aastane tüdruk, kellele meeldivad väiksed looma kujukesed ja mängib nendega. Tuleb minu juurde, et mängi minuga: mina olen ema ja sina isa ja tema ütleb, mida mina pean vastama. See oli mingisugune seriaal, et mina armastan sind ja sina vihkad mind ja sellist teksti pidime siis rääkima.

Pidite siis seebikat mängima?

11: Jah, jah. Ma ei tea, mis seebikat. Mul ei ole aega seepe vaadata.

2: Seebikate nimel on nad valmis kaissu ka minema.

6: Minul on üks kuulmispuudega laps ja tal on autism ka veel. Ja ma arvan, et see on see väike autofilm. Ma tõesti pole seda näinud. Aga tal on selline väike punane auto ja meie tegevus käib praktiliselt läbi auto. Midagi muud pole võimalik sisse tuua, sest tema tahab ainult autost rääkida.

Kas see on siis positiivne?

6: Ühest küljest küll, sest ma saan tänu sellele kontakti temaga. Aga teisest küljest, kaua sa ikka sellest autost räägid. Eks me oleme püüdnud auto kaudu muid harjutusi teha. Temale see järelikult mõjub hästi.

Milliseid positiivseid mõjutusi on teised veel märganud?

4: Eelmine rühm, kes mul kooli läks, siis nemad näiteks vaatasid „Onu Tomi juures“ ja kui seal midagi vahvat meisterdati, siis me tegime seda koos.

Nad tahtsid siis järele teha?

4: Jah, nad tulid selle ideega lasteaeda, et mina nägin ja teeme koos.

On kellelgi veel tuua mingeid näiteid, kus teile tundub, et meedia on positiivset mõju avaldanud?

2: Võib-olla tekib huvi võõrkeelte vastu. Meil tuleb lasteaeda hommikul üks poiss ja räägib inglisekeelset teksti perfektselt. Ise ta ei ole inglise keelt kunagi õppinud. Aga see huvitab teda, mõistmata ise kõnet, mida ta räägib.

Mida positiivset olete veel märganud?

4: Meil oli lasteaias üks koolitus „Ole julge“, kus turvamees käis rääkimas, et mida teha, kui sa jääd üksinda kuskile. Pärast seda jäi isegi kaklemine rühmas väiksemaks.

See oli päris elus koolitus, mitte telekast või mujalt meediast?

4: Jah, see oli päris koolitus. Ta näitas slaide seal.

Aga meediast veel, mida positiivset olete märganud?

2: Meie vaatasime veebikaamerast Musta toonekure elu. See tekitas lastes huvi.

10: Meil oli kevadel niimoodi, et tahtsime matkama minna, aga ilm kippus kehvaks. Siis me otsisime internetist ilmavaatluse lehekülje ja vaatasime, kuidas pilved liiguvad ja kas sellel ajal, kui meil matk

hakkab, kas siis on pilved meil Hiiumaa kohal või ei ole. Lapsed olid täitsa huvitatud ja ütlesid, et nad tahavad kodus vaadata. Minu meelest on see väga hea, kui lapsed selliste asjade vastu huvi tunnevad.

Ingrid ja Leili, äkki teil on midagi lisada?

8: Kogu see missinduse värk. Kui misside valik oli, siis sätiti endal ehteid kaela. Võib-olla see õpetab enda eest hoolitsema.

9: Meil on selline, asi, et ainuke koht, kus meil kajab, on WC. Meil on WCs kaks pinki ja siis on mul osa lapsi, kes tahavad seal laulda. Neil on seal saade „Laulge kaasat“. Mitte laulge kaasa, vaid laulge kaasat on vaja. Muidu ei saa tunnis sõnagi suust, aga laulge kaasat saab tehtud.

Kerli, äkki sinul on midagi lisada?

3: Mul tuli selle „Laulge kaasaga“ seoses meelde... võib-olla see on raadioga seotud, et kuidas meil aasta tagasi laulis üks tüdruk seda „Depressiivsed Eesti väikelinnad“ laulu. See on omamoodi armas, aga ma ei tea, kas see on positiivne või negatiivne. Siis teine asi seoses arvuti kasutusega on, et lapsevanemad õpetavad näiteks tähti arvuti klaviatuuril. Lapsel on arvuti vastu huvi ja läbi selle nad õpetavad.

7: Tegelikult on erinevad programmid, mida kasutatakse õppimiseks.

2: See Virbitasa programm on ka nii lähedalt tehtud, et see käibki ainult 10 minutit ja läheb ise kinni, et laps ei saagi seal rohkem teha.

Mis programm see on?

2: Virtuaalne aabits ehk Virbits.

Ahah.

11: Minu enda lapski. On olemas selline sait nagu barbie.com. Ma näitasin talle seal paar asja ja edasi ta otsis ise. Seal ka ju kõik inglise keeles. Mingil määral on see võib-olla positiivne, et ta oskas leida lahendust ja tegi kõik ülesanded ära, mis vaja. Loomulikult ma piirasin aeg-ajalt.

Aga kas ja milliseid negatiivseid mõjutusi olete teiselt poolt märganud?

4: Kui me küsisime laste käest, millised on nende lemmiksaated, siis Võsareporter, Saladused ja kõik sellised olid lemmikud. Kui me küsisime, miks need lemmikud on, siis nad ütlesid, et emme-issi vaatavad ja me ei saa vaadata midagi muud sellel ajal. See ei olnud küll eriti positiivne. Siis oli üks poiss rühmas, kes teatas, et ta vaatas koos issiga pepukaid. Ma siis küsisin, et mis asjad need pepukad on. Tema vastas, et kuidas sa ei tea, need on paljad tädid seal.

Et lapsed vaatavad sisuliselt kõike?

4: Jah, koos isaga vaatas.

7: Seoses sellega tuli mul meelde, et üks 3-4-aastane poiss küsis, et tädi, kas sa tead, mis on suuseks. Ju ta pidi seda siis kuskilt kuulnud olema. Ja üks päev võtavad riidest lahti magama minemiseks ja laulavad „Sita, sita, sitapea“. Siis ma läksin koju, panin teleka käima ja nägin, et Jan Uuspõld reklaamis oma seda etendust.

Siis tuli tuttav ette, kust laul pärit on?

7: Jah. Ja meie räägime, et rumalaid sõnu ei tohi rääkida.

11: Meil näiteks, kui see pronksöö oli. Meie oleme Ida-Virumaa regioon ja me tegime keelekümblusega ja meil on vene peredest lapsed. Me kõik elasime selle sees, vanemad käisid ja lapsed rääkisid omavahel. Ühe tüdruku isa oli politseinik ja ta rääkis, et minu isa on Tallinnas ja teda loobitakse pudelitega ja mina ei taha, et teda pudelitega loobitakse. Lapsel oli hüsteerika. Emaga sai räägitud. Ema ütles, et ma ei lase tal üldse uudiseid vaadata õhtuti. Aga teised lapsed rääkisid ikkagi, et sinu isa on ka seal.

Lapsed rääkisid edasi?

11: Jah. See oli väga kurb lugu. See üks tüdruk sai kõvasti kannatada. Ta korrutas, et mina ei taha, et minu isa loobitakse pudelitega.

Milliseid näiteid on teistel tuua?

1: See lapsevanemate teadlikkuse pool on väga nõrk. Meil oli üks selline juhtum, et 4-aastane poiss ütles, et meil on kodus kahed pornofilmid: ühed on need, mida meie vennaga vaatame ja teised on need, mida emme-issi vaatavad.

Kui vana ta oli?

1: Neli sellel ajal, kui jutt oli. Aga seal päris tõsiselt lapsed vaatavad pornofilme, et päris häda kohe. Nad on ikka väga targad lapsed, et kui sa midagi tahad teada, siis nende käest saad teada.

11: Vaba seksuaalne kasvatus on praegu.

1: Ma ei tea. Jah, ilmselt küll. Aga sellest on lasteaias ka probleeme olnud, kuna...

6: Mängitakse järgi.

1: Tõmmatakse tüdrukutel seelikuid alla, vaadatakse nokusid seal koos kuidagi. Mängumajas oli suvel juhtum, et lapsed olid kodus rääkinud, et üks poiss näitas nokut.

6: No need on ikka leebed näited. Meil oli päris suur probleem eelmisel aastal, et poisid võtsid üksteisel suhu.

Tõesti?

6: Jah, täiesti tõsiselt.

10: Meie lasteaias täpselt sama lugu.

6: See ajas meil majas kõik tagajalgadele, et mis toimub. Kodused ütlesid niimoodi, et nemad ei vaata, aga on suuremad sõbrad, kes nokivad välja sellised asjad.

10: Meil oli sellel poisil...see tuli niimoodi välja, et üks lapsevanem tuli rääkima, et kuulge, teil on rühmas selline probleem ja siis kasvataja võttis need poisid ette. Loomulikult tuli välja ka, kes asja algatas. Sellel poisil olid teismelised vennad, ema kodus ei ole, ema on tööl, tal on omad toimetused, üksinda kasvatab poisse. Põhjuseid ei ole üldse kaugelt otsida, elust enesest.

6: Tänapäeval on nad nii palju targad, et nad ju varjavad. Nad teavad, et see on keelatud ja peidetakse ennast kuskile vaikselt ja nahistatakse vaikselt.

11: Meil tekkis ka selline probleem rühmas. Me võtsime kõik ette, võtsime raamatu ja näitasime, et poiss on selline ja tüdruk selline ja mis siis on. Rohkem probleemi ei olnud ega üksteisele rohkem püksi ei vaadatud.

6: Minu meelest on neid vägivallamänge vähemaks jäänud ja asi on pornograafia peale läinud.

11: Aga päise päeva ajal paned teleka käima ja seal on paljad naised.

6: Igal ajastul on järelikult omad huvid. Aga see ei ole ka niimoodi väga väikest hulgas, vaid see on ikka koolieelne rühm, 5-6-aastased.

10: Nende seriaalidega seoses oli ju siin veel aeg, kus tüdrukud hakkasid kõik rühmas sünnitama. Üks sünnitas ja siis sünnitas teine. See oli jälle mingist seriaalist. Seal oli mingi sünnitusstseen ja nad tegid seda järele.

6: Lastele hakkab hästi kergelt külge kõik.

10: Pragu ma ei näe sellist asja, aga mõned aastad tagasi oli selline aeg.

11: Vanemad lapsed siis?

10: Vanemad lapsed. Põhilselt 5-,6-,7-aastased. Nad on hästi vastuvõtlikud.

5: Meil oli jälle selline situatsioon, et üks poiss ütles tüdrukule, et hakkame kodu mängima. Siis küsib tüdruku käest, et kas sa oled täna mu naine või mu armuke. Ma siis küsisin, et kas sa tead, kes see armuke on. Tema ütles, et muidugi tean: armuke on see teine naine, kes isal võib olla. Ta teadis üsna hästi, mis see tähendas. Eks see on ka ilmselt kuskilt seepidest tulnud.

Milliseid negatiivse mõju näiteid teil on tuua, Inga?

Negatiivne on see, et lapsed tulevad pahurana lasteaeda, kui ei lasta multifilme vaadata või ei ole õhtul õigel ajal magama saanud. Hiljuti oli Ämblikmees, mis lõppes väga hilja, ja hommikul olid nad oma vanemate peale nii vihased, et neil kauem magada ei lastud.

5: Väga hilja ikka lähevad magama, see on õige. Suuremates rühmades tulevad ja küsivad täitsa selliseid saateid, et mina ise pole jõudnud enam vaadata. Saateid, mis lõppevad pool kaksteist või kaksteist. Muidugi mitte igas kodus, aga paljudes. Ja laps on nii väsinud ja pahur hommikul.

1: Kõige parem moodus laps voodist välja saada on ju öelda, et mine vaata telekast multikaid või et ma panen sulle midagi käima. Ei saa ju muidu last üles. Ja siis ta kistakse sealt eest jälle ära, ta ei saa lõpuni vaadata multikat.

3: Jah, laps on pahur, sest ta ei saanud kodus multikat lõpuni vaadata.

2: Ja üks paha mõju on, et meediaga premeeritakse lapsi: kui sa oled hea laps, siis sa saad multikat vaadata.

6: Karistatakse ka.

2: Jah, see on ka karistus.

11: Ja mobiiltelefonid võetakse ka ära. Paljudel on rühmas mobiiltelefonid.

Helen, äkki sul tuleb meelde mõni negatiivse mõju näide?

Hetkel ei tule midagi sellist.

5: Minul on jälle rühmas üks poiss, kes kehastub ainult robotiteks. Tal on lemmikmänguasjad ja talle ostetakse neid kogu aeg juurde. Me vanematega rääkisime ka selles, sest see on tõsine probleem. Me kevadel tegime loodusõpet, meil on loodusõppe rada oma territooriumil. Meil on selline suur klaasist kompostikast, kus on näha putukaid ja kuidas see elu kõik seal käib. Siis, kui see poiss nägi ühte putukat, siis ta võttis selle putuka sealt ja astus täiesti laiaks. Teised kõik ehmatasid ja väiksemad küsisid, et mis sa tegid. Tema siis ütles, et ta on robot ja ta kaitses, et need on ohtlikud putukat ja ta pidi ta ära tapma. Ta elab täiesti selles maailmas. Ühel päeval ta tuli ja ütles mulle, et tead, mulle ninjad teatasid, et ma pean nüüd õue minema. Mina ütlesin, et sulle tulevad vanemad kohe järgi ja väljas on juba pime ja praegu ei saa õue.

Tema ütles, et kuidas sa aru ei saa, et nad ju teatasid mulle, et ma pean õue minema. Täiesti sellises maailmas elab. Ta on ise ka kõige väiksem. Vahel mul on tunne, et ta nagu kaitseb ennast niimoodi. Ta ehitab klotsidest ja kõigest roboteid ja räägib kogu aeg robotitest, tema iga liigutus on robotitega seotud.

2: Samas on ka mängud, kus laps saab palju üksinda mängida. Tal ei ole selleks mänguks kaaslast vaja. Ta saab kõik üksinda ära teha.

On teil veel mingeid sellised negatiivseid näiteid tuua?

3: Need dinosaurused, mis olid.

Kuidas need mõjutavad?

9: Mängitakse, tehakse igasugu hääli, öeldakse, et need on tigidad ja kurjad. Sellist tigidust ja kurjust tuleb mängu.

Veel mingeid näiteid?

1: Televiisorit vaadates jäävad lapsed käeliselt väga nõrgaks. Meil on üks koolieelik, kes mandub täiesti ära, kui ta nädalaks koju jääb. Tõsine tagasilangus on. Kui lasteaias veel saad, et ta teeb sul ühe töölehe ära, siis ...Tema vanematega on ka räägitud, aga sellest ei ole kasu. Kui sa talle peale vaatad, siis sa näed, et ta ainult arvuti ja televiisori ees ongi. Tema rüht on ka täiesti halb, sirgelt ei seisa üldse.

4: Televiisori ja arvuti mõju on ka see, et lasteaias on väga palju lapsi, kelle on prillid. Nägemine on halvemaks läinud. Vanemad ütlevad ka, et nad tahavad seal arvuti juures olla ja tänu sellele on ka prillid, et ta sinna arvuti juurde kippus.

Need, kes on pikema staažiga õpetajad, kas 10-15-20- aastat tagasi ei olnud nii palju prillidega laps?

6: Prillidega võib-olla oli, aga laste lihastoonus on nõrgemaks jäänud. Kas see on telekast ja arvutist tingitud, kes teab. Füüsiliselt on nad nõrgemad. Maalaste puhul muidu küll on maalapsed tugevamad olnud, sest nad jooksevad rohkem väljas. Küllap on selliseid istumisvõimalusi palju, et lapsed on füüsiliselt nõrgemaks jäänud.

Milliseid muutusi veel olete märganud seoses intensiivse meediaajastuga?

6: Võib-olla see, et raadio on jäänud meediakanalitest tahaplaanile. Palju seda raadiot ikka kodus kuulatakse. Aga laule nad teavad küll.

10: Tegelikult mõnes peres ikkagi kuulatakse. Tegelikult vanemad loevad tänapäeval vähe, aga kui ma hakkasin mingit muinasjutu lugema, siis laps ütleb, et mina olen seda kuulnud, mul on plaan.

Kui palju tuleb lasteaias igapäevaelus välja see, millised on laste kodused meediatarbimise harjumused? (Mida ta kasutab, kas ta vaatab televiisorit, on internetis, kuulab raadiot? Kas ta teeb seda üksinda või kellegagi koos jne.?) Kui palju see lasteaias igapäevaelus välja tuleb?

4: Ikka palju. Meil on hommikuringid, kus me räägime lastega. Isegi 3-aastased räägivad päris palju. See pole ülekuulamine, aga nad ise räägivad.

Nad räägivad, mida nad on teinud, vaadanud?

4: Jah.

6: Jah, hommikuringis tuleb see ilusasti välja. Kui sa küsid, mida sa eile õhtul tegid, siis tuleb vastuseks, et mängisin. Küsid, mida sa mängisid, siis tuleb, et arvutiga mängis. Siis räägivad, et vaatasin multikat või vaatasin filmi. See tuleb ilusasti välja.

10: Nägin, kuidas üks auto sõitis kraavi või kuidas olid surnud kuskil. Ma küsin, et kust sa seda nägid ja tema vastab, et Reporteris loomulikult.

6: Televiisor on nagu üks perekonnaliige, mis mängib hommikust õhtuni.

10: Jah, ja lapsed on niivõrd mõjutatavad, et ta öösel ei maga, ta mõtleb selle peale ja hommikul hakkab kohe mulle rääkima sellest. Järelikult ikka on hirmus.

Kas see tuleb ka välja, et ühel lapsel on kodus rangemad piirangud meedia tarbimisel ja teisel lapsel on suhteliselt vabad võimalused?

6: Jah

Kuidas see avaldub?

6: Ikka laste oma jutu kaudu. Ma hakkasin praegu mõtlema, et kui mina laps olin, siis mul käis Täheke. Ausalt öeldes mulle ei meenu, et mulle oleks mõni laps rääkinud, et tal oleks ajakiri koju tellitud.

11: Aga see Täheke on ju nii inetu.

6: Nüüd küll.

11: Barbie ajakiri on ilus, see läheb peale. See Täheke viska minema.

4: Ei ole jah ajakirju kodus.

2: Ostetakse aeg-ajalt poest.

10: Meil käivad lastel kodus.

7: Miki-Hiir käib.

10: Jah, ja need Barbied ja Puhhid meeldivad selle pärast, et seal on koguaeg mingit nänni kaasas. See on ka üks suur asi.

Kas laps tahab nänni rohkem kui ajakirja siis?

2: Muidugi.

10: Ja see, kellel on nänni, see on kohe grupi liider. Seal on tegelikult täitsa huvitavaid asju.

6: Meil näiteks 4-5-aastaste tüdrukute hulgas tekkis suur probleem. On peresid, kus ei osteta selliseid asju, pole võimalusi. Aga kui jälle uus ajakiri tuleb, siis osad tulevad oma kroonide ja võlukepikestega lasteaeda. Kõige õudsam on see, et nad käivad nende kingadega, mis seal sees on. Kui viis tükki tuleva ühesuguse nänniga lasteaeda ja kolmel ei ole, siis õhtul läheb riiuks. Emad saavad kohe teada, kes nad on.

10: Need, kellel on, need on kohe üks grupp. Ja kellel pole, need on vaikselt nurgas.

6: Nemad ei sobi sinna seltskonda.

10: Jah, ei sobi. Vahel muidugi antakse teistele ka mängida.

Me oleme vaikselt siin liikunud ka selleni, mida siis lapsed tarvivad. Kuidas te kirjeldaksite laste meediatarbimise harjumusi? Mis neile meeldib?

11: Quelle kataloogid lähevad väga hästi kaubaks. Nad vaatavad, et see on minu, see on minu, sinule ei ole midagi siin.

3: Meil on samamoodi, et mina tahan seda, seda ja seda.

Milliseid meedialiike lapsed veel tarvivad?

6: Reklaamid kindlasti. Siin enne jõule tulevad igasugused need, nõutakse neid. Paljudele ostetakse.

Aga kui mõelda laiemalt kõikide meedialiikide peale, siis kuidas teile tundub, mida lapsed kõige rohkem kasutavad?

O: Televiisorit. Televiisorit ikkagi.

Kas kõik on samal arvamusel või on kellegi teine arvamus?

10: Minu meelest arvuti.

9: Mina arvan, et interneti kasutamine on maal ja linnas erinev. Kui linnas on lapsevanem päev läbi töötanud arvuti taga, siis ta õhtul seda lahti ei taha teha. Ja laste arvutis olemist piiratakse järjest rohkem. Võib-olla oleneb ka sellest, mis piirkonnast keegi on pärit. Tundub, et mida rohkem on lapsevanemad haritud, seda rohkem oskavad nad piirata. Neil endal pole ka nii palju vaba aega. Lapsed võetakse ja kell üheksa lähevad magama. Päevatsükkel on ka hoopis teine.

4: See on ka vanuseti erinev. 3-aastane ei saa internetist eriti midagi, ta ei oskagi seda kasutada.

9: Mul on olnud ka koolieelikuid, kes ei tea ka kooli minnes internetist midagi.

6: Internetikasutamist mõjutab ka see, et kui on kodus vanemad õed või vennad, siis need tegelavad sellega rohkem. Väiksemat ei lastagi arvuti taha.

1: Aga samas on huvi, kui teised tegelevad. Tahaks ka.

6: Jah, aga kaua sa seal kõrval ikka seisad, kui sind ei lasta. Siis minu meelest mägib lasteaialiste puhul rolli televiisor ja DVDd.

2: Aga arvuteid on tihti ka mitu peres, et on lapse jaoks oma arvuti.

6: Nojah, selliseid on ka.

Anu: Ma tahtsin veel juurde öelda, et meil on selline pere, kus on viis last ja vanemad on sellisel ajal internetis, kui nad jaksavad olla ja kõige väiksemad on siis, kui vanemad enam ei jaksa olla. Siis nad tulevad lasteaeda, on väsinud ja pahurad.

Siin on juttu olnud erinevatest meedialiikidest. Mis te arvate, milline meedialiik kõige rohkem lapsi mõjutab või millised meedialiigid?

3: Televisioon

1: Televisioon jah ja ikka need välireklaamid on ka väga rõvedad.

Paljud tõid välja, et televisioon. Miks mõjutab televisioon teie meelest lapsi kõige rohkem?

5: Just see kättesaadavus. Sa võid päev läbi televiisori ees istuda, kanaleid on sadu. Kui ta oskab kanaleid juba vahetada, siis ta võib lõputult neid klõpsida.

1: Ja televiisoril on heli.

6: Ja televiisor ei ole ainult kodus, vaid igal pool. Kas või näiteks lähed kohvikusse või...noh, igal pool mängib.

5: Kui laps näeb mingit õudusfilmi, talle seda lahti ei seletata ja ta läheb selle õuduse või murega magama, et ju see kõik mõjub televisioonist.

1: Mul on endal kodus kaks väikest last. Ma olen tähele pannud, kui televiisorist käib mingi film, siis imikuid ja maimikuid see ei huvita, aga kui hakkab reklaam, siis nad jooksevad kohe televiisori ette ja vaatavad niimoodi seda reklaami [teeb suured silmad].

6: See on ajast aega niimoodi. Minu oma lapsed on suured, aga kui nad olid 8-kuused, siis nad vaatasid ka niimoodi klaasistunud pilguga seda televiisorit.

10: Ja Vena ajal oli ju Vremja. Nagu Vremja tunnusmuusika oli, olid lapsed kõpsi teleri ees.

6: Ma võin sellise näite tuua, et Kurssaare kaubamajas on ühes otsas mängunurk ja teises elektroonika.

Laps läheb enne sinna televiisori ette, kui ta läheb pallidega mängima.

4: Sellega seoses tuli mul meelde üks reklaam, kus Jan Uuspõld mängib vanaisa. Seal ta ei saa lapsi enda juurde enda pärast, vaid sellepärast, et tal on multifilmikanalid. Lapsed peaksid oma vanaisa juurde minema ikka teistel põhjustel, mitte televiisori pärast.

11: Vanasti meelitati ikkagi kommidega.

Vanasti meelitati kommidega ja nüüd siis televiisoriga?

11: Jah, vanasti meelitati kommidega...

Kuidas teile tundub, kas samas vanuses laste meediakogemused on sarnased või erinevad?

O: Erinevad

6: Täiesti erinevad

11: Sõltub perekonnast, tavadest, võib-olla ka vanemate haridusest.

6: Kindlasti ka poiste ja tüdrukute kogemused on erinevad.

Kuidas need kogemused erinevad?

4: Poistele meeldivad kaklused, neid tehakse läbi ja ei saada aru, et kui televiisoris tõuseb püsti see, kes pihta saab, siis päris elus ei pruugi see nii olla.

11: Arvavad, et inimesel on nagu kassil mitu elu.

Kas selliseid on ka, et üks laps räägib ainult ilusatest multifilimidest ja teine räägib kõigest?

6: On ja on ka veel selliseid lapsi, kes tundub, et pole üldse teleka ees. Tema räägib rohkem raamatutest, mis koduõues oli juhtunud ja räägib igapäevaelust.

11: Nende mängud on ka hoopis erinevad.

5: Mõni laps räägib sulle tõesti ainult ühest multikast, aga teine räägib kõik saated kuni hilisööni ära, kõik need igasugused krimiuudised ja kõik, kõik. See paistab kõik silma.

2: Lõpuks jõuame sinna välja, et me peame lapsevanemaid koolitama hakkama.

6: Jah, aga mulle tundub, et natukene on selles osas paremaks läinud, et vanemad on hakanud rohkem väljas käima ja pakkuma lastele rohkem teatrit ja päris kino ja muidugi hästi suurt rolli mängivad nüüd spaad. Ujumaskäimine on praktiliselt iganädalane teema. Laps saab kodust välja ja ta näeb midagi muud ka peale televiisori ekraani.

5: Ma tahtsin just seda sama mõtet toetada, et meie kandis on praegu hästi moodi läinud sportimine. Kõige vahvam on, et isad käivad kossu või võrgu tennis ja lapsed võetakse kaasa. Nad istuvad kas või niisama seal ääres või põrgatavad natukene palli, aga nad räägivad nii mõnuga sellest. See on nende jaoks vahva kogemus. Samamoodi ujula kasutamine. See ka, et palju on hakatud rattaid kasutama. Hommikuti tullakse veel autoga, kui on kiire. Aga õhtuti tullakse ja võetakse lapsed rattaga.

Aga mis toob need erinevused sisse, et üks võib-olla ei vaatagi telekat ja teine vaatab väga palju?

7: Kodune taust.

1. Võib-olla võimalused ka, mis kodus on. Need, kellel on kõik taevakanalid, sellel on suurem huvi, kui sellel, kellel on ainult kolm Eesti kanalit.

6: See sõltub ka lapsevanema soovist. Kui lapsevanem on surmani väsinud, siis on ju hea panna ta sinna teleka ette istuma ja sul on omal rahu ja vaikus. Kes ikka soovib oma lapsega suhelda ja pakub talle tegevusi välja, siis need on eelistumas seisus.

2: Mis ma veel tahtsin öelda, et üksikud lapsed vaatavad ka rohkem televiisorit. Need, kellel on õde või vend või naabrid, kellega mängida, need suudavad ka loovmänguga hakkama saada ja endale tegevust leida, küsivad kas või joonistamisvahendeid.

Kas lapsed avaldavad üksteisele ka survet teatud meedialiikite või meediasisu tarbimiseks?

1: Ajakirjad kindlasti. Kui keegi võtab ajakirja kaasa, siis on nad kõik seal puntras ümber. Teine näide on see minu maailma raamatud. Ja kaklus käib koguaeg autode raamatute pärast, ka tüdrukute hulgas. Selles suhtes mõjutab, et kui ikka hästi suur tung on mingi asja järele, siis need, kes sellest huvitatud ei olnud, need on sellest rohkem huvitatud küll.

Teised nõustuvad või vaidlevad vastu?

6: Jah on küll nii.

Kas sellist surve avaldamist on ka, et sul peab see asi olema või sa pead seda saadet vaatama, et olla pop?

4: Vanemas rühmas on kindlasti.

6: See tuleb vanusega ka jah.

10: Mõni selline laps, keda muidu mängima ei võeta, kui temal on mingi teistsugune asi kaasas, mida on reklaamist nähtud, siis ta on kohe...

6: Tehtud poiss.

10: Tehtud poiss tõepoolest. Siis tahaksid kõik temaga mängida.

7: Omakasu mängus.

10: Jah.

11: Aga siin saab õpetaja reguleerida, et kui tuleb laps ja ütleb, et sulle ma ei anna, siis ma ütlen, et mine vii kappi tagasi, ei too enam. Siis on probleem lahendatud, kui ma tõesti märkan.

6: Jah, siis ta hakkab probleeme tekitama.

11: Jah, siis ta on probleem. Siis ma ütlen, et teie lähete panete ära ja ei too enam mitte kunagi. Meie oleme näiteks niimoodi teinud, et reede on mänguasjade päev. Siis kõik toovad ja saavad rääkida mida, kuidas ja kellega nad mängivad. Mõnel on ajakiri, mõnel mullitaja, mõnel Ämbikmees või konstruktor. Siis saavad lapsed ka jagada.

Kui püüaksime kokku võtta seda, mida oleme rääkinud, siis millised on meedia suurimad ohud lapse jaoks?

4: Lapsele ei seletati lahti seda, mida ta telekast vaatab. Laps ei saa saadetest niimoodi aru nagu täiskasvanud.

1: Füüsika ja peenmootorika jäävad nõrgaks.

Kerli?

Laps tahab koguaeg meelelahutust. Ta on nagu tarbija. Sa pead koguaeg leiutama, millega sa suudad tema tähelepanu haarata. Ma ei oskagi seda sõnastada.

4: Lapsed ei oska mängida lihtsalt. Ootab nagu valmis meelelahutust

3: Jah. Suhelda ei oska.

6: Suhtlemine ja eks see silmaring jääb ka piiratuks.

5: Samas, kui teda aidata õiges suunas, siis see tuleb täitsa kasuks. Tehnika arendab

6: Igat asja ikkagi mõõdukalt.

Räägiksime esialgu veel ohtudest. Milliseid ohte olete veel märganud?

7: Kurjaks on lapsed läinud.

11: Oleme ju: raha ei ole, masu aeg. Aga laps elab ennast niimoodi välja.

9: See ei ole materiaaletest asjadest põhjustatud, see on midagi muud.

6: Minu meelest ei ole lapsed kurjemaks muutunud, vaid nad ärrituvad kergemini.

7: Jah, märksa rahutumad on minu meelest.

4: Poisid just eriti. Tüdrukute seas on ka, aga poisid eriti.

Kas kellelgi on veel mingeid ohte nimetada?

10: Oht on see, et vanemad tunnustavad seda, et nende laps on arvutis nii tubli. Vanemate tunnustus selle eest on suur. See on oht.

11: Imetlevad oma last liiga palju ja ei oska pärast kontrolli alla võtta.

6: Eks vanemad on ka selles suhtes hädas, et koolis tuleb see nagunii sisse ja seda peab oskama.

11: Koolis õpidki. Kõik tuleb omal ajal.

6: Seda mõistame meie, aga mitte nemad.

Aga milliseid positiivseid võimalusi näete meedias?

1: Internetivõimalused, kas või need veebikaameradki.

6: Ikkagi teadmiste andmine ja võimalus näidata maailma, mida ümbritsevas elus võib-olla ei ole.

5: Kõige tähtsam olekski kõik asjad tasakaalus hoida. Kui kõiki asju natukene, siis pole ükski asi halb. See oleks kõige olulisem.

Kuidas saaks võimendada meedia positiivseid mõjusid lastele?

1: Riiklikul tasandil võiks olla rangem kontroll multifilmidele ja arvutimängudele. Mõned on lausa kuritegelikud, selliseid ei tohiks müüa, sest lapsevanem ei jõua ka kõiki mängu läbi vaadata.

4: Ja lapsed on juba nii targad, et nad ise seavad endale neid mängu ja vanem ei teagi, millega ta tegeleb seal. See kõik on üks mahalaskmine ja mahanottimine seal.

5: rohkem võiks olla selliseid sarju nagu on Jussikese multifilmid.

4: Jah, need on tõesti toredad.

Mida saaks veel teha, et suurendada meedia positiivset mõju?

2: Ikka tasakaalus tuleb kõike teha.

11: Võib-olla need moderaatorid, kes on seal taga, kontrolliks rohkem.

5: Ja mis ajal mingeid saateid näidatakse. Osad saated võiksid hiljema peale jääda.

11: Jah.

10: Võib-olla näiteks televisioonis võiks olla saateid, mis lapsevanemaid õpetaksid selle koha pealt. Nemas ei näe lapsi nii, nagu meie iga päev näeme. Vanem ei oskagi neid ohte hinnata. Televisioon on üks suhteliselt võimas kanal, nagu me siin oleme rääkinud. Miks mitte teha selleteemalisi saateid.

1: Reklaamklippe nagu on alkoholi teemal. Ega saadet ei tule lapsevanem sel teemal vaatama. Ma vaevalt usun, et ...eriti need probleemsete laste vanemad, nemad ei vaata. Kui see info reklaami sisse panna, siis ta ehk märkab.

4: Lapsevanematele võiks teha samalaadseid koolitusi nagu meilegi täna siin.

10: Aga kas see probleemne lapsevanem tuleb sinna?

9: Kui see teema teda huvitab, siis ta otsib nagunii koolituse endale.

11: Meie oleme head ja tublid, aga lapsevanemaid peaks koolitama.

Milliseid tegevusi lasteaias saaks läbi viia, et positiivset mõju suurendada?

1: Mina jätaks üldse selle meedia välja lasteaiast.

6: Ei tea, vahel on tast ikka kasu ka. Näiteks meil ei ole võimalust minna kuskile koha peale vaatama, kuidas tehakse leiba. Vaatasime seda DVD pealt. Lasteaias saab teadlikult välja selekteerida, mida ja kui kaua vaadata. Näiteks meil oli üks vaimupuudega laps, kes kuidagi ei saanud tähti selgeks, aga selle Mõmmiaabitsaga ta sai selgeks. Ta võis seda vaadata 24/7. Talle meeldis see ja tema sai niimoodi tähed selgeks.

5: See olenebki lapse huvist ja oskusest seda ära kasutada.

6: Jah, meie ju saame anda juhiseid, et sealt raamatust saad seda vaadata jne. Meie saame ikkagi suunata lapsi selle harimise poole.

Tegelikult me olemegi otsa pidi jõudnud meediakasvatuse teema juurde. Ma teeksin vahekokkuvõtte, et meediapädevus on lapse võime analüüsida, tõlgendada, kasutada valikuliselt meedia kanaleid, nii et lapsel oleks ka kasu meediast. Et suurendada positiivset mõju ja vähendada ohtusid.

Meediakasvatus on sellise meediapädevuse arendamine. Meediakasvatuse pinnalt läheksimegi oma vestlusega edasi. Kas ja milliseid tegevusi on teie lasteaias läbi viidud selleks, et arendad lapses meediapädevust ehk oskust meedias orienteerida ja meediat teadlikult kasutada?

2: Kas üldiselt või mida meie oleme teinud?

Jah, kõigepealt ma küsin üldiselt, mida teie lasteaias on tehtud.

11: Meie oleme näiteks kord nädalas entsüklopeediaid vaadanud, kas või papagoisid.

Kuidas see lapse meediapädevust suurendab?

11: Kas see ei lähe sinna alla? Laps otsib infot raamatust.

See on kaudselt, kui võtta raamatut kui meediumit. Aga näiteks televisiooniga seoses. Kas selleks on teie lasteaias midagi tehtud, et lapsed oleksid teadlikumad teletarbijad?

Paus (4).

6: Ei tule küll ette.

Aga ise oma rühmas? Kas ta ise olete lastega näiteks vestelnud meedia teemadel?

4: Jah, eelmises rühmas vestlesime me väga palju.

Aga need vestlused lihtsalt kujunesid välja või teadlikult võtsite teemaks meedia?

4: Ikka teadlikult. Vestlusringi teema oli meedia ja siis me rääkisime lahti, mida võiks vaadata ja mis on lemmikud.

See on üks näide. Milliseid näiteid on teistel tuua?

Paus (3).

6: Üldiselt lasteaias pööratakse vähe tähelepanu sellele. Meil on muudki teha.

Et ei pöörata väga tähelepanu?

6: Jah, ja ei ole ka võimalusi.

11: Laps õpib siis, kui ta näeb, kuuleb, teeb, proovib. Kui ta vaatab telekat või arvutit, siis ta ainult näeb ja kuuleb, aga ta ei proovi ja ei tee. Ta peab läbi tegema.

6: Meie oleme kasutanud seda, et kui on koolivaheaeg ja lapsi vähem, siis me oleme käinud kõrval ruumis, mängude toas. Meil omal telekat ei ole. Siis me oleme valinud omale ühe multika välja ja käinud vaatamas. Lapsed võivad ise kaasa tuua.

4: Me oleme matkamas käinud, seda video peale võtnud ja siis pärast üle vaadanud, mida me nägime.

11: Oi, aga meie teeme igal aastal teatriprojekte, lastega teatrit. Võtame üles ja saame ka pärast vaadata.

Unustasin ära. Meil on metoodilises kabinetis üks ainukene telekas terve maja peale ja siis me oleme seal käinud.

Linda ja Ülle ütlesid enne, kui ma küsisin, kas te olete midagi teinud, et võimalusi ei ole.

11: Jah.

Mis võimalusi oleks vaja lasteaiaõpetajale lapse meedialaseks harimiseks, et suurendada lapse toimetulekut meediaruumis?

11: Raha. Raha eest saab osta.

Mida selle raha eest osta saab?

11: Raha eest saab osta näiteks arvutit. Meil ei ole rühmas arvutit.

Kuidas arvuti omakorda aitaks suurendada laste meediapädevust?

11: No näiteks mõnda slideshow`d neile lasta või näidata filmi leiva tegemisest või ükskõik.

O: Õppefilme.

11: Õppefilme jah. Kui ei saa ise õppekäigule minna, siis vaatame filme siin.

Kui head on praegu teie võimalused näidata lastele mingeid õppefilme?

11: Null.

2: Meie majas on väga head.

10: Meil on ka olemas.

Tõstke käed need, kellel on head võimalused. Neli sain ma kokku.

4: Ma ei tea, kui head, aga olemas on.

10: Kas väga head, väga head on natukene üle pakutud.

Pooltel on siis head või väga head võimalused, aga mis teistel on? Kas üldse puudub või...?

5: Keskmised, me saame näiteks juhataja kabinetis käia.

8: Meil on näiteks igas rühmas arvuti ja internet terves majas. Siis meil on veel televiisorid ja videomakid ratastega laua peal. Kuna me oleme ühe korruse peal, siis on seda võimalik vedada rühmast rühma. Igas rühmas muidugi ei ole, aga arvutid on igas rühmas olemas. Ja õppefilme on ka üksjagu plaatide peale tulnud. Täitsa palju on, mida vaadata. Loodusest just.

6: Jah, selleks oleks vaja nüüd DVD mängijat, aga mida pole, seda pole.

11: Kui on arvuti, siis saab sealt ka vaadata.

6: Arvutiekraan on väike, sealt on suht paha vaadata.

3: Meil on grafoprojektor.

8: Meil on päris suured need uued arvutid.

10: Kõik ei võta neid plaate sisse. DVD mängija on selles suhtes parem.

Kas ma saan õigesti aru, et tehniliste vahendite puudus on üks asi, mis takistab teid?

11: Jah.

Mida veel oleks vaja, et toetada laste meediakogemuste omandamist ja aidata temast kujundada meediapädevat väikest inimest?

Paus (2).

7: Võib-olla ongi see sama meediakoolituse puudus. Meil ei ole üldse sellealaseid koolitusi olnud. Me loeme küll siit ajakirjast ja sealt ajalehest ja teame, aga võib-olla ise ka rohkem neid tagajärgi kuulda ja teada.

6: Omaeene tarkusest.

7: Jah. Kui me siin kõik nüüd räägime, siis igapäev on erinev kogemus, et kus midagi on juhtunud või toimunud, et milline negatiivne mõju tal ikkagi on. Ja ka positiivne. Võib-olla seda infot on vähe, et me oleme ise ka katsetajad.

6: Jah. Need on ju igapäevased tarbeesemed, me ei mõtlegi selle peale.

3: Võib-olla metoodilisi õppematerjale, et ongi mingisugused raamatud ja pildid, kus laps istub teleka ees. Sa saad läbi selle seletada neile, mis on siin valesti.

2: Praegu on meediateema rohkem hommikuringi teema lihtsalt. Otseselt seda ei kasuta, aga see on ikkagi väga suur osa, mis lapsele mõjub igapäevaselt.

6: Kui praegu hakata mõtlema, siis peaks seda iga päev millegagi siduma.

Inga: Samas tekib küsimus, et millal ja mille arvelt.

Mis te arvate, kuidas tuua meediakasvatust lasteaeda? Kas siduda teda mingi osaga õppetööst või eraldi...?

9: Integreerida

6: Millegagi peaks teda siis siduma jah.

4: Üldiselt on ikkagi olemas, et kui juhtuvad mingid katastroofid ja asjad, et siis lapsed tulevad nende teadmistega ja me paratamatult räägime nendest. Me ei saa võtta niimoodi, et on ainult üks nädalateema ja ainult sellest räägime. Me räägime ikkagi rohkem.

Et mingil kujul on meediateema nagunii olemas?

4: Jah, nagunii olemas jah.

3: Aga samas see on nagu informatsiooni analüüsimine. Laps tuleb ja räägib, et ta nägi seda, seda. Aga mina arvan, et see peaks ikkagi olema eraldi näiteks nädalateema, kus ongi, et räägitakse meedia ohtudest, plussidest, miinustest. Et ei ole ainult halb, vaid on ka hea. Seda informatsiooni me analüüsime iga päev, neid teadmisi, mida nad näevad seal. Meediakasvatus on ikkagi see, kuidas seda kasutada.

6: Ei piisa ainult sellest, et ära seda saadet vaata, see on paha.

11: Siis ta kindlasti vaatab.

2: Pigem on asjadega niimoodi, et liiga palju multikaid on paha, see on paha. Aga, kui me ei räägi lapsele, mis on hea?

6: Miks ta on paha, onju.

2: Me lihtsalt teeme seda. Me ei ütle, et vaata kui tore, mul on nii tore powerpointi programm. See on nii tore, vaata kodus ka.

Millised meetodid sobiksid laste meediaalaseks harimiseks, et suurendada laste arusaamu meediast?

Paus (5).

Võite lihtsalt nimetada võimalusi, mis teil tuleb pähe, et mida võiks lastega teha. Kas vestlusringid, rollimängud, teater või mida iganes.

4: Käelised tegevused kõik.

Too mõni näide.

4: Me oleme näiteks kleepinud ja rääkinud sellest ja joonistanud näiteks.

Mida veel annaks teha?

4: Kui me televisioonist rääkisime, siis mõni joonistas ennast hästi lähedale telekale. Siis me rääkisime lahti selle.

Et arutasite läbi, kui lähedal tohib telekale istuda?

4: Jah, sellistel teemadel oleme rääkinud, aga seda vanemate lastega. 3-aastastele päris kõike ei saa seletada.

Mis teised arvavad? Milliseid meetodeid võiks näiteks kasutada, et aidata lastel õppida meediast paremini aru saama?

1: Võib-olla siduda ametite nädalaga. Vahel kutsutakse arste ja selliseid rääkima. Miks ei võiks medõde tulla rääkima, mis juhtub silmadega, kui liiga palju televiisorit vaadata või midagi sellist. Võib-olla on isegi maketid olemas.

Mida veel võiks lastega teha?

11: Lapsed võiksid ise ennast pildistada ja siis esitluse teha õpetaja abiga. Lapsed võivad ise selle läbi teha.

Et laps ise looks meediat?

11: Jah pildistab või filmib. See on ju kõike teostatav.

Miks võiks olla oluline see, et laps ise meediat loob?

5: Silmaring võib-olla avardub.

6: Võib-olla muutub tal ka arusaam sellest, et ei ole ainult action-filmid ja mahalaskmised. Et saab sinna ka oma sõbra sisse tuua, et mida sõber teeb ja.

4: Meie näiteks koostasime üle-eelmisel aastal raamatu „Lapsesuu politseist“ ja siis lapsed rääkisid ainult halba politseist, et püüab päte ja...Peale seda oli võimalus, et politseinikud tulid lasteaeda ja rääkisid, et ei ole kõik ainult halb, et nad ikkagi aitavad ka.

Lapsed siis ise kogesid seda.

4: Jah. Ise läbikogemine. Alguses oli kõik ainult halb, et politsei tulistab.

Aga selle kaudu siis hoiak muutus?

4: Jah.

1: Mõni nutma ka ei hakanud? Sageli sellega hirmutatakse lapsi.

4: Ei nutma ei hakanud.

1: Kui sa paha laps oled, siis tuleb politsei ja teeb seda.

Leili, kas sul on äkki mõni mõte, kuidas annaks lastes suurendada meediast aru saamist?

8: Ma ei tea, kuidas, aga....

Mõni meetod, mis tuleb pähe?

8: Meil mängitakse vahel isegi autodega niimoodi, et ma olen purjus juht. Tõesti, kui politsei tuleks, siis tema teeks natukene kasvatustööd, et miks need õnnetused juhtuvad. Ju nad neid politseisaateid ikka vaatavad.

6: Muidugi oleks kena, kui laps saaks näha televisiooni tööd: mis seal tehakse, kuidas tehakse, ise teha natukene. Et tal tekiks natukene arusaam, et ei ole ainult sinine ekraan ja seal pilt.

7: Laste töödestki saab teha mingi powerpoint esituse, skaneerida. Ise nad võivad vaadata ükskõik, mis teemal. Skaneerida arvutisse ja teha koos lastega.

Ingrid, mida teie lastega teeksite, et suurendada nende arusaamist meediast?

Meie oleme käinud Uno raadios ja ETVs. ETVd on võimalik külastada lasteaiarühmaga. Seal on üks teatud inimene, kes teebki ekskursioone inimestele. See on lihtsalt teadmiseks, et selline võimalus on olemas. Ja meil õnnestus käia ka teletornis, kus näidati kõike seda aparatuuri, mis seal sees on. Teadmised, kust kohast see pilt televiisorisse tuleb ja mis moodi seda tehakse, et läbi selle on natukene ....see on natukene teisest valdkonnast. Aga mingi selline televisioonist tulenev käitumine. See pole seotud lapse isetegemise, vaid lihtsalt silmaringi avardamisega. Samas oli meil rühmas üks lapsevanem, kes on Delfi ajakirjanik. Tema näitas arvutis, mis moodi uudis Delfisse läheb.

Kes peaks olema see inimene, kes tegeleb laste meediapädevuse arendamisega?

2: Õpetaja.

5: Lasteaias on õpetaja.

Miks?

6: Ta on lastega kõige rohkem seotud.

Milline on õpetaja roll ja milline on lapsevanema roll?

6: Laps järgib seda, mida lapsevanem teeb.

4: Lapsevanem vastutab, õpetaja suunab.

5: Paraku on ikkagi nii, et laps istub enamus aega lasteaias.

6: Oleneb nüüd sellest, kumb on suurem autoriteet. Selle sõna loeb.

10: Tegelikult on kuni 6.eluaastani lapsele kõige tähtsamad tema oma vanemad ja oma vanema arusaamad.

4: Ja lasteaaed ei paku meediat sellisel kujul nagu kodu. Meie ei vaata mingeid kriminaalfilme või asju.

11: Mul tuleb meelde üks lapsevanem, kes toob lapse lasteaeda ja räägib, et laps teeb koguaeg nii [pane käed puusa]. Ja siis ema ütles, et teate, ma jälgisin teid ja oligi nii, te käitegi nii. Õpetaja tegi nii ja laps järgi. Võib-olla ongi tõesti nii, et see, kes on rohkem autoriteet, sealt võtab laps paremini vastu.

Kas saab välja tuua, et kummalgi on suurem roll? On suurem roll lapsevanemal või õpetajal lapsest meediast arusaaja inimese kujundamisel?

1: Ma arvan, et lapsevanemal on ikkagi suurem roll.

2: Minu paariline natuke pahandas nende laste peale, kes olid õhtul hilja üleval ja Ämblikmeest vaatasid. Eile ma kuulsin, kuidas nad omavahel arutasid, et kuidas see õpetaja niimoodi ütleb, et ta ei ole ju meie ema. Et me ei tohi televiisorit vaadata.

Et lapsevanema arvamus on siis autoriteetsem?

10: Tegelikult on.

11: Lapsed on tegelikult väga head manipuleerijad. Nad teavad, kus saab emaga niimoodi natukene..., aga õpetaja teab paremini. Ma ütlen koguaeg, et ma loen teie mõtteid.

Kuidas te ise näete, milline roll võiks teile endale jääda laste meediast arusaamade suurendamisel ja milline roll võiks jääda lapsevanemale?

1: Suurem roll võiks ikka vanemale jääda.

7: Meil võib-olla just see õpetamise pool, et kust infot saada. Näiteks arvutis on väga palju toredaid mängu, mis õpet toetavad. Meil vanemas rühmas oli niimoodi, et lasime lapsed arvuti taha ja igaüks sai proovida seal 5-10 minutit mingit mängu. Võib-olla selles osas nagu mis toetab seda õpetamist. Ja siis see muu, muidugi saab lasteaias rääkida, kui kaua on seal arvutis või telekas kasulik olla, aga vanem peaks selle ajaliselt paika panema. Meie ei saa seal midagi teha.

Mis teised arvavad? Milliseid täiendavaid arvamusi on teistel?

2: Samas peaksid lapsevanemad ikkagi teadma seda, et kui rühmas kasutatakse arvuteid, siis seoses millega ja miks me seda teeme.

8: Meie tavaliselt koosolekutel oleme tutvustanud vanematele samamoodi näiteks mingeid lehekülgi, kust me mida saame või siis ka õppefilme näidanud. Nad on ise väga huvitatud sellest. Siis nad ka mõistavad seda paremini. Meil juhtus selline situatsioon, et ühel õhtupoolikul me midagi vaatasime arvutist ja üks lapsevanem tuli ja ütles, et temale ei meeldi, et te olete arvutis. Aga vanemaid on ka ju erinevaid. Tema mõtles, et me ainult istumegi päev läbi seal arvutis. Et on vaja ikkagi teavitada, et nad teaksid, mis me teeme.

Milliste õppekasvatuse valdkondadega võiks seostada seda meediakasvatust. Millega ta seostub kõige paremini?

4: Mina ja keskkond.

2: Mina ja keskkond.

Miks?

9: See on omaette keskkond ju.

10: Seda teemat on lihtsalt nii palju ju internetis. Võta kas või Jussi multikad, iga teema kohta on mingi multikas. Tuleb mingi tähtpäev ja jälle on multikas. Need teemad seostuvad kõik ju selle mina ja keskkonnaga. Loodus... seal on no kõike, mängud multikate juures.

6: Ta on igapäevaeluga seotud.

Inga: Samas, kui nii võtta, siis ka muusikaõpetaja saab teha seda tööd või liikumisõpetaja. Ta läheb ikka igasse teemasse sisse.

10: Või võtta see sama emakeel. Siin oli juttu Mõmmiaabitsast. Kui nii võtta, siis saab igale poole seda suskida.

Kas ja millisel kujul võiks meediakasvatus sisaldada koolieelse lasteasutuse õppekavas?

2: Mulle tundub, et see peaks millegi arvelt minema. Praegu on see õppekava ikka päris sisutihe, et ma ei oska küll öelda, mida ära jätta.

Et lisaks ei mahu väga midagi?

2: Jah. Ja lisaks on see tundekasvatus, mida võiks ka rohkem olla.

Kas te näete, mille arvelt meediakasvatus võiks siis õppekavas olla?

5: Mina ja keskkond.

Ütlesite, et see õppekava on nii täis juba. Et kas teda on kuskile panna?

2: Vaja teda kindlasti oleks.

9: Aga siduda saab teda iga asjaga. Ta ei peagi olema koguaeg, vaid teatud tsükli järgi või...

2: Aga samas kui ta on sul silma ees ja sa selle peale mõtled, siis see on ka iseenesest hea.

9: Jah

Kas meediakasvatus võiks olla eraldi valdkonnana või läbiva teemana?

6: Ma arvan, et temast oleks rohkem kasu, kui ta oleks läbiva teemana.

3: Läbiva teemana.

Kui nüüd teemat jälle natukene üldistada, siis kas ja miks on lasteaias üldse vaja meediakasvatust?

5: Ta on ikkagi üks osa meie elust ja igas valdkonnas peab lapsi harima. Kodus on ta nagunii olemas ja ega meiega ei saa sellest üle ega ümber.

6: Ja kuna ta tekitab ikkagi probleeme, siis peab tast rääkima ja tuleb lapsed teadlikumaks muuta.

Mis teised veel arvavad, et miks meediakasvatus on oluline?

11: Ma olen teistega nõus.

5: Võib-olla just, et ära hoida seda negatiivset mõju, et me saame kuidagi aidata seda oma tegevuses. See on tuleviku teema.

10: Et laps õpiks selekteerima meediat enda jaoks. See on praeguse põlvkonna...vaatame, kui ta nüüd kasvab, mis järgmise põlvkonnaga juhtub. Mind täitsa huvitab, et kui nemad on lapsevanemad, kuidas nemad oma lapsi kasvataksid. See oleks tegelikult huvitav.

6: Ma arvan, et kui lasteaeda sisse tuua meediakasvatus, see oleks ka ennetav töö. Kõik need internetiportaalide kaudu laste ära kasutamised ja igasugune muu, mis edaspidi võib kaela sadada.

7: Just lapsevanemaid ka kasvatada.

Kerli, mis sina arvad, kas ja miks on meediakasvatus oluline lasteaias?

Ma olen nõus sellega, mis on öeldud. Ma ei oska praegu midagi lisada.

Kas ma saan teie jutust õigesti aru, et eelkoolieelses eas oleks vaja lapses teadlikult ja sihipäraselt kujundada meediast arusaamist?

4: Jah, aga võib-olla vanemas rühmas. Selles kõige väiksemas 3-aastaste rühmas võib-olla ei olegi vaja.

1. Oi, ikka oleks vaja küll.

6: Mina arvan, et ikka üldiselt oleks vaja. Pisikesed 3-aastased hakkavad juba huvi tundma.

5: Neile on see kõige suurem oht, et...

6: Jah, võib-olla 6-aastselt ta enam sinna nii pidevalt ei roni enam, et leiab muid huvisid endale.

9: Väiksematel on ikka reklaamid ja ajakirjandus ja kõik see muu asi. Arvuti väiksematel ei ole.

8: Aga vanemad õed ja vennad on ees.

9: No see jah, aga nad ikkagi ei jõua seal kõrval seista nii palju.

11: Neil ei ole püsivust.

9: Neil ei ole püsivust seal seista. Pigem on see ikkagi ajakirjanduse ja reklaami peal, sest nemad lähevad ikkagi reklaami ohvriks.

Galina, teil on teine arvamus?

Jah. Mul oli näide see, kes zombidest huvitus. Ta oli 3-aastane, kui ta neid mängima hakkas ja tal olid suuremad vennad ees, kelle kõrvalt ta saigi arvutisse. Ma vaatasin, et kuna see mäng käis, siis kui ta lõuna ajal magama jäi, siis tuli talle see koguaeg meelde ja ta mainis neid zombisid. Ma mõtlesin, et kuidas talle see ikkagi mõjub. Ta oli 3-aastane, nüüd on juba 4-aastane, aga ikka käib see zombi edasi.

11: Aga erandeid on alati.

5: Jah, kindlasti.

1: Mul on 21 last rühmas, neist 4-5 on kindlasti selliseid, kes on päris palju arvutis. See on päris suur arv, üks neljandik. See on selline laps, kellega õpetaja pilguga vaatad peale ja ütled, et ta on arvutis ja kui lapsevanemaga räägid, saad kinnitust sellele.

4: Ja kõik ongi niimoodi uhked, et nende lapsed nii varakult oskavad arvutis olla.

10: Nad tunnustavad lapsi selle eest.

1: Jah, nad on rõõmsad selle pärast.

2: Aga samas on lapsed võimelised ikkagi tõsiselt selle peale mõtlema, kui õpetaja tõsiselt räägib ja suunab. Minu kogemus on, et see paneb lapsevanemaid tõsiselt mõtlema.

5: Vähemalt sa oled midagi ära teinud, et neid aidata. See on nende oma asi, kas nad võtavad seda arvesse.

2: Jah, mul on üks pere, kus vene keeles räägitakse kodus. Arvuti klaviatuur on eesti keeles ja laps ei tunne korralikult eesti tähti, ei loe, aga ühes arvutimängus on vaja panna mingid koodid. Ta need koodid paneb ära ja lapsevanem on väga uhke selle üle, et ta jah laps kaks tundi mängib seal ja ta on nii tubli. Mina soovitasin talle seda Virbitsa programmi, et vaadake koos. Igal juhul tulemused on positiivsed.

Kuidas teile tundub, kas rohkem on lapsevanemates sellist uhkust, et laps saab arvuti taga hästi hakkama, või pigem on muret?

4: Muret on vähe.

8: On üksikuid vanemaid, kes muretsevad ka.

6: Neid on vähe.

1: Vähe jah, siis ei oleks ka probleemi, kui nad muretseksid natukene.

2: Tegelikult oleks vaja mingit aseainet lastele. Paraku on nii, et vanem tuleb õhtul töölt, ta on väsinud ja tal on väga hea, kui laps on õhtul arvutis või teleka ees.

5: Samas ta võib-olla ei teagi, mida see laps tunneb. Ta ei ole sellest aru saanud. Ta ei ole tähelepanu pööranud sellele, aga kõik jääb lapsele sisse.

Kui nüüd teie enda juurde edasi liikuda, siis millisest meedia valdkonnas te sooviksite rohkem teadmisi saada?

5: Arvuti.

Mis täpsemalt arvuti juures, mängud, internet, programmid või...kõik?

5: Võib-olla kõik.

6: Ega kõigega ei jõuagi kursis olla.

8: Võib-olla tõesti, et saaks teada, kus on sellised leheküljed, kus ise saaks infot ja kus saaks lastele midagi õpetada. Võib-olla osades lasteaedades on olemas kõik sellised leheküljed.

2: Praegu jagatakse tegelikult koolitustel neid lehti ja lasteaiaõpetajate ajakirjas, mis on internetis, ka seal liigub neid asju palju tegelikult. Meie jaoks on ikka see lastaed.net ja koolieelikus on hästi palju asju.

7: Õppematerjalide poolt ütleme liiklusalast ja päästeameti alast, et...

6: Et kust saaks.

7: Jah. Ei tea võib-olla, kust leida.

Mis valdkonnas te veel tunnete, et tahaks lisakoolitust või lisateadmisi sel alal?

11: Ei oskagi tahta.

2: Ei kajastu küll kuskil need leheküljed, kus informatsiooni saaks. Kuskil koos neid ei ole.

11: Põhiline infoallikas on praegu ikkagi internet. Televisorit ma ei vaatagi nii palju.

Aga näiteks igapäevatöös olete tundud, et laps tuleb teie juurde mingi jutuga ja tunnete, et selle kohta peaks ise ka rohkem teadma?

6: Selle kohta ma ütleks, et tuleb hakata hommikul varakult televiisorit vaatama ja kui õhtul veel natukene jaksad, siis ka vaadata. Tegelikult laste huviring on niivõrd lai ja kuna nad vaatavad igasugu kummalisi asju, siis õpetaja ei jõuagi kursis olla kõigega, sest seebikad hakkavad päeval kell kaks, kui sul on tööaeg. Aga mõni laps on kodus haige ja mis ta ikka muud teeb, kui vaatab. Siis tuleb paari päeva pärast lasteaeda ja räägib, et Ignasio valis hoopis selle tüdrukku. Oma teadmised jäävad tegelikult laste teadmiste kõrval väikeseks juba.

11: Mul oli selline kogemus, et üks poiss tuleb ja küsib, et kuidas on eesti keeles dikabras. Mul oli siis kodune ülesanne olemas, pidin üles otsima. Internetist vaatasin siis, et see on okassiga.

Kui pädeva meediatarbijana te ise ennast tunnete. Kas tunnete, et suudate orienteeruda, saate hästi hakkama või vahel tunnete, et vajaks rohkem kriitilist analüüsimise oskust. Millise meediatarbijana te tunnete ennast?

2: Mina tunnen ennast hea tarbijana ja ka töö on nii, et kui keegi midagi soovib või on hädas, siis ma olen nõus aitama.

Teised?

11: Ma ei tea. Leiab ikka üles küll vastused, kui oskab õigest kohast otsida: televiisorist, internetist, ajakirjandusest.

6: Vahel harva tuleb ette, et mõttetut informatsiooni ja igasugu sodi võid vaadata lihtsalt sellest huvist, et ma pole seda näinud.

11: Praegu on ju internetis kõik olemas. Isegi raamatute lühikokkuvõtted. Polegi vaja ise lugeda „Kevadet“.

5: Võib-olla see oskus infot leida. Muidugi sa leiad, aga aega kulub võib-olla palju. Et teaks, kust mida otsida, kui midagi on vaja.

9: Peaks õpetajatele ka eraldi arengumapi tegema.

Enne me pisut rääkisime teie vajadustest, mis teil vaja oleks laste harimiseks meedia kohta. Räägime veel, millist tuge te vajaksite meediakasvatuse läbi viimisel lasteaias?

1: Metoodilisi nippe. Võib-olla mingit mängu, mille kaudu saaks midagi lastele õpetada. Midagi sellist.

5: Koolitusi.

2: Praegu ei meenu küll ühtegi artiklit, mis on kirjutatud laste jaoks lasteraamatus, mis kajastaks meedia negatiivset poolt.

Veel millist tuge te vajaksite, millest võiks teile abi olla?

Paus (7).

Mõelge, kui te lähete nüüd laste juurde tagasi ja teile antakse ülesandeks viia läbi üks meediatund.

Mida teil sealjuures võiks vaja minna?

8: Võimalusi on ju väga palju.

2: Nii variante kui võimalusi, et seda tegevust teha.

Milliseid võimalusi te ise tahaksite kasutada? Tahaksite kuskile välja minna, vestlusringi teha, käelise tegevuse kaudu...

10: Hea oleks, kui saaks ikka kuskile välja minna, sest see on kõige vahetum õppimise viis üldse, aga paraku jäävad paljud asjad raha taha, kui sa oled keskusest eemal.

4: Kellegi võiks külla ka kutsuda. Meil loodusmajast käis Pärnus õpetaja. Miks mitte kutsuda külla meediaga seotud inimene.

2: Tegevus ei saagi olla ühekordne, vaid neid on mitu. Ükskord kutsud kedagi külla, teinekord lähed välja. Nagu me ennegi rääkisime, et erinevate valdkondade kaupa kõik läbi teha, siis ta kinnistub ka.

1: Kui võimalus on, siis võiks filmi teha. Kogemus, et keegi ongi kaameraga, keegi lindistab heli ja pärast koos vaadatakse, mis välja tuli.

10: Aga see nõuab ikkagi eelteadmisi. Mina pean seda asja juhendama, aga mul ei ole eelteadmisi. Jube hea oleks, aga meil on endal ka vaja seda õppida. See on meie jaoks samamoodi uus teema. Tegelikult oleme me selle info samamoodi meediast tõmmanud.

11: Ise õppinud.

10: Ise õppinud jah.

Leili, äkki teil on midagi lisada?

Ma olen täiesti nõus sellega.

Kerli?

Mis see küsimus oli? Et mis vahendeid jah?

Jah, et milliseid vahendeid sa tahaksid kasutada?

Ma arvan, et kõige parem on ikkagi läbi mängu, rollimängud ja situatsioonimängud. Ja meisterdamine, et teha näiteks plastiliinist telekas ja selline.

Selline läbi tegemine. Aga kui nüüd laiemalt meedia teemast rääkida, kas siis on teie meelest mõni oluline aspekt, mille kohta ma ei küsinud, aga mida oleks oluline ära mainida seoses meedia ja laste, meediamõjudega lastele ja meediakasvatusega? Täiesti vabas vormis võite jagada oma mõtteid.

1: Praegu üks küsimus, et kas raamatud ja raamatukogu lähevad ka sinna meedia alla.

Raamat kui selline on samuti üks info säilitamise ja edastamise vahendeid, meedium. Et selles suhtes ta laiemalt läheb. Et kui teil varem mõne küsimuse juures tekkis tunne, et ei saanud kõike ära rääkida, siis nüüd on see koht ja võimalus rääkida veel.

8: Meie lasteaia juures on uus raamatukogu ja meie saame sealt väga palju infot. Koguaeg tulevad uued raamatud. Lapsed huvituvad, täitsa huvitav oli neil vaadata planeete ja...neil on see palju kaasa aidanud.

1: Ma ei ole päris eelpedagoogikat õppinud, aga ma võtsin kursusi. Meil oli üks lastekirjanduse õppejõud ja ta tõi konkreetseid näiteid raamatutest. Lugesime lõikusid ja mõtlesime, et tule teavas appi, mida sinna kirjutatud on. Paljudes uuemates raamatutest on tõsiseid apsakaid sees. Mul ei tule praegu niimoodi prauhti ette, aga kui lastele ette lugeda midagi või sirvida anda, siis tasub enne läbi vaadata see kriitiliselt.

10: Laste jutustamisoskus, mida õpetajad kurdavad, et lapsed ei jutusta enam. Aga kuidas ta saab jutustada, kui tal pole kellegagi jutustada? Ta läheb õhtul arvuti taha ja tal ei ole kellegagi jutustada. Ema ja vanematega suhtlemist on väga vähe. Ta küll saab sealt oma info kätte.

6: Aga nüüd ta peaks selle informatsiooni, mis ta sealt saab, edasi andma.

10: Jah, et tekiks kõne. Meie küll ergutame seda ja räägime ja analüüsime ja püüame, aga see on kindlasti üks probleem, mida meedia suur kasutamine on kaasa toonud.

Et meedia on ühepoolne suhtlus?

Jah.

Mis on teiste meelest veel oluline välja tuua, mida võib-olla ei käinud siin üle, aga mida te sooviksite täiendada?

Paus (2).

11: Mina arvan ikkagi, et internetis võib olla, aga üle pingutada ei tasu. Neid kõiki asju saab ju ise läbi teha, mitte ei pea internetist alla laadima. Ise tuleb läbi teha. Kui meediakasvatus sisse tuua, siis vanemas rühmas, siis need päris koolieelikud. Ainult seal, mitte 3-4-aastased, See on utopia minu meelest, et nii väike laps, 3-aastane laps ja ema siis nagu lubab ka või.

Mis teised arvavad?

1: Mul üks mõte tekkis just praegu. Meil oli just juttu autoriõigustest meedia kasutamisel. Minu meelest seal õpetamisel hakkavad juba autoriõigused päris kõvasti mängima. Näiteks kui võtad mingi loo ja tahad lastega väikse tantsu teha, siis sa võid selle tantsu välja mõelda ja teha, aga sa sellega esinema ei tohigi minna, ilma et sa oleksid autorite seltsi teavitanud. Seal on nüansse, mida ei teatagi. Või kui sa võtad näiteks internetist pildi ja kui keegi tuleb küsib, et kuule see on minu pilt, siis võib sellest suur probleem tulla. Meedia juures on see negatiivne külg, et on väga lai ja kasutatav, aga samas ka kättesaamatu.

Milliseid täiendavaid mõtteid teistel veel on?

11: Mina arvan, et see on täiesti õigustatud, et autorikaitse peab peal olema. Oleneb sellest, mis sa sealt alla tõmbad ja kuidas kasutad.

2: Sellest tuleb teadlikum olla lihtsalt. Seda infot võiks ka rohkem olla, et oleksime teadlikud.

On kellelgi veel selline tunne, et tal jäi midagi rääkimata ja varem ei tekkinud mõnes kohas võimalust seda rääkida?

Paus (3).

8: Mina mõtlen nendest samadest meedia ohtudest ja hirmudest, et räägitakse, et see on kahjulik, aga ei räägita, et mis ta siis ikkagi konkreetset teeb lapsega, et magada ei saa ja sellised asjad. Et nendest ka targemaks saada. Et oleks konkreetseid näiteid neilt, kes on seda uurinud, et mis ta siis ikkagi päriselt kaasa toob.

2: Samuti võiks see küsimus olla ka perearsti valdkonda käiv.

Kuidas?

2: Tema poolt võiks tulla ka mingi tugi lapsevanematele, sest see on ka tervisega seotud.

Et kui palju laps tohiks telekat vaadata ja...

2: Jah, just.

5: Mina olen teinud näiteks laste hulgas küsitlust, et milliseid hirme nad on tundnud ja siis nad on toonud välja igasuguseid teletegelasi ja monstumeid. Siis ma olen küsinud, et miks te neid vaatate, kui te neid kardate ja siis nad on öelnud, et nii põnev on. Just hästi palju toodi. Ma olin isegi üllatunud, et pimedust nii vähe toodi. Tüdrukud kartsid võib-olla rohkem kurja koera ja selliseid asju, aga just poisid tõid teletegelasi.

11: Ja need lapsed on hüljatud lapsed, kes satuvad meedia mõju alla. Vanemad temaga ei tegele. Ta on hüljatud laps. Mul oli eelmises rühmas laps, kes öösel läks pissile, tuli tagasi, pani arvuti käima ja hakkas mängima. Ema räägib, et ma ärkan üles ja kuulen, et German mängib. Sellepärast, et emal ei ole aega, isal ei ole aega, vahetustega töö. Kord on ema, kord on isa, kord on tädi. Kõik on väsinud peale tööd. Mida poiss teeb? Läheb mängib. Need on hüljatud lapsed.

Ingrid, kas sul on lõpetuseks mõni mõte?

Ei olegi vist.

Leili?

Ma mõtlen, et lapsed ise enam eriti midagi ei suuda välja mõelda. Kui meie ajal oli telekat nii vähe, siis pidi ise õppima, mängima ja välja mõtlema. Aga praegu on väga palju see takistuseks, et nad jäljendavad kedagi ja ise ei mõtle. Nad lihtsalt teevad järgi tegelasi, mis seal on tehtud, aga ise ei tee.

11: Ajurünnakut ei ole

8: See ei toimi.

Galina, mida sinul on lisada?

5: Kui see televisioon on nii tähtis, et telekad on kõigil kodus, siis võikski läbi televisiooni seda infot anda vanematele.

11: Et ei olegi vaja lasteaias käia.

5: Et mõelgu siis sealt kandist.

4: Minul ei ole ka eriti midagi lisada, aga võib-olla jah ise ka rohkem teada saada arvutisõltuvuse kohta.

Arvutisõltuvus on mõnes mõttes nagu narkootikumide sõltuvus praegusel ajal.

6: See ei ole ainult laste seas.

4: Sellel teemal võiks küll koolitusi olla.

2: Lapsed näevad väga palju seda, et vanemad on arvutis, isa on ainult arvutis koguaeg.

6: Terve ühiskond toetab seda.

4: Kui mul 3-aastased mängivad mosaiikmängu, siis nad panevad karbi ette ja nupud maha ja klõbistavad seal peal. See on ainukene, mida nad seal teevad. Varem tehti pilte ja lillekesi, aga nüüd nad teevad arvuti.

6: Ega legost ka enam midagi muud tarka ei ehitata kui arvuti ja mobiiltelefon.

1: Ja püssid.

4: Hästi palju peab õpetaja ise kaasa mängima, et üldse laps saaks mängu alguse kätte, et siis vaikselt ära minna

5: Meil oli üks 3-aastane tüdruk. Meile oli toodud üks vana klaviatuur ja siis laps võttis sellele endale ette.

Ma küsisin, et oi, mida sina seal teed. Kaardimängu mängin, vastas ta.

6: Nüüd on ju need laste väikesed arvutid.

4: Jah, need, mis häälitsevad.

11: Need on jubedad, piiksuvad ja prääksuvad.

10: Ja siis mõtled, et mis siis nüüd on, mis asi see jälle häält teeb, kellelgi telefon jälle kaasas, aga ei, see on see sama arvuti.

Kerli, mida sina tahaksid lisada?

Kõik oluline on ära öeldud.

Midagi võib-olla rõhutada nendest, mis on öeldud?

Paus (2).

3: Mulle tundub, et meie lasteaias ei tule internet niivõrd välja kui televisioon. Just need püssimängud, lapsed on vägivaldsed ja agressiivsed. Kuna meid on ka vähem, ilmselt selle pärast. Meil on natukene ka teine kontingent. Ma arvan, et sooline erinevus tuleb ka välja. Poisid on võib-olla vastuvõtlikumad kui tüdrukud. Et ma hakkasin seda soolist poolt just mõtlema.

5: Võib-olla peaks ikkagi nendes koolides, kus lasteaiapäetajaid õpetatakse, tooma selle meedia teema sisse. Mina lõpetasin eelmisel aastal Tallinna Ülikooli ja ma ei mäleta, et kordagi oleks selle aja jooksul nii väga meediast juttu tulnud. Me küll ise koostasime sotsiaalsetele teemadel mapi ja ma ise leidsin artikleid seoses laste hirmudega. Seal oli neid televisiooni ja interneti palju ära toodud. Võib-olla, et ise ka oskaksid varakult mõelda selle peale ja teadvustada endale.

Ma tänan teid. Viimane küsimus oleks, et ma tahaksin küsida sisendit meie järgmiseks koolituseks, uuringuks. Me plaanime uurida ka lapsevanemaid. Mida te soovitate lapsevanematelt küsida lapse ja meediaga seoses?

2: Kes nende arvates peaks meediakasvatusega tegelema?

8: Nemad ütlevad kohe, et mitte meie.

2: Või siis peaks meelde tuletama seda haridusseaduse paragrahvi 24.

11: Jah, just, et lasteäed toetab, mitte meie ei õpeta.

Et rääkida lapsevanema rollist ja õpetaja rollist?

2: Jah, et panna ikkagi ka neile vastutust, tuua näiteid.

10: Ja rõhuda ka ikkagi sellele, et kuni 6-aastaseni on lapsevanem kõige tähtsam lapse jaoks. See on selline asi, millest tuleb lähtuda.

6: Ma mõtlen, et võib-olla küsida, kas nad üldse näevad meedias oma lapsele ohtu.

1: Jah, kas nad üldse näevad probleemi.

6: Jah, kas nad näevad probleemi, ohtu oma lapse tulevikule või nad arvavad, et laps peabki sellest kõike teadma.

11: Ja kuidas nad võimaldavad lapsel meediat kasutada: kas nad üldse annavad lapsele võimaluse või ei anna?

10: Ja millal üldse peaks analüüsimisega alustama?

6: Meediakasvatusega alustama, kui vanalt.

10: Jah, kui vanalt.

1: Ja loomulikult, kas see peaks ka õppekavas sees olema.

2: Samas võiksid lapsevanemad ka teada, mida harivat on leida.

Paus (4).

Tundub, et kõik on enam-vähem on vist mõtted öeldud saanud. Suured tänud teile, et jagasite oma mõtteid ja kogemusi. Mina kuulsin siin küll selliseid asju, mis tulid suure üllatusena. Saime teilt hästi väärtuslikku tagasisidet ja kasutame seda nii metoodiliste materjalide välja arendamisel kui oma uuringutes. Aitäh teile!

2. Fookusgrupp 4.11.2009 (kestus 1h 57m)

Moderaator Kristi Vinter

Osalejad (O - kui mitu vastajat korraga ütleb sama vastuse)

Paus ( ) - sulgudes pausi kestus sekundites

[ ] - muud märkused

SISSEJUHATUS (00:25-04:20)

M: Kust, kui kaua olete lasteaias töötanud ja mis vanuses lastega praegu töötate?

Ulla, Lindi Lasteaed Algkoolist, 35 last lasteaias, rühmas on 18 ja olen siis vanemas rühmas, lapsed vanuses 4-7.

Merle, 18 aastat lasteaias, esialgu Tallinnas, siis Keilas, tagasi Tallinnas eralasteaias, 3-4 aastased lapsed.

Maarika, Palivere, Läänemaa, 21 aastat lasteaias, vahelduva eduga, 3 aastat järjest kõige vanema rühmaga, muidu kõigis rühmades olnud.

Heli, Viljandi maakond, Päri lasteaed, 21 aastat töötanud, lastega vanuses 3-7-aastat, lapsi lasteaias 38, rühmas 22.

Ave, Tartumaa, Vara vald, Õnnetriinu lasteaed, õpetajana töötanud natuke üle 1 aasta, lasteaias 3 liitrühma, 2-4-aastased rühmas.

Eve-Mai, Eesti suurimast lasteaiast, Saue lasteaed, 16 rühma, üle 300 lapse, 5-6-aastaste laste õpetaja, põhiliselt ühevanuseliste laste rühmad, 5-6-aastaseid 3 paralleeli.

Ulvi, Ped Seminari viimase kursuse tudeng (lasteaiapäetaja)

Terje, Tartu lasteaed Helika, 6 rühmaline lasteaed, töötanud 25 aastat, 3-4-aastased lapsed

Triin, Tallinna Kaisukaru Lasteaed, 4 rühma, liitrühmad, 2-4 aastased lapsed, 23 aastat õpetaja.

Deivi, Väana Lasteaed-Algkool, lasteaias 30 last, 2 liitrühma, töötan liitrühmas.

Merike, Võru lasteaed Päkapiikk, 10 rühma, 6 aastat töötanud, 2-3-aastaste rühmas (koolini välja sama rühmaga).

Egle, TPS viimase kursuse üliõpilane.

Kaidi, Tõstamaa lasteaed. Hilines 5 minutit.

M: Me räägime siin meediakasvatusest, räägime meediast. Misasi see meedia teie arvates on? Mida selle meedia alla liigitada? Mida selle all mõistate?

6. Kui vaadata sellest vaatenurgast, mis last kõige rohkem mõjutab siis ma arvan, et televisioon on üks.

8. Arvuti, arvutimaailm ka.

M: Mis veel?

O: Ajakirjandus ka.

M: Tekib veel mõni märksõna, te võite märksõnu ...

O: Raadio.

M: Mis on veel... mis võiks meedia alla kuuluda?

7. Võib-olla kõik need reklaamplakatid ka.

2. Ma ei tea, kas lapsevanemad ka nagu meedia vahendajad? Lapsed pidevalt kuulavad mida, mida vanemad millestki arvavad ja teevad oma järeldusi.

6. Samas, eakaaslased siis ju ka. Keegi on midagi näinud, kuskil räägib edasi teistele.

1. Samas ka lasteaiatöötajad, kes omavahel võivad rääkida sellest ja lapsed kuulavad pealt.

M: ehk siis siin võiks öelda täiskasvanud.

O: Jah

M: Kas on veel mõtteid? Plaadid ...

8. See videovärk? /.../

8. Ma ei tea kas see muusika ka mida nad noh üksteisele saadavad ja tõmbavad ja telefonidega ja ... mingil määral on see ka ju ... need sõnumid, mis seal siis...

M: Internet kõige laiemas tähenduses siis

10. Telefon, sõnumid

O: Telefon jah (mitu)

M: nonii, sai päris palju märksõnu. Selles meie vestlusringis praegu paneksime põhirõhu sellistele, eeee, võib olla lapse jaoks kõige mõistevamatele meediumidele nagu seda on, mis te arvate mis.

O: Televisioon ... arvuti kindlasti ... internet ja mobiil ka võib-olla. Vanemas rühmas juba mobiil ka.

M: Ehk siis võtakski nagu fookusesse siis selle väikese lapse, lasteaiaealise lapse ja sellised meediumid nagu seda on televisioon, arvuti, internet ja siis ka mobiil kuigivõrd, eksole. Eeeee, sest see, noh nad on lapse jaoks kõige arusaadavamad ja mõistetavamad. /07:50/

M: Nüüd ma palun teil mõelda eeee nende laste peale, kes on teie rühmas eeee kellega te puutute kokku ka võib-olla väljaspool lasteaeda, aga kes on siis sellised kuni 7-aastased.

M: Milliseid, selliseid tõenäolisi meedia mõjutusi te olete märganud nende laste noh eneseväljenduses, käitumises, eeee mängudes. Nii positiivseid kui negatiivseid. Mida te olete tähele pannud oma igapäevatöös?

6. Just seda mida telekas reklaamitakse, asju, siis need on hästi populaarsed, neid kohe tahetakse. Näiteks poistel praegu need Pakuganid ja tüdrukutel Pet Shopid. Nii kui reklaam tuleb ... siis ma pean selle saama, ma käin poes ja ...

M: mis mõtteid veel?

1. Ma arvan, et tegelased igasugustes multifilmides tulevad ...

5. need tulevad rühma kaasa

3. need tulevad rühma kaasa ka paratamatult.

M: ja rühma kaasa tulevad ...

2. Võib-olla ka sõnavara ka muutub just nagu nad kasutavad nagu neid reklaamidest nähtud või siis kuulnud, et mingi mingi asi näiteks on saast. Mul tuli ... et mis asi siis on saast. Ah, noh mõned asjad, mõni toit on kah saast. Kuuleb kuskilt ja ...

6. jah, ta ei pruugi seda üldse aru saada. Näiteks praegu olete pannud tähele et laudakse „Ju-ni-bet, ju-“, Keegi ei tea, et misasi see on aga rütm on hea ja toimib.

8. Matkitakse kohe.

O: jah

8. Rollimängudes muidugi ka, eriti vanema rühma lapsed. Kui need igasugused seriaalid, eriti kui nad hakkasid tulema, siis vanem rühm mängis neid noh pidevalt.

5. Mul mängisid ka.

8. ... järele, nad ei mänginud kodumänge vaid ikka täpselt neid seriaale, mis seal, mis seal just toimunud oli siis, siis rollimängudes täpselt matkiti neid.

2. jah, meil on kodumängus ka on et eee need asjad on ebatervislikud eee sisaldavad neid transrasvu ja siis veel et need küpsised on need säilitusainetega. Neid me ei osta.

4. Et see võib-olla on hea kui nad saavad isegi aru mida nad räägivad ja neid repiliike õigesse kohta panevad ...

2. ... nad arvavad, et see on kahjulik.

4. ... aga et noh, et siis ta kasutab seda lauset ja ja paneb sobivasse kohta. Ja siis ta on nagu positiivne ...

2. jah

4. ... et ta on nagu õppinud agaaa ... vahel on nii et ei saa ise arugi mida räägib, et emme ostis mulle tasuta. Ja siis need mingisugused võõrsõnad Pakuganid ja muud sellised et tegelikult eee ei saagi üldse aru.

M: Kas käitumises kah midagi on?

6. Ja, neeed, sellised multifilmid mis on niisugused ...

5. vägivaldsed

6. ... ee vägivaldsed jah vot neid tahetakse, poisid tahavad eriti järgi matkida.

1. Ja siis ütles et sõnavara nagu ei täiene selle võrra (matkib tulistamise häält).

8. Eriti väiksemad lasteaia rühmad, eriti, mina praegu panen tähele, et mõni laps isegi enne magama minemist ainult see (matkib tulistamise häält). See hääl ja mõni ei saa sellest üldse lahti kui, enne kui sa ütled, et ta päev otsa ainult mängikski ainult seda (matkib tulistamise häält).

5. et need püssimängud tulevad rohkem.

8. Jah.

2. see vist on poistele sisse kodeeritud, ka et ta võtab selle leivatüki, ta hammustab sealt selle hamba jälje ära siis seda teist osa pigistab täpselt nagu ...

8. klotsid samamoodi.

M: nii, väga hea. Kas on ka midagi positiivset, mis teie arvates nagu meedia kaudu lasteni jõuab või positiivsed mõjud ja meedia. Mingeid näiteid.

4. Mina võiks tuua ühe näite mis on samas nii negatiivne kui ka positiivne. Tuli mul rühma sellel suvel üks poiss. Taaaa sai augustis viie aastaseks. Jaaa tema on täielikult ainult arvuti taga kasvanud laps. Täiesti arvuti taga. Tema kõne on hästi kesine. Diktsioon on väga halb. Paljud häälikud puuduvad. Aga kui me mängisime temaga ühte mängu siis eesti laps kui ta mängiks, ta mängis labürindi mängu, pliiatsiga läks mööda labürinti, hästi lihtne labürint, ja ta and, and, and, and, ja siis võttis, vaatas järgmist kõrvalt This is so hard. Ma küsisin „Mis see tähendab“ ... ma ei tea. „kas see on väga raske“ „jah“. Siis oli üks teine pilt kus oli laev peal ja laev oli teistpidi. „see ship on tagurpidi“. Et lapsel oli täielikult see inglise keel tulnud sinna kõnekeelde aga kui ma küsisin, ta ei oskand nagu tõlkida seda, tal lihtsalt oli see automaatselt külge jäänud. Ja kui väljas mängides eeee leidis, ei marja pilt oli kuskil „this is the stawberry“. Küsisin, et mis ta eesti keeles on. Ei tea. Et noh, mis ta nüüd on, on ta negatiivne või on ta positiivne, eks.

8. Mõlemad.

4. Onju, aga samas eesti keel on jäänud väga kesiseks. Ja vanem tõi ta lasteaeda ja ütles, et jumal tänatud, saab lasteaeda, ta on mul hommikust õhtuni muidu ainult arvutis.

M: jah, eks see on küsitav et kas see on positiivne või negatiivne. Aga milliseid positiivseid mõjusid veel?

8. No kui räägitakse näiteks tervislikust toitumisest või mingit migit noh lastesaadetes on ju väga palju positiivset infot, siis see mõju on ikka tohutu suur, mõnikord suurem isegi mis vanemad räägivad. Et väike laps võtab seda ikkagi kui nagu tõena, et see on tõsi mis sealt räägitakse, et see nii peab ja nii ongi.

4. Ja näiteks, näiteks Eesti lastesaated see Tommi ja Anni, vot tullakse lasteaeda ja teatakse, mis seal eile räägiti, ja seal on sellised eee asjalikud jutud, ütleme nii. Et sealt nagu tuleb sellist positiivset informatsiooni ja mis noh annab teadlikkust kah rohkem. ... Teatud multifilmid ...

2. Minuarust, ravimi, ravimi reklaamid on kah nagu selles mõttes positiivsed et et ikka süstib lastesse seda, näiteks mina olen märganud et ilma küsimata ikka ravimeid ei tohi võtta, et tuleb ikka konsulteerida küll arstiga ja apteekriga ja ... see on positiivne, et nad siis ei näpi tegelikult.

M: Kas on veel positiivseid mõjusid tähele pannud?

4. Võib-olla seesaama, et kui nad neid positiivseid repliike sealt meelde jätavad, noh need lapsed, kes on arenguliselt õigesti järele jõudnud et nendel siis võib-olla see annab isegi samasugust efekti nagu mäng. Et kui näiteks taga kodus ei mängita väga ägedat rollimängu, et siis ta vaatab sealt telekast noh ta vaatab mingit positiivset multifilmi, näiteks Lottet või midagi ja õpib selat mingit positiivse fraasi ja siis ta kannab selle oma mängu. Et siis see, vahel see mõju võib olla samasugune nagu ta oleks seda juba enne mängind või noh et ta saab nagu mängu ideid juurde.

8. Ja oskusi.

2. Et tere hommikust härrad ja prouad! Noh et seda nagu, kui ta on selle multifilmist saanud, sellise fraasi siis halb see ju ei ole ja kui tema mängib siis on selle lause võrra rikkam.

6. Ja lapse populaarsus tõuseb ka siis. Teised ka tahaks teda jäljendada siis.

8. Ja minu rühmas kui need Tweeni-põngerjad nad jooksid hästi tihedasti siis tegelikult lapsed, neil olid need laulud peas, kõik need õpetused mis sealt jagati, nad õpetasid teistele ka neid mängu, see oli väga hea mäng.

5. Sellest Lottest huvi ka näiteks raamatute vastu.

4. Et kui oli Lotte multikas telekast, siis tekkis lastel ka väga suur huvi selle raamatu vastu nii et meil lausa tassiti seda lasteaeda ja me pidime pidevalt lugema. Ja pärast nad vaatasid ise neid pilte ja nagu imiteerisid seda lugemist teistele.

10. Ja mängud samamoodi, et võib-olla kui nad muidu ei mängiksi doominod ja memorit, siis näiteks noh mingist auto filmist mis muidu võib-olla pole nii hea mõjuga või et kui palju nad sellest aru saavad, siis tegelikult hakkavad nad hoopis mängima võib-olla mõistlikumaid mängu.

5. Näiteks eelmisel kevadel oli suur eee vanema rühma lapsed hakkasid ise stsenaariumi kirjutama, et noh kirja oskuse parandamine nagu. Et parandasid, kirjutasid ... iseasi mis nad sinna kirjutasid. Et neil põhiline oli Kelgukoerad ja mingi Brigaad või mis see film oli. Et selle põhjal siis. Aga nad kirjutasid.

8. Ja võib-olla see ka et et et kui seal Tommi ja Annika saateski on noh selline president külas käinud ja igasuguste igasugused ametimehed, kes on ennast tutvustanud, et noh niisama see laps nendega ei kohtuks aga kui ta on lastesaate vahendusel nendega kohtunud siis on selline tunne nagu ta on tegelikult nagu temaga kohtunud ja sinna saab ka ju kirjutada ja joonistada et. Et see mõju on hea.

1. Kusjuures mul tulebki praegu meelde, et näiteks ma tegin arenguestlusi lastega kuue ja viie aastastega ja küsisin, et kes on Eesti Vabariigi president siis tegelikult kõik teadsid. Noh ma ei usu et nüüd kodus iga päev räägitakse, et Toomas-Hendrik Ilves on president, küllap ta on tulnud meediast.

6. Aga ma tahtsin öelda see positiivne on nagu mitte nüüd teleka koha pealt aga näiteks ajakirjanduses et ühesõnaga need laste ajakirjad mis need on, seal on ju päris palju nuputamise ülesandeid mis arendavad lapsi. Ja siis isegi kui laps ei oska lugeda, aga ta tahab kangesti teada, et siis noh seal on ju trükitähtedes päris palju asju ka ja see arendab ka lugemist, et ma tahan selle ülesande lahendada ja ma pean pusima seda lugemist.

5. Samamoodi ju internetis kah tegelikult. On arendavaid mängu ja.

4. See Lasteka koduleheküljel näiteks et meil väga suure huviga vaatavad ja õpivad sealt.

M: Tegelikult neid positiivseid mõjusid on ka täitsa, on täitsa palju. Et eee vaataks nüüd jälle negatiivsetele peale. Negatiivseid, väga konkreetseid näiteid kus te võite oletada, et seal taga on meedi mõjud.

8. No mina tean nagu vanemate kaudu, et kes on liiga palju ikkagi televiisori ja arvuti taga. Lapsed kes on, et nad on ikkagi rahutumad, neil on hästi raske keskenduda. Et nii väiksemad kui ka kolmesed kui suuremad märkan ikka seda. Ja nad kohe ütlevad ise ka et ma ei taha selle pärast lasteada tulla, et ma tahan televiisorit vaadata kodus.

6. Ja näiteks kui nad vaatavad vahel seda telekat siis ta läheb nii sinna et ta ei kuule mis ümber ringi toimub. Ja siis ongi niimoodi et et ta lülitab ennast välja. Ta on selle asja sees nii põnevil, ta võib närida küüsi ja mida iganes seal.

8. See tähendab ikka sõltuvust...

6. jah.

8. ... võib täiesti sattuda, väike laps kergemini kui suur vist.

4. Ja see negatiivne hakkab sealt nagu poistele kuidagi hästi külge, just see maha löömine ja tapmine.

O: jah.

4. Et see on kuidagi nii loomulikuks tehtud et ah ma löön su maha aga et see on tegelikkuses ju halb, et see on see jääb kuidagi nii külge.

13. Ja need väljendid ka mis reklaamides on, et nad kasutavad neid sõnu ja väljendeid kuigi nad ei tea mida need tähendavadki. Aga et lihtsalt nii vahva on ja tore ja kõik räägivad sellest.

10. See viib vist sellise täiesti arengu peatumiseni kohe kui see piir on liiga kõvasti ületatud, et te tulebki selline olukord kus küsid ühte, et kas sa laua taha istuma tuled ja ta ei oska sellele küsimusele vastata, vastab täiesti absurdse lausega, et eile maaaa mängisin psp-d. Et, eee nagu elust ära lõigatud...

6. See on ...

10. ... need on üksikud küll.

6. Huvitav see, et nad võivad eee tundude viisi vahtida telekat või olla seal arvutis aga samal ajal see laps ei suuda mängida keskendunult. Et ta on rahutu. Seal on selles mõttes nagu vastuolud, et samas ta võib istuda ja vahtida.

4. istuda pikalt, jah.

6. Just. Aga ...

4. teisest küljest nad ei suuda...

6. ... absoluutselt, jah.

8. Ja selle vahel tegelikult on seos olemas, et kes palju televiisoris ja arvutis on, neil ei ole ka selliseid mängu oskusi, just eriti nagu rollimängu, või sellist sellist nagu omaette mängimise oskusi. Või ...

1. Sest nende eest on kõik ära mängitud.

8. Jah.

1. ... neil ei tekigi enam huvi ...

8. ja minul on olnud rühmas veel selline laps, et vanemad on ka nõu küsinud et et kui ta ei saa televiisorit vaadata kuna ta on näiteks maal, külas või, siis ta ta isegi hakkab nagu kergelt värisema kohe, et tal on see rahutus sees ja ta muutub rahulikumaks kui kui ta jälle televiisorit saab. Täitsa ikka kohe nagu narkootikum kohe. Selles mõttes sõltuv, sõltuvus juba.

3. Sellist sõltuvat poissi olen mina nüüd kõrvvalt näinud juba kolmas aasta ja et noh tegin selles mõttes omameelset kardinaalse muutuse kuna psühhiaatriga ja sellega võttis väga aega ja ta tahtis tulla selle poisi tavakeskkonda, aga ta ei ole siiamaani jõudnud ja siis me oleme teinud niimoodi omal algatusel eiranud ja jätnud selle arvuti nüüd nagu täiesti kõrvale aga ma ei saa seda päris puhtalt niimoodi ei panna vaid siis meil on kuna reede on mänguaja päev siis tema on selle oma see väike mis ta nimi nüüd oligi eks ...

10. psp.

3. ...psp on kaasas, et siis sellel on ka omad reeglid ja kuna algus oli tõesti see, et hakkame kusagile minema, mingi asi ei länud klikiga paika nii nagu arvutis ja see ärritumise protsess oli nii tugev, et lähme nüüd ära siit teiste juurest, lähme nüüd majja sisse rääkima, siis laps täiesti sõna otseses mõttes läheb täiesti nõrgaks käes noh sa näed et see ei ole teesklus see ei ole mäng vaid füüsiliselt niuke tunne et see ei õnnestu ja see ärritumise protsess või see oli nii äkki, et mina tõsiselt vvv või noh hakka või kiirabi kutsuma. Siis tegelikult algus see kontakt, tema rahustamine oli küllalt raske aga nüüd me oleme siis teineteisega harjunud ja ja kuidagi me näeme, ema samamoodi tõdeb seda, et kuna me oleme vastastikku koduga koostöös nüüd piiranud arvutikasutust ja neil on kodus ikka väga suured probleemid õega, kumb saab ja kumb ei saa, siis siis mmm ma näen selles mõttes positiivset tulemust et me oleme justnimelt arvutit piiranud. Ja tema niisugune väljendus, no tegeluste ajal ja niimoodi see on ka kuidagi niimoodi, kogu aeg käib niuke hästi ruttu nagu tahaks ja oodata ei oska ja kui ütleva paned noh ka esimesena rääkima, ütleva, siis see ei tule nagu temast välja. Et jah.

6. No väga palju on ka seda ju et reklaamid mis tulevad, asjad on ju väga atraktiivsed, mida kõik tahavad ja siis tekib selline asi, kellel on võimalusi rohkem tuuakse need, ostetakse kõik asjad, tuuakse need lasteaeda ja siis ma, kas ma sinuga mängin, kas sul on seda asja, seda Pakugani või seda PetShopi, siis sa oled mu sõber. Et see hakkab mõjutama juba sellist ...

4. ... vahelisi suhteid.

O: jah.

6. ... mis positsioonil sa oled nagu.

8. Aga kas see on nüüd hea või halb, ma olen kuulnud et peredes seda kasutatakse ja ma olen kunagi oma lapse peal kasutanud et mingis mõttes ka motivaatorina tegelikult seda televiisorit ja arvutit. Et näiteks kui sul on see raamat või mingi osa loetud, või mingi asi on tehtud või õpitud, et siis see televiisor või arvuti võib olla ka nagu preemiaks. Et see on vist jälle see hea külg muidugi.

4. Mul on ka selge ...

8. ... aga kas see ka õige on, ma ei teagi. Aga mina olen täheldanud, et päris hästi mõjub see.

6. See toimib.

8. Jah, et see lapsel muidugi kes ei ole sellest sõltuv sest siis on juba natuke nagu kaugemale läinud kui tal kui ta juba närviline sellepärast on.

4. Meil kahel lapsel kasutatakse arvutit kui preemia avahendit. Et tal on oma logopeedi antud ülesanded ja ta kohe teab, et kui ta need ülesanded vanematega ära teinud, et siis ta saab 20 minutiks arvutisse. Ja see on tema jaoks nii suur motivaator, et tõesti lapsel on selge aeg näha kohe selle koha pealt. Ja väga tubli poiss.

8. Ta pingutab millegi pärast.

4. Just nimelt, ta pingutab.

8. Pingutamise harjumus tekib.

4. Jah, just nimelt.

8. Siiski millegi nimel.

4. See on väga positiivne.

10. Ühe negatiivse asja ma võiks veel välja ... et nad on sunnitud nii vara nägema selliseid asju, mis ei ole neile mõeldud. Paljad kehad ja kuulma seda, isegi kui paned teleka kinni siis kuuleb raadiost, et jõuluvana pole olemas. Või et kuskil poes on päris jõuluvana, nagu kodus ei oleks. Et et et siis nagu tekivad sellised arutelud, mida ei peaks veel olema väikestel.

8. Just nagu see seksuaalsusega seotud igasugused reklaamid ja tegelikult nagu seda seksuaalse alatooniga reklaamiklippe on ikka ikka minu arvates liiga palju. Ka no päeval ajal ja isegi lastesaadete vahel mis hämmastab. Näiteks ka need sidemete reklaamid, tegelikult on ka lastesaadete ...

2. ... et pannakse raamatu vahele. Tavaliselt kasutatakse ju järjehoidjaid. Et miks peaks nagu ...

8. ... vahel on ka. Või kui näiteks pere film on või kuskil, tegelikult eelduste järgi istub ju pere televiisori ees ja siis tuleb selline reklaam mis ei sobi tegelikult tervele perele.

2. jah et raske, lastel on nagu raske, raske vahet teha.

8. Et see nagu hämmastab, vahel on selline tunne et need peaksid nagu kõrgharidusega targad inimesed olema seal kes nagu tegelikult nagu need hoovad on nende käes nagu televisioonis eriti. Aga tundub, et mida nad küll mõtlevad vahepeal või. Et nagu hästi sobimatu. Kultuuritu isegi ma olen tihti mõelnud.

M: Siin tuli välja see, et lapsed ka avaldavad üksteisele teatud mõttes survet, selles osas et tänu meediale, et et et kas mida vaadata või või või mis iganes. Milliseid selliseid mõjutusi te olete märganud? Et noh mängu kuuluda sul peavad olema need ja need asjad, et kas selliseid mõjutusi olete tähele pannud? Et meedia nagu kuidagi suunaks neid lastevahelisi suhteid.

6. Asjade näol on kõige rohkem seda. Et mida reklaamitakse, mis on populaarsed.

8. Aga lasteaias vast on seda siiski vähem, et koolis kindlasti rohkem. Sest lasteaias mõjutab ikkagi see kasvataja nagu seda päeva ja laste omavahelisi suhteid väga palju ja annab kõigist rääkida lastega ja lapsed ju väga kasvatajat tegelikult väga kuuluvad ja arvavad, et see on ikka hästi tõde ja mis ka kasvataja räägib. Aga mingil määral ikka mõjutab televisioon ja rohkem.

4. Jah, aga seal peab tõdema seda et, heaküll võib-olla laps kes saab kõik need vahendid või kõik need mänguasjad mis seal reklaamitakse eksju, aga kui sellel lapsel ei ole endal mängu oskust, ta tuleb küll nende vägevate vahenditega hommikul need mänguasjad, kõik on sõbrad. Kõik on kohe sõbrad, kõik tahavad saada neid asju. Aga see on maksimum 20 minutiks. Need on ära nähtud, ära mängitud, enam ei olda sõbrad, sest see laps nende asjadega edasi mängida ei oska ja ei olegi nagu midagi teha, eks. Enam ei ole sõber.

M: Mis veel? Kus sellist survet nagu asjade omamise osas võib tähele panna. Kas riietusega kah seda näha on?

6. Need ütleme nagu teatud brändid nagu see Hello Kitty näiteks, see mõjub. Ooo, mul on, mul on Hello Kitty kindad. Tüdrukutel.

5. Mina arvan, et see sõltub sellest, kus piirkonnas lasteaed on, et maal ei ole see ...

6. Jah, võib-olla küll.

5. ... väga tähendanud et, see on nagu, ei ole sellist et oi näed mul on need ja need, ja võib-olla vanuselisel ka et võib-olla kahe aastased nagu ei, neil on suva mis ...

4. pannakse kindad kätte ja ...

6. Vanus kindlasti määrab seda.

3. See mis puutub brändi, et tõesti maal on natuke asi teisiti.

Et ma ei ole nagu vaevunud ...

3. Vahest on laps väga pettunud, et ta tuleb ütleb et mul on Hello Kitty või mis iganes eksju, ja teised isegi ei jaga tema vaimustust, siis sa oled seal vahendaja ja ütled, et teate see on täitsa IN eksju, et et noh, et see peaks nagu väga meeldima kõigile siis ...

8. Minu arvates seda riietuse suhtumist kujundavad ikkagi vanemad. Kuidas nad ise nüüd lastega sellest räägivad, et eee ka odavatest kauplustest ostetud riideid, mõni uhkustab nendega hoopis, sest talle need meeldivad. Ja temal on soe. Mida vanemad hindavad, millised on nende väärtushinnangud.

2. Mis näiteks mina eile õhtu just üks laps oli ka koju minemas lasteaiast ja ta võttis kogemata, tema nüüd saab mul kolmeks, hakkas võtma valesid saapaid ja siis isa ise ütles, et võta enda omad, sul on ju plaju ilusamad, vaata. Vaata, võta enda omad, sul on ju hoopis paremad saapad. Ära võta teise omasid. Et aga minu arust oli selline kummaline lähenemine, mida mina ei ole kunagi kuulnud. Alati öeldakse, et need ei ole sinu saapad, võta riiulist või midagi, aga et võta sellepärast, et sul on palju ilusamad.

5. Järgmine päev läheb ja ütleb, et näed need olid koledad.

2. jah, et see oli uus.

6. No vot, et meil on see hästi suur lasteaed, eksle ja meil on nagu siis eesmärk ka, et need paralleelrühmad teeks hästi koostööd, siis meil on näiteks ütleme neid 5-6seid on .... last, eksle ja siis me oleme ju ühe õue peal koos, teeme ühiseid üritusi koos ja need asjad ilmselt on siis nagu aktiivsemad ka teemaks.

10. Võib-olla tõesti, et sellest suurusest ka oleneb, lasteaias suurusest.

6. jah. /30:00/

10. ... et meile kah jõuavad esimesed PetShopid nüüd lasteaeda. Ma ei tea mitme aastase hilinemisega. Ja ja need Pakuganid samamoodi. Et kui 3 aastat tagasi oli linnas teemaks, et vanemad käisid neid Soomes ostmas, siis meil neid siamaani veel ei ole.

6. Vot ja meil hakkavad need PetShopid juba taanduma.

10. 25 kilomeetrit Tallinast ja näiteks käime Tallinnas oma lapsega ringis ja noh see on sadades on neid PetShope muidugi lastel. Et noh et see on nii hea tegelikult et ei ole aga noh et huvitav, et see on tegelikult nii väike kilo kilomeetri vahe mõjutab seda nii palju. Et ja muidugi need lapsed vanemad on ka erinevad. Et mõni laps kohe läheb õhtul ema juurde, et kas me nüüd läheme poodi. Nagu juba sellest ka sõltub siuke. Teisi ei huvita see.

4. Tundub, et teatavad trendid on.

8. Aga mina olen tähele pannud, et mingis mõttes on see nagu vanemate enda nagu enda mingisugune prestiiži, ma mäletan kui need Barbid tulid siis oli ka vanemate kõneteemaks see, sinu lapsel on ja, minu lapsel juba on ja lapsed, need pisiksed kolmesed ei oksand selle Barbiga suurt midagi pealegi hakata aga nad kuulsid vanemate käest, et ma olen mingis mõttes nagu tegija kui see on. Mingil määral on samamoodi kõigi nende hooajakaupadega. Aga tegelikult juba suuremaid lapsi muidugi mõjutab see reklaam mida ta tahab. Aga teised kuulevad siis kas vanemate käest või kaaslaste käest. Jah, et ma olen siis nagu rohkem midagi väärt kui mul see asi on.

3. Ja siis kuidas mingi reklaam nüüd televisioonis kajastub, et hooajaliselt nagu see Baby Borniga on eksole. Teatud aeg seda üldse ei ole, siis ta kuidagi jahtub maha, ja ja vaatan, et ei ole nagu ja siis kui ärkab, ooo, nüüd on uued soovid enne jõule tahaks jälle uut Baby Borni või mul näiteks ei olnudki veel eelminekord ma ei saanudki selle mäsuga kaasa minna, siis lähen nagu nüüd.

8. Siis tuleb meelde.

3. Ja siis tuleb meelde, siis siis tulevad need kirjakesed noh ja no ja nooremad kes ei oska ...

8. ... aga vist tähendab seda, et kui ikkagi see reklaam noh ei oleks, siis ikka meedia kõiki mõjutaks muidugi ja lapsi ka. Teatud asjad, me ei tahakski võib-olla neid asju.

M: Aga kas te seda olete ka tähele pannud, et või kas lasteaias tuleb näiteks välja ka laste sellised meediatarbimise harjumused. Et, et milliseid saateid ta kodus vaatab näiteks ja ja tekib teil mingi ettekujutus sellest, mis seal kodus toimub seal meedia tarbimise poole pealt.

10. See tuleb kõik, isegi kui ei küsi.

4. Sõpradega arutavad

5. ja mängude kaudu.

M: et kui kaua ta näiteks on seda seda meediat tarbinud.

2. Osad vaatavad enne lasteaeda multfilme.

O. Jah.

2. Ma tean, minu lapsed ärkavad just nii, et saavad natuke süüa ja lähevad lasteaeda, aga lasteaias on kuulda, et osad ärkavad väga vara. Ärkavad vara, siis vaatavad multifilmid jõuavad ära vaadata. Ja siis tulevad ja see on nagu iga hommikune, et nende enda toas on telekas või midagi, klõpstakse see mängima, ja selle peale ta juba nagu ärkab siis. Aga vaatama, muidu on nagu raske äratada. Et seda, seda olen ma palju kuulnud.

8. Aga kindlasti see, mida laps vaatab oleneb ka perest. On ka peresid siis, eriti vanema rühma lapsed räägivad, et näiteks Osooni vaatavad hästi tihti ja just loodussaateid. Ja teatud saadete ajaks ikka saadetakse ära lapsed ja on ka neid lapsi kes vaatavad tõesti kõike isegi noh kui see ei oleks ...

13. Ja põhiline mida vaadatakse on Reporter ...

8. Mis on lubamatu nagu te vaatate ...

13. ... et see tuleb nagu, et multikast nagu keegi ei räägi aga Reporteris, mis seal oli, räägitakse.

O. Ja jah.

10. Samas tundub, et seal on nii nii sellised shokeerivad asjad et sellest tõesti nad palju räägivad, et ja siis nagu tekivad täiesti arutelud et et seal on juhtund midagi sellist, noh tehakse see nii põnevaks seal juba juba see saade ise nagu üks mingit skandaali oleks. Aga tundub, et lapsed tajuvad selle ära. Või siis tunnevad pidevat hirmu ...

13. Või siis selles saates pidevalt kordab ja kordab ja kordab ühte ja seda sama asja...

10. Mhmh.

13. ... ja jääbki meelde. Kui ühe korra ei näe, siis teine kord ikka näen.

2. Aga viimasel ajal minuarust vanemad eeee hästi palju nagu söödavad ette lastele loodusfilme just. Et meil ka rühmas aeg-ajalt hiilgavad, et ma nägin telekast seda ja selle kohta, selle looma kohta. Õeldi seda, et üritavad nagu nende looma või üldse loodusealaste teadmistega hiilata. Et kes siis nagu rohkem midagi teab, kellegi kohta. See on vist hästi positiivne.

10. Minu arvates on see ikka positiivne ka, et ... positiivne, et ta vaatab selle pärast.

2. Jah, et siis saab rohkem teada, et kes kuhu muru kaevs ja midagi...

8. aga paljud vanemad tunnistavad ka seda, et üks ta ole üks hea lapse hoidmise vahend ka vahest.

O. jah

8. arvuti ja telekas, et saab ikka ikka rahu. Ja on neid, kes siis jälgivad, mida vaatavad aga on neid peresid ka kus laps võib vaadata siis kui ta tahab ja ja kõik mis sealt tuleb ja ja vaatvadka koos täiskasvanutega kõik need Vösureporterid ja kõik ära, mis õhtuti mängivad.

M: Tegelikult see jõuab nagu lasteaeda päris kenasti kohale eksole mida siis mis siis kodus selle meediaga või harjumuste seisukohalt toimub.

8. Näiteks lasteaeda jõuab ka see, et vanemad, oma lapsed, ema isa ütleb ka, et ta on täna nagu magamata, et vaatasime eile õhtul seda mingit filmi ja ta ei tahtnud ära minna, ta tahtis ka vaadata ja siis ta on hästi väsinud ja unine ja ega mingistõpetustööst tihti siis välja ei tule. Kui veel mitu last on nii.

3. Vahest ongi kummaline vahe selles, et mida siis seal õhtul näidatakse. Nagu oli siin see Öö muuseumis“ mis oli niisugune paras positekas eks, võiks nagu olla natuke varem.

8. Jah, päris hämmastav.

3. Päris hiljapeale.

8. Et tihti pühapäeva õhtul on mõni selline film mis sobibki tegelikult vaadata nagu ...

4. Pere filmiks, jah.

8. jah nagu pere filmiks, aga ta on nii hilja.

O. Jah

3. No jah, ei, ise vahest mõtled, siis nad räägivadki ja siis on vahest mul tõesti siuke tunne, et või peaks nagu vaatama, sest kui tuleb jutuks siis oskaks kah nagu vahele öelda või kasvõi natuke kuidagi neid neid asju või mis sealt tuleb või natuke leevendada või siis ka kaasa rääkida. Oma arvamuse näol.

6. Tegelikult lapsed tulevad uudistega ka lasteaeda, kas sa vaatasid Superstaari, kas sa Selgeltnägijaid nägid, ma olen selle poolt. Vat nad on kellegi poolt. /5. Kelle poolt sina oled/ Keegi on nende iidol, ma ei tea, nende lemmik.

8. Ja meil muidugi seda presidendi vastuvõttu ikka järgnevatel päevadel mängitakse väga järele, et peredes seda väga vaadatakse ja lapsed ka ja. Ja oleneb siis pere hinnangute andmisest, et tuleb see laps ka nende hinnangutega. Et kes siis vaatas kleite ja kes kes midagi halba kellegi kellegi kohta või head.

M: Aga kuidas teile tundub kui te nüüd vaatate no kas oma rühma peale või üldse selliste ühevanuste laste peale, et kas nende meedia kogemused on ütleme sarnased või erinevad?

Et noh kas tundub, et lapsed, näiteks 3-4-aastased lapsed, eee et noh nad vaatavad kuidagi sarnaseid asju ja neid kuidagi suunatakse sarnaseid asju või saateid vaatama, või on need erinevad.

5. Pigem sarnased ikka.

10. Ühevanuselistel?

M: just. Et kui on ühevanuselised lapsed, et kas nende meedia kogemused, see mis nad meediast näevad ja kuulevad on on sarnased või on ...

8. väikestel võib-olla rohkem sarnased. Aga 6-7stel mina olen märganud et et ka neid peresid kus selliste suurte saateid ja filme ei lubata vaadata, on neid, kes eelmisel aastal 6-7-aastaste rühmas tuli hommikul laps „Kas sa Kuuma pirukat vaatasid?“ Aga see on selline ikka no minu meelest ikka seks film.

5. Täiskasvanutele.

8. Ja labane seks film.

O: jah.

8. Kui sul ikka seda fuck you-d iga teine sõna oli seal ja tuli välja et paljud 6-7-aastased istusid siis koos perega ja vaatasid seda filmi. Et see oli nagu hämmastus et et seda oli küll üks kolm-neli peret, teised ütlesid küll et küll ei lubata seda vaadata.

1. Mul on rühmas üks 6-aastane tüdruk ja tema tuleb ja räägib lasteaias, et tead see film oli siuke, et siis tuli roheline ja ... ma küsisin, et kellega sa koos vaatasid, et mida sa vaatasid, ... et isaga vaatasin ... aga mida sa vaatasid? ... ma ei tea .. ma küsisin, et kas isa ei rääkinud sulle ... ei isa vaatas ainult. Ja selles mõttes, et ta vaatas küll isaga aga talle üldse ei selgitatud mis seal tegelikult toimub. Lapsel oli nagu segaduses või või noh, ta nägi ja huvitav oli aga mis seal oli või oli täiesti selgusetu. Samas 6-aastane et nagu tundubki et see on lihtsalt vaadataksegi niimoodi või pannakse see laps sinna teleka ette. Ehkki ta ei tea, mida see tähendab.

4. Tundub natuke, et ...

1. ... ei tule toime.

4. ... lapsed hindavad oma lapsi natuke vanemateks kui nad tegelikult on. Nad lasevad neil natuke liiga noh selliseid asju vaadata, mis ei ole tal tegelikult eakohane.

9. Pigem nad ei mõtle, mida see laps vaatas noh ... /4. nad ei mõtle selle peale, ma arvan/ ... noh ma, ta mõtleb nii, ma vaatan nüüd seda filmi, oi kui tore, laps tuli minu kõrvale, et me oleme koos, ta eiii taju nagu seda et et mida see laps nüüd vaatab ja kuidas tema sellest aru saab.

5. Ja nad arvavadki, et ta saab aru.

O: jah.

5. Või ei arva üldse midagi, et lihtsalt, oi kui tore, laps on mu kõrval. Tahab minuga olla.

8. Ei tule selle pealegi. Lihtsalt et tuleb lapsega vestelda või küsida või midagi.

4. Ja ilmselt ei tule jah.

8. Selle filmi kohta või midagi.

10. Mina ütleks, et võib olla see oleneb sellest vanemate komplektist, kes sulle satub, et praegu näiteks ütlen ma nende lastega kes rühmas on, et just on erinevad kogemused. Et et siis kajastubki see kui lai see telemaastik on, et kui palju just perekonniti nii iga nädal erinevaid asju. Et üks vaatab ainult loodussaateid, teine vaatab Kaalust alla, ja noh niimoodi see siis kordub ka, et valitakse siis täpselt sarnased saated. Et siis ühes peres. Et eee, kes vaatab ainult multifilme, kes ei vaata üldse.

8. Aga mina olen täheldanud nagu vanema haridus, haridustaset ka. Et noh siin on erandeid ka kindlasti aga haritumates perekondades nagu võib-olla loetakse ja teatakse meedia halba mõju rohkem ja nagu teadlikult siis piiratakse et paljudes peredes on ikkagi nagu see kell lausa, et ta vajutab näiteks ja on võib-olla siis mingi aeg arvutis või või või lausa tõmmatakse kavas noh alla, mis saateid keegi siis vaatab ja nagu reguleeritakse kuidagi ranglet pannakse paika, et ole niimoodi et ka televiisori lukk ja on päris paljudes peredes. Aga ma olen siin vaadanud, et see oleneb nagu vanemate haridustasemest rohkem. Et nad nagu pööravad rohkem tähe või tähendab tunnetavad et sellel on nagu halb mõju.

M: Aga kui te mõtlete nüüd laste mängu peale, et kas teil on on nagu selles osas ka tähelepanekuid, et kas ja kuidas see meedia laste mängus võiks kajastuda. Väga konkreetselt mängudes.

4. Kelgukoerad kajastuvad küll jah.

O: Jah.

4. Järgmisel päeval kohe, kohe on näha, kas on keegi maha löödud või on keegi kuskil seal päästetud, kuskilt keegi alla kukkud, täiesti järgmisel päeval poiste mängus sees. Ja ta on vist selline film, ta on eesti keeles, hästi kohe arusaadav, ja nad vaatavad seda. Ometi see on ka suhteliselt hilja.

5. Meil oli vanema, noh kus olid rühmas vanemad lapsed, mul oli eelmisel kevadel ja siis see Brigaad, see oli ka ikkagi teema.

O: jah.

5. See oli, seda mängiti õues ja siis õpetajad ütlesid, et toas ja kogu aeg oli.

8. Meie lasteaias kajastus just vanemates rühmades hästi see „Tuulepealne maa“. Järelkult sel perioodil räägiti ka lastele rohkem sellest Eesti ajaloo ja meil oli ka üks vene poiss rühmas ja tegelikult siis tekkis ka mingisugune vaenulikkus isegi eestlaste ja venelaste vahel oleneb kuidas peredes seda siis räägiti ja kindlasti räägiti ikkagi venelaste suhtes vaenulikult et kõik toimus, et 6-7stele niiväga seda Eesti ajalugu veel ei räägita aga seoses selle seriaaliga räägiti. Ja siis toimus ka ikka matkimine ja muidugi oma mõte läks veel edasi lendama kuidas see mäng käib ja need püssid ja tulistamine, see meeldis nagu kõige rohkem.

6. Meil matkiti, vot ma ise ei ole seda multifilmi näinud, see oli mingist tuletõrjujast. Tuletõrje mingi asjaga. Et siis see tuletõrje teema oli väga populaarne. Kohe kõik tahtsid tuletõrjujaks saada. See mingi seeria multikas, ma ei tea kas te olete ...

4. see on väga hea multikas tegelikult.

6. Jah, vist on küll.

4. sisukas.

O: jah.

6. Aga mul ei tule ta nimi praegu meelde.

4. See tõttab alati appi.

6. jah, jah. Vist oligi.

4. Mina olen sundinud ennast tõeliselt vaatama just neid Kelgukoeri, et lastele pärast lasteaias selgitada, miks oli see ja teine. Kuigi mulle endale ei meeldi. Selleks, et neid selgitada.

O: et kursis olla.

4. Just nimelt. Ja teatud multikaid ma olen sundinud, et ma vähemalt teaks, mis seal on, et noh tean.

8. Mul on paaris kasvataja ka nii et temal on laps suur juba aga minul veel noh selline et ma olen vaadanud neid lastesaateid ja multikaid ka ja, siis meil on nii et, infot vahetada, et noh tema ka teaks, et ta nii ise ise ei hakka neid multikaid niimoodi vaatama. Aga no mina olen mõelnud, et lausa võiks televisiooni kirjutada

või helistada et et võiks olla see filmide valik nagu ikka hästi läbi mõeldud või kooskõlastatud noh pädevate inimestega. Küll on selleks hea hea mõju, niipalju on häid multikaid mis on olnud, see mingi putukate lugu jooksis hommikuti. Ja kui õpetlik ja rahustav ta oli aga kui on selline nagu mingi märuli moodi multikas kus need pildid ainult vahetuvad ...

5. ja 4. sii tulebki lasteaeda tulistamine.

8. ... teeb nii palju närvilisust lastele. Et need töötajad kes seal on nad võiks ikka väga kuidagi mõelda selle peale.

1. Üks lapsevanem helistas ka sinna ja öeldi, et televiisioo televiisoris televiisoril on veel üks nupp ...

O: kinni vajutamine.

1. Jah.

4. Eks see on see, kes maksab see tellib muusika.

1. Kanalitele ka makstakse, jah.

M: Et praegu tulid sellised nagu poiste teemad. Kas tüdrukute mängudes kah see kajastub? Niisuguste pehmemate teemade puhul, mitte tulistamine.

6. No superstaare tahetake järgi teha ja. Ja mina olen siis see ja sina oled see ja nüüd võistleme.

4. Tüdrukute mängus oli nagu vanasti rohkem kui need seebikad tulid.

O: seebikate ned jah.

4. Siis hästi matkiti matkiti küll, et oli kohe teada, et vot see on see tegelane, et see nüüd ahastab seal ja tema nüüd armastab, ei armasta. Et varem see tuli nagu rohkem sisse. Praegu nagu ei ole nii täheldanud.

7. Järelikult vanemad ei vaata seebikaid.

4. jah, õnneks on villand saanud.

5. See on vist pandud sellisele kellaajale, kus kõik on tööl, seda on jah vähemaks jäänud hoopis.

4. Vanasti oli jah natuke rohkem.

8. Ja tüdrukud ikka tavaliselt alustavad neid rollimänge, poisid siis ootavad, kelleks neid siis pannakse. On ka erandeid muidugi. No siis ja pulmi ja matuseid. Nendest seriaalidest mängisid. Eriti kui need seriaalid tulid, ikkagi hästi palju mängiti. Siis just pulmi ja matuseid nagu. Need olid hästi emotsioonide rikkad. Siis taheti läbi mängida.

M: Aga kui te nüüd korra mõtlete nende nende erinevate meedia liikide peale, mis siin kirja kah said et kuidas teile tundub et mis nendest lapsi kõige enam mõjutavad ja mis kõige vähem. Nüüd juba kõik, mitte ainult ekraanimeedia vaid kogu see kompott.

O: telekas kõige rohkem.

7. Reklaam.

6. Kõige vähem raadio võib-olla.

3. Sealt kuulatakse rohkem muusikat kui autos sõidetakse.

O: just.

8. Huvitava tähelepaneku tegi näiteks vanemas rühmas ka 6-7-aastane poiss. Noh see see oli tal tehtud minu arvates ka meedia põhjal. Et ta oli kuulnud noh et kui palju ikkagi Eestis juuakse ja ja kui halb see on ja kui palju peredes nagu isad joovad, ja siis ütles, et mõtle kui naljakas televisioonis reklaamitakse viina. Et see oli nagu täiesti tema enda järeldus. Et leidis selle vastuolu ülesse, et isegi lapsed saavad sellest aru et mis on riigis kuidagi väga vastuoluline.

2. Võib-olla on seda ka kodus räägitud.

8. võib-olla ka kodus.

2. ... et kas ta nüüd tajub nende vahet ära aga see on siiski kajastunud ...

4. Kindlasti on kõneaineks kodus olnud

2. ma arvan ka et siis nemad teevad oma järelduse sest nad ju tahavad oma teadmistega ka hiilata.

M: Aga mida nad neist ise kõige rohkem kasutavad või tarbivad? Mõjuv on eksle televisioon. Aga mida nad võiks ise kõige rohkem kasutada?

O: ikka televisioon ja arvuti ka. Koolieelses eas on ikka televisioon.

4. Tihti on see teler taustaks, lihtsalt mängib. /8. ja siis tuleb vist juba arvuti rohkem./

O: Jah.

4. Mängu käigus.

2. Ja keset mängu, siis kui reklaam tuleb, siis kõik vaatavad ja pärast mängivad edasi.

4. Isegi väikesed, pooleteistaastased esimene asi, reklaami peale.

O: jah.

M: Mida kõige vähem? Mis jääb lastest kõige kaugemale teie arvates?

O: Raadio ja ajakirjandus.

1. No ajakirjanduse alla võiks ju panna ma ei tea kas ta läheb või aga koomiksid. Minu lapsed küll hästi palju vaatavad koomikseid. Ja seal koomiksite taga on kah reklaamid. Erinevad mänguasjad. Ja need samased mängud, labürindid, mingid mõistatuste lahendamised. Et need ju mõjutab küll. Nad võtavad kaasa hästi lasteaeda neid.

10. Ja raadio on kah selles mõttes et, muusika vahele tulevad ikka need uudised, iga poole tunni tagant vist ja siis on ikka selline olukord, et kus tahaks midagi kuskilt kinni vajutada ruttu sest ülevaade kuipalju keegi kuskil surma sai või või milline jõuluvana jälle kuskil ... raadio reklaam kah ju.

8. Aga huvitav tähelepanek oli minul see ka et osad vanemad osad vanemad oma lastega me arutasime ka, et enamus oli vaadanud ka mingit filmi kus oli ka palju tulistamist ja tapmist ja ma ütlesin et mina, et mulle ei meeldi selliseid vaadata, kus on tulistamine ja tapmine ja et et mul ei ole hea meel sellist vaadata, siis nad ütlesid enamus niimoodi aga see ei ole ju päris, seal on ju näitlejad. Siis ma mõtlesin ka et ega ei teagi, milline see mõju on, et kas nad saavad nüüd nii selgelt aru et see ei ole ju päris ja see on kõik nii tehtud, või oleneb sellest kuidas ka kodus sellest räägitakse. Väiksemad lapsed vist samastavad ikkagi rohkem, et see oligi päriselt.

M: Enne oli siin juttu nendest negatiivsetest mõjudest. Kas on ka mingisuguseid ohte mis meedia kaudu lasteni jõuavad? Televisioon, arvuti, internet.

13. Internetis küll jah. Et eee ühelt lehelt teisele minnes jõuadki selliste lehtedeni kus ei sobi lastele. Et see see käib nii ruttu, et sa noh järsku avastad, issand mis sul ees on. Ruttu, ruttu, et korrigeerid ära. Noh, et isegi ta ei pea ju sinna lehte minema, lihtsalt satub sinna järsku. Et see on küll.

8. No televisiooni puhul me rääkisime ka et see mis see oli, mida ta ei peaks veel nägema või teadma.

3. Samas mul on üks näide tuleb praegu meelde ühest poisist ta vaatas väga head, minu arust väga hea sisuga on see Jussikese multifilm mis tuleb internetist eksle ju, ja mis on lausa kordustega üles pandud ja sellel poisil oli üldse probleem ledim oma sõbra leidmisega noh et tal ei olnud kunagi niisugust väga harva kui temaga mängiti koos aga tema siis tegeleski iseenda isekeskis koguaeg rääkis, et multifilm algusest kuni lõpuni, ja kui sa istusid ta kõrval, me sõitsime nigu ühest asulast teise see oli siis niimoodi väike vahemaa see oli kõige rohkem seitse kaheksa kilomeetrit, ma istusin ta kõrval meelega ja siis niimoodi üritasin mitte noh talle näidata, et ma meelega kuulan teda ja siis algas see jutt Jussikese multifilm peale, kõik tegelased rääkisid, pisut hääli muutus ja minu jaoks oli nagu kõige suurem üllatus, et sõnavara täitsa ok eksle, peaks ju arenema kõik ja kuidagi see tema ellu ei toonud mingit muutust, ta nagu ei leidnud selle varal sõpru, ta ei osand ühtegi mängu võtta, algatada, juhtida neid, see ei toond nagu mitte midagi muud vaid see et ta ainult omaette kogu aeg rääkis. Ja ta vaatas nagu tõenäoliselt, et need olid tal tõsiselt peas, kuulasid kohe, ma sain kohe täitsa aru, mul oli siuke tunne, et ma siis läksin ise kohe vaatama siis reaalselt, no on siis, no tõsiselt päris, võib öelda pea et kas sõna sõnalt aga väga tugevalt oli see kõi tal veel meeles nii et ... ja ja need vahetusid, see ei olnud sugusi üks ja seesama Jussikese või no üks multikas, mille ta oli õppind nagu käsitlema ...

8. Samas see ei arenda just seda sotsiaalset nagu suhtlemist /3. jah, ja, ja tal on täitsa tõsised probleemid selle poisiga praegu kodus ka/ ja sotsiaalsus üldse ja ta ongi nagu oma maailmas selle televisiooniga või arvutiga. /3. mhmh, jah/ aga minu arvust üks suur oht on see, mida ma olen ka oma rühmas märganud, et just need igasugused seksiga seotud mängud, et tegelikult minu rühmas on olnud tüdrukuid kes on noh järelikult ikkagi näinud neid vahekorra akte ka pealt ja nad tahavad tegelikult ka neid ka matkida. Ja on juhtunud isegi et et et ta lähebki täiesti niimoodi poisiga nurga taha ja et et see on kuidagi minu arvates täitsa nagu jub jube olnud., et nagu mingi artikkel oli kunagi „Varastatud lapseõlv“ Õpetajate Lehes ka, et see see on nagu kõige jubedam asi, mis nagu tänu sellel juhtub aga noh ei ole võib-olla süü mitte televisioonil vaid ikkagi perel /3. Mina jälle ütleksin ... / ei ole piisavalt reguleerida seda televiisori vaatamist.

3. Aga võib-olla siiski see mõiste mis televisioonist tuleb nagu on nagu see, et ei ole enam nii et tüdruk ja poiss on sõbrad vaid et kui nemad natuke koos mängivad tähendab see, et nad seksivad.

O: mhmh.

3. Ja ja mul täitsa selles mõttes noh nigu minu kodus noh vanemad lapsed, me ikka räägime neid lugusid, sest noh kellegile ju peaks nagu rääkima ja ja sealt naeravad, et ütlesid, et sul on seksuaalselt aktiivsed lapsed rühmas, et et ühesõnaga et noh et tule nüüd lähevad no enne magama minekut, et nüüd ma olen natuke muutnud seda asja, et ei oleks niisugust tühja tegevust vaid et siis nad võivad iga lauamängu mängida, est osad riietuvad aeglasemalt nagu need nooremad rühmad, nooremad lapsed üksikud ka eelkooli rühma ja siis siis on täpselt see, et niisugust vaba tegevust, et sellel ei oleks niisugust voodiga käh et noh et noh seal kangesti areng toimub või siis oli umbes tüdrukud noh, et tuli voodisse, „tule nüüd sina minu kõrvale“. No ja siis ma siis, no siuke tunne „ära mine“, no ma ei saa ju öelda, et ära mine, no mine no, kui

ta kutsub, vaatame kuidas see poiss siis reageerib. No tuleb, tõmmati tekk peale ja tüdruk võttis pani käe üle ja siis siis ma mis te siis nüüd teete, no teised kõrvalt „seksivad“. Noh et siis ei ole enam see, et on armastus ja on midagi kellegile meeldimine vaid kõik mis tähendab poisi ja tüdruku vahelisi suhteid on seks. Et see on nagu /8. Ja ja lasteaias noh .../ kindlasti meedia mõju.

8. ... kui me kasvatajatega oleme omavahel rääkinud, siis ka ikka vanemas rühmas on täitsa nii, et nad teevad neid seks-liigutusi /O: mhmh/ lähevad täitsa nurga taha, nagu selline hästi nagu kurb ja halb, kui see on ikkagi televisioonist pärit. Ja nad ja kui nendega omavahel vestelda, siis eelmistel aastatel nad tegelikult ikkagi, kas nad ei öelnud või ikkagi nad ei ei noh ei saanud teada kas nad teavad, mis see seks on. Võib-olla ka ei tahtnud öelda. A nüüd nad ütlevad üsna julgelt, et see on nagu nende jaoks normaalne. Et seksime ühega ja teisega ja miks lasteaias ei võiks võib-olla proovida, kui ta on näinud seda et et kuidagi niisugune meedia on tekitanud küll see selle tunde, et et see ongi normaalne. Nagu süüa juua tahad, võid ka lasteaias juba seksida. Eks mõni laps arvab, et ... /3. Ja, ja nendel ongi siiralt niisugune arvamus/ ... see on normaalne. Jah. Mõni varjab, läheb nurga taha nagu seda koogutamise liigutust proovima /O: mhmh/ aga mõned teevad seda isegi laua otsaganuba ja ja selline tunne, et mängu maailm kaob ära. Et see on minu arust tohutu nagu selline kahju või kurb.

3. Ja samas no mingi aeg poisid eriti väljendavad oma seksuaalsust nende ropendamisetega, see on nagu meil teada aga teine nüanss sjas on see, et nad tahavad oma vahel rääkida mingitest kogemustest ja noh ja minu seksuaalselt aktiivsed, et ühesõnaga et jälle seesama meedia mõju, eksole, et mis siis kuidas teha ja kuidagi peab ju oma teadmisi teisele edasi andma ja kus sa siis annad nii et ühesõnaga kõhuli voodis ja siis peaks nagu liigutama ja jaja ma küsin siis, noh ja vastus on see, et ma nüüd seksin ja ma siis üritan selgeks teha, et sa ei saa niimoodi seksida. Ja üldse, et sinu vanuses ei tule välja. Sa oled millestki valesti aru saanud. Ja siis kui ma eraldi selle poisiga rääkisin, siis ka see et et kui palju tuleb seda seksi teemat sisse ja vanemad õed ja vennad manipuleerivad noorematega, Ja seal tuli noh seal tuli päris räigeid, seal oli siuke pehme mänguasdi, millel tehti auk ja siis vanemad õed siis ühesõnaga noh ühesõnaga nagu ühesõnaga õpetasid poisile mida võiks siis teha, et noh et et siis seksida. Ja tema siis tuligi selle kogemusega või sellega aga kellelegi pidi rääkima ja me siis läksime sellelt teemalt niimoodi sujuvalt üle, mul on kaks siukest hästi suurt huvilist olid see aeg, sellel aastal just, siis see, hakkasin rääkima aga mitte ei hakand seal peale misasi on seks vaid hakkasin see et ühesõnaga et ühesõnaga et poisid peavad ju pesema korralikult oma nokut ja kui sina nüüd seal ühesõnaga seal selle vatise orava sees, tead, sinna lähevad pisikud vahele ja see võib mädanema minna ja ja tead sa siis see oli nii huvitav, et nad haakuaid selle pesemisega palju rohkem, et see seka nagu kadus sealt ära ja siis pärast, ah aitab küll nüüd, ja siis lähevad niimoodi et, noh et muusikatunni õpetaja läks nendega muusika tundi, mina siis jäin kahega rääkima sest muud nagu aega ei olnud, et see tuli ära rääkida sellel ajal kui see nüüd üles kerkis ja see oli nii lahe, lähen vaikselt järgi „mõttele kui vahva, me saime rääkida õpetajaga, mõttele mis asjadest me rääkisime“. Ja siis oli see nagu pühitud ja tükiks ajaks nagu rahu majas, et see niisugune nagu vale kajastamine tuleb ka ikka väga palju sellest.

M: Täiskasvanutega ikka need asjad läbi rääkida et ...

3. jah.

M: Tegelikult öeldaksegi et et teadlased jagunevad ka kahte lehte, ühed ütlevad siis seda et laps ongi meedia poolt nagu selline noh eee ära kasutatav ja ja ta on hästi haavatav ja selline, et teda tuleks kaitsta meedia eest, teised jälle ütlevad, et aga et laps on väga noh ise selline aktiivne tegutseja ja tuleb seal väga hästi toime, õpib seal kiiresti, et kumb vaatenuk teile nagu sobiks, või kumb tundub teile nagu sellisem tõesem, et kas et lapsed ongi nagu hästi haavatavad ja kaitsetud, neid tuleb meedia eest kaitsta või siis see, et nad on nad on aktiivsed, õpivad hästi kiiresti, hästi kergelt, et kumb kumb tundub nagu rohkem.

8. Mõlemale poolele on hästi suur mõju.

2. Võtaks mõlemast pool.

O: jah.

8. Aga see meedia peaks seda valikuliselt siis tegema, /O: vanemad peavad .../ mida sellepärast, et õppida on võimalik meedia vahendusel ikka väga palju häid asju kui seal oleks veel head asjad.

O: Vanemad peaksid suunama.

8. Aga no mina täiskasvanunagi ütlen, et ma ei vaja meedia poolt niisugust nagu seda liiga suurt nagu seksuaalset suunamist või või nagu minu arvates liiga palju, kuidagi seda, et see ongi nagu normaalne ja vaba. /O. Mhmh/. Seda üles kihutamist. Aga no täiskasvanud oskavad juba valikuid valikuid teha ja on oma põhimõtted aga lapsed arvavad, et see ongi õige /O: jah/ kui see, mis vanemad räägivad.

8. Selle meediaga ongi, et täiskasvanu hästi oluline roll siin vahel olla et vahendajana ja selgitajana. Et selge on see, et me ei saa päris ära keelata neil kõiki neid telereid ja arvuteid, lihtsalt aeg on niimoodi edasi

näinud aga siin ongi, meil on hästi suur roll, lapsevanemana, õpetajana, selgitada valkus mida ta nüüd vaatab ja kui juhtub ka vaatama näiteks siin needsamad Reporterid, olla ka seal selgitajaks, et mis siis tegelikult nagu toimus.

M: Aga mis te arvate, jah?

8. Ei, ma ütlen, et see on õige aga tihtipeale no mõtled oma laste puhulgi et et sa ei ole kogu aeg kodus ja no mul ei ole veel lausa ära keelatud, et ei või päevasel ajal vaadata ja sa kunagi ei tea, mis sealt tulla võib. Täheleb, ei ole niisugust kindlustunnet, et et nüüd päevasel ajal tuleb lapsel nüüd kõik talle sobilik. Mind näiteks noh see häirib. Võib-olla oleks õigem muidugi öelda, et sa ei tohi üksi vaadata ja ...

M: Aga mis te arvate sellest, et kumb siis seda last või mis seda last rohkem mõjutab, kas aeg või sisu meedias? Kas selle meediaga veedetud aeg või siis see, mida nad sealt näevad.

2. Sisu.

8. Aga see aeg ka /5. Tekib sõltuvus/ sest ta võib sõltuvusse sattuda kui ta liiga palju seal veedab. Aga sisu kindlasti ka.

2. Aga kui ta isegi lühikest aega näeb ebasobivat, et see on mõjutab minu arust rohkem /O: jah/. Kui see, et näiteks ongi mingi vaba päev ja ta veedab kasvõi terve päeva. /Ja vaatab midagi ilusat eksle, vaatab häid asju / Endalgi on ju tegelikult, et kui käid muudkui tööl, et mõne päeva tahaks lihtsalt vedeleda ja vaadata ja ja mina näiteks oma lastele ka ei ole keelanud koolivaheajal näiteks ühel päeval lihtsalt vedeleda teleka ees või nad saavad nagu nii positiivset et nad võibolla järgmised terve nädal aega ei pane telekat tööle ega midagi aga lihtsalt ühel päeval lihtsalt vedelevad ja keeravad oma neid kanaleid ja loodusfilmid, laste filmid kõik, et siis nagu see aeg ei olegi nii tähtis, kui see see sisu.

8. Samas mul tuli kah meelde jälle nagu üks selline kurvem näide, meie lasteaias ka kahe-kolme aastased rühmas, oli üks laps, noh igasuguste mänguasjadega nukudega ta mängiski ainult, et siis naine või mees oli peal ja ja ainult need mängud, et nad seksivad. Ja tema maailmas oligi ainult see ja siis kui oli sellised suuremad mänguasjad siis ta läks sinna ise peale, tegi neid koogutavaid liigutusi ja ja kasvataja tihtipeale ütles ka et palus, et tule maha ja seal filmis ka või sela kuskil kus ta siis näinud oli, seal küll tehti nii ja ei olnud valus. See on jälle selline hästi kurb näide, et kui terve see maailm oli täiesti nagu haaratud nagu sellest ühest asjast, mis võib-olla ka, võib-olla klipina ainult nägi kuskil. /1:00:00/

M: Kuidas teile tundub et kas lasteaias ealistel lastel televiisori vaatamine ja interneti kasutamine nagu noh on omavahel, kuidas nad on tasakaalus, vaatavad need lapsed televiisorit rohkem, vähem. Et mis teie tähelepanekud on.

O: Palju nad üldse internetiga kokku puutuvad?

6. Telekas on rohkem.

2. See oleneb vanusest.

4. Oleneb vanematest ka ju. Perest, kuidas vanemad suunavad.

O: jah.

3. Mõnel on interneti osa väga suur, nii et võib öelda kohati, et mulle tundub isegi ja lapse enese valik on ka interneti poole. Ja ja kui on nüüd kodus siis tun paar perekonda kus siis käib kogu motiveerimine, kogu preemia see kuidas aega sisustada kõik interneti järgi, nii vanematel kui noorematel lastel ja siis nad omavahel tülitsevad ja vahest on niimoodi noh et kasvõi lastevanemate koosolekul juba selle aja jooksul on jõutud helistada näed see istus nüüd seal aga tegelikult oli teise 2 tundi ja ja see see nii kõvasti sajab sisse igale poole nii et isegi isegi noh isegi tele mobiili teel otsitakse omale õigust, kuigi on enne kõik ära räägitud. Nii et noh, aga jah, mina ütles, et see on perekonniti jah aga ma ei tea.

O: jah. On vist perekonniti.

8. On perekondi kus ikka kooli eelikuid üldse ei lubata arvutis olla.

O: jah.

8. Aga on perekondi, kus siis mingi aeg ja perekondi kus ikka tundide viisi nad on.

M: Et see sõltub ikkagi selle pere taustast ja vanematest ja ja muust.

4. Ja tihti arenguestlusel tuleb välja see kui see laps seal, tähendab vanem on uhke selle üle mida ta seal arvutis kõik teha oskab ja sotsiaalset poolt nagu /5, Tihti rohkem, tihti rohkem kui ta ise/ ei näeja siis hakkad rääkima, et teate sotsiaalne pool on palju olulisem, et ta siin suhtleks, oskaks suhelda, „aga te ei tea, mis ta seal arvutis kõik ära teeb“ ja ta on selle üle niivõrd uhke. Et nad ei teadvusta üldse et see ei ole mitte reaalne.

9. Aga mina ütles, et meil on küll vanemad rohkem teadlikumaks muutunud selles suhtes, et et väga palju vanemaid on täpselt sama moodi seal arenguestlusel või ka õhtuti, küsinud nõu selle kohta, mis te arvate üldse arvutist, mis te arvate televisioonist. Kui palju ma peaks, kas ma üldse peaks lubama, kui palju ma peaks. Et selle üle on küll ainult hea meel.

8. Sama meedia on tegelikult ka seda teadlikkust tegelikult praegu tõstnud.

O: jah.

8. Viimasel ajal on väga paljudest ohtudest räägitud.

5. Ajakirjanduses just.

8. Jah, see on nagu hea pool.

6. Ja näiteks mul on praegu 5-6sed praegu, ma ei saa üldse öelda, et nad oleks internetis. Praktiliselt polegi rühmas keegi. Mängivad oma mõnda seda Hea Alguse mängu mida on ostetud aga aga sellist absoluutselt arvuti probleemi ei ole.

3. Mina tõden jälle, et /6. no see on erinev värk/ väike koht aga mina tunnen, et täitsa on probleem ja just nendel perekondadel, kellel on väga haritud perekonnad, väga hõivatud vanemad /O: mhmh/ /5. Tulebki panna laps arvuti taha ja .../ ... sealt ja, arvuti taga saab kõik vaba aeg ära sisustatud ja saad ise ka. Ja kui ei ole eriti niisugused vanemad, kes nigu väga tahaks seletada ja vestelda ja rääkida, et pigem on ise ka need kes on väga head kirjutaja, väga head umbes niimoodi et kõikidele, ärge ärge hakake mulle mingeid kuulutusi panema, et saatke mulle meili peale. Et kõik teated, siis vot seal on see päris ...

8. Seal on äkki pere hoiakust.

O: Mhmh.

M: Aga kuidas negatiivseid mõjusid, meil on siin hästi palju olnud juttu nendest negatiivsetest mõjudest ja ohtudest, et et kuidas neid vähendada saaks? Jaaa ja kas näiteks lasteaias saaks midagi teha, et selle heaks, et neid ...

2. No osad vanemad tegelikult näevadki vähendamisenä seda, et kui nad on väiksena lubanud ennast internetti ja igale poole siis ühel hetkel nagu laps ei ei allu ja vanemad näevadki väljapääsnuna seda, et et me ei tee lapsele näiteks vabu päevi või või midagi vaid ta käibki selle pärast lasteaias just et muidu ta läheb terveks päevaks internetti või või arvutisse aga et siis ta on sõpradega ja ...

O: Jah.

2. Et aga samas on laps vajab ka minu arust noh vaba päeva ja ja mingit ühist ühist asja vanematega. Aga nad ei julge teha kuna /O: mhmh/ nad teavad, et siis laps läheb arvutisse.

5. Et nad on natuke abitud jah et ...

2. Jah jah, et nad on enne lubanud ja nüüd nad taipavad, et see on nagu liiga palju aga ...

6. Nad ei oska ise midagi lapsega peale hakata.

4. Ise ei saa piire panna.

O: Jah.

2. Aga asi on nagu natuke kontrolli alt väljas.

M: Aga mida lasteaed saaks nüüd teha? Kas ta üldse saab midagi teha? Sellised ...

6. Vanemate teadlikkust tõsta saab ...

O: Vanemad, just et ..

10. Vanemate nõustamine on üks asi kindlasti.

8. Me oleme üles pannud isegi kirjandust mida tasub lugeda televisiooni mõjude kohta (O: mhmh/ ja on ilmunud ju eesti keeles ka päris palju. Ja nad on lugenud ja siis nad ka näevad neid uurimistulemusi lausa ka, mis tõestavad, et sellel on halb mõju.

6. Ja võib-olla tõsta ise esile lastega päeva jooksul mis oli on paremad saated mida tasuks vaadata, et siis ta nagu tal tekib huvi näiteks nende vastu mida ta saab kasutada.

2. Jah.

8. Ja vanemate nõupidamisel tegelikult ühed pered on nagu teistele rääkinud ka et kuidas nendel on see asi paika pandud. Eriti noored võib-olla kes ei ole veel osanud seda paika panna, siis nad sealt tegelikult saavad sealt näpunäiteid et ongi näiteks see mõnel on isegi köögis pliidi küljes nagu kell, et ta läheb vajutab näiteks, et tal on ajapiirang juba, et üle näiteks poole tunni ei ole ja. Ja või teatud päevad või teatud vajalikud asjad, et niisama lihtsalt arvutisse ei minda, et sellega nad tegelikult panevad piirid paika ja ja sellega ongi see kasvatustöö nagu ette ka ära tehtud, et algul kui need piirid paigast ära lähevad on hästi raske nagu tagasi saada midagi.

M: Aga milliseid tegevusi või selliseid tegevusi saaks lasteaias läbi viia, mis seda arusaamu meediast suurendaks? Kas ka selliseid?

8. No tegelikult õpetaja hoiakust ka.

O. mhmh.

8. Mõnikord mõned küsivad, et kas sa vaatasid seda, see ju väga loeb, mida sa siis ütled, et ma seda näiteks ei vaata. Või ma niipalju ei vaata televiisorit.

M: Või ka see, kuidas neid positiivseid mõjusid võimendada lasteaias. Just lasteaias.

2. Mina olen vestlusi teinud kui on suurtematega laste rühm, praegu on väiksed. Et vestlenud et eee algatanud vestlust, et mida sa tegid näiteks ema ja isaga koos kodus. Et see paneb neid koos tegutsema, sest iga päev nad tahaksid siis midagi rääkida mida nad kasvõi natukene tegid koos. Ja ja siis ka seda, et kust kohast sa teada said, et mida koos teha. Et väga palju, et me näiteks ajakirjast emaga otsisime ja Kõik koos meisterdasime. Või nägime vot just Tweenikatega oli vahepeal, et et Tweenikad tegid ja siis meie tegime koos. Et minu arvates see on nagu hästi hea või noh kuidagi positiivset välja tuua. Või siis ka lõikasad, vaatasid mingit loodus filmi, lõikasad pärast vanematega koos, või otsisid vähemalt välja, et ema-isa ütlesid, et neil pole aega, et otsi, vat siin on need eee loomade need ajakirjad mingid, et otsi siit pilte välja, võta järgmine päev lasteaeda kaasa ja kleebi sõpradega. Et aga juba ütleme väike, väike osa siis vähemalt lapsele suund kätte antud, ise ka natuke kaasa mõeldud, et võtab homme läheb meisterdab koos sõpradega või ... /M: ehk siis see, et ... / .. positiivne.

M: ... saab nagu vestelda sellest, eks ole lasteaiaid üldse nagu meediast. Kas midagi veel, lisaks mingeid tegevusi?

10. Isegi lastega koos vaadata midagi näiteks noh video projektoriga või või arvutist. /5. Loodusfilme/ ... et siis saab ka nagu ühe jututeema juurde nendega. Et eee kas siis on noh parem ära kuulata, et nad hakkavad lihtsalt elavnema, et nad näevad, et nad et sa ei olegi päris koll ja vastane sellele asjale, et nad saavad sellest ikkagi rääkida. Ja siis saab seda olukorda ära kasutada ja omakorda oma avamust võib-olla nendele rääkida. Kui palju ja mõtteid võib-olla juurde anda. Suunata.

3. Seesama seisukoht, et sa oled kõigeks noh mina arvan, et midagi ei ole nagu päris keelatud. Muidugi lastele nagu seks-teemat või noh nagu pornokanalites, võiks olla tõesti lukus. Aga mina näiteks tahaks väga kasutada palju enam kui mul praegu võimalus on kasutada internetti oma õppetegevuses. Just ma mõtlen neid loodusfilmid ja ja fotod ja mida iganes, mina saaks aga läpakas on natuke väike, et et noh et kasutada tõesti rühmas ja siis oleks sellel asjal nagu minu mõttes päris hea väljund ja teine mida ma olen teinud et mõned mängud niuksed tähetorn ja liiklusemängud, mis on siis siuksel talvisel perioodil kus me lihtsalt paratamatult oleme vähem õues ja on kole pikk ja pime, et siis nagu õhtu poole kui tegelusi ei ole ja individuaalne töö kellel on kellega on kellega ei ole, siis aga seal teevad nagu jälle ise valiku. Osad on need kes on väga kogenud, need tahaks kogu aeg olla seal järjekorras, sest meil on see järjekord. Osad täitsa täitsa vabatahtlikult loobuvad järjekorrast nemad ei taha sinna. Varsti siis ma olen mitu korda niimoodi siis kui on päris niisugune võimalus, et sellel lapsega, kes ei taha, miks ta ei taha. Et teistpidi, miks ta ei taha, kas ta ei oska, kas ta jääb teistele alla oma oskustega, teised reageerivad ju kõrvalt jube kiiresti et „noh pane sinna ja vajuta sinna ja“ sul ei ole aega isegi neil ei ole aega isegi aru saada teisest aga juba „ah, sa ei tea“ ta lükkab sealt kuskilt üle õla umbes teisele, et et mine nüüd siit selle mänguga edasi ja ja siis vahest mulle tundub, et mõnel ei olegi nagu isegi seda huvi nii eriti, kuigi on isegi kodus küsinud just meelega, et kas kodus on võimalus ja kas ta saab kasutada niimoodi arvutit. „Jah, saab“ aga eriti mõni ei tahagi. Ja mõni jälle seevastu on hästi hästi hästi nagu huvitatud.

10. Meil arvutit rühmas ei ole aga seda video-projektoriga varianti olen kasutanud, et siis nad lähevad eriti elevile et me läheme nagu kinno.

3. Jah, et ...

10. Ja siis ongi et nagu kuna nad on harjund selle asjade omastamisega nagu televiisorist, et nad omandavad siis seda kergemini seda teadmist. Vahest võib-olla mõnd keerulisemat asja ongi teleka kaudu palju lihtsam neile selgeks teha. Et see evakueerumine ja ja need Jussi asjad, et muidugi seda saab läbi ka mängida aga et seal nad nägid kuidas seda tossu tuleb ja miks siis peab näiteks kápuli välja minema. Et muidu sul võib tunduda talle nii abstraktne. Noh noh et ei ole päris olukord. Sest nad on harjund, et nad saavad kõik niimoodi koju kätte ja tehakse piltlikult selgeks, et siis see võib vahel õigustada.

8. Lapsed muidugi väga kuulavad ka seda, et silmadele on ka ju kahjulik mõju arvutil ja televisioonil. Ja näiteks vanemas rühmas ka mul mõni poiss veab, vahel oleme televiisorist või arvutist lasteaia ka midagi vaadanud, siis ta ütleb, et ma ei taha vaadata et mul on õhtuks planeeritud noh et mingi midagi tahab vaadata ja on peres selgitatud, et et see on silmadele ka kahjulik ja juba mõni peabs eda nagu nii meeles. Et ju ise juba teadlikult ütleb et ma praegu ei tulegi vaatama.

M: Ehk siis nagu selline tehniliste vahendite kasutamine õppetegevustes võiks olla nagu õpetaja selline nende positiivsete mõjude võimendamise koht?

O: mhmh.

8. Et tekiks võib-olla lastel ka see hoiak, et kui targasti kasutada kõike ja ...

3. Just see sama asi, et ... /8. see on ju väga hea/ noh, et kui sa ikka vaatad, et pilguta silmi ka ikka vahest et kui ta läheb et nad on tõesti vot niimoodi üksisilmi seal et ükski. /1:11:00/ Kui muidu on see tähelepanu nii nagu ta on eks et teha üks töövihiku lehekülj ära siis seal läheb küll tähelepanu väga ruttu aga kuidas see

arvuti suudab niimoodi blokeerida isegi selle nägemiskeskuse nii et silm ka ei pilgu, et ma olen jah, et siis seda ma olen küll jah et kasvõi sedasama kasvatust et et ...

8. Tegelt kui lastele just ka seletada noh et mitte lihtsalt et ei tohi või või tule ära või ära tee, et no see, sellel ei ole mõju aga kui rääkida ka juba üsna varakult et miks me ei vaata niipalju televiisorit ja miks me seda saadet ei vaata või miks ei ole hea arvutis teatud lehekülgedel olla või liiga kaua, ma arvan, et kui väiksest peale seda rääkida, siis kindlasti see kasvatab nagu tarku kasutajai.

4. Eks see kui lasteaia õppetöös oleks võimalik kasutada siis lapsel tekib mingi hoiak ka - näed, sealt sai seda huvitavat teada, kuule ma vaataks kodus veel seda üle, sest laps tahab ju läbi elada kõik uuesti. Et noh see annaks kah mingi suuna talle kätte. /10. Koordineerida natukene neid valikuid/. Just nimelt.

2. Just, et sealt saab positiivset midagi leida. /4. Jah/. Ise otsida, ise mõelda edasi. /4. Ja sa saad tarkust sealt. Et mitta ainult vaid targaks./.

8. Ja võib-olla isegi väike laps saab aru sellest, et mis asjadel milline mõju sulle on, et isegi juba kolmestele ja kahestele annab selgitada noh tervisliku toidu kasulikkus ja ja magusad on küll head asjad aga miks neid nii palju ei sööda. Täpselt samuti on meedia ma arvan ka. Kui ta kogu aeg kuuleb seda, miks mingit asja võib-olla nii ei teht. Et see kasvatabki seda tema teadlikkust ja tarkust.

M: Väga hea – teadlikkus, tarkus. Mis asi võiks olla meediapädevus?

8. See teadlikkus vist ongi.

M: Just, ehk siis see, et laps teab kuidas, kuidas meedia toimib /8. Ja ka seda ega seda on ju suurtelegi vaja, meile ei ole seda ka keegi ju niimoodi õpetanud./ ... jah, just nimelt, täpselt nii.

M: Aga mis see meediakasvatuse roll võiks sellisel juhul olla kui me räägime, et et on olemas selline asi nagu meediapädevus või meediatetalikkus või meediatarkus, miks ka mitte, see on ju hea eesti keelne sõna tegelikult. Et mis see meediakasvatus sellisel juhul võiks olla?

8. See ongi see, kuidas õpetada siis targasti kasutama, et pidada silmas siis kõiki neid aspekte, kindlasti seda silmadele, silmade mõju. /**M: Kas ka .../ Et teha õigeid valikuid siis.**

M: Kas ka näiteks see, kuidas analüüsida, tõlgendada meediat, seda sisu, osata valikuid teha, osata valida vahendeid, teada kuidas üks või teine asi töötab, kas see võiks kuuluda meediapädevuse hulka?

O: Kindlasti, otseloomulikult, jah.

4. See on oskus hakkama saada ümbritsevas, ma tean kust ma saan infot.

3. See on üks kirjaoskustest, me peame seda ikka endale tunnistama ja. /O: just nimelt/ Ja ja me saame aru, et mina näiteks, kui mulle antakse valida, et ma küll ei tahaks sellest loobuda. Sellest internetist ja et see ikkagi väga palju aitab aga targalt seda teha, noh see ongi see asja.

M: Mhmh, just.

3. Kust mida kätte saada ja. Ja kasvõi seesama füüsiline külg asjal, sest ma mäletan seda aega et noh mina olen ka see nagu vanema põlvkonna siin on mõned väga noored, vanema põlvkonna, siis minu jaoks oli see aeg kui sai hakatud tõesti niimoodi peale ja ja siis suure vaimustusega ülikoolis sai, ma läksin vanas eas ülikooli, siis oli see et omast arust hästi püüdlikult tegin oma töid, nii et peaagu ainult söögi pausid olid vahepeal 34 tundi järjest arvutis ja siis mõtsin, mis jama see on kõik on siit kanged, kõik valutab, pea ei liigu, täiesti rumalus. Sel ajal ma ei teadnud, et võib üle pingutada. Ei ole võimalik, see kohusetunne, ruttu pidi asi tehtud saama, ükskord saaks kaelast ära ja et sellel on ka ikka niisuke, noh et sinu füüsidelegi juba halb mõju eks.

8. Ja tegelikult noored ja võib-olla lapsed, kes juba võib-olla kellelegi on teadlikkust antud, juba tegelikult teavad neid mõjusid. Et ise täiskasvanuna võib-olla me ei saanud aru, ei teadnud enne kui käes oli mingi.

M: Mhmh, aga kui te nüüd natuke mõtlete oma lasteaia peale. Isegi kui teadlikult ei ole läbi viidud meediakasvatust kui sellist, et kas on mingisuguseid tegevusi teie lasteaias, kas te teate kolleegi või teate ennast, või on mingid suuremad, mitut rühma haaravad tegevused, siis kuidagi nagu kaudselt kasvõi selle laste meediateadlikkuse kujundamisega tegeletakse? Isegi kui te ei ole püstitanud seda eesmärki, seda teha aga kas on mingisuguseid tegevusi, tuleb mõned näited selle kohta pealt meelde.

6. Me oleme PowerPointi kasutanud teatud tegeluste ajal.

2. Seda võimalust jah.

1. Mina kasutasin sedasama Jussikese multikat. Et milleks on meil kiiver vajalik. See lapsele tavaliselt räägib ära.

8. Mina olen oma rühmaga ka vaadanud õppefilme. Et üks hästi vahva õppefilm oli mida ma mäletan tuleb just meelde Sööbikust ja Pisikust. Et on tehtud sellest film. Et see oli hästi lühike ja hea. Aga muidugi me oleme lastega just nagu vestelnud, kui ma vaatan, et rollimängudesse on tulnud tänu meediale mingisugused teemad, siis me olema alati arutanud ja vestelnud ja ja lapsed väga tahavad nagu arvamusi

avaldada ja seal saad nagu õpetajana tegelikult ka selliseid nende hoiakuid võib-olla natuke suunata või või öelda siis nagu nagu õige väärtuse või hoiaku sinna juurde.

4. Meie oleme lapsevanematele andnud neid soovitusi just arenguvestluste kui nad on rääkinud lapsed väga palju kasutavad arvutit, et siis suunata, et vot seal leheküljel on midagi, mis ekstra nagu arendab last ja selline, et tihti ei ole ju vanemal aega seal lihtsalt istuda ja otsida välja vot sealt saab aga kasvatajana tihti ju tead ju neid lehekülgi. Eks. Eks nad on väga rahul selle üle ja räägivad, et näe leidsime selle ja laps nii hea meelega teeb ülesandeid seal.

M: Aga kas te kuidagi õppetegevuses saate kah mingisugust just seda teadlikkust selles osas et midagi seal, et meedia toimimise kohta näiteks midagi ja ja mitte niivõrd võib olla tehnilised vahendid kuivõrd just see selline analüüsimise ja sellised oskused. No mul tuleb meelde näiteks on olnud lasteaedu, kus on tehtud näiteks reklaamide nädal ja mingeid analoogseid tegevusi.

8. Me oleme mänginud sellist nagu televiisori mängu, papist oleme teinud televiisori ja, nupud küljes, ja siis on erinevad teemad olnud, mida siis keegi, kas keega tahab esineda või või on mingi teema olnud et mis ta selle teema kohta teistele teatada tahab ja siis uudiseid oleme rääkinud ja. Ja oleme niimoodi mänginud televisiooni. Ja tihti need lapsed kes võib-olla noh eneseväljenduse poolest on sellised nagu kiduramad, et nad seal nagu avanevad julgemalt, et nad mängivad nagu kedagi teist ja on natuke kast ees ka, siis nad on julgemad eneseväljenduses.

M: Kas veel selliseid näiteid tuleb?

1. Mina olen teind niimoodi, et oleme vaadanud multifilmi ja pannud siis mingi situatsiooni lõppedes oleme pannud kinni siis ja jaganud lastele mütsid ja ja sedasi edasi mängind nii nagu nemad tahavad seda lõpetada.

6. Vat siin oli juttu enne, et reklaame lasete tuua, aga meie oleme teinud nagu et näiteks kui on näiteks olümpia nädal või mingi selline, et otsi kodust ajakirjandusest või kuskilt internetist siis kasvõi tuntud sportlaste pilte ja teeme näituse. Niisuguseid asju oleme teinud.

8. Vot ajakirjandusest selliseid väljalõikeid ja /O: just, just/ ja selliseid ülesandeid oleme ka teinud.

O: Mhmh.

3. Meil on päris mitu aastat nagu, siin ei ole otseselt ajakirjandusega aga lihtsalt selles mõttes, et seal on interneti abi ja kodusel võimalused ikkagi, sest et nagu kuidas õppida nagu suguvõsa sugupuud siis siis olen mina palund vanematel et nad prindiksid välja mitte skänniksid need fotod sisse, on need vanad fotod või mis iganes ja siis samas et kui teil on võimalik ja mõni ikkagi väga väga aktiivselt võtab need, et ja et siis ei olegi vaja neid koju tagasi üldse tuuagi, muidu on nii et fotod hästi hoolsalt paned tagasi ja siis võtad takid ju sealt lahti ja aga kui nad on need niimoodi välja printinud siis on praktiliselt pool aastat on seina peal, siis me et mis iga ühe alla on kirjutatud siis sellega kaasneb lugemisoskus, sellega kaasneb see, et nad tunnevad oma sugulasi. Vahest on nii, et mul tuleb mõni võõras inimene äkki jalutab rühma, vabandage, kes te olete, siis ta keerab näo, ooo ma tean, kes te olete, selle lapse kuskilt sealt pildi pealt, et mingi onu, või ma pole kunagi näind ja tema tuleb hea meelega nagu lapsele lasteaeda külla, kuna meil on kile sussid, siis ei ole probleeme sellega ka et et marsibki sisse ja ema tuleb alles tükkmaad hiljem aga et vahest ja siis ma tean lõpupidu oli ja siis seal olid ka mitmed niisugused, et meedia või interneti mõju või kuidas seda siis öelda nüüd, et olime siis seal, et mõned on väga tagasihoidlikud, ei julge pildi peale tulla aga minul oli peaaegu pool suguvõsa tänu sellele, et pildid kõik seina peal rühmas. Et kuule, sina oled selle vend ja oooo kuidas te teate mind ja siis ta ainult selle läbi, et nad olid fotod olid mul rühmas. Noh või või prinditud fotod.

8. Mina olen kasutanud ajakirju ja ajalehti paljude teemade juurde, et kui on mingi uudis või noh loomaia uudised on tihtipeale, mis sobivad looma teemade juurde ja. Ja siis ma olen lugenud kohe, et mis ajalehes keegi on kirjutanud kas siis värsketest lausa või olen ka raamatukogust siis vanu näiteks kasutanud.

5. Meil ühe rühma õpetaja kasutas lastele enne tuduaja noh enne tuduma minekut luges ajalehti ette, et noh ta siis valis välja, mis ta sealt loeb aga Postimehest luges. Lastele hullult meeldis. Et noh see sõltub ka sellest, et kasvataja peab nagu vaatama, mis ta loeb. Enne lehe läbi lugema.

4. Oleneb kui vanad lapsed ka, et kui sul on ikka kolmesed sees siis sa ei loe /5. seal olid vanemad lapsed, et aga neile nagu meeldis see/

6. Meeldib jah, et mulle tuli just praegu meelde, oli paar nädalat tagasi üks situatsioon, ka nagu ajaleht oli endal, hommikul võtad nagu postkastist ja uute raamatute tutvustus. Lapsed ka ju ikka vaatavad kõik kus see lasteraamatud on. Oi mis see ilus raamat seal on. „Kaka ja kevad“ Kivirähki uus raamat. Ja see läks niisuguse kõmuga, et nad läksid õhtul ko eeee ko eee emme lähme ostma seda raamatut „Kaka ja kevad“. Et see oli nüüd puhtalt ajalehest ja seda oli nüüd vaja minna ostma. See pilt paistis seal silma, see oli ilus helesinine eksole ja pealkiri kohe jäi kõrvu, meelde.

3. Intrigeeriv oli. See minu meelest isegi kajastus lausa televisioonis /O: Ja/ kuskil oli mingi hommiku televisioonis või.

M: Aga nüüd, siin oli jutt et televiisorit või laste filme eksole, et see katkestan ära, lasen neil ise seal seda lõpu mängida ja ajakirjanduse kasutamine ja lugusid uudistest näiteks, kas veel mõni selline näide tuleb või või mingit mingid projektid lasteaias mida olete kuulnud, ise teinud?

10. Tuttavas lasteaias on tehtud telekavaba päev. On tähistatud sellist kevadel. Et siis ei ole minu arust terve nädala, et proovitakse nagu jälgida, et telekat ei vaadata ja sinna juurde ma arvan, et käib veel ... arutelusid ja muud sellist.

8. Ja vastupidine näide on jälle selles mõttes et vahel me oleme soovitanud lausa lastel midagi vaadata. Kui on mingi hea loodustfilm, loodussaade või lastesaates just midagi noh mõtleme, et pärast võib arutada koos. Ja siis me oleme üles pannud ja lausa öelnud vanematele, et vaadata.

3. Mina olen kasutanud nagu selles mõttes fotosid tegelustest ja vahest on niuksed toredad tegelused kui me häälime ja nagu selle keele niimoodi siia nina peale ja no ütleme ja pärast kui hiljem ütleme no noh ütleme kolm.neli kuud või pool aastat on möödas ja siis kevadel vaatame, et issand mis me siis tegime. Ja siis nad on ikka iseenesest rääkides on nad väga vaimustunud. Ja sealt ikka tuleb juttu palju rohkem kui kui kedagi teist võrast vaadates. Et siis igapähele on nagu õigus, et ta saab endast rääkida, mida ta siis mõtles ja mida ta siis tegi ja miks niisugune nägu on muidugi sealt tuleb ju vastus, ma ei mäleta, ma ei tea aga aga on meeles. Või siis noh mingid küpsetasime saiu või siis sellest sai ka tehtud. Noh, üks nemad tegid taigna ja kõik, võib-olla läkski natuke jahu palju aga siis kui me lõptulemus oli nagu viskasin sinna, ei taha tänapäeva lapsed ei mingeid õunakooke ega midagi siis koos otsustasime, kuidas meie siis kui me selle ära pildistame siis läks natuke aega mööda, nii et niiväga neile meeldisid need tulid, see tulemus oli ilus, sest me panime nonparellid peale, ega rohkem ei olnudki mingit nippi, et siis see et kuulge paneme seina pelae ka välja ja siis see oli päris tore. Tavaliselt pöörab tähelepanu ikka vanematele, et noh et vaadake, et meil on uudis või kas te lugesite kas te saite, seekord oli siis nagu täiesti nende enda algatusel – vaata, mis me tegime ja ja siis juba vanemad tulid juurde küsima, et noh et sellest kasvas nagu päris niisugune noh ma ütlen algasime tegemisega siis möödus aeg siis nemad jutustasid, siis läks juba see nagu.

M: Kas meediakasvatus lasteaias oleks oluline teie arvates?

3. Nagu iga teinegi.

8. Tulevikule eriti mõeldes ma arvan, et on oluline, sest see, kindlasti see mõju kasvab veel, mitte ei vähene.

3. Ja need võimalused /8. Võimalused, kasvavad jah/ ju kasvavad paratamatult.

1. Sest minu meelest laps väga palju õpetab ka oma vanemat. Et kui laps ikka kuuleb endast targema käest midagi, suurema ja kodust väljas siis ta viib selle koju. Koos lapsega kasvab ka vanem.

8. Sest minu arust eriti 3-4sed ütlevad, et minu kasvataja ütles.

2. Ja siis saab vältida minu arust seda, et muidu näiteks osad just kardavad, see meedia areneb nii kiiresti ja hakkavad nagu paaniliselt ära keelama, et see takistab seda ära keelmaist, et kui sa oskad juhendada ja suunata siis sa ei hakka seda paaniliselt ära keelama. Keelamine on vahepeal nagu hullem, et siis ikka kuskilt saab midagi teada aga ...

8. Ja tegelikult kui õpetajad ise on targad ja teadlikud /2. Jah/ ja nagu oskavadki seda meediakasvatust võib-olla läbi viia, tegelikult see ju läheb vanematele peredesse edasi, sest peredes ju kindlasti ka ei taheta ju karuteenet oma lapsele teha. Aga ei osata tähelegi panna ja selgitada mingeid asju.

4. Ja tahtmatult täiesti ma arvan /8. Tahtmatult jah/ et praegu need lapse tähendab, kes saavad lapsevanemateks on ju puhtalt arvuti ajastu lapsed. Ja nad võib-olla ei tajugi seda, et see arvuti nagu nii halvasti mõjuks. Tervisele või millele iganes. Seda enam on seda suunitlustööd vaja teha ja kasvatustööd.

/1:25:30/

3. Kõige tähtsam on see kõnearendus veel, kui ainult /4. jah, just nimelt, et nad ise ei mõtle selle peale./

8. Ja isegi praegu, noh et õpetajad teadvustaks seda ja annaks seda infot edasi mida nad rühmas näevad.

Juba see on ka nagu esimene samm meediakasvatases. Sellepärast et ega vanem ei tea näiteks võib-olla et see laps seal neid seksmänge või midagi mängib, et kodus võib-olla kas ta ei näe või või ei olegi seda kodus /4. Kodus ei tarvitse kaaslast olla/. Jah jah. /5. Või kodus istub laps seal teleka ees ja .../ Kui ta juba neid asju näeb mida ütleb, et mida mida ta märkab, et on halvasti mõjud ja on ka head mõjud. Et seda tasub juba vanematele öelda. Ongi juba nagu meediakasvatus mingis mõttes.

M: Ehk siis ta ei saa olla juhuslik, ta peaks olema selline sihipärane tegevus.

O: Suunav nagu siis.

8. Mul tuli veel siia juurde see et tegelikult üks asi mida ma olen rühmas proovinud ka, see mikrofoniga nagu teiste intervjuerimine või või et laps ka, kasvõi see klots on seal mikrofon, siis ta räägib ka julgemalt

teatud asjadest ja ja noh, talle meeldib olla mingi reporter või saatejuht, et et see on ka üks võimalus kuidas tegelikult proovida siis olla.

6. Ma mõtlen kah, et me ei tohiks selles meedias näha nagu vaenlast vaid pigem nagu /O: liitlast/ jah et ta on nagu meie igapäevaelu kaaslane ja et me oskaks sellest võtta selle parima.

8. Näha ohte ja näha plusse.

M: Aga kes peaks selle lapse meediapädevuse kujundamisega nüüd tegelema? Miks? Milline peaks olema õpetaja roll, milline lapsevanema roll?

8. Pere on muidugi ikka põhiline. Aga õpetajal annab palju ära teha.

M: Mis moodi õpetajad saaksid toimetada?

8. Meil on lasteaias on võib-olla tegelikult see eelis, et õpetaja koolis kohtu vanematega. Meie kohtume praktiliselt iga päev on neid jooksvalt vestlusi palju, on nõupidamisi, on stend, kuhu saab teha, et panna, et see on minu arust võimas võimalus.

2. Ühte terve päeva mõjutad ju last. Koolis /8. jah ja sa näed teda terve päeva jooksul/ sa ju oma tunni materjaliga aga aga lasteaias sa oled tegelikult ju terve päeva.

3. No seesama arenguvestlused, kus saab samamoodi seda kajastada ja rääkida.

8. Ja tegelikult minu arust, mina märkan üha enam vanemad tegelikult tahavadki teada, nõustamist ja pigem jääb mõnikord just seda aega väheks et võib-olla mõnega rohkem vestelda.

3. Ja nad täitsa tulevad /8. arvestavad oma õpetaja arvamust/ küsivad nõu. /8. ja teavad, et õpetaja noh on võib-olla kursis paljude asjadega rohkem/.

8. Ja siis oskab nõu targalt anda.

M: Ühesõnaga, mõlemal on mingisugune roll seal, meediapädevuse kujundamises /3. Raudselt, kindlasti/ nii lapsevanemal, kui ka tegelikult õpetajal, eksle.

8. Ja see võib tihtipeale nii olla et pere on küll ühel nõul aga laps kuulab võib-olla seda õpetajat veel rohkem. Niimoodi jõuab see peresse.

4. Senikaua sa pead seda vanemat /8. Jah/ ikkagi suunama, et et laps läheb ütleb küll, et kuule ma tahaks seda vaadata, et kasvataja ütles, et väga hea saade, aga ei ma tahan seda vaadata, noh natukene suunata ikka vanemat, käsikäes peab see asi käima, üksi ei ole küll midagi teha. Nagu iga arendamine, vanemaga käsikäes.

3. Ja seesama, et vanem paneks tähele, mis sealt tuleb. Noh, et seda me teame kõik, et mingi muusika kanaliga koos saab tõmmata ka nii et sa ise ei tea, tõmbad omale mingit pornot sisse televisiooni ja siis laps klikib neid kanaleid nagu ikka ja siis satub sinna peale kui sõbrad on külas ja keegi ei pane tähelegi ja ja noh siis tulevand niuksed kummalised küsimused, selles mõttes päris ebamugav on õpetajal minna isaga rääkima aga noh sa pead ju minema, sest olukord tuleb lahendada, et teate, meile tuli siia ühe perekonna poolt probleem, et teil käidi külas ja vot need kanalid tulid ja laps jõudis koju küsimusega ütle miks see onu toppis tädile noku suhu. No niimoodi ju lapsi ei tehta oli tema enda järeldus ja siis sealt tuli nüüd kahe perekonna vahele siis tuldi mitte kuskile mujale ei mindud omavahel seda lahendama vaid tuldi lasteaeda. Selle olukorraga, selle probleemiga ja nüüd lahenda. Ei olndki muud lihtsalt et isegi isegi ei olnd selles mõttes keegi halva eesmärgiga vaid oi ups tõmbasin muusikakanali, ei teadnudki eksle ju ja. Ja laps kasutas nii rumalalt ära selle. Või noh juhtus lihtsalt. Ma ei tea ...

10. Lasteaias võib olla päris suur roll just sellepärast et lasteaias näähakse seda last arenemas nagu ta on et et teist kohta ei olegi kus see vanem võiks saada sellise tervikliku pildi ja et kus need kaks asja kokku pannakse – meedia tarbimise probleemid ja ja siis see areng kokku. Et vahest ju tuleb suunata neid et kuidas üldse piire kehtestada aga need lapsed kellel ei ole telekavaatamise piire neil ei ole tavaliselt ka muid piire. Et siis see, see käib kokku. Siis see nõustamine. Siis võib aidata niimoodi hoopis seda telekaprobleemi lahendada. Kui võib-olla rääkida lihtsalt üldisemalt.

M: Aga mis te arvate, millised meetodid sobiks selleks et nüüd seda lapse arusaama meediast suurendada kuidagi. Noh meetodite all ma mõtlen siis selliseid asju näiteks nagu needsamad vestlused, mis on hästi palju praegu jutuks olnud, sellised arutelud ja ja ja rollimängud ja, et mis meetodid oleksid head, et lapsed saaksid aru mismoodi meedia toimib ja mis ta meiega teeb, mis ta teiste inimestega teeb, kuidas ta meid mõjutab. Et mis meetodid ...

8. See vestlus on vist tegelikult kõige parem, vestlusingis lastega.

3. See on see mida me ju tegelikult kasutame juba /4. kogu aeg kasutame ju/. Seda veel /8. tagasisidet/ jah, sealt saab tagasisidet.

8. Igaüks saab oma arvamust öelda ja /3. Samas mina ütleks et ... /kasvataja saab oma hoiakuid näidata ja.

3. Mina ütleks, et kui ma panen noh olen pannud eksle mingisugused materjalid üles, mis on no ütleme lastevanemate koosolekul räägime, seal sa räägid selle ja siis paned selle sama teema sinna ülesse, et

üksikud vanemad ega nad siis ei loe, sirvivad selle läbi, vaatavad need otsused läbi ja ongi kõik. Et et kuigi sa mõtled, et ma panen välja ja ja noh nagu et info on ju käe ulatuses siis ega nad ei taha seda niiväga lugeda seal ja veel koju minnes ka tead noh ma saan ise aru sellest, et ega see ie ole parim variant. Aga jah võib-olla et tõesti kui mõni tuleb selle probleemiga et kas te oskate aidata, vats iis peaks meil nagu olema olema noh need lingid noh need interneti aadressid või või iganes kuhu siis suunata või saata.

M: Ühesõnaga seal võiks meetodina tulla siis ka näiteks mingisugust noh kasvõi internetist mingisuguste no multifilmide vaatamine.

3. Aga kasvõi nõustamine. Sest et no kui me ütleme näiteks lein lapse elus, siis mina ise puutusin selle konkreetse olukorraga kokku ja siis ma hakkasin tõsiselt otsima. Et kas ma leian sellealast teemat või kas on üles kuskil ...

M: Aga vaatame rohkem nagu lapsele otsa ja mõtleme just seda, et prooviks seda last mõjutada nüüd otse siin ja praegu lasteaias, vähem vanema kaudu, et mida siis nagu lasteaiatõpetaja saaks ära teha. Vestlus on esimene eksole, siin ei ole kahtlustki. Mis võimalusi veel on.

8. Kindlasti igasuguse kirjanduse ette lugemine on ju tegelikult noh tavaliselt me õpetajatena mõtleme ka ju ise jutte välja noh kui mingi olukord on vaja selgitada, mingid õppejutte rääkida, mis kellegagi juhtunud on, et lapsed neid väga kuulavad. Nendel on väga suur õpetuslik mõju.

M: Et kas sinna siis tuua nagu see meediatemaatika sisse?

8. Ja sinna tuua nagu see temaatika sisse jah ja me teeme juba lavastusmänge, rollimänge, situatsioonimänge, et õpetajad mõtlevad väga palju asju ise välja, et aga nii hea näiteks üks võimalus on selles meediakasvatases ongi et üle Eesti näiteks õpetajad mõtleksidki neid lugusid välja ja tekiks isegi mingi õpperaamat. Või või üliõpilased. Et see on kindlasti üks suur võimalus. Et sealt tuleks neid võtta. Näiteks, et need on sellised õppejutud või lavastusmängud või situatsioonimängud.

M: Kas lapsed ise saaksid kah meediat luua? Uudis, reklaam, iterneti sisu näiteks? Kas nad saaksid kuidagimoodi seda ise teha? Võiks olla meediakasvatuse osa.

6. No näiteks see telekamäng eksloe, et ta on telekas.

8. Mängudes suunata.

4. Teevad lavakatteid näiteks kellelegi.

8. Või anda mingi konkreetne ülesanne, et selle ülesande andmisega natuke suunata. Noh mingi hea uudis või, kasulik uudis või mis teistele huvi pakuks, et tihti tuleb nende poolt /4. või tuleb öelda, et .../ hoopis noh näedmilline on laste huvi üldse seda teha. Mõnikord paned ise mõõda võib-olla mis lastele huvi pakub.

3. Aga võib olla siis see variant ...

5. Aga võib-olla teha koos lastega ajalehte /O: jah/ uudistest.

3. Aga võib-olla see nüanss, et meil on valla ajaleht ja ja noh mina olen nüüd siis juhtunud olema see inimene, kes sinna ikka vahest neid klippe üles tähendab eksole, et nüüd kajastada oma lasteaias elu, siis ma olen nagu rühmas rääkinud, et mina võiksin sinna kirjutada, mis te arvate mis me sellest võiks rääkida. Ja siis kui ma ütlen, nii nüüd see leht on valmis siis on kohe teate me käisime ema-isaga lugemas, et seda saab nagu internetist lugeda ja see tuleb enamasti postkasti kõigile kes on siis nagu vallas, et see nagu on noh nende väga suur huvi lausa.

M: Et saab uudiseid luua, ise olla selle protsessi sees, eksole, noh ma ei te kuidas teie kogemused ütlevad, kas nad internetis juba nii asjalikult toimetavad, et nad seal suudavad ise midagi, midagi luua.

8. Vanema rühma lapsed mõned juba küll kirjutavad e-kirju.

4. Vanema rühma lapsed osad jah.

3. No jah, me oleme teinud, meil on sõpruslasteaid Soomes, et siis me oleme nagu noh õpetaja abil noh loonud selle niisuguse kontakti, et nemad saadavad meile, meie saadame neile, no see ikka mingil määral on, sest me oleme nagu siis me lähme tavaliselt juhataja arvutisse, siis on kogu rühma ümber, noh mismoodi sa siis ikka üksinda ainult saadad et noh

M: Aga kuidas tundub, kas see on ka nagu meediakasvatuse üks võimalus? Metoodilises mõttes? Selline selline ise lastega koos mingisugust meedia sisu luua nagu või meediat teha.

3. Aga ta on ju.

1. See MSN ka on ju meedia. Selles mõttes kui mina seal vahest nendega klikin ja sõnumeid saadan siis 5-aastane poeg on kõrval. Mina tahan ka kirjutada ja siis ta kirjutab, otsib ise sealt tähti, kirjutab ja teine vastab seal mingite emotsioonide ja nägudega ja temale on see väga positiivne. Aga kui me seal koos oleme siis ma arvan, et see ei ole pahasti.

4. See ju arendab, kirjutamisoskust ja väljendust ka, et teineteisel pool aru saab, eks.

6. No me näiteks oleme lastega teind, see on hästi lihtne asi, kui me kuhugi läheme või mingid peod või asjad on siis paneme ise vanematele, lapsed ise teevad siis nagu selle peo kuulutuse või niiöelda info edastamise.

8. Nagu reklaam tegelikult.

4. No jah, ta on nagu reklaam tegelikult. Ja nad ise teevad /8. Nagu reklaamlehti/

O: Mhmh, jah.

6. Nad ise teevad, ise kujundavad seal ja kirjutavad oma vigadega, ise kirjutavad.

4. Täpselt, et see on tegelikult kõik see meedia sisu loomine.

M: Me ei anna talle sellist nimetust.

8. Ja tegelikult raadio jäi meil küll tahaplaanile aga aga tegelikult rohkem oleme noh mitte video aga just lindistanud laste igasuguseid asju. Olen uudiseid teinud ja ja noh ka luuletuse lugemised, nad kuulevad nagu kuidas neil siis välja tuli ja nad tahavad mikrofoni kasutada olgu see või mängu mikrofoni siis.

M: Aga kuidas teile tundub, kui te mõtlete õppe-kasvatustegevuse valdkondadele mis meil lasteaias on ekssole, keel ja kõne, vaatlemine ja uurimine ja nii edasi, et milliste nende valdkondadega võiks olla meediakasvatus seotud? Millega rohkem, millega vähem?

6. Mina ja keskkonnaga.

O: Kõik kõik tegelikult.

M: Nii, mis mõtteid veel – mina ja keskkond, keel ja kõne.

5. Ta on kõigiga seotud tegelikult.

3. Ei olegi, võib olla matemaatika.

6. Kunstiga, kui nad teevad ise neid ajalehti ja reklaame.

M: Et välistada iseenesest ... nagu ei olekski võimalik midagi?

O: ei.

M: Ma usun, et te olete kursis, et Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas sellist asja nagu meediakasvatus ei ole.

O: ei ole jah.

M: Kas ja millisel kujul peaks või võiks, kas üldse ja millisel kujul ta võiks seal sisalduda?

6. Ma ei tea, minu mõte on nagu see, et ta võiks olla üks osa sellest Mina ja keskkonna all, et seal siis lõimid teda teistega ja ... aga selle osana.

M: Ehk siis mitte kitsas valdkond /O: jah/ aga valdkondade ülene, nii nagu praegu on riiklikus õppekavas ekssole see Mina ja keskkond.

4. Mina ja keskkond on ju jaguneks seal keele ja kõne, matemaatika ja kõige vahel. Samamoodi kui nad on.

8. Ta on nii seotud ju.

4. Nad on kõik seotud omavahel. Et ei saagi nagu ...

M: On teistsuguseid arvamusi ka? ... Valdkonna poole.

8. Ja samas võiks ta olla ka tegelikult mingi nagu projekti moodi, et noh mingi ter mingi kas mingi päev või päevad või nädal isegi nii nagu meil iga nädal näiteks on, südame nädal /4. jah/ võiks ka mingi meedianädal lausa olla. Kus mingid huvitavad siis tegevused ja ja teave on ja seal võiks olla haaratud ju noh ka pered.

4. Jah et süvendatult /8. jah/ võiks just sellel nädalal pöörata tähelepanu sellele asjale.

8. Aga samas sellest on nüüd küll vähe kui ta ainult nüüd niimoodi oleks.

3. Aga samas võib-olla selle raames siis kui me räägime nüüd üleriiklikust teavitamisest ja kõigest, et siis sealt võiksid tulla ka need lingid alla meile lasteaedadesse ka, kus mida head, kui me koolitustel käime siis seal me saame. Aga niisugust pidevat infot, et niisugune regulaarne info tulks kogu aeg lasteaias sisse, no mingid uued lingid on tulnud, mingid uued filmid on tulnud ja need on ka internetis üleval, et niisugune pidev teave võiks ka ikkagi tulla meile sisse, et me oleme koguaeg siuksed ise avastajad ja ise otsijad, kes rohkem otsib see saab rohkem aga ...

8. Tegelikult ideaalvormis veel ongi nagu näiteks ütleme meedia nädal või et siin võiks ka televisioon või no miks mitte ka arvuti kuidagi kaasa aidata, et lastesaates see ka kajastuks ja räägitakse võib-olla neid plusse ja miinuseid seal rohkem ja praegu on ju üks reklaam tegelikult on mis ütleb ju et kaitse oma last internetis ei võiks ju midagi veel isegi olla. Just et lastesaadetes näiteks ka kajastub see teema. Miks mitte seal Tweeni põngerjates võiks ka olla ju lausa ju mingi saade sellest meedia ohtudest ja üldse meediast.

1. Miks mitte, mul praegu tuli mõte siukene, et miks mitte teha lastega koos võib-olla tõesti nädala jooksul ming väike filmike, kasvõi 5 minutit ja panna see kuskile ülesse netti, et teised saavad näha ja sealt noppida teiste lasteaedade omad, ma arvan, et lapsed on sellest päris huvitatud.

3. Sest kõik see, milles nad ise osalevad just, selles on alati suurem huvi, noh kui me oleme teinud näiteks lavastusi oma lasteaias, et siis kui nad on ise selles tegelased, siis muidu võib-olla ahh, ei viitsi vaadata kedagi teist aga kui sa oled ise seal, siis siis noh selle see vaadatakse küll ära. Ja siis nad, siis nad lausa loevad seal teksti kaasa veel ise mis on seal, siis loevad juba kõik teised, isegi nende teksti kes seal parajasti seal selles selles pearollis on siis see on juba selle aja peale meedle jäänud.

M: Millised materjalid meediakasvatuse läbiviimiseks teie arvates sobivad. Või milliseid vahendeid õpetaja vajab selleks, et meediakasvatust lasteaias läbi viia? Kas selleks on mingisugused erilised asjad või saab igapäevaste asjadega hakkama?

3. Eks need ju kõigil arvutid on, noh mõned ikka lasteaias on, televiisorid enamasti on ka.

5. Ajalehti ja ajakirju on ka nagu kõigil.

3. No need CD-plaadid, DVDd /5. kust saab midagi välja lõigata/

8. Aga just, et seda laste teadlikkust või seda tarkust tõsta no selleks on vähe kui me ainult räägime, et need on on meediavahendid. Et kindlasti üks vahend on see, millest me rääkisime, et et sellisteid selliste õppejuttude kogumik näiteks või või lavastusmängud kus on mingi iva sees. Näiteks kui üle Eesti õpetajad kirjutaksid sellised asjad, see on ju minu arvates ideaalne. Või lihtsalt ka kirjandusest ise otsida, et millest siis ise rääkida.

10. Noh ja samas kui anda sellele mängu mikrofonile tähendus, et see on mikrofon ja mängult meie oleme telekavaatajad ja see on mängult kast, et siis nagu ei olegi väga palju vahendeid vaja.

4. Võiks olla äkki mingisugune blogi nagu praegu on, et vot seal blogis keegi midagi huvitavat leiab, ta saab sinna ülesse panna, et vot, see oli hästi tore ja aktuaalne selle koha pealt, et noh keegi läheb sinna blogisse, ta kohe näeb, et vot ma leian selle selle koha pealt, et ma ei pea palju aega raiskama. Sest aega on meil ju kõigil vähe.

6. Ja mingi foorum, et saad küsida, kui /4. just nimelt/ keegi teab, et kohe annab, jah

8. Vot see on hea mõte, et mingi foorum näiteks selle nädala raames kasvõi algatada. Ja kus siis saaks kindlasti palju arvamusi teada.

M: Ehk siis me jõuamegi kaude nende tingimuste juurde välja mida ma nüüd järgmiseks oleks tahtnudki küsida, et kas selleks on mingisuguseid erilisi tingimusi ka vaja, et me räägime praegu sellest virtuaalkeskonnast, et seal oleks nagu tingimused olemas eksole, nii foorumi, blogi, mistahes muu sellise näol aga kas ka laste keskkonnas peaksid selleks mingid erilised tingimused olema või ...

6. Neid saab nuputada alati nagu.

8. Minu arust ei pea.

6. Vajalik, mis sul rühmas on, nendest saab alati kombineerida. See arndabki nagu loovust, et laps ise ka suudab mõelda, mida ma saaks kasutada neid. Et teha ningit uudist või mingit seda, et aga

8. Neid valmis asju on niigi minu arust /6. Jah/ liiga palju, et just selle loovuse arendamise seisukohalt on kõigepealt võib-olla hea laste enda käest küsida, mida nad teatud asjadest arvavad. Ja kuidas mingit asja võiks teha. Mõnikord ise ei tulegi nii headele ideedele /O: mhmh/ kui lapsed.

6. Ma praegu mõtlen, et mis me räägime siin et vot antakse ju välja seda Õpetajalt õpetajale seda neid brožüürid eksole, küll on liisusalmid ja need aga vot võiks olla need niisugused meedia mõtted kas mängud nagu mida teha koos lastega vot selline hea brožüürike võiks ka olla.

O: Vot see oleks kõige parem.

M: Millist tuge teie vajaksite seoses meediakasvatuse läbiviimisega, et natuke võib-olla sellist enesekindlust saavutada või mida lastega teha.

5. See raamat olekski hea.

8. Ja kindlasti seesama koolitus.

M. Nii et metoodiline materjal, koolitus. Mis võiks veel toetada teid?

4. Toetaks tegelikult see kui on tehtud mingisuguseid uuringuid selle meedia mõju kohta, mul on otseselt materjali vanemale ette sööta et näed see mõjub sedasi, see teistmoodi. Vanem ei usu, kui ma lihtsalt räägin, et teate see ei ole eriti hea või midagi aga kui on millelegi toetuda, mingi uuringutele, et see annab nagu kindlama, mulle kahe jalaga maapeal oleku tunde ja paneb vanemat mõtlema ka selle peale rohkem.

10. Et vanematele öelda.

M.: Millest te veel tuge saaksite?

8. Ja võib-olla ka et teaks, mida teised võib-olla on head siis teinud, et niimoodi olekski niisuguseid, kas siis mingi foorumi vormis või ka koolitustel kokkusaamine, et kuulaks, mida teised on välja mõelnud, häid ideid jagada.

6. Nende koolitustega on raske, vot rahasid ju ei ole. Ühe korra saad ja siis on tükk tühja maad. Et foorum oleks võib-olla tihedamalt saaks.

8. Et siis selline foorum õpetajatele oleks kõige parem, jah.

10. Ma ütleks, et võib olla see ka kui oleks teadvustatud tegelikult, et on olemas selline sõna nagu meediakasvatus. Et siis oleks ka vanematele lihtsam rääkida millest ma räägin. Et ma ei ole seda ise leiutanud. Ja et kui oleks ka võib-olla tõesti et üks asi foorum või või raamat kasvatajale aga teine asi on just et kui oleks riiklikul tasandil mingisugune leht noh näiteks väga hea asi on küll Lastekas aga eraldi ka leht sellise nimega kust lapsevanem saab ka infot samapalju kui kasvataja. Ma hiljuti avastasin, et kogemata sattudes peaaegu kogemata Soome raamatukogu lehele nagu meil on Eestis Ester siis kui ma õigesti aru sain siis seal oli eraldi link meediakasvatusele või siis nagu kohe et leida kiiresti need meedia materjalid. Ja ja vist on eraldi ka Soomes leht, või meediaõpetuse portaal. Et et noh et sellisel juhul oleks see õpetus või kasvatus nagu õigustatud. Et ma toetun millelegi.

M: Ja sealt uudiskirjad õpetajatele just selle informatsiooniga mida te välja tõite, mis on uut tulnud.

8. Ja kuna ta on paegu tegelikult päevakorral ikkagi need meedia mõjud on ju olnud saateid kus on räägitud nad trasilistest nagu tagajärgedest, et võiks ka päevalehed tegelikult aeg-ajalt noh rääkida. /6. Artikleid rohkem jah ja Pere ja Kodus või üldse sellised mida lapsevanemad rohkem loevad/ Artikleid jah. Pere Kodu ja suuremad päevalehed isegi Eestis.

M: Kui te nüüd mõtlete enda meediapädevuse peale, et millises valdkonnas teie lisateadmisi vajaksite? Et siin oli juttu, et meediakasvatases on ka tehnilised oskused, on just see, et kuidas ma lastel nagu seda teadlikkust kujundan, et kuidas te tunnete, et mis on need kohad, milles nagu teie vajaksite veel sellist, just lisateadmisi võib-olla ka oskusi?

6. Tehnilisi oskusi on alati vaja, neid peab koguaeg juurde omandama. Aga muiugi ka seda uuringute tulemusi, et mida, kuidas on, kui suured, et tõesti vanemaid rohkem nõustada et seda halba mõju teada rohkem selle kohta võib-olla. Just faktiliselt.

8. Sest ma ei tea ju kas ma olen õigesti aru saanud aga et ma mingeid uuringu tulemusi olen lugenud aga sealt selgus niimoodi, et osa nagu neid uurijaid või teadlasi ongi ühel arvamusel ja teised teisel, et kas see, kas siin ongi siis suur vastuolu tähendab, et võib võtta nii ja võib võtta naa. Vot kas ei olegi siis nagu ühtset seisukohta. Tulemused näitavad, et on halb mõju aga teised näitavad, et ei olegi halb, et et noh mina näiteks ei tea ka seda veel. Olen mõlemaid lugenud.

3. Just täpselt seesama, et

8. Sest üks teadlane hurjutab nagu teisi, et ei ole see sugugi nii, et lapsed ei ole nii rumalad, et teine ütleb ikka et väga trasilised mõjud on järelikult see ongi individusaalsed, erineb siis

3. Täpselt see, et ma juba algselt võtan omale ühe seisukoha ja nüüd uurin, et meedia mõju lapsele on ainult väga hea ja ma teadlikult uuringi teda nii, et ma leiangi selle sealt ülesse. Ja kui ma võtan seisukoha, et see meedia mõju on halb, siis ma leiangi sealt ka sellele vasteid täiesti palju. Ja olen kahesal seisukohal tõesti noh nii et.

8. Aga minu arust erinevad teadlased kes ei nagu võib-olla praktiliselt võib-olla lastega niiväga nagu väga kokku ei puutugi igapäevaselt, nad võib-olla ainult intervjuerivad või küsitlevad neid, aga meie, meil on see eelis, et me näeme tegelikult neid mõjusid lasteaias.

3. Ja see, et see kõne ja keel on täiesti mandunud sellega, et see see internet ju ei arenda selles mõttes isegi ma nüüd ei oska täpselt, et missugune aju poolkera see nüüd siis ei tööta aktiivselt kaasa siis kui sa seal internetis tegutsed eksle, et see sugugi ei arenda, noh näide on seesama Jussikese multikas, eksle, et võiks ju väga arenend keel ja kõik olla, ja ei ole eksle seda ometi, ma ei tea kus see.

8. Ja meil on ka see eelis, et noh jälle erinevad õpetajad me suhtleme ka peredega tihedamalt ikkagi igapäevaselt, et me kuuleme ka noh kuidas peres siis käitatakse selle meediaga, siis näemegi nagu noh tänu sellele, et milline on siis ühe või lapse ühe või teise lapse mõju siis. Et seda nagu võib-olla need uurivad teadlased noh ei kuule ja ei näe.

M: Ehk siis tegelikult ka selline sellised väikeses ringkonnas selline mõtete vahetamine nagu ütleme, et on ka täiesti nagu teineteist nagu valgustav ja koolitav ja rikastav. Nii nende ideede kui mõtete seisukohalt.

M: Kuidas teile tundub, kas on veel mingisuguseid valdkondi näiteks mida me praegu ei puudutanud aga mis teil võib olla meediaga seoses endal on mõttesse jäänud.

8. Minul on võib-olla selline mõte või mille üle ma noh mõelnud olen, et üks mõju on ju tegelikult mida psühholoogid ja psühhiaatrid väidavad, et lapse psüühikale on ikkagi nagu otsesed mõjud. Kas siis, no seal on ka kindlasti plusse ja miinuseid, et väga tahaks kuulda ka nende arvamusi. Et kas on seal vallas üldse uuringuid tehtud. Või mida arvavad nagu rohkem psühholoogid ja psühhiaatrid siis.

M: Kas veel midagi? Mida te näiteks ootasite, et ma võiksin küsida aga ma ei küsinudki? Või äkki midagi täpsustada.

M: Meil on plaan küsitleda lapsevanemaid ka. Mida teie soovitaksite nende käest küsida? No analoogset, meedia mõjude teemal, kuidas nemad saaksid meediakasvatusega tegeleda. Kas on midagi, mida te tahaksite vanematelt kuulda? Arvamuste koha pealt.

8. Just võib-olla kas nad teavad, et noh on üldse meedial negatiivne mõju ja milline.

6. Millist mõju nad näevad, et see meedia nende lastele avaldab.

3. Võib-olla tahaks öelda seda, et see ei asenda, et noh see on tore abivahend aga see ei asenda ei suhtlemist sinu lapsega kui ka lapse arengus ei ole ta ta ei asenda seda kõike mis noh mis me peame füüsilises kontaktis või kasvõi selles inimene inimesele ekssole.

5. Füüsilist lähedust jah.

3. Ja ma näen seda kuidagi, et mida võib-olla rohkem võimalusi on vanemal käes, et siis oh ongi kena aseaine ja lähebki loosi ja ongi igaks kuuks nagu toimib, et see on võib-olla

M: Et see teavitamise ja teadlikkuse moment siis? Kui palju nad teadvustavad.

8. Et nad nagu teadlikustaks endale seda, et kui ma teen nii siis minu lapsel on noh selline tagajärg. Et võib-olla ta siis ei oleks üllatunud või et oh ma ei teadnudki, et see asi mõjub nii.

10. Viimaseks küsimuseks võiks jätta neile kodus mõelda, et kas nad vastasid ikka ausalt. Et kas nad äkki panid hoopis silmad kinni selle vastamise koha pealt. Et nad mõtleksid seda kodus omaette.

5. Me ju teame korrektseid vastuseid.

10. Teevad ilusamaks. Et kui me enda sisse vaataks, siis me vastaks teistmoodi.